Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Министерство Науки и Высшего образования Республики Казахстан
Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті
Южно-Казахстанский педагогический университет имени У.Жанибекова
South Kazakhstan Pedagogical University named after U. Zhanibekov

«Цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект дәуіріндегі аударма және мәдениетаралық коммуникация» атты білім алушылар мен мектеп түлектері арасындағы халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
ҒЫЛЫМИ МАҚАЛАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК СТАТЕЙ
Международной научно-практической конференции среди студентов и выпускников школ «Перевод и межкультурная коммуникация в эпоху цифровых технологий и искусственного интеллекта»

THE COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES
International scientific and practical conference of students and school graduates “ Translation and Intercultural Communication in the Age of Digital Technologies and Artificial Intelligence ”

Шымкент, 2026 жыл

УДК 001
ББК 72
F96

Ұйымдастыру алқасының төрайымы

Нұртаев Әлібек Нұрбайұлы	- Ө.Жәнібеков атындағы ОҚПУ Басқарма төрағасы – Ректордың у.м.а.

Ұйымдастыру алқасы

Керімбеков Ержан Рахымжанұлы	- Басқарма мүшесі – Ғылыми жұмыстар және инновациялар жөніндегі проректор
Исабек Баршагүл Қашқынқызы	- Басқарма мүшесі – Стратегиялық даму және әлеуметтік істер жөніндегі проректор
Дилдабекова Анар Кулбаевна	Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының меңгерушісі
Тайтелиева Майра Абдикаимовна	Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының аға оқытушысы
Кангилова Рукия Ботиркызы	Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының оқытушысы
Байырхан Ұлдар Байырханқызы	Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының оқытушысы

«Цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект дәуіріндегі аударма және мәдениетаралық коммуникация» атты білім алушылар мен мектеп түлектері арасындағы халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының ғылыми мақалалар жинағы. Шымкент 2026 жыл.

Сборник статей. Международной научно-практической конференции среди студентов и выпускников школ «Перевод и межкультурная коммуникация в эпоху цифровых технологий и искусственного интеллекта». Шымкент 2026 г.

The collection of scientific articles. International scientific and practical conference of students and school graduates “Translation and Intercultural Communication in the Age of Digital Technologies and Artificial Intelligence”. Shymkent 2026.

ISBN 9786017968502

Жинаққа Қазақстан Республикасының және Шет елдердің жоғары және орта оқу орындарының жас ғалымдары, білім алушылары және мектеп оқушыларының ғылыми зерттеу жұмыстарының нәтижелері ендірілді. Барлық жарияланымдар авторлардың редакциясымен берілген.

© Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, 2026

УДК 796:004.8(0048)

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Тулеген.Е.Н. - Студентка группы Педагогики и Психологии
Научный руководитель: магистр, преподаватель Мусабекова А.Ә.
Южно-Казахстанский педагогический университет имени Өзбекәлі Жәнібекова

Резюме

Мақалада жасанды интеллекттің ағылшын тілін оқытудағы рөлі қарастырылады. Оның сөйлеу дағдыларын дамытуда, жазу жұмыстарын тексеруде және оқу үдерісін жекелендіруде маңызы көрсетіледі. Зерттеу жасанды интеллекттің ағылшын тілін үйренуді тиімді етуге ықпал ететінін айқындайды.

Resume

The article examines the role of artificial intelligence in teaching the English language. It highlights its importance in developing speaking skills, assessing written work, and personalizing the learning process. The study shows that artificial intelligence contributes to improving the effectiveness of learning English.

Аннотация

В данной статье рассматривается применение технологий искусственного интеллекта (ИИ) в процессе обучения английскому языку. Анализируются основные инструменты ИИ — чат-боты, голосовые ассистенты, системы автоматической проверки письма — и их влияние на развитие языковых навыков. Рассматриваются как преимущества, так и ограничения данных технологий.

Ключевые слова: искусственный интеллект, английский язык, обучение, чат-боты, ChatGPT, персонализация.

Искусственный интеллект всё активнее проникает в сферу образования. Особенно заметно это в обучении иностранным языкам, прежде всего английскому — как наиболее распространённому языку международного общения. По данным британского исследования, опубликованного British Council в 2024 году, количество работ, посвящённых ИИ в преподавании английского языка, значительно выросло за период с 2014 по 2023 год, что свидетельствует о растущем интересе к данной теме (British Council, 2024). Современные технологии предлагают учащимся новые форматы взаимодействия с языком: интерактивные диалоги, мгновенную обратную связь и персонализированные учебные маршруты.

Согласно Choudhury et al. (2024), ИИ — это имитация мыслительных процессов человека компьютерными системами, и как ключевой элемент Четвёртой промышленной революции он трансформирует образование, делая его более доступным и индивидуализированным. Данная статья посвящена анализу того, каким именно образом применяется ИИ при обучении английскому языку, какие инструменты наиболее распространены и с какими проблемами сталкиваются студенты и преподаватели.

Чат-боты. Одним из наиболее популярных инструментов ИИ в обучении языку являются чат-боты. По данным Crompton & Burke (2024), конец 2022 года ознаменовался значительным расширением возможностей чат-ботов: появились системы на основе больших языковых моделей — ChatGPT от Microsoft, Bard от Google, Claude от Anthropic. Эти инструменты позволяют учащимся вести развёрнутые диалоги на английском языке, получать объяснения грамматических правил и примеры употребления слов в контексте. Исследование, опубликованное в *Language Teaching Research Quarterly* в 2024 году, показало, что ChatGPT улучшает результаты обучения за счёт персонализированной обратной связи, повышает мотивацию студентов и способствует развитию самостоятельности в учёбе (Eurokd, 2024).

Голосовые ассистенты. Голосовые ассистенты — Amazon Alexa, Apple Siri, Google Assistant — стали ещё одним направлением применения ИИ. Crompton & Burke (2024) отмечают, что данные инструменты предлагают учащимся разнообразные акценты

английского языка и позволяют практиковать произношение без участия живого преподавателя. Кроме того, существуют роботизированные системы, такие как Erica и Sophie, способные имитировать человеческое общение — с мимикой и жестами, — что создаёт ещё более реалистичный контекст для языковой практики.

Системы автоматической проверки письма. Для развития письменных навыков широко применяются инструменты вроде Grammarly, которые используют алгоритмы ИИ для анализа текстов. Barrot (2020, цит. по: Cambridge, 2024) изучал интеграцию Grammarly в обучение письму и пришёл к выводу, что такие инструменты помогают студентам лучше понимать свои ошибки и быстрее их исправлять. Согласно обзору, опубликованному в *Language Learning & Technology* в 2025 году, системы автоматической обратной связи повышают точность и связность письменных текстов, а также активизируют процесс редактирования (Feng et al., 2025).

Интеллектуальные системы-наставники. Intelligent Tutoring Systems (ITS) формируют индивидуальный учебный маршрут для каждого студента. По данным Wang et al. (2023, цит. по: Choudhury et al., 2024), ИИ способен значительно повысить уровень владения английским языком у взрослых обучающихся, создавая персонализированную среду, адаптированную к индивидуальным потребностям и профессиональным целям каждого пользователя.

Исследование, опубликованное в журнале *Frontiers in Psychology* (2023), показало, что применение ИИ в обучении английскому языку положительно влияет на успеваемость, мотивацию и навыки саморегуляции учащихся. Авторы исследования отмечают, что ИИ-системы обеспечивают своевременную информативную обратную связь, помогая студентам осознавать свои слабые места и корректировать стратегию обучения. Это особенно важно для студентов, у которых нет постоянного доступа к живому преподавателю.

Мета-анализ, проведённый Guan et al. (2024), охватывающий неформальное цифровое обучение английскому языку с применением ИИ, подтвердил положительное влияние данных технологий на языковую компетентность, мотивацию и саморегуляцию. По данным Hou & Min (2025), диалоговые системы на основе ИИ существенно улучшают навыки устной речи на английском языке. Таким образом, ИИ охватывает все четыре ключевых языковых навыка: чтение, письмо, говорение и аудирование.

Важно также отметить роль ИИ в развитии самостоятельности учащихся. Согласно результатам исследований, обобщённых в обзоре IJLTER (2025), AI-опосредованное обучение выступает в роли scaffolding — поддерживающей структуры, которая помогает студентам осваивать стратегии самоорганизации, постановки целей и мониторинга собственного прогресса.

Несмотря на очевидные преимущества, применение ИИ в обучении английскому языку сопряжено с рядом рисков. Авторы обзора IJLTER (2025) выделяют несколько ключевых проблем: чрезмерная зависимость от технологий, угроза академической нечестности (плагиат), вопросы конфиденциальности данных и недостаточная представленность контекстов среднего образования в существующих исследованиях.

Национальный центр по вопросам английского языка США (NCELA, 2024) подчёркивает, что школы и районные администрации должны обеспечивать профессиональную подготовку педагогов к работе с ИИ-инструментами, вовлекать семьи учащихся в этот процесс и соблюдать меры интернет-безопасности. Без должной подготовки преподавателей технологии ИИ могут использоваться неэффективно или вовсе во вред учебному процессу.

ЮНЕСКО (2023, цит. по: BERA, 2024) также признаёт двойственную природу ИИ в образовании: технологии могут приносить как немедленные, так и долгосрочные выгоды, но одновременно создают вызовы и риски для образовательных систем. Одним из главных рисков является то, что студенты могут использовать ИИ не для обучения, а для подмены собственного мышления.

Искусственный интеллект кардинально меняет подходы к изучению английского языка. Чат-боты, голосовые ассистенты, системы автоматической проверки письма и

интеллектуальные наставники открывают широкие возможности для персонализированного, доступного и интерактивного обучения. Исследования последних лет подтверждают, что ИИ позитивно влияет на все четыре языковых навыка и способствует развитию мотивации и самостоятельности учащихся.

Вместе с тем для эффективного и безопасного применения ИИ необходимы грамотная педагогическая стратегия, подготовка преподавателей и чёткое понимание ограничений данных технологий. ИИ — это инструмент, а не замена живому преподавателю. При правильном использовании он способен значительно ускорить и улучшить процесс овладения английским языком.

Список литературы

1. British Council. (2024). Artificial intelligence and English language teaching: Preparing for the future (Second edition). https://www.teachingenglish.org.uk/publications/case-studies-insights-and-research/artificial-intelligence-and-english-language

2. Choudhury, S. et al. (2024). Artificial Intelligence (AI): A Review of Its Uses and Impacts in English Language Teaching and Learning. International Journal of English Literature and Social Sciences (IJELS), 9(6). https://ijels.com/upload_document/issue_files/1IJELS-110202436-Artificial.pdf

3. Crompton, H., & Burke, D. (2024). AI and English language teaching: Affordances and challenges. British Journal of Educational Technology. https://doi.org/10.1111/bjet.13460

4. Eurokd. (2024). The Future of Artificial Intelligence in English Language Teaching: Pros and Cons of ChatGPT Implementation through a Systematic Review. Language Teaching Research Quarterly, 43, 54–80. https://eurokd.com/doi/10.32038/ltrq.2024.43.04

5. Feng, H., Li, K., & Zhang, L.J. (2025). What does AI bring to second language writing? A systematic review (2014–2024). Language Learning & Technology, 29(1), 1–27. https://doi.org/10.64152/10125/73629

6. Frontiers in Psychology. (2023). Artificial intelligence in language instruction: impact on English learning achievement, L2 motivation, and self-regulated learning. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1261955

7. Guan, L., Li, S., & Gu, M.M. (2024). AI in informal digital English learning: A meta-analysis of its effectiveness on proficiency, motivation, and self-regulation. Computers and Education: Artificial Intelligence, 7, 100323. https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100323

8. Hou, Z., & Min, S. (2025). Dialogue-based computer-assisted language learning systems for second language speaking development: A three-level meta-analysis. ReCALL, 1–17. https://doi.org/10.1017/S0958344025100268

9. IJLTER. (2025). Artificial Intelligence in ESL/EFL Education: Evidence from Recent Reviews (2024–2025). International Journal of Learning, Teaching and Educational Research. https://www.ijlter.net/index.php/ijlter/article/view/2551

10. NCELA. (2024, June). The Use of Artificial Intelligence in English Learner Education. National Clearinghouse for English Language Acquisition. https://ncela.ed.gov/blog/2024-06-20-awareness-the-use-of-artificial-intelligence-in-english-learner-education-june-2024

11. BERA. (2024). The future of AI in English language teaching and learning. British Educational Research Association. https://www.bera.ac.uk/blog/the-future-of-ai-in-english-language-teaching-and-learning

UDK: 81’25:004.8

THE IMPACT OF GENERATIVE AI ON PROFESSIONAL TRANSLATION WORKFLOWS

Orazaliyeva F.B. – 2301-25
Academic adviser: Dauletova A.A. – lecturer (M.A)
South Kazakhstan State Pedagogical University named after O.Zhanibekov, Shymkent

Түйін

Бұл мақалада генеративті жасанды интеллекттің аударма саласына әсері қарастырылады. ЖИ аударма үдерісін жеделдетіп, қолжетімділікті арттырғанымен, мәдени және контекстік дәлдік мәселелері сақталады. Сонымен қатар этикалық аспектілер де маңызды орын алады. Қорытындысында, ЖИ аудармашыны толық алмастырмайды, ал болашақта адам мен технологияның үйлесімі шешуші рөл атқарады.

Резюме

В статье рассматривается влияние генеративного искусственного интеллекта на переводческую деятельность. Несмотря на то, что ИИ ускоряет процесс перевода и повышает его доступность, сохраняются проблемы с передачей культурных и контекстуальных особенностей. Также затрагиваются этические вопросы. Делается вывод, что ИИ не может полностью заменить человека, а будущее перевода связано с взаимодействием технологий и человеческого опыта.

Keywords: generative AI, translation, workflow, neural networks, intercultural communication, machine translation.

In recent years, the rapid development of artificial intelligence (AI) technologies, especially generative models, has had a significant impact on various spheres of human activity. One of the most transformed areas has been the field of translation. Generative AI, based on neural networks and large language models, is capable of producing texts that closely resemble natural human language, which calls into question traditional approaches to translation and the role of the professional translator.

The relevance of this study is обусловлена the need to comprehend the changes in translation workflows caused by the implementation of AI, as well as to analyze the advantages, limitations, and ethical aspects of using such technologies.

The aim of this article is to provide a comprehensive analysis of the impact of generative AI on professional translation processes, including changes in work structure, requirements for translators' competencies, and translation quality.

Theoretical Foundations of Generative AI in Translation

Generative artificial intelligence represents a class of algorithms capable of creating new content based on the analysis of large volumes of data. In the context of translation, such systems are trained on multilingual corpora and can automatically generate translations while taking context into account.

Modern AI models significantly outperform traditional machine translation systems due to the use of neural networks. As noted by Imashev (2025), neural networks have a high capacity for self-learning and adaptation, making them effective tools for processing linguistic information.

Moreover, technological development is closely linked to digitalization and cloud computing, which provide access to powerful computational resources (Imashev, 2025). This enables the integration of AI into professional translation platforms and the automation of many stages of the workflow.

Transformation of Translation Workflows

Automation of Translation

Generative AI significantly accelerates the translation process. Whereas translation was previously performed entirely manually, today the model of machine translation post-editing (MTPE) is widely used.

According to Sophie (2025), technologies play a key role in addressing the shortage of translators by enabling the processing of large volumes of text in a short time. This is especially important in the context of globalization and the growth of international communication.

Changing Role of the Translator

The role of the translator is gradually shifting from text creation to editing and quality control. The translator becomes less of an author and more of an editor and language expert.

Dilshat (2025) notes that the shortage of professional translators increases dependence on technology; however, full replacement of humans is not yet possible due to the need to account for cultural and contextual factors.

Integration of AI into Work Platforms

Modern CAT tools (Computer-Assisted Translation tools) actively integrate AI functions, including automatic translation, suggestions, and context analysis. This increases productivity but requires new skills from specialists.

Translation Quality: Advantages and Limitations

Advantages:

- Speed: AI can translate texts instantly.
- Accessibility: translation becomes available to a wide range of users.
- Cost reduction: automation reduces financial expenses.

Limitations:

Despite high efficiency, generative AI has a number of drawbacks: errors in conveying meaning; difficulties in translating metaphors and idioms; insufficient cultural adaptation.

As emphasized by Azizov (2016), differences in grammatical structures of languages can cause difficulties even for professionals, and for AI these differences become even more problematic.

Cultural and Ethical Aspects

Translation is not only the transfer of text but also the interpretation of cultural meanings. Sophie (2025) emphasizes the importance of cultural competence, which remains a weak point of AI.

AI may correctly translate words but is not always able to convey cultural nuances, which is especially important in literary and diplomatic texts.

The implementation of generative AI in translation raises a number of ethical issues. In particular, the problem of copyright for texts created with the help of AI arises. As noted by Azizov (2016), the use of AI may lead to uncertainty regarding who is the author of the translation—the human or the machine.

In addition, there is a risk of spreading bias and stereotypes embedded in algorithms. This highlights the need for careful review and editing of translations to avoid misunderstandings and distortions of cultural contexts.

Alexandra (2025) examines professional codes of ethics for translators and notes that the use of AI raises new questions: responsibility for errors; data confidentiality; transparency of technology use.

The issue of decision-making under pressure and unequal power dynamics is particularly important, where the human factor plays a crucial role.

Technological Aspects

Machine Translation (MT): Modern machine translation systems, such as Google Translate and DeepL, use neural networks to process and translate texts. These systems are trained on large volumes of data, which allows them to improve translation quality. However, they may still face difficulties when translating complex sentences or specialized terminology.

Contextual Adaptation: Generative AI is capable of taking context into account, which is especially important for languages with polysemantic words or multiple forms of expression. For example, a system can use the context of previous sentences to make more accurate lexical and phraseological choices, making translations more natural.

Integration with CAT Tools: Computer-assisted translation (CAT) tools can be integrated with generative AI to create a more efficient workflow. This allows translators to use automated suggestions while maintaining control over translation quality.

Impact on the Professional Community

With increasing automation of translation processes, the question arises about the future of the translator profession. Although technologies can significantly облегчить work, there is concern that they may reduce demand for professional specialists. However, as Dilshat (2025) argues, translators who possess skills in working with AI and modern CAT tools will remain in demand due to their ability to interpret and adapt texts according to cultural contexts.

The Impact of AI on Translators' Professional Skills

In the context of digital transformation, translators must adapt to new market requirements.

Key kills include:

- proficiency in CAT tools;
- post-editing skills;
- understanding the principles of AI;
- development of critical thinking.

Thus, the profession is not disappearing but transforming, requiring higher qualifications.

Interdisciplinary Nature of Technological Development

It is interesting to note that the development of AI in translation is connected with advances in other fields. For example, research in energy (Rufer, 2025; Filippín et al., 2024) and autonomous systems (Imashev, 2025) demonstrates the versatility of neural networks and their applicability in various domains. This confirms that translation is part of a broader technological ecosystem.

The Future of the Translation Profession

Hybrid Translation Models: In the future, we can expect the development of hybrid models in which translators work closely with AI. This will allow them to use technology to increase productivity while maintaining control over translation quality and accuracy.

New Professions: As technology develops, new professions may emerge, such as "machine translation specialist" or "translation quality analyst," focusing on evaluating and improving automated systems.

Education and Training: Educational institutions must adapt their translator training programs by incorporating courses on AI and machine translation in order to prepare specialists for new professional challenges.

Thus, generative AI opens up numerous opportunities for transforming the field of translation, but it also presents important challenges. Professional translators must be ready to adapt to these changes and actively participate in shaping the future of their profession.

Conclusion

Generative AI is undeniably reshaping the translation landscape, presenting both opportunities and challenges for professionals in the field. As automation streamlines processes and reduces costs, it is crucial to acknowledge the limitations of current technologies, such as issues with context sensitivity, cultural nuances, and the risk of perpetuating biases.

For professional translators, adapting to these changes means embracing new tools and methodologies while honing their skills in AI collaboration. This adaptation should not come at the expense of cultural competence and translation quality; rather, it should enhance these essential aspects of the profession. Translators must remain vigilant in evaluating the outputs of AI systems, ensuring that translations not only convey the correct meaning but also resonate culturally with target audiences.

The future of translation will hinge on a balanced integration of technology and human expertise. As generative AI continues to evolve, ongoing research and dialogue within the translation community will be vital to address ethical considerations, such as authorship rights and the potential for job displacement. By fostering a collaborative environment where technology complements human creativity and insight, the translation industry can thrive.

Ultimately, the successful coexistence of generative AI and human translators will depend on a shared commitment to maintaining high standards of quality and cultural accuracy. This synergy will not only enhance the efficiency of translation workflows but also enrich the overall quality of translations, ensuring that they are both linguistically precise and culturally relevant. As we move forward, it is essential for translators to embrace this evolution, positioning themselves as indispensable partners in the age of AI-driven language solutions.

References

1. Dilshat, A. (2025). Analysis of factors influencing the shortage of professional translators in the United States and its impact on intercultural communication. Universum: филология и искусствоведение, (2), 66–70.
2. Azizov, D. T. (2016). Comparative analysis of grammatical categories of Russian and Arabic languages.

3. Rufer, A. (2025). A four-cylinder pneumatic expansion motor with high efficiency. Academia Green Energy, 2(2).
4. Filippín, C., Flores Larsen, S., & Canori, M. (2024). Energy use, health, and sleep in a bioclimatic university residence. Academia Green Energy, 1(2).
5. Imashev, A. A. (2025). Exploring the potential of neural networks in autonomous vehicles.
6. Imashev, A. A. (2025). Cybersecurity challenges in the era of cloud computing.
7. Alexandra, L. (2025). Code of ethics for interpreters: A comparative analysis of different professional standards.
8. Alexandra, L. (2025). The impact of power dynamics on interpreter decision-making in high-stakes settings.
9. Alexandra, L. (2025). Cultural sensitivity and fidelity in interpretation.
10. Sophie, E. (2025). Cultural competence in translation.
11. Sophie, E. (2025). The role of technology in addressing the shortage of human translators.

UDK: 81’25:004.8

THE ROLE OF CONTEXT IN TRANSLATION: HUMAN COMPETENCE VS. MACHINE LIMITATIONS

Merey Y. –2301-15
Academic adviser: Dauletova A.A.-– lecturer (M.A)
South Kazakhstan State Pedagogical University named after O.Zhanibekov, Shymkent

Түйін

Бұл мақалада аудармадағы контекст ұғымының рөлі қарастырылады. Адам аудармашының кәсіби құзыреттілігі мен машиналық аударма жүйелерінің мүмкіндіктері салыстырылып, олардың айырмашылықтары талданады. Контексті дұрыс түсіну аударманың сапасын арттырудағы негізгі фактор екендігі айқындалады.

Резюме

В данной статье рассматривается роль контекста в переводе. Сравниваются профессиональная компетентность человека-переводчика и возможности систем машинного перевода, анализируются их различия. Подчеркивается, что правильное понимание контекста является ключевым фактором повышения качества перевода.

Keywords: Translation, Context in translation, Human translation, Machine translation, Neural machine translation

Translation has long relied on traditional methods. In traditional translation, the text is often translated word for word, with the translator focusing primarily on linguistic units, while context frequently takes a back seat. In this approach, the translator mainly plays the role of a provider of information. However, this method cannot convey the full meaning of the text in all cases. Some researchers note that traditional translation methods have not changed significantly from the principles established thousands of years ago. The 21st century, however, demands new, innovative approaches to translation, where deep understanding of context becomes essential.

Translation is not just a change in linguistic structure; it is the process of accurately conveying meaning, style, and cultural nuances. Context lies at the heart of this process. It determines the precise meaning of words and helps fully раскрыть содержание текста. Therefore, to produce a high-quality translation, a translator must not only possess linguistic knowledge but also demonstrate broad cultural and cognitive competence.

The main advantage of a human translator is their ability to think critically and draw on experience. A human can analyze a text not only linguistically but also semantically and culturally. For example, the same word may carry different meanings depending on the situation, and only a human translator can select the most appropriate equivalent based on context. Moreover, human translators can accurately convey idioms, fixed expressions, subtext, and emotional tone, which are essential aspects of effective communication.

Machine translation, on the other hand, is understood as translation performed by a computer. The machine translation process begins with the execution of a special algorithm—a clearly defined sequence of operations applied to the input text. This algorithm is designed to identify translation correspondences between a specific pair of languages in a given direction (from the source language to the target language). Essentially, machine translation is the action of converting text in one natural language into an equivalent text in another language, as well as the result of this process (Skvortsov, 2016).

The idea of automating translation is not new. As early as the 17th century, philosophers such as Gottfried Wilhelm Leibniz and René Descartes proposed the concept of using mechanical devices to translate texts. However, due to technological limitations, these ideas could not be realized at the time. The modern field of machine translation began to take shape in March 1947, when cryptographer Warren Weaver suggested viewing translation as a decoding problem. This perspective was influenced by the significant achievements in cryptography during World War II (Hutchins, 1986).

Even earlier, representatives of different cultures had attempted to encode their languages to make them accessible to foreigners. For centuries, scholars tried to create a universal artificial language that could be understood worldwide. However, despite the relative simplicity of coding artificial languages from a technical standpoint, none have succeeded in replacing natural languages.

Modern machine translation systems are based on different approaches. One of the earliest methods is Rule-Based Machine Translation (RBMT), which relies on extensive linguistic rules and large bilingual dictionaries for each language pair. The quality of such systems can be improved either through significant initial investment or through continuous development over time. However, both approaches can be costly and time-consuming. Notable developers of rule-based systems include PROMT.One (Russia) and SYSTRAN Translate (France).

Today, due to rapid technological development, more advanced systems such as neural machine translation have emerged. These systems significantly improve translation quality by analyzing larger contexts and learning from vast datasets. Additionally, online platforms and applications have made translation more accessible and efficient, serving as valuable tools for translators.

Despite their speed and efficiency, machine translation systems remain limited in their ability to fully understand context. Ambiguous words, cultural nuances, and implicit meanings are often misinterpreted because machines process text as data rather than as meaningful human communication. They cannot fully grasp the complex relationships between language, culture, history, and social environment.

Language knowledge alone is insufficient for accurate translation. Cultural background, historical context, and social factors also play crucial roles. A human translator considers all these aspects holistically, while machine systems still struggle to replicate this depth of understanding.

At the same time, the effective use of information technology has become an integral part of modern translation. Online resources, electronic dictionaries, and text corpora facilitate faster information retrieval, comparison, and analysis, ultimately improving translation quality.

In conclusion, context plays a central role in translation. It is essential for accurately conveying meaning and preserving the integrity of the original text. While machine translation technologies continue to evolve and provide valuable support, the human factor remains indispensable. High-quality translation in the future will depend on the effective collaboration between human expertise and technological innovation.

Another important aspect of modern translation is the role of post-editing in machine translation. Post-editing refers to the process in which a human translator revises and improves a machine-generated translation. This practice has become increasingly common, especially in professional environments where speed and efficiency are essential. While machine translation can produce a draft quickly, it is the human translator who ensures accuracy, corrects errors, and adapts the text to cultural and contextual norms.

Furthermore, the development of artificial intelligence has significantly influenced translation technologies. Modern systems are now capable of learning from large datasets and improving their performance over time. These systems use deep learning techniques to better understand sentence structure and context. However, despite these advancements, artificial intelligence still lacks true human intuition and the ability to interpret meaning beyond patterns and probabilities.

Finally, ethical considerations are also becoming increasingly important in the field of translation. Issues such as data privacy, bias in machine translation systems, and the preservation of cultural identity must be taken into account. Translators and developers alike must ensure that technology is used responsibly and that translations remain accurate, fair, and respectful to all cultures. This highlights once again that while technology plays a significant role, human oversight and responsibility remain essential in the translation process.

References

1. Skvortsov, L. V. (2016). *Theory of Translation*. Moscow: Academia, pp. 45–47.
2. Hutchins, W. J. (1986). *Machine Translation: Past, Present, Future*. Chichester: Ellis Horwood, pp. 15–25.
3. Weaver, W. (1949). *Translation*. In W. N. Locke & A. D. Booth (Eds.), *Machine Translation of Languages*. MIT Press, pp. 15–23.
4. Leibniz, G. W. (1666). *Dissertatio de Arte Combinatoria*. Leipzig, pp. 10–15.
5. Descartes, R. (1629). *Letter to Marin Mersenne (on universal language)*, pp. 5–7.
6. Besacier, L.; Schwartz, L. Automated translation of a literary work: A pilot study. In *Proceedings of the NAACL-HLT Fourth Workshop on Computational Linguistics for Literature*; ACL: Stroudsburg, PA, USA, 2015; pp. 114–122.
7. Toral, A.; Wieling, M.; Way, A. Post-editing effort of a novel with statistical and neural machine translation. *Front. Digit. Humanit.* 2018, 5, 9.
8. Webster, R.; Fonteyne, M.; Tezcan, A.; Macken, L.; Daems, J. Gutenberg Goes Neural: Comparing features of Dutch human translations with raw neural machine translation outputs. *Informatics* 2020, 7, 32.

UDK: 81’25:004.8

AI VS HUMAN CREATIVITY: CAN MACHINES TRANSLATE METAPHORS EFFECTIVELY

Daubay M.A.-2301-25

Academic adviser:Dauletova A.A.-Lecturer (M.A.)

South Kazakhstan State Pedagogical University named after O.Zhanibekov,Shymkent

Түйін

Жасанды интеллект пен машиналық аударма технологиялары соңғы жылдары аударма саласын айтарлықтай өзгертті. Нейромашиналық жүйелер техникалық мәтіндерді жақсы аударғанымен, метафораларды өңдеуде олардың тиімділігі әлі де талқылануда. Метафораларды аудару когнитивтік және мәдени түсінікті талап ететін күрделі үдеріс. Бұл мақала AI жүйелері мен адам аудармашыларын салыстырып, метафоралық аударманың ерекшеліктерін қарастырады. Нәтижесінде, технология дамыганымен, метафораның мағынасы мен көркемдігін сақтауда адам аудармашыларының рөлі маңызды екені анықталады.

Резюме

Развитие искусственного интеллекта и технологий машинного перевода значительно изменило сферу перевода в последние годы. Нейросетевые системы хорошо справляются с техническими текстами, однако их эффективность при обработке метафор остаётся предметом обсуждения. Перевод метафор требует когнитивного и культурного понимания. В данной статье рассматривается сравнение систем ИИ и переводчиков-людей, а также особенности перевода метафор. В результате отмечается, что, несмотря на технологический прогресс, роль человека остаётся важной для сохранения смысла и художественной ценности метафорического языка.

Keywords: artificial intelligence, machine translation, metaphor, creativity, translation studies, neural networks.

Artificial intelligence has become an integral part of modern society, influencing various fields such as medicine, education, and linguistics. In translation studies, machine translation tools are widely used due to their speed, accessibility, and cost-effectiveness. Systems like neural machine translation (NMT) have significantly improved translation quality, making them valuable tools for both professionals and non-experts.

However, despite these advancements, the translation of creative language remains a major challenge. Literary texts, in particular, contain metaphors, idioms, and stylistic nuances that require interpretation beyond literal meaning. This raises an important question: can machines replicate human creativity in translation?

Metaphors are especially difficult to translate because they often depend on cultural context and conceptual associations. Therefore, this article aims to explore whether AI can effectively translate metaphors and how its performance compares to human translators.

Metaphors play a crucial role in human communication. They allow speakers to express abstract ideas through more concrete or familiar concepts. From a cognitive perspective, metaphors reflect how people perceive and structure reality.

In translation, metaphors present a unique challenge. A translator must first understand the intended meaning of the metaphor in the source language and then find an equivalent expression in the target language. This process often involves creativity and cultural adaptation.

Human translators have the ability to interpret metaphors flexibly. They can choose different strategies, such as:

- preserving the original metaphor
- replacing it with a culturally appropriate equivalent
- paraphrasing the meaning

This flexibility is essential in literary translation, where maintaining aesthetic and emotional impact is as important as conveying meaning.

Machine translation has evolved significantly with the introduction of neural networks. NMT systems are trained on large datasets and can produce fluent and coherent translations. They are particularly effective in translating repetitive or standardized texts.

However, when it comes to metaphors, machine translation still faces limitations. AI systems process language statistically rather than semantically. As a result, they may fail to recognize metaphorical meaning, especially in less common or creative expressions.

Studies show that machine translation systems often translate metaphors literally, which can lead to misunderstandings. For example, culturally specific metaphors may be rendered in a way that is grammatically correct but semantically inappropriate.

Despite these challenges, AI continues to improve. Researchers are exploring ways to incorporate contextual and cultural knowledge into machine translation models.

One of the key differences between human and machine translation lies in creativity. Human translators can interpret language intuitively, taking into account context, tone, and cultural nuances. They can also make creative decisions to preserve the stylistic features of the original text.

In contrast, machines rely on algorithms and patterns. They do not possess consciousness or cultural experience. Therefore, their ability to handle creative language is limited.

Comparative studies highlight these differences. Human translations tend to be more expressive and contextually appropriate, while machine translations may lack depth and subtlety.

This is particularly evident in literary works, where metaphors contribute significantly to meaning and style

Translating metaphors involves complex cognitive processes. Human translators draw on their knowledge, experience, and intuition to interpret meaning. They also consider pragmatic factors such as audience expectations and communicative intent.

Machine translation systems, however, do not truly understand language. They analyze patterns in data but lack the ability to interpret meaning in a human sense. This limits their effectiveness in translating metaphors.

Pragmatically, metaphors often carry emotional or stylistic significance. Capturing these elements requires sensitivity and creativity, which machines currently cannot fully achieve.

Post-editing has emerged as a practical solution to improve machine translation output. In this approach, human translators revise and refine machine-generated translations.

Post-editing combines the strengths of both AI and human intelligence. It allows for faster translation while maintaining quality. However, when dealing with metaphors, post-editing often requires significant human intervention.

Research indicates that post-editing can enhance translation quality, but it does not eliminate the need for human creativity. Instead, it highlights the collaborative relationship between humans and machines.

The growing use of AI in translation raises important ethical questions. Some scholars argue that reliance on machine translation may reduce creativity and undervalue human expertise.

In education, it is essential to strike a balance between using technology and developing creative skills. Translation students should learn how to use AI tools effectively while also enhancing their interpretative abilities.

Frameworks such as PETRA-E emphasize the importance of creativity, cultural competence, and critical thinking in translator training.

Artificial intelligence has made remarkable progress in translation technology. Machine translation systems are efficient and increasingly accurate in many contexts. However, when it comes to translating metaphors, they still face significant limitations.

Metaphors require interpretation, creativity, and cultural understanding—qualities that are inherently human. While AI can assist in the translation process, it cannot fully replace human translators in creative tasks.

Currently, various empirical studies are being conducted to assess the effectiveness of machine translation. These studies analyze how well neural systems can convey metaphors in literary texts. The results show that, although the systems are somewhat successful in conveying the general meaning, they cannot fully preserve the figurative meaning. The difference is especially noticeable when it comes to conveying the author's style and emotional tone

Some studies have compared machine translation results with human translations on real texts. Such comparisons show that machine systems tend to mechanically translate phrases without taking into account the context in some cases. Human translators, on the other hand, can change the structure and adapt the content if necessary, while maintaining the general idea of the text.

In addition, the development of hybrid translation systems is also an important direction. In such systems, artificial intelligence prepares the initial version, and a human specialist edits and improves it. This approach allows not only to increase productivity, but also to improve quality. However, when translating complex linguistic units, such as metaphors, human participation still plays a crucial role.

From a practical perspective, translators need specific skills to effectively use machine translation tools. These include analyzing the source text, understanding the context, taking cultural differences into account, and critically evaluating the resulting machine version. These skills help to improve the quality of post-editing.

At the same time, one of the most common mistakes in translating metaphors is cultural incompatibility. Since some metaphors are specific to a particular culture, their direct translation may be incomprehensible to the target audience. In such cases, the translator is forced to look for alternative cultural analogues or to convey the meaning in an explanatory way.

In general, the interaction of artificial intelligence and the human translator is forming a new paradigm in modern translation studies. In this paradigm, technology is considered as an auxiliary tool, and the main creative and interpretative role remains with the human.

In conclusion, translating metaphors is not only a linguistic process, but also a cognitive, cultural, and creative activity. Machine translation, although it facilitates this process, cannot completely replace it. Therefore, the most effective model in the future is the harmonious cooperation of humans and artificial intelligence.

References

1. Corpas Pastor, G.; Bautista Zambrana, M.R.; Hidalgo-Ternero, C.M. *Sistemas Fraseológicos en Contraste: Enfoques Computacionales y de Corpus*; Comares: Granada, Spain, 2021.
2. Rothwell, A.; Way, A.; Youdale, R. *Computer-Assisted Literary Translation*; Routledge: New York, NY, USA, 2024.
3. O'Brien, S. Translation as human-computer interaction. *Transl. Spaces* 2012, 1, 101–122.
4. Hadley, J.L.; Taivalkoski-Shilov, K.; Teixeira, C.S.C.; Toral, A. *Using Technologies for Creative-Text Translation*; Routledge: New York, NY, USA, 2022.
5. Brusasco, P. Pragmatic and cognitive elements in literary machine translation: An assessment of an excerpt from J. Polzin's *Brood* translated with Google, DeepL, and Bing Translator. In *Using Technologies for Creative-Text Translation*; Routledge: New York, NY, USA, 2022; pp. 139–160.
6. Ruffo, P. Collecting literary translators and narratives: Towards a new paradigm for technological innovation in literary translation. In *Using Technologies for Creative-Text Translation*; Routledge: New York, NY, USA, 2022; pp. 18–39.
7. Besacier, L.; Schwartz, L. Automated translation of a literary work: A pilot study. In *Proceedings of the NAACL-HLT Fourth Workshop on Computational Linguistics for Literature*; ACL: Stroudsburg, PA, USA, 2015; pp. 114–122.
8. Toral, A.; Wieling, M.; Way, A. Post-editing effort of a novel with statistical and neural machine translation. *Front. Digit. Humanit.* 2018, 5, 9.
9. Webster, R.; Fonteyne, M.; Tezcan, A.; Macken, L.; Daems, J. Gutenberg Goes Neural: Comparing features of Dutch human translations with raw neural machine translation outputs. *Informatics* 2020, 7, 32.
10. Şahin, M.; Gürses, S. Would MT kill creativity in literary retranslation? In *Proceedings of the Qualities of Literary Machine Translation*, Dublin, Ireland, 2019; pp. 26–34.
11. Guerberof-Arenas, A.; Toral, A. The impact of post-editing and machine translation on creativity and reading experience. *Transl. Spaces* 2020, 9, 255–282.
12. Guerberof-Arenas, A.; Toral, A. Creativity in translation: Machine translation as a constraint for literary texts. *Transl. Spaces* 2022, 11, 184–212.

ӘОК 81'159.942

ЭМОЦИЯЛАР ТІЛІ: ӘРТҮРЛІ ТІЛДЕРДЕ СЕЗІМДЕРДІҢ ВЕРБАЛИЗАЦИЯСЫ

Маханбетқұл Қарақат – Көркем еңбек және сызу мамандығының 1-курс студенті
Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы Исахова Лаззат Таженқызы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Резюме

В статье рассматриваются особенности передачи эмоций через язык с точки зрения сравнительной лингвистики. Анализируются семантические изменения и грамматические структуры эмоциональной лексики в казахском, английском, русском и турецком языках. Семантическая трансформация слова в каждом языке изучается в связи с национальным мировоззрением. Кроме того, рассматриваются метафорическая модель, культурные коды и когнитивные особенности эмоций.

Ключевые слова: эмоция, вербализация, межкультурная коммуникация, семантика, когнитивная лингвистика

Summary

The article examines the verbalization of emotions in different languages from a comparative linguistic perspective. Semantic shifts and grammatical structures of emotional vocabulary in Kazakh, English, Russian and Turkish languages are analyzed. The study demonstrates how meanings of emotional

words change depending on linguistic and cultural contexts. Emotional metaphors and cognitive models are also discussed.

Key words: emotion, verbalization, intercultural communication, semantics, cognitive linguistics

Тіл — адамның ішкі әлемін сыртқа шығаратын негізгі құралдардың бірі. Әсіресе эмоциялар тіл арқылы ерекше формада көрінеді. Бір тілде жағымды эмоцияны білдіретін сөз басқа тілде бейтарап немесе тіпті жағымсыз реңкке ие болуы мүмкін. Бұл құбылыс тіл мен мәдениеттің ажырамас байланысын көрсетеді.

Қазіргі лингвистикада эмоцияларды зерттеу психолингвистика, когнитивтік лингвистика және мәдениетаралық коммуникация бағыттарында өзекті мәселелердің бірі болып саналады. Эмоциялардың вербализациясы — адамның сезім тәжірибесінің тілдік модельге айналу процесі.

Зерттеудің мақсаты — әртүрлі тілдердегі эмоция атауларының мағыналық және грамматикалық ерекшеліктерін салыстыру арқылы эмоциялық концепттердің өзгеруін көрсету.

Зерттеу міндеттері: эмоция ұғымының теориялық негізін анықтау әр тілдегі эмоция атауларын салыстыру эмоциялардың грамматикалық ерекшеліктерін талдау мәдени кодтарды анықтау

1. Эмоция және тіл: теориялық негіз. Эмоция — адамның қоршаған ортаға субъективті реакциясы. Ал тіл сол реакцияны әлеуметтік кодқа айналдырады. Әр халық эмоцияны әртүрлі концептуалдайды. Мысалы, қазақ тілінде эмоциялар көбіне жүрек, көңіл, жан ұғымдарымен байланысты:

- жүрегі ауырды
- көңілі түсті
- жаны жай тапты

Ал ағылшын тілінде эмоция көбіне mind, feeling, heart арқылы беріледі:

- broken heart
- peace of mind
- warm feelings

Бұл айырмашылық эмоцияның физиологиялық емес, мәдени модель екенін көрсетеді. Әр тіл эмоцияны белгілі бір концептуалдық схема арқылы сипаттайды.

2. Бір сөз — әр тілде әр мағына

«Қызғаныш» концепті әр тілде әртүрлі эмоциялық реңкке ие. Қазақ тілінде «қызғаныш» кейде махаббат белгісі ретінде қабылданады. Мысалы “Ол мені қызғанады” — жағымды реңк. Орыс тілінде «ревность» көбіне негативті эмоция: “болезненная ревность”

Ағылшын тілінде jealousy сенімсіздікпен байланысты: “jealous behavior”. Түрік тілінде kıskançlık қорғау және қызғану аралас мағына береді. Бұл айырмашылықтар ұлттық дүниетаным ерекшеліктерін көрсетеді.

3. Грамматикалық айырмашылықтар

Эмоцияны білдіруде тілдердің грамматикалық құрылымы маңызды рөл атқарады. Қазақ тілі — күйді бастан кешіру моделі

Мен қуандым

Маған ұнады

Жүрегім ауырды

Бұл құрылымда эмоция адамға келетін құбылыс ретінде беріледі.

Ағылшын тілі — агенттік модель

I feel happy

I love this

I hate noise

Субъект белсенді позицияда көрінеді.

Орыс тілі — күй категориясы

Мне грустно

Мне холодно

Мне весело

Дативтік құрылым эмоцияны адамның бақылауынан тыс жағдай ретінде көрсетеді.

4. Семантикалық өзгеріс мысалдары

«Ұят» концепті. Қазақ мәдениетінде ұят әлеуметтік бақылау механизмі ретінде қолданылады. Мысалы: “ұят болады”, “ел не дейді”. Ағылшын тілінде shame жеке психологиялық күй ретінде беріледі. Жапон мәдениетінде hazukashii әлеуметтік үйлесім бұзылуын білдіреді. Бұл эмоциялардың мәдени контекске тәуелді екенін көрсетеді.

5. Эмоциялардың мәдени коды

Тіл эмоцияны тек сипаттамайды, оны қалыптастырады. Қазақ тілінде эмоция метафоралары табиғатпен байланысты: көңілі көктемдей, жаны мұздады, көңілі бұлттанды. Ағылшын тілінде температура метафорасы басым: cold person, warm feelings, hot temper. Бұл тілдердің дүниені қабылдау тәсілінің айырмашылығын көрсетеді.

6. Эмоциялардың когнитивтік моделі

Когнитивтік лингвистика эмоцияны адамның ойлау жүйесінің бөлігі ретінде қарастырады. Эмоциялар концепт ретінде тілде қалыптасады. Мысалы: Қуаныш — жарық, жылу. Қайғы — қараңғылық. Қорқыныш — суық.

Бұл метафоралар көптеген тілдерде кездеседі, бірақ олардың қолданылуы мәдени ерекшеліктерге байланысты өзгереді.

Зерттеу нәтижелері эмоциялардың тілде әмбебап түрде емес, мәдени-танымдық модель арқылы көрінетінін дәлелдейді. Бір эмоциялық сөздің әр тілдегі мағынасы:

1. мәдени құндылықтарға
2. грамматикалық құрылымға
3. когнитивтік модельге байланысты өзгереді

Эмоцияларды салыстырмалы зерттеу тіл үйрету, мәдениетаралық коммуникация және педагогикалық психология салалары үшін маңызды.

Болашақ зерттеулерде эмоциялық концепттердің жас ерекшелігі мен цифрлық коммуникациядағы өзгерісі қарастырылуы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва, 1996.
2. Kövecses Z. Metaphor and Emotion. Cambridge University Press, 2000.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология. Москва, 2001.
4. Jackendoff R. Foundations of Language. Oxford, 2002.
5. Қайдар Ә. Қазақ тілінің өзекті мәселелері. Алматы, 2013.

ӘОК 81’246.2

ҚАЗАҚША-АҒЫЛШЫНША ГИБРИД СӨЗДЕР: ТІЛДІК КОД АУЫСУЫ

Нұржан.Ж.Н.- Көркем еңбек және сызу білім беру бағдарламасының студенті

Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы Исахова Лаззат Таженқызы

Өзбекәлі Жәнібеков атындығы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Резюме

В данной статье рассматривается феномен возникновения казахско-английских гибридных слов в условиях современного двуязычия. Автор анализирует причины использования кодового переключения (code-switching) в разговорной речи и социальных сетях. Основное внимание уделяется механизмам образования гибридных лексем и их влиянию на культуру межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: гибридные слова, кодовое переключение, заимствования, межкультурная коммуникация, лингвистика, казахский язык, английский язык.

Summary

This article explores the phenomena of hybrid terms between Kazakh and English within the framework of contemporary bilingualism. The author analyzes the reasons for using code-switching in

everyday speech and social media. The main focus is on the mechanisms of hybrid lexemes formation and their impact on the culture of intercultural communication.

Key words: hybrid words, code-switching, borrowings, intercultural communication, linguistics, Kazakh language, English language.

Жаһандану дәуірінде және цифрлық технологиялардың қарыштап дамуы жағдайында тілдердің өзара әрекеттесуі жаңа белеске көтерілді. Әсіресе, жастар арасындағы күнделікті қарым-қатынаста «code-switching» немесе код ауысуы құбылысы жиі кездеседі. Бұл құбылыс – сөйлеушінің бір сөйлем ішінде немесе диалог барысында екі немесе одан да көп тілді қатар қолдануы. Қазіргі таңда бұл мәселе «Цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект дәуіріндегі аударма және мәдениетаралық коммуникация» тұрғысынан өте өзекті болып табылады.

1. Тілдік код ауысуының теориялық парадигмалары.

Қазіргі жаһандану заманында тілдердің өзара ықпалдасуы – заңды құбылыс. Әсіресе, қазақ тілі мен ағылшын тілінің тоғысуы нәтижесінде пайда болған гибрид сөздер бүгінгі жастар лексикасының ажырамас бөлігіне айналды. Тілдік код ауысуы (code-switching) – бұл сөйлеушінің бір тілден екінші тілге саналы немесе санасыз түрде ауысу процесі. Бұл құбылыстың басты себептерінің бірі – цифрлық технологиялар мен әлеуметтік желілердің қарқынды дамуы. Мысалы, «сториске салу», «лайк басу», «чектеу», «брондау» сияқты сөздер қазақ тілінің грамматикалық заңдылықтарына бейімделіп, жаңа мағыналық реңк алуда. Ағылшын тіліндегі түбірге қазақ тілінің жалғауларының жалғануы арқылы жасалған бұл гибридтер мәдениетаралық коммуникацияның жаңа деңгейін көрсетеді. Код ауысуы мен гибридтену үдерісін зерттеуде біз келесі лингвистикалық аспектілерге назар аударды қ. Біріншіден, бұл — морфологиялық бейімделу. Ағылшын тілінен енген «түбір» сөздер қазақ тілінің агглютинативті жүйесіне толық бағынады. Мәселен, ағылшынның «edit» (өңдеу) сөзіне қазақша «-теу» жұрнағы жалғанғанда, ол тек мағыналық қана емес, грамматикалық тұрғыдан да қазақшаланып кетеді. Сөйлеуші оны «эдиттеп жатырмын», «эдиттеген едім» деп еркін түрлендіре алады. Бұл тілдің өміршеңдігі мен жаңалықты тез сіңіру қабілетін көрсетеді. Ғалым С. Аманжоловтың еңбектерінде тілдердің өзара әсерлесуі мен лексикалық қабаттардың араласуы тілдің даму заңдылығы ретінде қарастырылған [1].

Екіншіден, семантикалық дифференциация мәселесі. Гибрид сөздер көбіне қазақ тіліндегі баламасының орнын баспайды, тек нақты контекстік реңк қосады. Мысалы, «жариялау» сөзі ресми сипатқа ие болса, «посттау» сөзі тек әлеуметтік желіге қатысты техникалық әрекетті білдіреді. Осылайша, гибридтер тілді шұбарламай, оның мағыналық реңктерін көбейтеді деп есептеуге негіз бар. Поплак (Poplack) классификациясы бойынша, мұндай құрылымдар «ішкі сөйлемдік код ауысуы» деп аталады [2].

Үшіншіден, коммуникативтік стратегия. Жастар арасында ағылшын тілінің элементтерін қосып сөйлеу — бұл белгілі бір топқа (IT-мамандар, студенттер, креативті топтар) қатыстылықты білдіретін «әлеуметтік маркер». Бұл Майерс-Скоттонның (Myers-Scotton) «Матрицалық тіл» моделімен түсіндіріледі: сөйлемнің құрылымы қазақша қалады, бірақ негізгі мағыналық жүк ағылшынша гибридке түседі [3].

2. Қазақ- ағылшын гибрид сөздерінің морфологиялық және сөзжасамдық ерекшеліктері

Қазіргі қазақ тілінің цифрлық кеңістіктегі даму динамикасын зерттеу барысында ағылшын тілінен енген лексемалардың жай ғана қолданылып қоймай, қазақ тілінің ішкі грамматикалық заңдылықтарына сәйкес трансформацияға түсетінін байқаймыз. Қазақ тілі агглютинативті тілдер тобына жататындықтан, оның морфологиялық қаңқасы кез келген кірме түбірді өзінің жұрнақтары мен жалғаулары арқылы икемдеп, жаңа мағыналық бірліктер тудыруға өте бейім. Бұл үдерісті лингвистикалық тұрғыдан «морфологиялық гибридтену» деп атаймыз.

Гибридтену үдерісінің ең өнімді бағыты — ағылшын тіліндегі іс-әрекетті немесе затты білдіретін түбірлерге қазақ тілінің етістік тудырушы жұрнақтарының жалғануы. Мәселен, «лайктау», «чектеу», «эдиттеу», «посттау» сияқты сөздерде ағылшынның like, check, edit, post түбірлеріне қазақша -тау/-теу жұрнақтары тіркеліп, толыққанды етістіктер жасалған. Бұл жерде ағылшын сөзі тек мағыналық негіз ретінде қызмет етсе, сөздің грамматикалық формасы қазақ тілінің заңдылығымен анықталады. Сөйлеуші бұл гибридтерді қазақ тілінің

шақтары мен райлары бойынша еркін түрлендіріп, «лайктап жатырмын», «эдиттеген едім» немесе «посттау керек» деген сияқты күрделі синтаксистік құрылымдарда қолдана береді. Бұл тілдің өзіндік «қорыту» механизмін және жаңа ақпараттық технологиялар тіліне бейімделу қабілетін көрсетеді.

Сонымен қатар, зат есім деңгейіндегі гибридтену үдерісі де ерекше қызығушылық тудырады. Мұнда ағылшын сөзі қазақ тілінің септік және тәуелдік жүйесіне енеді. Мысалы, «ивент-ке бардым», «аккаунт-ым бұғатталды», «стрим-ді бастау» деген тіркестерде ағылшын лексемалары қазақ сөйлемінде бастауыш, толықтауыш немесе пысықтауыш қызметін атқарып тұр. Бұл үдерісте ағылшын түбірі өзгеріссіз сақталғанымен, оған жалғанған қазақша қосымшалар сөздің сөйлемдегі орнын айқындайды. Осы орайда, «плеонастикалық гибридтену» құбылысын да атап өткен жөн. Бұл — сөйлеушінің ағылшын тіліндегі көптік форманы (мысалы, -s жалғауы бар stories, cases) біртұтас түбір ретінде қабылдап, оның үстіне қазақша көптік жалғауын қосуы («сториз-дер», «кейс-тер»). Лингвистикалық тұрғыдан бұл «матрицалық тілдің» (қазақ тілінің) грамматикалық үстемдігін және кірме элементті өз жүйесіне толық икемдеп алғанын дәлелдейді.

Гибридтену тек қарапайым сөздермен шектелмей, күрделі сөзжасамдық синтездерге де ұласады. Мысалы, «месседж-десу» сөзіндегі «-су» ортақ етіс жұрнағы арқылы екі немесе одан да көп адамның өзара хабарлама алмасу процесі сипатталады. Ал «хайп-талған» немесе «саппорт-тау» сияқты қолданыстарда ағылшын сөздері қазақ тілінің есімше немесе көсемше формаларымен бірігіп, анықтауыштық немесе баяндауыштық реңк береді. А.К. Жұмабекова атап өткендей, мұндай тілдік интерференция жағдайында кірме сөздер ана тілінің заңдылықтарымен «қайта өңделеді» [4].

1-кесте. Гибрид сөздердің құрылымдық -семантикалық талдауы

Ағылшын түбірі	Жұрнақ	Жасалған сөз	Прагматикалық қызметі
Check	-теу	Чектеу	Ақпараттың дұрыстығына көз жеткізу
Edit	-теу	Эдиттеу	Техникалық монтаж жасау
Like	-тау	Лайктау	Қолдау немесе келісім білдіру
Post	-тау	Посттау	Ақпаратты желіге жариялау
Support	-тау	Саппорттау	Қолдау көрсету

Зерттеуді қорытындылай келе, қазақша-ағылшынша гибридті сөздер — бұл қазіргі мәдениетаралық коммуникацияның ажырамас бөлігі және қазақ тілінің динамикалық сипатының көрінісі деген тұжырымға келеміз. Келесі біз лингвистикалық талдау негізінде жасалған авторлық тұжырымдарды қорытындылай келетін болсақ:

- Қазақ-ағылшын гибридтері — бұл тілдік интерференцияның нәтижесінде пайда болған жаңа лексико-семантикалық қабат.
- Бұл үдеріс қазақ тілінің агглютинативті потенциалының жоғары екенін және өзге тілдік жүйелерді грамматикалық тұрғыдан бейтараптандыруға қабілетті екенін көрсетеді.
- Гибрид сөздер цифрлық дискурста терминологиялық базаны толықтырушы қызмет атқарады.

Лингвистикалық талдаулар мен теориялық зерттеулерді жинақтай келе, қазақша-ағылшынша гибридті құрылымдар — бұл заманауи тілдік трансформацияның заңды нәтижесі деген қорытындыға келеміз. Тілдік контактілер теориясының негізін салушы

У. Вайнрайхтың пайымдауынша, екі тілдің соқтығысуы міндетті түрде жаңа лексикалық және морфологиялық құбылыстарды тудырады [5]. Біздің жағдайда, ағылшын лексемалары қазақ тілінің агглютинативті сүзгісінен өтіп, ана тіліміздің грамматикалық қаңқасына толық икемделуде.

Сонымен қатар, атақты лингвист Э. Хаугеннің «тілдік қарыз алу» (borrowing) тұжырымдамасына сүйенсек, гибридтер — бұл тілдік жүйенің сыртқы әсерлерге қарсы тұруы емес, керісінше, оның өміршеңдігі мен жаңа ұғымдарды игеру қабілетінің көрінісі [6]. Осы тұрғыдан алғанда, қазақ тіліндегі «лайктау», «эдиттеу», «сториздер» сияқты формаларды тілдің бұзылуы деп емес, оның функционалдық адаптациясы (бейімделуі) деп бағалау ғылыми тұрғыдан дұрыс болады.

Менің жеке пайымдауымша, бұл құбылысты «тілдік эрозия» (бұзылу) деп емес, тілдік креативтілік пен функционалдық адаптация ретінде бағалау керек. Болашақта бұл гибридтер қазақ тілінің кодификацияланған нормаларына еніп, заманауи сөздік қордың ажырамас бөлігіне айналуы әбден мүмкін. Бұл — тілдің жаһандық ақпараттық ағымға бейімделуінің заңды нәтижесі.

Біріншіден, гибридтену үдерісі тілдің ішкі грамматикалық заңдылықтарын бұзбайды, қайта сол заңдылықтардың өнімділігін арттырады.

Екіншіден, цифрлық дәуірде ақпаратты жедел жеткізу басты талап болғандықтан, гибрид сөздер тілдік үнемділік құралы ретінде қызмет етеді.

Үшіншіден, болашақ мамандар мен аудармашылар үшін бұл құбылысты жоққа шығармай, оның стилистикалық шекараларын (ресми және бейресми) ажырата білу маңызды.

Түйіндей келе, код ауысуы мен гибридтер — бұл қазақ тілді ортаның технологиялық дамуының айнасы. Тіл — үздіксіз қозғалыстағы жүйе, сондықтан мұндай үдерістерді жүйелі зерттеу лингвистикалық болжам жасау үшін стратегиялық маңызға ие.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Аманжолов С. Қазақ тілі теориясының негіздері: оқулық. – Алматы: Ғылым, 2020. – 320 б.
2. Poplack S. Toward a typology of code-switching // Linguistics. – 1980. – Vol. 18, № 7. – P. 581-618.
3. Myers-Scotton C. Duelling Languages: Grammatical Structure in Codeswitching. – Oxford: Clarendon Press, 1993. – 286 p.
4. Жұмабекова А.К. Қазіргі қазақ тіліндегі интерференция мәселелері: монография. – Шымкент: Ұлағат, 2021. – 156 б.
5. Вайнрайх У. Языковые контакты: Состояние и проблемы исследования. – Киев: Вища школа, 1979. – 263 с.
6. Haugen E. The Ecology of Language. – Stanford: Stanford University Press, 1972. – 366 p.

UDC 811.512.122.004:81

ENGLISH LOANWODS IN KAZAKH AI AND IT TERMINOLOGY

Халибекова Диана-Көркем еңбек және сызу бағдарламасының 1-курс студенті
Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы Исахова Лаззат Таженқызы.
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Резюме

Текст посвящён исследованию того, как английские термины из сфер Artificial Intelligence (AI) и Information Technology (IT) заимствуются и адаптируются в казахском языке. Рассматриваются изменения на фонетическом,морфологическом и семантическом уровнях. Отмечается, что часть слов

используется без перевода (например, computer, internet, software, startup,chatbot), а часть получает казахские грамматические формы (например, server →serverler). Основными причинами заимствования являются глобальное влияниеанглийского языка и отсутствие точных казахских аналогов. В целомподчёркивается, что такие заимствования способствуют развитию языка, но

важно сохранять баланс с родной терминологией.

Ключевые слова:Искусственный интеллект (ИИ), информационные технологии (ИТ), английский язык, заимствованные слова, казахский язык, фонетический язык, адаптация, морфологический язык, адаптация, семантический язык, изменение языка, заимствование, глобализация, перевод в цифровую эпоху.

Түйін

Мәтін жасанды интеллект (AI) және ақпараттық технологиялар (IT) салаларынан ағылшын тіліндегі терминдердің қазақ тіліне қалай еніп, қалай бейімделетінін зерттеуге арналған. Фонетикалық, морфологиялық және семантикалық деңгейлердегі өзгерістер қарастырылады. Кейбір сөздер аудармасыз қолданылады (мысалы, computer, internet, software, startup, chatbot), ал кейбіреулері қазақ тілінің грамматикалық формаларын қабылдайды (мысалы, server → serverler). Заимствованияның негізгі себептері – ағылшын тілінің жаһандық ықпалы және қазақ тілінде дәл баламалардың болмауы. Жалпы алғанда, мұндай сөздердің енуі тілдің дамуына ықпал ететіні атап өтіледі, бірақ ұлттық терминологиямен тепе-теңдікті сақтау маңызды.

Түйін сөздер:Жасанды интеллект (AI), ақпараттық технологиялар (IT), ағылшын тілі, кірме сөздер, қазақ тілі, фонетикалық бейімделу, морфологиялық бейімделу, семантикалық өзгеріс, тілдік заимствование, жаһандану, цифрлық дәуір.

The rapid advancement of Artificial Intelligence (Al) and Information Technology (IT) has spurred a global exchange of knowledge, leading to the adoption of new terms across languages |11. Kazakh, as a Turkic language spoken in a region undergoing significant technological development, is no exception to this linguistic phenomenon. The influx of English loanwords into Kazakh Al and IT terminology presents a fascinating case study of language contact and adaptation.

This research investigates the integration of English loanwords within the specificdomains of Al and IT in the Kazakh language.The study aims to analyze the patterns of borrowing, including phonetic and morphological adaptations, as well as the semantic shifts that occur when these terms are incorporated into

the Kazakh lexicon |21.Furthermore, the research will explore the factors influencing the adoption of English

loanwords, such as the prestige of English in the tech industry and the availability of native Kazakh equivalents This study uses a qualitative research approach. Data were collected from online articles,technology blogs, academic papers, and official Kazakh IT resources. Special attention was given to commonly used AI and IT terms that originated from English and are now widely used in Kazakh. The selected terms were analyzed to identify how they were adapted into the Kazakh language. The analysis focused on three main aspects: phonetic adaptation (changes in pronunciation), morphological adaptation (changes in word form and endings), and semantic adaptation (changes in meaning). Examples of English Loanwords in Kazakh AI and IT TerminologyMany English terms are used in Kazakh with little or no translation. For example, words such as computer, internet, software, startup, and chatbot are commonly used in everyday speech and professional contexts.In some cases, English words receive Kazakh grammatical endings. For instance, theword server can be used as serverler (plural form), following Kazakh morphological rules.This shows that although the words are borrowed, they are actively integrated into the

language system.Factors Influencing Borrowing One of the main factors influencing the borrowing of English terms is the global dominance of English in the technology and science fields. Most innovations in AI and IT appear first in English, making direct borrowing faster and more convenient.

Another important factor is the lack of exact Kazakh equivalents for some technical concepts. Creating new native terms requires time and official approval, while borrowed words are often adopted immediately by professionals and users. The increasing use of English loanwords reflects

the dynamic nature of the Kazakh language. Borrowing does not weaken the language but instead allows it to respond to modern challenges and technological progress.

However, it is important to maintain a balance between borrowing and developing native terminology. This balance helps preserve linguistic identity while supporting effective communication in global contexts. In conclusion, the integration of English loanwords into Kazakh AI and IT terminology is a natural result of globalization and technological development. These borrowings undergo phonetic, morphological, and semantic adaptation, becoming part of the Kazakh lexicon.

Future research may focus on how language policy and education influence the acceptance of native alternatives to English loanwords. Understanding this process is essential for the sustainable development of the Kazakh language in the digital age

Now the Kazakh language contains translations of numerous terms and words used in the field of artificial intelligence, data analysis, robotics, and computer science. The glossary developed by scientists at NU's Institute of Intelligent Systems and Artificial Intelligence (NU ISSAI), which contains various versions of translations of terms from English into Kazakh, has been submitted for approval to the Language Policy Committee of the Ministry of Science and Higher Education of Kazakhstan

"We initiated the development of the glossary and the approval of the terms because we found that there was no officially approved translation into Kazakh for many terms in the field of AI, data analytics and robotics. Since the field of AI is actively developing and becoming more common in Kazakhstan, we decided to offer a translation of the terms," says ISSAI Founding Director, Professor Atakan Varol.

During meetings of the Republican Terminology Commission with linguistic experts and ISSAI specialists, some words had been accepted without translation and with original English pronunciation. Others received an official Kazakh translation. For example, the term artificial neural network was translated as zhasandy neurondyk zheli, and the term boosting was decided to be used as a borrowed word – boosting. A total of 672 words were officially approved.

"We are very pleased that we have been able to contribute to the development of the Kazakh language in the digital environment," added Professor VarolNatural Language Processing (NLP), a specialized area within Artificial Intelligence, aims to equip computers with the capability to comprehend, interpret, and produce human language. This involves crafting algorithms and frameworks capable of sifting through and analyzing copious amounts of data in natural language, including both text and spoken words.

The Kazakh language, which is spoken by over 15 million individuals, does not have a high global prevalence. Yet, the scarcity of tools and resources for the Kazakh language in software applications hampers technological advancement in the regions where the language is spoken. This is because the majority of software solutions are predominantly designed to work with English and other more globally prevalent languages. Adding to the challenge is the intricacy of the Kazakh language, characterized by its rich vocalizations and dependency on context, making it particularly demanding to develop accurate linguistic models for it.

Despite these challenges, we aim to partner with other organizations specializing in AI and technology to develop resources and tools for the Kazakh language, with the goal of integrating them into software applications.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. National Corpus of the Kazakh Language. Kazakh Language Corpus Materials on Modern Terminology.
2. International Telecommunication Union. Digital Development and ICT Terminology Reports.
3. UNESCO. Language and Technology in the Digital Age.
4. Crystal, D. (2003). English as a Global Language. Cambridge University

Press.
5. Oxford University Press. Oxford Dictionary of Computing.
6. Назарбаев университетінің зерттеулері. Қазақ тіліндегі IT терминологиясының дамуы.
7. Қазақстан Республикасының Ұлттық терминология комиссиясының Материалдары7

ӘӨЖ 372.851

DIGITAL TECHNOLOGIES AND INNOVATIVE TOOLS IN TRANSLATION PRACTICE

Abduzhappar Arailym - 1st year student of the Educational Program “Translation Studies”
Scientific supervisor: senior lecturer Kanayeva L. S.
South Kazakhstan Pedagogical University named after Uzbekali Zhanibekov.
E-mail: arailymais07@gmail.com

Түйін

Мақалада аударма практикасында қолданылатын цифрлық технологиялар мен инновациялық құралдар егжей-тегжейлі қарастырылады. Жасанды интеллект пен нейрондық машиналық аударма жүйелерінің жылдам дамуы аудармашының жұмыс процесін түбегейлі өзгертті. Зерттеуде ChatGPT, DeepL, Google Translate сияқты құралдар және SDL Trados, MemoQ сияқты кәсіби CAT-құралдары талданады. Мәдени аудармадағы қолданылуына ерекше назар аударылады. Салыстырмалы талдау, практикалық мысалдар, кестелер мен диаграммалар негізінде өнімділіктің артуы мен уақытты үнемдеу артықшылықтары, сонымен қатар мәдени нюанстарды, стилистикалық ерекшеліктерді және контексті бере алмау шектеулері анықталды.
Мақала аударманың болашағы толық автоматтандыруда емес, адам мен ЖИ-дің тиімдіынтымақтастығында екенін қорытындылайды.

Түйін сөздер: цифрлық технологиялар, жасанды интеллект, нейрондық машиналық аударма, CAT-құралдары, аударма практикасы, ChatGPT, DeepL, мәдени бейімдеу, мәдени аударма.

Резюме

В статье подробно рассматриваются цифровые технологии и инновационные инструменты, применяемые в переводческой практике. Быстрое развитие искусственного интеллекта и систем нейронного машинного перевода кардинально изменило рабочий процесс переводчика. В исследовании анализируются такиеинструменты, как ChatGPT, DeepL, Google Translate, а также профессиональные CAT- инструменты SDL Trados и MemoQ. Особое внимание уделяется их применению вкультурном переводе. На основе сравнительного анализа,практических примеров,таблиц и диаграмм выявлены преимущества в повышении производительности и экономии времени, а также ограничения в передаче культурных нюансов, стилистических особенностей и контекстно-зависимых значений. В статье делается вывод, что будущее перевода заключается в эффективном сотрудничестве человека и ИИ, а не в полной автоматизации.

Ключевые слова: цифровые технологии, искусственный интеллект, нейронный машинный перевод, CAT-инструменты, переводческая практика, ChatGPT, DeepL, культурная адаптация, культурный перевод.

The translation profession, which has historically relied on human expertise, dictionaries, and manual research, is now experiencing a profound digital revolution. According to recent industry reports, over 85% of professional translators integrate digital technologies into their daily work. Neural machine translation (NMT) systems and Computer-Assisted Translation (CAT) tools have become indispensable. This article aims to provide a comprehensive analysis of the most widely used digital technologies and innovative tools in translation practice. Particular emphasis is placed on their strengths, limitations, and specific challenges in cultural translation. The study is based on comparative analysis, practical experiments, and visual data representation.

Neural Machine Translation represents the cutting edge of digital translation technology. Unlike earlier statistical or rule-based systems, NMT employs deep learning algorithms to process entire

sentences and understand context. Key tools include DeepL, Google Translate, and ChatGPT. These systems dramatically accelerate the translation of technical, legal, and informational documents by providing fluent and context-aware outputs.

Key tools include:

• DeepL: Excels in producing natural, fluent translations, particularly for European languages. It uses advanced neural networks and offers a user-friendly interface.

• Google Translate: Supports more than 130 languages and benefits from continuous improvement through vast data sets and machine learning.

• ChatGPT and similar large language models (LLMs): These tools go beyond literal translation by adapting style, tone, and register based on user prompts. They are highly flexible for creative and specialized texts. These systems dramatically accelerate the translation of technical, legal, and informational documents.

CAT tools are professional software designed specifically for translators. They do not replace human work but enhance efficiency through advanced features. The core technology in CAT tools is Translation Memory (TM), which stores previously translated segments and reuses them automatically. This ensures consistency and can boost productivity by 40–70%. The most popular CAT tools are SDL Trados Studio, MemoQ, and Wordfast. These programs allow translators to maintain high quality while significantly reducing time spent on repetitive content.

The most popular CAT tools are:

• SDL Trados Studio: Industry standard with powerful Translation Memory and terminology management.

• MemoQ: Known for its intuitive interface and strong collaboration features.

• Wordfast: Lightweight and cost-effective solution for freelancers.

The core technology in CAT tools is Translation Memory (TM), which stores previously translated segments and reuses them automatically. This ensures consistency and can boost productivity by 40–70%.

Table 1. Comparative Analysis of Digital Translation Tools:

Tool	Type	Key Strengths	Main Limitations	Best Used For
DeepL	Neural MT	High fluency, natural output	Limited language pairs, weaker in rare languages	General and business texts
Google Translate	Neural MT	130+ languages, fast, free	Occasional context loss, literal style	Quick drafts, technical texts
ChatGPT	LLM-based	Style adaptation, creative translation	Hallucinations, data privacy concerns	Creative, marketing, literary
SDL Trados	CAT-tool	Excellent TM, terminology control	Steep learning curve, expensive	Large projects, corporate
MemoQ	CAT-tool	User-friendly, strong collaboration	Less integration with some MT engines	Team projects, freelancers

Digital technologies offer numerous advantages, but they also come with notable limitations, particularly when dealing with complex and culturally rich texts. Digital tools offer clear benefits:

• Significant time savings (up to 50% for repetitive texts)

• Consistent terminology across documents

• Ability to process large volumes quickly

• Real-time collaboration

However, limitations remain significant, especially in cultural translation.

The primary benefit of digital tools is a substantial increase in productivity.Translators can handle large volumes of text in a short time. For instance, using DeepL or ChatGPT for the first draft can reduce initial translation time by 50-70%. CAT tools with Translation Memory ensure consistent terminology throughout long documents or multiple projects, which is especially important in legal, technical, and medical translations. Another significant advantage is real-time collaboration. Modern CAT tools allow several translators to work on the same project simultaneously, with instant updates and shared translation memories. Additionally, these tools help reduce costs for clients while allowing translators to take on more projects.

Despite impressive progress, digital tools still have serious limitations. The most critical issue is their inability to fully understand and convey cultural nuances. AI systems often translate idioms, proverbs, humor, and metaphors literally, losing the original meaning and emotional impact. In cultural translation, AI frequently fails to recognize implicit meanings, social context, or historical references. For example, Kazakh proverbs and expression rooted in nomadic culture or Islamic traditions are often mistranslated or lose their depth when processed by current AI models. Other limitations include occasional “hallucinations” (generating incorrect information),
difficulties with rare language pairs, and challenges in maintaining the author’s unique style and tone. Data privacy and confidentiality concerns also remain important issues
when working with sensitive documents.

The Kazakh proverb «Жақсының жақсылығын айт, нұрын шашсын» is frequently translated literally by AI as “Speak well of a good person so that his light spreads.” This loses the deeper cultural meaning of encouraging goodness to multiply in society. Another example: English “It’s raining cats and dogs” becomes nonsensical in Kazakh if translated word-for-word. AI struggles with such metaphors without extensive cultural training data.

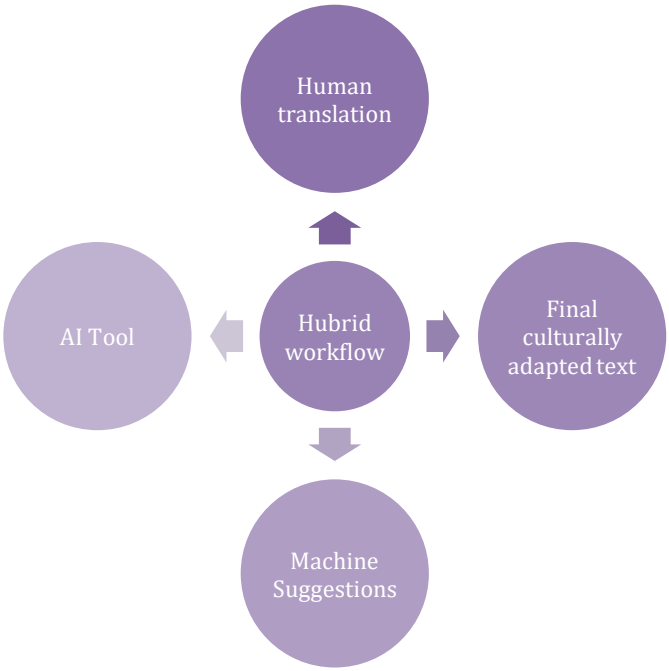

This diagram illustrates that AI provides initial suggestions, but the human translator adds cultural adaptation, resulting in high-quality output.

In conclusion, digital technologies and innovative tools have fundamentally transformed translation practice in the 21st century. Neural Machine Translationsystems and CAT tools have brought unprecedented speed, consistency, and productivity to the profession. Translators can now process significantly larger volumes of work while maintaining high standards of terminology accuracy. However, as this study has demonstrated through analysis, tables, and practical examples, these technologies are not without limitations. The greatest challenge remains cultural translation, where human understanding, emotional intelligence, and deep cultural knowledge are irreplaceable. Artificial intelligence excels at routine and repetitive tasks

but still struggles with nuances, implicit meanings, idioms, and creative expression that require true cultural competence.

The future of the translation profession therefore lies not in the complete replacement of human translators by machines, but in productive and intelligent human-AI collaboration. Translators who master digital tools and learn to work alongside them effectively will have a significant competitive advantage. They will be able to focus more on creative, culturally sensitive, and high-value tasks while delegating routine work to AI. Educational institutions, including universities, must adapt their curricula to prepare future translators for this new reality. Training programs should include not only traditional translation skills but also mandatory courses on using CAT tools, evaluating machine translation output, post-editing techniques, and cultural adaptation strategies in the digital age.

Ultimately, while digital technologies continue to evolve rapidly, the human translator remains at the center of the process — as a cultural mediator, creative professional, and critical thinker. The harmonious integration of human expertise and artificial intelligence will define the next era of translation and intercultural communication.

References

1. Koehn P. Neural Machine Translation. – Cambridge: Cambridge University Press, 2020. – 408 p.
2. Hutchins W.J. Machine Translation: Past, Present, Future. – Chichester: Ellis Horwood, 2021 – 320 p.
3. Vasilyeva N.V. Цифровые технологии в переводе: учебное пособие. – Москва:Флинта, 2022.256с.
4. Forcada M.L. Machine Translation Today: A Practitioner's Guide. – London: Routledge,2023.– 312 p.
5. O'Hagan M., Koby G.S. Translation and Technology. – London: Palgrave Macmillan, 2024. 298 p.
6. Bowker L. Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction. – Ottawa: University of Ottawa Press, 2022. – 220 p.
7. Pym A. Exploring Translation Theories. – 2nd ed. – London; New York: Routledge, 2023. – 248 p.
8. DeepL AI Research Team. DeepL Documentation and Technical Report.–2025.–URL: https://www.deepl.com/en/blog/research (accessed: 08.04.2026).
9. Google Research. The Google Neural Machine Translation System: Bridging the Gap between Human and Machine Translation.–2024.–URL:https://research.google/pubs/pub45610/ (accessed: 09.04.2026).
10. Melby A.K., Foster G. The Possibilities and Limitations of Machine Translation in Cultural Contexts // Translation Journal. – 2023.–Vol. 25, No. 2.–P. 45–68.
11. Cronin M. Translation in the Digital Age. – London : Routledge, 2022.–176 p.
12. Kenny D. Machine Translation for Everyone : Empowering Users in a Post-Editing
13. World.– Berlin : Language Science Press, 2022.–226 p.. 5–7.

UDC 81'25:81'367

GRAMMATICAL TRANSFORMATIONS IN TRANSLATION:TYPES AND FUNCTIONS

Akhmetova U.B. - 1st year student of the Educational Program "Translation Studies"
Scientific supervisor: senior Lecturer Kanayeva L. S.
South Kazakhstan Pedagogical University named after Uzbekali Zhanibekov

Резюме

В данной работе рассматривается проблема грамматичесских траснформаций при переводе с одного языка на другой на материале английского и русского языков. Анализируются основные виды грамматичесских преобразований, такие как перестановки и замены, а также причины их использования.Особое внимание уделяется различиям в грамматичесских системах языков, включая категории числа,артикли, инфинитивные конструкции и порядок слов .Приводятся примеры, показывающие необходимость адаптации грамматичесских форм при переводе для точной передачи смысла оригинального текста.

Ключевые слова: грамматические трансформации; теория перевода; синтаксические преобразования; перестановка; замена; межъязыковая асимметрия.

Түйіндеме

Бұл жұмыста ағылшын және орыс тілдерінің материалдары негізінде бір тілден екінші тілге аудару кезінде қолданылатын грамматикалық трансформациялар мәселесі

қарастырылады.Зерттеу барысында грамматикалық өзгерістердің негізгі түрлері-орын алмастыру тәсілдері талданады.Сонымен қатар тілдердің грамматикалық құрылымындағы айырмашылықтар,атап айтқанда сан категориясы,артикильдер,инфинитивтік құрылымдар және сөз тәртібі ерекшеліктері қарастырылады. Мысалдар арқылы грамматикалық формаларды аударма процесінде бейімдеудің маңыздылығы көрсетіледі.

Түйін сөздер: грамматикалық трансформациялар; аударматану; синтаксистік трансформация; морфологиялық алмастыру; сөз тәртібі; ағылшын-орыс аудармасы.

Translation from one language to another is impossible without grammatical transformations.[1;2] Grammatical transformations are primarily the restructuring of a sentence (changing its structure) and various substitutions both syntactic and morphological. Grammatical transformations are caused by various reasons both purely grammatical and lexical in nature, although grammatical factors play the main role, i.e. differences in the structure of languages.[2;5]When comparing grammatical categories and forms of the English and Russian languages, the following phenomena are usually observed: [1;3]

1. the absence of a certain category in one of the languages;
2. partial coincidence;
3. complete coincidence.

The need for grammatical transformations naturally arises only in the first and second cases. In the Russian language, compared to English, such grammatical categories as the article or gerund are absent,[1;6] as well as infinitive and participial complexes and the absolute nominative construction. Partial coincidence or mismatch in the meaning and use of corresponding forms and constructions also requires grammatical transformations. These include such phenomena as partial mismatch of the category of number, partial mismatch in forms of the passive construction, incomplete coincidence of infinitive and participle forms, and some differences in the expression of modality, etc.[2;4]

First of all, we will focus on the article, because the article (both definite and indefinite), despite its extremely abstract meaning, often requires semantic expression in translation.[1;7] As is known, both articles have pronominal origin: the definite article originated from the demonstrative pronoun, and the indefinite article from the indefinite pronoun, which goes back to the numeral one.[3;8] These original meanings of the articles sometimes appear in their modern usage. In such cases, their lexical meaning must be conveyed in translation; otherwise, the Russian sentence would be incomplete and inaccurate, since the denotative meaning of the articles is an integral part of the entire semantic content of the sentence.[3] Its historical connection with the numeral one is clearly shown in the following example:

ST: Yet H.G (Wells) had not an enemy on earth. (G.B.Shaw)

TT: Однако у Герберта не было не единного врага на свете.

The meaning of the definite article also often requires translation,[7] especially when it stands before a numeral:

ST: Only in the fields where talent cannot be hidden have the young conquered - the theatre, music, football, computers, physics, fashion. (“Daily Mail”)

TT: Молодежь выдвигается только в тех случаях, когда нельзя скрыть природного дарования (имеется в виду театр, музыка, футбол, электроника, физика, мода).

From all the above examples it is clear that ignoring the lexical, and sometimes grammatical, meaning of the article in translation would lead to an incomplete or inaccurate rendering of the content. In the Russian language there are no infinitive complexes, which are so common in English.[1;6] Let us consider only the translation of the infinitive complex with the preposition for:

ST: On its return journey the spacecraft must be accelerated to some 25,000 m.p.h. for it to enter the earth’s orbit. (“The Times”)

TT: При возвращении скорость космического корабля должна быть доведена приблизительно до 25000 миль в час, чтобы он мог перейти на околоземную орбиту

In this case, the infinitive complex is translated as a subordinate clause of purpose. [2;4] However, grammatical transformations are often necessary when transferring corresponding forms

and constructions due to some differences in their meaning and usage. Such differences are observed, for example, in the use of the category of number:[2;3]

ST:United Nations Secretary General U Thant has strongly criticized South Africa, Rhodesia and Portugal for their policies in Africa. ("Morning Star")

TT:Генеральный секретарь ООН У Тант подверг резкой критике Южную Африку, Родезию и Португалию за политику, проводимую ими Африке.

The noun "policy" does not have a plural form, since the word "policies" is the plural form of the noun "politician" - a political figure. As for uncountable nouns, especially those expressing abstract concepts, the number of mismatches may be greater.[4;7] For example: ink - чернила, money - деньги, watch - часы, news - новости, and vice versa: to keep the minutes - вести протокол, to live in the suburbs - жить в пригороде, on the outskirts - на окраине, grapes — виноград, shrimp - креветки, etc. Differences are also observed in some cases of infinitive usage. The Russian infinitive does not have perfect or continuous forms.[1]

Thus, all the phenomena considered absence of a corresponding form, partial coincidence, differences in the nature and usage of forms make grammatical transformations necessary in translation.[1;2;3;] Grammatical transformations can be divided into two types: permutation and substitution.

Permutation as a type of translation transformation is a change in the arrangement[1;2] (order) of linguistic elements in the translated text compared to the original text. Elements that can undergo permutation include words, phrases, parts of complex sentences, and independent sentences.Permutations are caused by a number of reasons, the main one being the difference in the structure (word order) of sentences in English and Russian.[1;5] An English sentence usually begins with the subject (or subject group), followed by the predicate (predicate group), i.e. the rheme - the center of the message (the most important information) is in the initial position.[2;3] The theme (secondary information) circumstances (of place and time) is most often placed at the end of the sentence.

The word order in Russian sentences is different: at the beginning of the sentence, secondary elements (adverbial modifiers of time and place) are often placed, followed by the predicate, and only at the end comes the subject. [1;3] This must be taken into account in translation. This phenomenon is known as "communicative division of the sentence".[2] The most common case of permutation is a change in the order of words and phrases within a sentence structure, related to communicative division:[1;4]

ST: Molasses buckets appeared from nowhere.

TT: Неведомо откуда появились ведёрки из-под патоки.

During translation, a word may be transferred from one sentence to another,[4;7] as in the following example:

ST: …I put on this hat that I'd bought in New York that morning. It was this red hunting hat, with one of those very, very long peaks.

TT: Я… надел красную шапку, которую утром купил в Нью-Йорке. Это была охотничья шапка, с очень-очень длинным козырьком.

The necessity of such a shift[4] in this case is due to the repetition of the noun "hat," to which the adjective "red" refers, in two adjacent sentences.Often in translation, the order of parts of a complex sentence is changed [1;2] the main and subordinate clauses:

ST: If he ever gets married, his own wife'll probably call him "Ackley".

TT:Наверное, и жена будет звать его «Экли» - если только он когда-нибудь женится.

The English subordinate clause precedes the main clause, [2;3]whereas in the Russian translation the main clause comes first, followed by the subordinate clause. The opposite cases are also possible.Permutations may also affect independent sentences[2;5] in a text:

ST: "You goin' to court this morning?" asked Jem. We had strolled over.

TT: Мы подошли к ее забору. - Вы в суд пойдете? - спросил Джим.

The necessity of permutation in this case is caused by the fact that the Past Perfect form in the second English sentence expresses the meaning of precedence of this action over the action

expressed in the first sentence. Since the Russian form “подошли” does not express this meaning, preserving the original order of sentences in translation could lead to a semantic distortion (the action “подошли” would be interpreted as following the action “спросил”).Permutations (as a type of translation transformation) occur quite frequently and are often accompanied by other types of translation transformations.

Substitution: Substitutions are the most common and diverse type of translation transformations.[1;2] In the process of translation, grammatical units may undergo substitution - forms of words, parts of speech, sentence elements, types of syntactic relations, etc.[1;3]

a) Substitution of word forms.Substitution of word forms implies changes in the number of nouns, tense of verbs, etc.[1;4]

ST: The Nile Valley appears to have been unfit for human habitation during the Stone Ages. (M. A. Murray)[3]

TT: Долина Нила, по-видимому, была непригодна для жизни человека на протяжении всего каменного века (во все периоды каменного века)

In Russian, the phrase “Stone Age” is a historical term and is never used in the plural form.The norms of the English language require the use of the present tense in subordinate clauses of time or condition, i.e., where the corresponding Russian verb would be in the future tense:[2;5]

ST: Если у тебя выдастся свободное время, пожалуйста, напиши мне.

TT: If you have some free time,please drop me a note.

ST: Nobody knew what he meant.

TT: Никто не знал, что он имеет в виду.

In other cases, changes in grammatical form are caused purely by stylistic reasons:[4]

ST: The candidate hopes the residents of New Hamshire will cast their votes for him.

TT: Кандидат надеется, что жители Нью-Хемпшира отдадут ему свой голос.

b) Substitution of parts of speech. This type of substitution is very common. [1;2]The simplest form is so-called “pronominalization”, or replacement of a noun by a pronoun.[3;4] For example:

ST: Сначала он висел в комнате деда, но скоро дед изгнал его к нам на чердак, потому что скворец научился дразнить дедушку .... (M. Gorky, Childhood, VII)

TT: First it hung in grandfather’s room, but soon he banished it to our attic, because the starling had learned to tease him...

When translating from English into Russian, the opposite substitution often occurs — a pronoun is replaced by a noun.[1]

A very typical substitution when translating from English into Russian is the replacement of a verbal noun by a verb in a finite form.[2;4] For example:

ST: He had one of those very piercing whistles that was practically never in tune… (J. Salinger, The Catcher in the Rye, 4)

TT: Свистел он ужасно пронзительно и всегда фальшиво ....

(Here, as in other examples, the substitution of a noun by a verb also requires replacing the adjective modifying the noun with an adverb: piercing - piercingly.)A regular and common substitution is the replacement of an English verbal noun agent noun[1;7] (usually with the suffix -er) by a Russian finite verb form. Such examples are very frequent:

ST: “Oh, I’m no dancer, but I like watching her dance.” (G. Greene, The Quiet American, I, Ch. III)

TT: “Я ведь не танцую, я только люблю смотреть, как она танцует.”

ST: I am a very good golfer. TT: Я очень хорошо играю в гольф.

In translation, other types of substitution of parts of speech also occur, often accompanied by substitution of sentence elements, i.e. restructuring of the syntactic structure of the sentence.[2;3]

c) Substitution of sentence elements (restructuring of syntactic structure)In this type of substitution, words and groups of words in the translated text undergo syntactic restructuring.[1;6] The reasons for such restructuring may vary. Most often it is caused by the need to convey the “communicative division” of the sentence, discussed above.[2;3]

The most common example of such syntactic restructuring is the replacement of the English passive construction with a Russian active construction, in which the English subject is replaced by an object in the Russian sentence; the English prepositional object with “by” becomes the subject in Russian, or the subject is omitted (so-called indefinite-personal construction); the English passive verb form is replaced by an active verb form in Russian.[1;2] For example:

ST: He was met by his sister. TT: Его встретила сестра.

ST: He was given money. TT: Ему дали денег.

ST: He is considered to be a good student. TT: Его считают хорошим учеником.

When translating from Russian into English, the opposite “active–passive” substitution occurs.[2] Quite common (although not described in normative grammars) are cases when the English subject is replaced in Russian by an adverbial modifier.[5;7] This transformation also requires replacing the English transitive verb with an intransitive verb (or, less often, a passive verb form) in Russian:

ST: The last week has seen an intensification of the diplomatic activity…

TT: В течение истекшей недели имела место активизация дипломатической деятельности…

Such constructions with the verb see (which has no concrete lexical meaning and only indicates the existence of an event) are typical of English press language; cf.: 1973 saw…; The next week will see…; Tonight sees…A similar transformation occurs when the English subject expresses various circumstantial meanings.[5] In Russian translation, the subject is replaced by a place adverbial:

ST: The little town of Clay Cross today witnessed a massive demonstration…

TT: Сегодня в небольшом городке Клей-Кросс состоялась массовая демонстрация…

Such constructions are often found in scientific texts.[6] Naturally, when translating from Russian into English, the opposite substitution occurs, where an adverbial modifier becomes the subject, along with other necessary transformations.[2]

In many cases, syntactic restructuring is caused not by grammatical but by stylistic reasons.[4]For example:

ST: After dinner they talked long and quietly. (S. Maugham, Before the Party)

TT: После обеда у них был долгий, душевный разговор.

Thus, in most cases when translating from English into Russian, the Russian sentence does not correspond structurally to the English one. It often differs completely in word order, sentence structure, and arrangement of main, subordinate, and parenthetical clauses. In many cases, parts of speech used in English sentences are rendered by different parts of speech in Russian. All this explains the extensive use of grammatical transformations in translation.[1;2;3]

References

1. Barkhudarov, L. S. Language and Translation (Issues of General and Particular Theory of Translation). — Moscow: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1975.
2. Komissarov, V. N. Theory of Translation (Linguistic Aspects). — Moscow: Vysshaya shkola, 1990.
3. Fedorov, A. V. Foundations of the General Theory of Translation (Linguistic Problems). — Saint Petersburg: St. Petersburg State University, 2002.
4. Kazakova, T. A. Practical Basics of Translation. — Saint Petersburg: Soyuz, 2001.
5. Schweitzer, A. D. Theory of Translation: Status, Problems, Aspects. — Moscow: Nauka, 1988.
6. Garbovsky, N. K. Theory of Translation. — Moscow: Moscow University Press, 2004.
7. Newmark, P. A Textbook of Translation. — New York: Prentice Hall, 1988.
8. Catford, J. C. A Linguistic Theory of Translation. — London: Oxford University Press, 1965.

УДК 81’25:811.111’373.7:811.512.122:004.8

AI VS. HUMAN INTUITION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF TRANSLATING IDIOMS INTO KAZAKH

Zhanabay Symbat - 1st-year student of group 2301-35
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov
Scientific Supervisor: senior lecturer Kanayeva Lazzat

Түйіндеме

Бұл мақалада ағылшын идиомаларын қазақ тіліне аударудың лингвомәдени ерекшеліктері қарастырылады. Зерттеудің негізгі мақсаты — В. Комиссаровтың эквиваленттік теориясына сүйене отырып, кәсіби аудармашы мен жасанды интеллект (ЖИ) мүмкіндіктерін салыстыру. Идиомалардың мағынасы құрамдас бөліктерінен туындамайтын бөлінбейтін тіркестер болғандықтан, оларды аудару ерекше шығармашылықты қажет етеді. Мақалада Теодор Драйзердің «Американдық трагедия» романындағы Т. Исмаилов жасаған көркем аударма үлгілеріне талдау жасалды. Жұмыс барысында ЖИ-дің техникалық жылдамдығына қарамастан, ұлттық дүниетаным мен этнолингвистикалық тереңдікті жеткізуде адамның интуициясы мен шығармашылық қиялының маңызы жоғары екені дәлелденді.

Түйін сөздер: ағылшын тілі, идиомалар, аударма эквиваленттігі, жасанды интеллект, лингвомәдени аспект, В. Комиссаров.

Резюме

Данная статья посвящена изучению лингвокультурных особенностей перевода английских идиом на казахский язык. Основная цель исследования заключается в сравнении возможностей профессионального переводчика и искусственного интеллекта (ИИ) на основе теории эквивалентности В. Комиссарова. Поскольку идиомы являются неделимыми сочетаниями, значение которых не вытекает из их компонентов, их перевод требует особого творческого подхода. В статье проанализированы примеры художественного перевода романа Теодора Драйзера «Американская трагедия», выполненного Т. Исмаиловым. В ходе работы было доказано, что, несмотря на техническую скорость ИИ, человеческая интуиция и творческое воображение остаются незаменимыми при передаче национального мировоззрения и этнолингвистической глубины текста.

Ключевые слова: английский язык, идиомы, эквивалентность перевода, искусственный интеллект, лингвокультурный аспект, В. Комиссаров.

Idioms represent the unique figurative thinking of a nation, creating a distinct linguistic picture of the world. For a university student navigating the complexities of philology, mastering the translation of these units is both a challenge and a necessity. The difficulty lies in the fact that idioms are often inseparable and non-motivated; their meaning cannot be derived from their constituent components. As Artificial Intelligence becomes a staple in academic work, we must evaluate whether it can navigate the "ethno-cultural aspects" that often remain hidden to the casual observer.

The Theoretical Tug-of-War: Untranslatability and Equivalence

The problem of translating idioms has existed as long as translation itself. While scholars like A.V. Kunin and V.N. Komissarov have developed systematic classifications, a universal rule remains elusive.

• The Theory of Untranslatability: Some practitioners argue that idioms are fundamentally untranslatable because they are so deeply tied to specific conditions of place and time.

• The Power of Context: Modern research suggests that adequate translation is possible, but only through a deep analysis of the micro-context in which the idiom is used.

• Systematization: Idioms are often classified by their degree of "idiomaticity" or lexicalization, ranging from phraseological combinations to fusions.

Advanced Translation Strategies and AI Performance

When a direct equivalent does not exist in the Kazakh language, translators must choose from several professional techniques.

Technique	Definition&Appli	Human Example	AI Risk Factor

	cation	(Dreiser/Ismailov)	
Absolute Equivalent	Finding an identical phraseological unit with the same image.	"God will show the way" → Құдай өзі жол көрсетеді.	Low: AI handles direct matches well.
Phraseological Analogue	Using a phrase with the same meaning but a different figurative basis.	"Make hay while the sun shines" → Темірді қызғанда соқ.	High: AI often misses the local proverb and translates literally.
Calquing (Tracing)	A word-for-word translation that may introduce a new idiom to the language.	Used for biblical or ancient cultural sources.	High: AI over-relies on this, leading to "unnatural" Kazakh.
Descriptive Translation	Explaining the figurative meaning when no analogy exists.	"To show the white feather" → қорқыныш сезімінде болу.	Medium: AI provides the meaning but loses the "sensually-intuitive" flavor.

Critical Analysis: The Student's Perspective

As an ENTJ-A student who values efficiency and high-quality results, I recognize that AI is a revolutionary tool for processing large amounts of text. However, in my opinion, there is a "semantic gap" that AI cannot yet bridge.

1. The Loss of Aesthetic Value: As Kazakova T.A. noted, idioms enhance the aesthetic aspect of language. When I use AI to translate lyrics or literature, I notice it prioritizes the "information aspect" over the "sensual description". It tells you what happened, but not how it felt in the original culture.

2. Grammatical Distortions: The practice of teaching shows a frequent direct transference of Kazakh structures into English. AI often does the opposite, forcing English syntax into Kazakh, which leads to distorted phraseological units that do not actually exist in our native tongue.

3. The Mystery of "Swop me Bob": The article mentions rare idioms like "swop me Bob" or "to lead apes in hell," which have lost their original literal meanings through linguistic distortion. In my opinion, a machine can never "re-imagine" these phrases the way human creativity can.

The translation of idioms is more than a linguistic exercise; it is the preservation of a national picture of the world. While AI can achieve Level III or IV equivalence by describing situations, Level I and II equivalence—the true "linguo-cultural" heart of translation—remains a human domain. As we move forward in our university studies, we must remain vigilant. We should use AI to identify idioms, but rely on our own "creative imagination" and cultural knowledge to translate them.

References

1. Vinogradov, V. S. (2001). Introduction to Translation Studies. Moscow.
2. Kazakova, T. A. (2004). Practical Bases of Translation. St. Petersburg.
3. Komissarov, V. N. (1990). Theory of Translation. Moscow.
4. Taubayev, Zh. T., & Myrzayanova, A. K. (2021). Some Peculiarities of Translating English and Kazakh Idioms.
5. Kunin, A. V. (1984). English-Russian (Kazakh) Phraseological Dictionary.
6. Theodore, D. (1925). An American Tragedy.

LEXICAL TRANSFORMATIONS IN THE KAZAKH-ENGLISH TRANSLATION (on Berdybek Sokpakbayev's novel "Menin atym Khoja")

Zharylkhassyn Aruzhan - 1st year student of the Educational Program “Translation Studies”
Scientific supervisor: senior lecturer Kanayeva L. S.
South Kazakhstan Pedagogical University named after Uzbekali Zhanibekov

Түйін

Мақалада көркем прозаны аудару барысындағы стилистикалық және лексика-семантикалық мәселелер қазақ балалар әдебиетінің көрнекті өкілі Бердібек Соқпақбаевтың «Менің атым – Қожа» *шығармасы негізінде талданады. Зерттеудің басты мақсаты – түпнұсқа мәтіндегі авторлық стильді, көркем бейнелілікті және ұлттық-мәдени мазмұнды орыс және ағылшын тілдеріне аудару барысында сақтау жолдарын анықтау. Теориялық негіз ретінде И. Р. Гальпериннің аударма стилистикасы жөніндегі тұжырымдамалары пайдаланылды. Салыстырмалы талдау нәтижесінде казах тіліндегі түпнұсқа мен оның орыс және ағылшын тілдеріндегі нұсқалары арасындағы айырмашылықтар мен ұқсастықтар айқындалып, аудармада қолданылған негізгі трансформация түрлері анықталды. Оларға жалпылау, дифференциация, орын алмастыру, қосу, мағыналық дамытулар мен антонимдік аударма жатады. Зерттеу Соқпақбаев прозасының ұлттық болмысын, бала психологиясын және көркем ой жүйесін дұрыс жеткізу үшін аудармашының мәдени-танымдық құзыреті аса маңызды екенін көрсетеді. Авторлық мәтіннің үйлесімділігін сақтау аударманың сапасын анықтайтын басты шарт ретінде қарастырылады.*

Түйін сөздер: көркем аударма; аударма трансформациялары; авторлық стиль; Бердібек Соқпақбаев; қазақ әдебиеті; мағыналық аударма

Резюме

В статье рассматриваются стилистические и лексико-семантические особенности перевода художественной прозы на примере произведений казахского писателя Бердибека Сокпакбаева, в частности повести «Менің атым – Қожа» *(*«Меня зовут Кожа» / My Name Is Qoja*). Основное внимание уделяется проблеме сохранения авторского стиля, образности и культурно-национальной специфики при переводе с казахского языка на русский и английский. Исследование опирается на положения теории стилистики перевода И. Р. Гальперина и анализирует использование различных переводческих трансформаций: обобщения, дифференциации, замены, добавления, смыслового развития и антонимического перевода. На основе сопоставительного анализа оригинального казахского текста и его русских и английских переводов выявляются особенности передачи образности, ритма, фразеологических единиц и национально маркированных элементов. Особое внимание уделяется роли переводчика как интерпретатора культурного и эмоционального содержания текста. Результаты исследования показывают, что для адекватной передачи прозы Сокпакбаева переводчику необходимо не только владение языковыми средствами, но и глубокое понимание национального мировоззрения, детской психологии и художественной гармонии авторского высказывания.*

Ключевые слова: *перевод художественной прозы; переводческие трансформации; стиль автора; Бердибек Сокпакбаев; казахская литература; лексико-семантический перевод*

"I am not a hero, just a boy who walks his own path…"

It is important for the translator to understand and feel special style of the author he translates. Using a different language from the author's the translator must reflect the author's emotions and feelings, his style and his features. However, would it be enough to cover the style only? Or are there other pitfalls before translators? Thus, we focus on the issue that what requirements are put for translators in order to deal with the source text in terms of its originality, lexical meaning, ways and procedures to handle as a best option for his translation.

According to I.R. Galperin, stylistic problems of translation may be approached from several angles: language styles, their peculiarities, their goals and interrelation; stylistic meaning of words; stylistic devices, their nature and structure, their expressive function; foregrounding of linguistic means for stylistic purposes and its attention-attracting function [5;24].

Thus, we have founded it necessary to learn Sokpakbayev's writing style not only as a prose writer and educator but a keen observer of Kazakh rural life and childhood psychology seen through his wisest words and sayings brought in the Kazakh life. In fact, Sokpakbayev who is a great

chronicler of the steppe childhood was the first to enrich Kazakh children's literature with realistic humor and moral introspection. His prose is powerful by color and literacy as well as being melodic and mysterious. Berdibek Ydyrysuly Soqpaqbaev (15 October 1924 – 24 July 1991) was a Kazakh children's writer, poet, and screenwriter whose novel *My Name is Qoja* has been translated into 68 languages [5].

Accordingly, it should be noted that translators render various types of transformations and methods in their translation. However, when it comes to Sokpakbayev's prose there are no other ways to transmit cultural lessons but the understanding of the harmony of the thoughts. Therefore, the following excerpt can have been translated by the type of transformation types such as generalization.

In Kazakh (original)

Менің атым – Қожа. Мен ауылдың баласымын. Біздің ауылда адамдардың бәрі бір-бірін біледі, бір-бірінің үйіне кіріп-шығып жүреді. Көшеде кездескенде сәлемдеседі, жағдай сұрасады. Бізде бұл қалыптасқан дәстүр. Мен де солай өстім. [17]

In English (Catherine A. Fitzpatrick, 2015)

My name is Kozha. I am a village boy. In our village everyone knows everyone, visiting each other's homes freely. When we meet on the street, we greet and ask about each other's well-being. This is our established custom, and this is how I was raised. [22]

Generalization- is a type of lexical transformations which is used to generalize the similar meanings into the whole meaning. It is usually seen when two or more sentences are changed into one sentence in its overall thoughts. We tend to believe that above mentioned excerpt has been translated into English through generalization by Catherine Fitzpatrick, the American translator who rendered Sokpakbaeva's Russian version into English in 2015 [20].

As a result of our analysis, we have researched the conceptual meanings of the excerpt into the human life in its original context. The translator refers to use of the rhythms "a-b" and "a-b".

In Russian (Samal Sokpakbaeva, 1986)

Меня зовут Кожа. Я деревенский мальчик. В нашем ауле все знают друг друга, заходят в гости без приглашения, здороваются и расспрашивают о делах. Такой у нас обычай, и я вырос в этой среде. [[34]]

Indeed, its Russian translation might represent the reader its rhythms like "a-a-b-a", which keeps the original image both in the meaning and picturesqueness. It is fairly difficult to translate prose as they follow a definite image and style of the author, which requires the translator to be sensitive to cultural nuances. In order to support the statement above, we would suggest our own translation from its source language such as Kazakh and interpretation straightly into English.

My name is Khoja, a child of the village soil,
Where doors stand open, and greetings are never cold,
We ask of health, we share the daily bread,
This is the way I learned, this is how I was led.

According to the types of semantic changes in the translation, there exists the same meaning of the object which was transmitted as well as the relationship of concepts of the prose lines which correlate with the author's intention. The Kazakh prose has a unique structure of expressing minds due to its deepest language varieties.

In Kazakh (original)

Төбемнен ыстық су құйып жібергендей жидіп түстім. Өз орныма бардым. Портфелімді алып, ақтара бастадым.

The original is expressed by the word expressions such as "Төбемнен ыстық су құйып жібергендей жидіп түстім" which stands for the meaning "I shrank as if scalded with boiling water from the top of my head". This belongs to -substitution of the whole meaning- combined with simile preservation.

In Russian (S. Sokpakbaeva, 1986)

Я съежился, как ошпаренный кипятком, пошел к своей парте, взял портфель и начал бесцельно в нем рыться.

In English (K.A. Fitzpatrick, 2015)

I shrank inside myself as if scalded with boiling water and went to my desk, took my satchel and began pointlessly to dig around in it. [34]

In contrast, its English translation is also compiled by substitution and addition which applies the whole meaning in the way of positioning its original meaning in the second language. If we compare its variant equivalents, then we could see how the meaning substitutes to its target equivalents. What's more, there is also a lexical-grammatical type of transformations called addition in the Russian translation. The expressive and imaginary color is preserved through the simile "как ошпаренный кипятком", "as if scalded with boiling water".

In fact, the English translation covers, more precisely, a lexical-semantic type of transformation such as -differentiation- shown in the expressions like "портфель" relating to its source expressions "satchel" instead of literal "briefcase". Syntactically, such kind of structure lies upon the word order and clauses of the language. However, we could propose other implications to its translation in the following way:

Scalded by shame, I shrank and turned away,
To my desk I crept, with nothing left to say,
Opened my bag, but found no words inside,
Just emptiness where courage used to hide.

It is necessary to focus on the target text culture while translating the original. In some cases of the literary English language, we could see the term "ain't" means "am not, is not, has not, did not, have not", which is used in poetry lines in English for rhetorical effect. Thus, we have implied the mentioned term in our ideal translation.

There is also another genre of writing which is so-called prose. In the period of his creative evolutionary life, Sokpakbayev writes prose about personality and the world around him in which expressed his feelings towards people and personal reflections on life. For instance, we could start with the early chapters. His prominent sayings are still being researched which highlight the life of Kazakh people and specific ways of thoughts.

Chapter One

In Kazakh (original)

Бұл жасқа келгенше жақсы өткіздік пе, жаман өткіздік пе, әйтеуір бірталай өмірімізді өткіздік: алыстық, жұлыстық, айтыстық, тартыстық әурешілікті көре-көре келдік. [17]

Sokpakbayev considered using his words in a philosophical, didactic way under the conception of Kazakh ethical conditions. In this way, he avoids the usage of a lot of words in his saying. In turn, his words became quotes for everyday life as well being proverbs in literary use.

In Russian (S. Sokpakbaeva, 1986)

Хорошо я жил или плохо, а пройдено немало: в борьбе и ссорах, судах и спорах, страданиях и тревогах дошел до преклонных лет, выбившись из сил, пресытившись всем, обнаружил бренность и бесплодность своих деяний. [34]

In English (K.A. Fitzpatrick, 2015)

Whether for good or ill, I have lived my life, travelling a long road fraught with struggles and quarrels, disputes and arguments, suffering and anxiety, and reached these advanced years to find myself at the end of my tether, tired of everything. [22]

However, the following translation uses a lexical-semantic translation so-called -sense development- expressed by the "travelling a long road fraught with struggles" instead of literal "we argued and fought", which develops the expressiveness of the context.

Sometimes, there are some linguistic factors of the language which can be a great challenge for translators. Such kind of difficulty is met in the following sentence. In order to cope with Russian and English translation, the translators have employed the **antonymic translation** for the expression "Көкірек толған қайғы кісінің өзіне де билетпейді". The target variants will be "Печаль омрачает нам душу" in Russian and "Sorrow darkens the soul" in the English translation.

Chapter Seven

In Kazakh (original)

Жүректегі сағыныш адамды тыныш отырғызбайды, ішті қызады, көзді жұмады, иә дауыс болып шығады, иә көз жасы болып төгіледі. [17]

In Russian

Тоска в сердце не даёт покоя, жжёт изнутри, смыкает веки и, наконец, вырывается голосом или проливается слезами. [34]

In English

Longing in the heart knows no rest, burns within, closes the eyes, and then bursts forth in voice or tears.

Lexically, phraseological units play important role in the literary work as they represent the culture and language features. It is often observed that only competent translators can deal with specific phrases and idioms. Hence, they use mostly substitutions and modifications in translation. For instance, the Kazakh ethnic idiom "ішті қызады" is rarely met in other cultures. So, the task here undergoes to find subsequent variant of the idiom or just a phraseological unit, which might well change the lexical meaning of the context.

In conclusion, there are a lot differences between languages according to the model such as Kazakh-English-Russian. As languages vary, their structure and features are distinguished owing to language patterns. As a consequence of our research and analysis, we tend to make some implications on the usage of lexical transformations in the translation. Either Russian or English languages does not employ the same transformations. On the basis of the our research the following types of transformations are believed to have been used in the translations:

Differentiation (English)

Substitution (Russian)

Generalization (both English and Russian)

Addition (Russian)

Sense development (English)

Antonymic translation (both English and Russian)

Scientifically, according to the research materials and case study results, on the one hand, the Kazakh source text can be translated into English via such types of transformations as differentiation, generalization, sense development and antonymic translation. On the other hand, Russian translations can refer to substitution, generalization, addition, and antonymic translation. In its turn, generalization is considerably employed in translations from Kazakh into English and Russian. The story of the writer Berdibek Sokpakbaev "My name is Kozha" is considered one of the works that was admired not only by Kazakh readers, but also by Russian and English recipients.

References

1. Sokpakbayev, B. 2021. -Menin atym Khoja: povest-. 4th ed. Karagandy: Qasym baspa ui.

2. Sokpakbaev, Berdibek. 1986. -Menya zovut Kozha: Povest-. Translated from Kazakh by S. Sokpakbaeva. Alma-Ata: Zhalyn.

3. Sokpakbaev, Berdibek. 2015. -My Name is Kozha-. Translated from Russian by Catherine A. Fitzpatrick. USA: Metropolitan Classics. ISBN 978-1574800029.

4. Kenzhekanova, K.K., Abdrassil, N.S., Zhaparova, A.Zh. 2023. "Translation of artistic means in the story of B. Sokpakbaev 'My name is Kozha' into Russian and English". -Eurasian Journal of Philology Science and Education-, 191(3), pp.242-249. DOI: 10.26577/EJPh.2023.v191.i3.ph23

5. Galperin, I.R. 1977. -About the analysis of the language and style of the writer. Collection of articles-. Kishinev: Shtiintsa. p.24.

6. Wikipedia. 2026-Berdibek Soqpaqbaev- Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Berdibek_Soqpaqbaev [[5]]

7. Adebiportal.kz. -Sokpakbayev Berdibek-. Available at: https://adebiportal.kz/en/authors/view/2709

8. Pittsburg State University Digital Commons. 2025.-Sentence Analysis of B. Sokpakbayev's My Name is Kozha- Presenter: Kapan Aksana. Available at: https://digitalcommons.pittstate.edu/rcolloquium_event/2025/Posters/82/

ӘОК 81.25(004.8)

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ МАМАН ДАЯРЛАУ САПАСЫ

Анарбайқызы Жәнел– 6В02301 – «Аударма ісі» білім беру бағдарламасы, 2301-23 оқу тобының білім алушылары, Ө.Жәнібеков атындағы Оңстүстік Қазақстан педагогикалық университеті,Шымкент Қазақстан.anarbayqyzy@mail.ru
Қ.Қ.Қиясова – философия докторы (п.ғ.к доц),Ө.Жәнібеков атындағы Оңстүстік Қазақстан педагогикалық университеті,Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының доцент м.а.,педагогика ғалымдарының кандидаты Шымкент,Қазақстан.

Резюме

В статье рассматривается влияние цифровых технологий на качество подготовки современных специалистов в условиях трансформации образовательной среды. Проведённое исследование показало, что использование цифровых платформ, интерактивных ресурсов и интеллектуальных систем способствует повышению эффективности учебного процесса, развитию профессиональных компетенций и формированию цифровой грамотности обучающихся. Вместе с тем установлено, что внедрение цифровых технологий требует обновления методических подходов и совершенствования профессиональной подготовки преподавателей. Полученные результаты подтверждают, что рациональное применение цифровых инструментов в образовательном процессе является важным условием подготовки конкурентоспособного специалиста.

Ключевые слова: цифровые технологии, профессиональная подготовка, качество образования, цифровая среда, компетентность, образовательный процесс, инновационное обучение, эффективность обучения.

Abstract

This article examines the influence of digital technologies on the quality of training modern specialists in the context of the transformation of the educational environment. The study showed that the use of digital platforms, interactive resources, and intelligent systems contributes to increasing the efficiency of the educational process, developing professional competencies, and forming students' digital literacy. At the same time, it was found that the introduction of digital technologies requires the renewal of methodological approaches and improvement of teachers' professional training. The obtained results confirm that the rational use of digital tools in the educational process is an important condition for preparing a competitive specialist.

Keywords:

digital technologies, professional training, quality of education, digital environment, competence, educational process, innovative learning, learning efficiency.

Қазіргі кезеңде қоғамның барлық саласында жүріп жатқан цифрлық өзгерістер білім беру жүйесіне де жаңа талаптар қойып отыр. Ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы мамандарды даярлау мазмұнын жаңартып, оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа тәсілдерін қалыптастырды. Бүгінде жоғары оқу орындары мен кәсіби білім беру мекемелерінде цифрлық технологияларды пайдалану тек заманауи талап қана емес, сапалы білім берудің маңызды шартына айналып отыр. Себебі еңбек нарығында бәсекеге қабілетті маман даярлау үшін теориялық біліммен қатар, цифрлық ортада еркін жұмыс істей алатын құзыреттілік қажет.

Цифрлық технологиялар оқу үдерісін икемді, қолжетімді және тиімді етуге мүмкіндік береді. Электрондық оқулықтар, онлайн платформалар, виртуалды зертханалар және интерактивті бағдарламалар білім алушылардың оқу материалын терең меңгеруіне жағдай жасайды. Сонымен қатар бұл құралдар студенттің өз бетімен ізденуіне, ақпаратты талдауына және кәсіби дағдыларын дамытуына ықпал етеді. Нәтижесінде білім беру үдерісі дәстүрлі оқытудан тұлғаның жеке мүмкіндігін ескеретін жаңа форматқа көшеді.

Қазіргі уақытта цифрлық білім беру технологиялары болашақ маманның кәсіби бейімделуіне де тікелей әсер етеді. Студент оқу барысында цифрлық құралдармен жұмыс істей отырып, болашақ қызметінде кездесетін технологиялық ортаны алдын ала меңгереді. Бұл оның кәсіби сенімділігін арттырып, еңбек нарығына тез бейімделуіне көмектеседі. Әсіресе қашықтан оқыту жүйелері мен интеллектуалды платформалар уақытты тиімді пайдалануға және білім сапасын бақылауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар цифрлық технологияларды енгізу тек техникалық жаңарту емес, ол білім берудің мазмұны мен құрылымын жаңғыртуды талап етеді. Оқытушының рөлі де өзгеріп, ақпарат жеткізушіден оқу үдерісін ұйымдастырушы және бағыттаушы маманға айналады. Сондықтан цифрлық технологияларды тиімді қолдану педагогикалық шеберлікпен ұштасқанда ғана жоғары нәтиже береді.

Осыған байланысты мақалада цифрлық технологиялардың мамандарды даярлау сапасына әсері, оның білім беру үдерісіндегі артықшылықтары және кәсіби құзыреттілікті қалыптастырудағы маңызы қарастырылады.

Қазіргі кезеңде цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы қоғамның барлық саласына елеулі өзгеріс енгізіп отыр. Соның ішінде білім беру жүйесі цифрландыру үдерісінен тыс қалған жоқ. Бүгінде мамандарды даярлау сапасы тек теориялық білім берумен шектелмей, заманауи цифрлық құралдарды тиімді пайдалану арқылы кәсіби құзыреттілікті қалыптастырумен тығыз байланысты. Себебі қазіргі еңбек нарығында тек өз мамандығын меңгерген емес, сонымен қатар ақпараттық ортада еркін жұмыс істей алатын, технологиялық өзгерістерге бейімделген мамандарға сұраныс артып келеді. Осыған байланысты цифрлық технологиялар маман даярлау сапасын арттырудың маңызды факторы ретінде қарастырылады.

Цифрлық технологиялардың білім беру саласына енгізілуі оқу үдерісін ұйымдастырудың жаңа мүмкіндіктерін ашты. Бұрын дәстүрлі оқыту барысында ақпарат тек оқытушы арқылы берілсе, қазіргі кезде білім алушы қажетті материалды кез келген уақытта электрондық платформалар арқылы ала алады. Онлайн курстар, интерактивті тақталар, білім беру қосымшалары, виртуалды зертханалар және мультимедиялық ресурстар оқу мазмұнын түсінуді жеңілдетіп, студенттің пәнге қызығушылығын арттырады. Мұндай құралдар күрделі теориялық материалдарды көрнекі түрде ұсынуға мүмкіндік беріп, оқу сапасының жоғарылауына ықпал етеді.

Цифрлық технологиялардың басты артықшылығының бірі — білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып оқыту мүмкіндігі. Әр студенттің ақпаратты қабылдау деңгейі, оқу қарқыны және қызығушылығы әртүрлі болады. Цифрлық платформалар арқылы білім алушы өзіне қолайлы уақытта материалды қайта қарап, қосымша тапсырмалар орындап, біліміндегі олқылықтарды толықтыра алады. Бұл жеке оқу траекториясын қалыптастыруға жағдай жасап, маман даярлау үдерісінің тиімділігін арттырады. Нәтижесінде студент тек білім алып қана қоймай, өздігінен іздену, ақпаратты талдау және шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде цифрлық технологиялар практикалық даярлық сапасына да оң әсер етеді. Көптеген мамандықтар бойынша виртуалды симуляциялар мен кәсіби бағдарламалар қолданылады. Мысалы, медицина саласында виртуалды тренажерлар студентке науқаспен жұмыс істеу жағдайын модельдеуге мүмкіндік берсе, инженерлік бағыттарда үшөлшемді бағдарламалар техникалық жобаларды меңгеруді жеңілдетеді. Ал тіл мамандары үшін цифрлық аударма платформалары, онлайн сөздіктер және мәтіндік талдау жүйелері кәсіби машықтарды жетілдіруге көмектеседі. Мұндай технологиялар теория мен тәжірибені байланыстырып, маманның кәсіби дайындығын күшейтеді.

Цифрлық технологиялардың тағы бір маңызды қыры — білім беру үдерісіндегі бақылау мен бағалаудың жетілдірілуі. Электрондық жүйелер арқылы студенттің оқу белсенділігі, тапсырманы орындау уақыты және нәтижелері автоматты түрде тіркеледі. Бұл оқытушыға білім алушының даму динамикасын бақылауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар жедел кері байланыс арқылы студент өз қателіктерін бірден көріп, оларды түзете алады. Мұндай ашықтық пен нақтылық оқу сапасының жоғарылауына тікелей әсер етеді.

Сонымен қатар цифрлық технологиялар оқытушының да кәсіби қызметін жеңілдетеді. Оқытушы оқу материалдарын цифрлық форматта дайындап, студенттермен кері байланысты онлайн жүргізіп, білімді бағалауды автоматтандыра алады. Бұл уақытты үнемдеп, оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Оқытушы тек ақпарат жеткізуші емес, білім алушының

оқу әрекетін ұйымдастырушы және бағыттаушы маман ретінде жаңа рөлге ие болады. Осы арқылы білім беру үдерісінің сапасы жаңа деңгейге көтеріледі.

Алайда цифрлық технологияларды қолданудың тиімділігімен қатар белгілі бір қиындықтары да бар. Кейбір оқу орындарында техникалық құралдардың жеткіліксіздігі, интернет жылдамдығының төмендігі немесе оқытушылардың цифрлық сауаттылығының әртүрлі деңгейде болуы цифрлық білім беруді толық жүзеге асыруға кедергі келтіруі мүмкін. Сонымен қатар барлық студенттердің жаңа технологияларды бірдей деңгейде меңгере алмауы да оқу сапасына әсер етуі ықтимал. Сондықтан цифрлық технологияларды енгізу барысында техникалық инфрақұрылымды жетілдіру және педагогтардың біліктілігін арттыру маңызды болып табылады.

Зерттеулер көрсеткендей, цифрлық технологиялар қолданылған оқу үдерісінде студенттердің мотивациясы жоғарылайды. Себебі заманауи құралдар білім алушыны белсенді әрекетке тартып, оқу материалын қызықты форматта ұсынады. Бейнематериалдар, интерактивті тапсырмалар, онлайн тесттер және виртуалды пікірталас алаңдары студенттің оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді. Бұл өз кезегінде маман даярлау сапасының жақсаруына алып келеді.

Қазіргі уақытта цифрлық технологиялар тек білім беру құралы емес, болашақ маманның кәсіби өмірінің бір бөлігіне айналып отыр. Еңбек нарығында цифрлық сауаттылығы жоғары, ақпараттық ортада жұмыс істей алатын және жаңа технологияларға бейімделген мамандарға сұраныс тұрақты түрде өсіп келеді. Сондықтан цифрлық технологияларды оқу үдерісіне тиімді енгізу арқылы болашақ маманның кәсіби бәсекеге қабілеттілігін арттыруға болады.

Осылайша, цифрлық технологиялар маман даярлау сапасын арттыруда ерекше рөл атқарады. Олар білім берудің мазмұнын жаңартып, оқыту әдістерін жетілдіріп, студенттің кәсіби құзыреттілігін дамытуға мүмкіндік береді. Сондықтан білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды тиімді пайдалану қазіргі заман талаптарына сай сапалы маман даярлаудың маңызды бағыты болып табылады.

Зерттеу гипотезасы:

Зерттеу барысында келесі гипотеза ұсынылды:

Егер оқу үдерісінде цифрлық технологиялар жүйелі және мақсатты түрде қолданылса, онда болашақ мамандардың кәсіби даярлық сапасы артып, олардың білімді меңгеру деңгейі мен практикалық дағдыларының қалыптасуы тиімді болады.

Бұл гипотеза цифрлық білім беру құралдарының студенттердің оқу белсенділігіне, ақпаратты қабылдауына және кәсіби құзыреттілігінің қалыптасуына оң ықпал ететінін анықтауға бағытталды.

Зерттеу әдістері мен тәсілдері:

Зерттеу жұмысында бірнеше ғылыми әдістер қолданылды.

Анкеталық сауалнама (анкетирование) әдісі арқылы студенттердің цифрлық технологияларды пайдалану деңгейі мен олардың оқу сапасына әсері анықталды. Сауалнамаға жоғары оқу орнының әртүрлі мамандықтарында оқитын 50 студент қатысты.

Сауалнамада келесі сұрақтар қамтылды:

- цифрлық платформаларды қолдану жиілігі;
- онлайн материалдардың қолжетімділігі;
- оқу мотивациясының өзгеруі;
- практикалық дағдының дамуы;
- цифрлық оқытудың тиімділігі.

Сонымен қатар зерттеу барысында:

- салыстырмалы талдау әдісі
- бақылау әдісі
- статистикалық талдау
- мәліметтерді жүйелеу қолданылды.

Бұл әдістер зерттеу нәтижесінің нақтылығын арттыруға мүмкіндік берді.

Зерттеу нәтижелерін талдау:

Сауалнама нәтижесі бойынша студенттердің цифрлық технологияларға көзқарасы төмендегідей анықталды:

Көрсеткіш	Пайызы
Өте тиімді деп санайды	46%
Тиімді деп санайды	34%
Бейтарап көзқарас	12%
Тиімсіз деп санайды	8%

Талдау нәтижесінде студенттердің басым бөлігі цифрлық технологиялардың оқу сапасына оң әсер ететінін көрсетті. Әсіресе онлайн платформалардың қолжетімділігі мен интерактивті тапсырмалардың болуы білімді жақсы меңгеруге ықпал ететіні анықталды.

Сауалнамаға қатысушылардың көпшілігі цифрлық технологиялар:

- уақытты үнемдейтінін;
- материалды түсінуді жеңілдететінін;
- өздігінен ізденуге мүмкіндік беретінін;
- кәсіби дағдыны дамытуға көмектесетінін атап өтті.

Зерттеу нәтижесіне көз жеткізу:

Жүргізілген зерттеу нәтижелері бастапқы гипотезаның дұрыстығын көрсетті. Цифрлық технологияларды оқу үдерісінде тиімді пайдалану студенттердің оқу белсенділігін арттырып, білім сапасының жоғарылауына ықпал ететіні байқалды.

Әсіресе төмендегі нәтижелер анықталды:

- студенттердің пәнге қызығушылығы артты;
- ақпаратты қабылдау жылдамдығы өсті;
- практикалық дағдылар жақсарды;
- өз бетімен жұмыс жасау қабілеті қалыптасты;
- кәсіби дайындық деңгейі жоғарылады.

Бұл көрсеткіштер цифрлық технологиялардың тек қосымша құрал емес, маман даярлаудың сапасын арттыратын маңызды фактор екенін дәлелдейді.

Қорытынды:

Цифрлық технологияларды білім беру үдерісінде қолдану мамандарды даярлаудың тиімділігін арттыратыны анықталды. Зерттеу нәтижелері цифрлық құралдардың студенттердің кәсіби құзыреттілігін дамытуға, оқу сапасын жақсартуға және білім алудың қолжетімділігін кеңейтуге мүмкіндік беретінін көрсетті.

Анкеталық сауалнама нәтижесінде студенттердің көпшілігі цифрлық технологиялардың оқу үдерісіне оң әсерін атап өтті. Бұл қазіргі білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды ғылыми негізде және жүйелі түрде енгізудің қажеттілігін дәлелдейді.

Сондықтан цифрлық технологияларды тиімді пайдалану болашақ мамандарды сапалы даярлаудың маңызды бағыты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319.
2. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709.
3. https://opentextbc.ca/teachinginadigitalage/.
4. https://www.bloomsbury.com/
5. https://www.worldbank.org/en/topic/education.
6. https://openai.com/

ӘОК 81.25(004.8)

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ ЖӘНЕ АУДАРМАТАНУДЫҢ ҚАЗІРГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Бекетбаева А. – 6В02301 – «Аударма ісі» білім беру бағдарламасы, 2301-13 оқу тобының білім алушысы, Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан. akerke.beketbaeva@mail.ru

Қ.Қ.Қиясова – философия докторы (п.ғ.к доц), Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының доцент м.а.,педагогика ғалымдарының кандидаты,Шымкент, Қазақстан. kaliya.k.k.68@mail.ru

Аннотация

Данная статья посвящена исследованию межкультурной коммуникации и роли переводческой деятельности в современном обществе. В работе рассматривается значение межкультурных связей, усиливающихся в условиях глобализации, а также влияние языковых и культурных барьеров на процесс коммуникации. Особое внимание уделяется роли перевода и интерпретации как основных инструментов обеспечения взаимопонимания между представителями различных культур.

В статье анализируется профессиональная деятельность переводчика, его роль как билингвальной и бикультурной личности, а также трудности, возникающие в процессе перевода текстов различной направленности. Рассматриваются особенности перевода научных и художественных текстов, а также вопросы точности перевода и их влияние на качество коммуникации.

Кроме того, в исследовании подчеркивается социальное, экономическое и культурное значение межкультурной коммуникации. Отмечается, что развитие онлайн-платформ, информационных технологий и международных связей значительно повышает роль переводческой деятельности в современном мире.

В целом статья раскрывает взаимосвязь межкультурной коммуникации и перевода, а также их значимость в условиях глобализации для развития современного общества.

Ключевые слова:

межкультурная коммуникация, перевод, интерпретация, языковые барьеры, культурные различия, переводчик, точность перевода, культурный контекст, глобализация, интеграция, информационный обмен, традиции и ценности, социальная роль перевода, онлайн-платформы, технический перевод, деловой перевод, художественный перевод, коммуникационные технологии, взаимопонимание, культурный мост.

Abstract

This article is devoted to the study of intercultural communication and the role of translation in modern society. It examines the importance of intercultural relations, which are increasingly developing in the context of globalization, as well as the impact of linguistic and cultural barriers on the communication process. Special attention is given to translation and interpretation as key tools for ensuring mutual understanding between representatives of different cultures.

The article analyzes the professional activity of translators, their role as bilingual and bicultural individuals, as well as the difficulties encountered in translating texts of different types. It also explores the features of translating scientific and literary texts, issues of translation accuracy, and their influence on communication quality.

In addition, the study highlights the social, economic, and cultural significance of intercultural communication. It emphasizes that the development of online platforms, information technologies, and international relations has significantly increased the importance of translation in the modern world.

Overall, the article reveals the close relationship between intercultural communication and translation, as well as their importance for the development of modern society in the context of globalization.

Keywords (English): intercultural communication, translation, interpretation, language barriers, cultural differences, translator, translation accuracy, cultural context, globalization, integration, information exchange, traditions and values, social role of translation, online platforms, technical translation, business translation, literary translation, communication technologies, mutual understanding, cultural bridge.

Қазіргі жаһандану дәуірінде мәдениетаралық коммуникация ерекше өзектілікке ие. Мәдениетаралық коммуникация – қарым-қатынас теориясына жаңа серпін беретін жас пәндердің бірі. Ғылыми-техникалық прогрестің қарқынды дамуы, мобильді байланыс пен радиобайланыс құралдарының жетілдірілуі нәтижесінде әлемнің кез келген нүктесінен жылдам ақпарат алу мүмкіндігі артты. Осыған байланысты мәдениетаралық коммуникация да қарқынды даму үстінде.

Әртүрлі мәдениеттер арасындағы қарым-қатынас тек ақпарат алмасумен шектелмей, сонымен қатар тілдік және мәдени ерекшеліктерді түсіну мен құрметтеуді талап етеді. Мұндай байланыс әлемдік қауымдастықтың интеграциясына ықпал етеді, өйткені ақпарат алмасу, білім мен тәжірибе бөлісу тек тілдік кедергілерді жеңуге ғана емес, мәдени көпірлерді құруға мүмкіндік береді. Бұл – қазіргі ғасырдың маңызды жетістіктерінің бірі.[1]

Мәдениетаралық коммуникация тек ғылымның дамуын қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар адамзаттың жалпы дамуына және дүниетаным көкжиегінің кеңеюіне ықпал етеді. Коммуникация ұғымы екі немесе одан да көп субъектілер арасындағы ақпарат пен идея алмасу үдерісі ретінде қарастырылады. Бұл үдеріс ұлтқа, нәсілге, тері түсіне және тілдік айырмашылықтарға қарамастан адамдар арасындағы өзара байланысты сипаттайды.

Мәдениетаралық қарым-қатынас халықтар арасындағы өзара түсіністікті арттырып, олардың жақындасуы мен дамуына негіз болады. Сонымен қатар, халықаралық деңгейде қарым-қатынас орнату экономикалық даму үдерістеріне де оң әсерін тигізеді.

Аталған ғылыми бағыттың қарқынды дамуына байланысты халықаралық байланыстар жүйесінде аударма ісінің маңызы артып, оның практикалық қолданысы кеңейе түсуде.[2]

Аударма мен интерпретация осы үдерісте шешуші рөл атқарады. Дәл әрі кәсіби аударма мәдениеттер арасындағы түсіністікті қамтамасыз етіп, автордың ойын және мәдени мәнін сақтай отырып жеткізуге мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан алғанда, аударма мен мәдениетаралық коммуникация арасындағы байланыс қазіргі қоғам үшін аса маңызды.

Мәдениетаралық коммуникация – әртүрлі мәдени топтар арасындағы өзара әрекеттестікті білдіреді, мұнда ақпараттың дәлдігі мен мәдени контексттің сақталуы ерекше маңызды. Мәдениет ұғымы белгілі бір қоғамның рухани өмірінде қол жеткізген жетістіктерінің жиынтығы ретінде қарастырылады.Бұл пән көптеген ғылым салаларымен тығыз байланысты болып, әртүрлі бағыттарға өз үлесін қосады. Адамзатты, әр халықтың мәдениетін, дәстүрі мен дүниетанымын зерттегісі келген адам үшін мәдениетаралық коммуникацияны меңгеру аса қажет.[1]

Адамдар қарым-қатынас барысында тек тілдік құралдарды ғана емес, сонымен қатар дәстүрлерді, құндылықтарды және дүниетаным ерекшеліктерін де ескереді.

Мысалы, шетелдік әдеби шығармаларды қазақ тіліне аудару арқылы оқырман жаңа мәдени ортаға еніп, дүниетанымын кеңейтеді. Сол сияқты, қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбаевтың шығармаларын аудару әлемдік оқырмандарға қазақ философиясы мен мәдениетін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

Абай Құнанбаевтың шығармалары әлемнің 10-нан астам тіліне аударылып, 100-ден астам елге таралған. Ұлттық аударма бюросының мәліметі бойынша, ақынның 145 өлеңі, 3 поэмасы және 45 қара сөзі аударылып, халықаралық деңгейде түрлі елдерде таныстырылды. Бұл өз кезегінде шетелдерде Абай орталықтарының ашылуына және кеңінен насихатталуына ықпал етті. Осы арқылы қазақ халқының мәдениеті мен салт-дәстүрі 100-ден астам елге таныстырылды.[3]

Алайда мәдениетаралық коммуникация жағдайында бірқатар қиындықтар туындайды, себебі мұнда әртүрлі мәдени орта өкілдері қатысады. Әрбір қатысушы басқа адамның сөзін өзінің мәдени тәжірибесі мен күтілімдері негізінде түсіндіреді. Егер мәдени айырмашылықтар айтарлықтай болса, онда ойды дұрыс түсінбеу қаупі артып, бұл өз кезегінде коммуникацияның бұзылуына әкелуі мүмкін. Аударма тілдік және мәдени кедергілерді еңсерудің негізгі құралы болып табылады. Көптілді ортада адамдардың бір-

бірін түсінуі үшін ортақ тіл қажет, ал мұндай жағдайда аударма тиімді шешім ретінде қолданылады.

Екі тілді ғана емес, сонымен қатар екі мәдениетті де меңгерген аудармашы тек «билингв» емес, «бикультуралық тұлға» болып саналады. Ол мәдени айырмашылықтардан туындайтын түсінбеушіліктердің алдын алып, қажет болған жағдайда мәдени ерекшеліктерді түсіндіру арқылы коммуникацияны жеңілдетеді.

Аударма – бір тілде жасалған мәтінді екінші тілде қайта жеткізу, яғни оны қайта кодтау үдерісі. Бұл үдеріс барысында аудармашы тілдік мүмкіндіктерге, мәтіннің түріне, аударма мақсатына және өзінің кәсіби тәжірибесіне сүйене отырып, ең тиімді нұсқаны таңдайды.

«Аударма» ұғымының бірыңғай анықтамасы жоқ, себебі ол көпқырлы түсінік болып табылады. Аударманың тұтастығы жаңа тілдік негізде мазмұн мен форманың бірлігін сақтаумен сипатталады. Егер аударманың дәлдік өлшемі әртүрлі тілдерде берілген ақпараттың сәйкестігі болса, онда толыққанды аударма түпнұсқадағы ақпаратты баламалы құралдар арқылы жеткізе алуы тиіс.

Аударма тек лингвистикалық емес, сонымен қатар мәдени үдеріс болып табылады. Ол – мәдениеттер тоғысындағы коммуникация. Тіл мен мәдениет бір-бірімен тығыз байланысты: тіл мәдени шындықты бейнелеп қана қоймай, оған белгілі бір форма береді. Сондықтан аударманың мәні мәдени контекстпен үйлескен жағдайда ғана толық ашылады. Аудармашының қызметі тек сөздерді ауыстырумен шектелмейді. Ол мәтіннің мәдени, әлеуметтік және тарихи контекстін ескере отырып, мазмұн мен мәнді сақтап, автордың ойына адал болу керек. Сонымен қатар, аудармашы онлайн платформалар арқылы немесе жеке офистарда қызмет көрсетіп, мәдениеттер арасындағы көпір қызметін атқарады.[2]

Мысалы, шетелде медициналық немесе әлеуметтік қызметке келгенде пациент немесе клиент өз тілінде аудармашыны пайдалана алады. Қазақстанда бұл тәжірибе әлі толық дамымағанымен, онлайн аудармашылар арқылы байланыс жасау кеңінен қолданысқа енуде. Мәдениетаралық коммуникацияның артықшылықтары айқын: интернет, мобильді байланыс, радио және теледидар арқылы адамзат миллиондаған адамдармен шекарасыз қарым-қатынас жасай алады. Бұл білім алмасуды жеңілдетіп, әртүрлі мәдениеттер арасындағы өзара әрекетті арттырады. Алайда аударма барысында бірқатар қиындықтар туындайды:

Тілдік қиындықтар: сөздердің тура баламасының болмауы, идиомалар мен нақыл сөздер аударманы қиындатады.

Мәдени ерекшеліктер: дәстүрлер мен тарихи контекст кейде түсінбеушілікке алып келеді.

Әлеуметтік және техникалық кедергілер: кейде аудармашылар қызметінің толық дамымағаны немесе техникалық құралдардың жеткіліксіздігі коммуникацияға кедергі жасайды.

Бұл қиындықтарға қарамастан, аударма мәдениеттер арасындағы өзара түсіністік пен

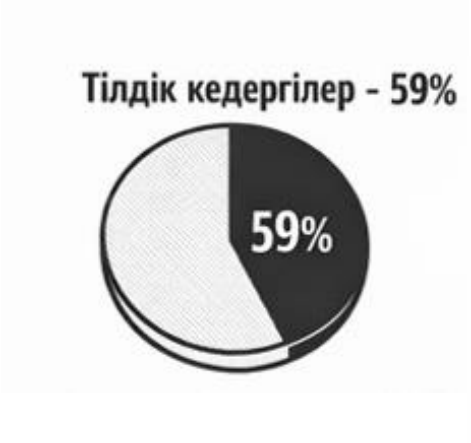

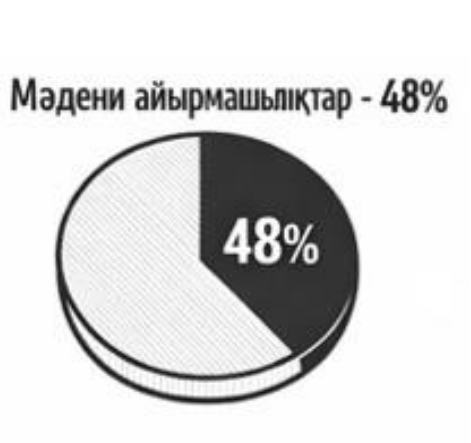

сыйластықтың маңызды құралы болып қала береді.[4]

Сурет 1. Сурет 2. Сурет 3.

Сурет 4.

Статистикалық мәліметтерге талдау

Берілген инфографикада мәдениетаралық коммуникация мен аударма саласында кездесетін негізгі мәселелер көрсетілген. Диаграммаға сәйкес, тілдік кедергілер 59%-ды құрайды (сурет 1), бұл әртүрлі тілде сөйлейтін адамдар арасындағы түсініспеушіліктің басты себебі екенін көрсетеді. Сонымен қатар, мәдени айырмашылықтар 48%-ға тең (сурет 2), яғни әр халықтың дәстүрі, құндылықтары мен дүниетанымындағы ерекшеліктер коммуникация процесіне айтарлықтай әсер етеді.[5], [6].

Аударма дәлдігіне қатысты көрсеткіштерде жоғары дәлдік 62%, ал төмен дәлдік 38% екенін көруге болады. Бұл аударманың сапасы көбінесе аудармашының кәсіби деңгейіне, тілдік және мәдени білімінің тереңдігіне байланысты екенін дәлелдейді.(сурет 3)

Сонымен қатар, аударма салалары бойынша әдебиет аудармасы 35%, іскерлік аударма 28%, және техникалық аударма 21% үлесті құрайды (сурет 4). Бұл аударманың әртүрлі бағыттары бар екенін және олардың әрқайсысы өзіндік ерекшеліктер мен қиындықтарға ие екенін көрсетеді.

Жалпы алғанда, бұл статистикалық мәліметтер мәдениетаралық коммуникацияда аударманың маңызы зор екенін және тілдік, мәдени факторларды ескеру қажеттігін айқындайды.[7]

Аударма тек кәсіби салада ғана емес, әлеуметтік өмірде де маңызды рөл атқарады. Мысалы, мемлекеттік қызмет көрсету, медицина, білім беру және халықаралық іс-шараларда аудармашылар коммуникацияның тиімділігін қамтамасыз етеді. Дәлірек айтқанда, аударма қоғамдағы теңдікті, ақпаратқа қолжетімділікті және мәдениетті сыйлауды қолдайды.

Оның үстіне, онлайн аударма платформаларының дамуы арқылы адамдар әлемнің кез келген нүктесінде өз тілінде ақпарат ала алады. Бұл мәдениетаралық түсіністікті жеңілдетіп, қақтығыстар мен түсінбеушіліктің алдын алады.

Қорытынды

Мәдениетаралық коммуникация мен аударма арасындағы байланыс қазіргі әлемде аса маңызды. Аудармашының кәсіби шеберлігі, тіл мен мәдениетті терең білуі, әлеуметтік контекстті ескеру коммуникацияның тиімді өтуін қамтамасыз етеді.

Аударма тек тілдік айырмашылықтарды жойып қана қоймай, мәдени көпір құруға мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан алғанда, аударма мен интерпретация – мәдениеттер арасындағы түсіністік пен өзара сыйластықтың негізі болып табылады.

Жалпы алғанда, аударма мәдениетаралық коммуникацияның айқын көрінісі болып, әлемдік қауымдастықтың дамуына, ақпарат алмасуға және мәдени интеграцияға елеулі үлес қосады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Тер-Минасова С.Г. Тіл және мәдениетаралық коммуникация -Алматы.Ұлттық аударма бюросы 2017 жыл 320 б.
2. (2022): ASES JOURNAL OF CULTURE, ART AND LITERATURE VOL1

3. https://azattyq-ruhy.kz/culture/11615-abai-shygarmalary-lemnin-10-tiline-audaryldy
4. Аударманың өзекті мәселелері // Құраст: С.Құлманов.
– Алматы: «Palitra-Press» - 2015, 296 б.
5. https://barrierstocommunication.net/barriers-to-cross-cultural-communication/?utm_source=chatgpt.com
6. https://library.fiveable.me/language-culture/unit-11/cultural-aspects-translation/study-guide/kBJq7CJfHc0QmoAO?utm_source=chatgpt.com
7. https://appliedtranslation.nyc/index.php/journal/article/view/1428?utm_source=chatgpt.com

ӘОК 81.25(004.8)

БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛАНДЫРУ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ

Қыдирхан М.– 6В02301 – «Аударма ісі» білім беру бағдарламасы, 2301-23 оқу тобының білім алушысы, Ө.Жәнібеков атындағы Оңстүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан. madinakydirkhan@mail.ru
Қ.Қ.Қиясова – философия докторы (п.ғ.к доц), Ө.Жәнібеков атындағы Оңстүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының доцент м.а.,педагогика ғалымдарының кандидаты,Шымкент, Қазақстан. kaliya.k.k.68@mail.ru

Резюме

В данной статье рассматриваются особенности подготовки специалистов в условиях цифровизации образования. Анализируется влияние цифровых технологий на образовательный процесс, а также изменение требований к профессиональным компетенциям будущих специалистов. Особое внимание уделяется использованию онлайн-платформ, электронных образовательных ресурсов и инновационных методов обучения. Подчеркивается необходимость формирования цифровой грамотности и адаптивности у студентов.

Ключевые слова: цифровизация, образование, профессиональная подготовка, цифровая грамотность, компетенции, инновационные технологии.

Summary

This article examines the training of specialists in the context of digitalization in education. It analyzes the impact of digital technologies on the learning process and the changing requirements for professional competencies. Special attention is given to online learning platforms, digital educational resources, and innovative teaching methods. The importance of developing digital literacy and adaptability among students is emphasized.

Key words: digitalization, education, professional training, digital literacy, competencies, innovative technologies.

Қазіргі таңда әлемдік білім беру жүйесі қарқынды түрде цифрландыру кезеңіне өтіп жатыр. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) дамуы қоғамның барлық саласына әсер етіп, әсіресе білім беру саласында түбегейлі өзгерістер енгізді. Дәстүрлі оқыту формасы біртіндеп өзгеріп, білім беру тек аудиториялық сабақтармен шектелмей, онлайн, қашықтан және гибридті форматтарға ауысты. Цифрландыру білім беру процесінің құрылымын ғана емес, оның мазмұнын да өзгертті. Оқу материалдары цифрлық форматқа көшіріліп, интерактивті платформалар, виртуалды орта және мультимедиялық құралдар кеңінен қолданылуда. Бұл білім алушыларға ақпаратты тек теория түрінде емес, визуалды және тәжірибелік түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Цифрлық білім беру жағдайында мамандарды даярлау жаңа талаптарды қалыптастырады. Қазіргі студент тек теориялық біліммен шектелмеуі керек, ол сонымен қатар цифрлық құралдарды жетік меңгерген, ақпаратты тиімді өңдей алатын, аналитикалық ойлайтын және жаңа технологияларға тез бейімделетін тұлға болуы тиіс. Сондықтан қазіргі білім беру жүйесінің негізгі мақсаты –

еңбек нарығына бейімделген, цифрлық сауатты, креативті және бәсекеге қабілетті мамандарды даярлау болып табылады.

1.Білім беруді цифрландырудың маңызы

Білім беруді цифрландыру – оқу үдерісіне заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды енгізу арқылы білім сапасын арттыруға бағытталған күрделі әрі көпқырлы процесс. Бұл процесс тек техникалық жаңарту ғана емес, сонымен қатар білім беру философиясының өзгеруі болып табылады. Қазіргі білім беру жүйесінде электронды оқулықтар, онлайн курстар, виртуалды зертханалар, мультимедиялық презентациялар, ашық білім беру ресурстары (Open Educational Resources), жасанды интеллект негізіндегі оқыту жүйелері және білім беру платформалары кеңінен қолданылуда. Бұл құралдар оқу процесін визуалды, интерактивті және тиімді етеді. Цифрландырудың ең маңызды артықшылықтарының бірі – білімге қолжетімділіктің артуы. Бұрын сапалы білім тек белгілі бір аймақтарда немесе оқу орындарында ғана болса, қазіргі таңда интернет арқылы кез келген адам әлемдік білім ресурстарына қол жеткізе алады. Бұл әсіресе шалғай аймақтардағы студенттер үшін үлкен мүмкіндік болып табылады. Сонымен қатар цифрлық технологиялар білім беруді дараландыруға (индивидуализация) мүмкіндік береді. Әр студенттің оқу қарқыны, деңгейі, қызығушылығы ескеріледі. Бұл жеке оқу траекториясын қалыптастыруға жағдай жасап, білім сапасын арттырады. Нәтижесінде студент тек дайын ақпаратты қабылдаушы емес, өз оқу процесін басқарушы тұлғаға айналады.

2.Цифрлық технологиялардың маман даярлауға әсері.

Цифрлық технологиялар мамандарды даярлау жүйесін түбегейлі өзгертті. Соңғы жылдары Zoom, Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams сияқты платформалар білім беру процесінің ажырамас бөлігіне айналды. Бұл жүйелер оқытуды уақыт пен кеңістікке тәуелсіз етіп, білім алушыларға икемді мүмкіндіктер ұсынды. Онлайн және гибридті оқыту формалары студенттердің дербес жұмыс істеу қабілетін дамытады. Олар ақпаратты өз бетімен іздеу, іріктеу, талдау, салыстыру және сыни бағалау дағдыларын меңгереді. Бұл дағдылар қазіргі цифрлық экономика жағдайында өте маңызды болып саналады. Сонымен қатар топтық онлайн жобалар студенттердің коммуникациялық және командалық жұмыс дағдыларын дамытады. Виртуалды ортада бірлесіп жұмыс істеу қабілеті қазіргі еңбек нарығының негізгі талаптарының бірі болып табылады. Дегенмен цифрлық оқытудың белгілі бір шектеулері де бар. Мысалы, практикалық дағдылардың жеткіліксіз қалыптасуы, интернетке тәуелділік, техникалық ақаулар және студент пен оқытушы арасындағы тікелей қарым-қатынастың азаюы сияқты мәселелер туындайды. Осы себепті қазіргі білім беру жүйесінде аралас оқыту (blended learning) моделі тиімді шешім ретінде қарастырылуда. Бұл модель дәстүрлі және цифрлық оқытудың артықшылықтарын біріктіреді.

3.Болашақ маманның цифрлық құзыреттілігі

Қазіргі еңбек нарығы мамандардан жоғары деңгейдегі цифрлық құзыреттілікті талап етеді. Цифрлық құзыреттілік – бұл тек компьютерді пайдалану ғана емес, сонымен қатар ақпараттық мәдениет, технологиялық сауаттылық, сыни ойлау және цифрлық ортада тиімді әрекет ету қабілеті. Цифрлық құзыреттілікке келесі негізгі дағдылар кіреді:

- ақпараттық технологияларды кәсіби деңгейде меңгеру
- онлайн платформалармен және білім беру жүйелерімен тиімді жұмыс істеу
- киберқауіпсіздік ережелерін сақтау және деректерді қорғау
- үлкен деректермен (Big Data) жұмыс істеу және оны талдау
- жасанды интеллект құралдарын қолдану
- цифрлық ортада кәсіби коммуникация орнату
- жаңа технологияларға тез бейімделу және оларды тәжірибеде қолдану

Бұл дағдылар болашақ маманның бәсекеге қабілеттілігін арттырып қана қоймай, оның кәсіби дамуына да үлкен мүмкіндік береді. Сонымен қатар цифрлық құзыреттілігі жоғары мамандар инновациялық жобаларға қатысып, жаңа технологияларды енгізуде маңызды рөл атқарады.

4.Білім берудің болашағы

Болашақта білім беру жүйесі толық цифрлық экожүйеге айналуы мүмкін. Бұл жүйеде жасанды интеллект (AI), виртуалды шындық (VR), толықтырылған шындық (AR), блокчейн технологиялары, нейрожелілер және автоматтандырылған оқыту жүйелері кеңінен қолданылады. Мұндай технологиялар оқу процесін барынша интерактивті, тиімді және қызықты етеді. Студенттер тек ақпарат алушы емес, оқу процесінің белсенді қатысушысы болады. Олар тәжірибе жасау, зерттеу және талдау арқылы білімді терең меңгереді. Сонымен қатар болашақ білім беру жүйесі жеке тұлғаға бағытталған оқытуға негізделеді (personalized learning). Бұл әр студенттің қабілеті, қызығушылығы және оқу жылдамдығын ескеруге мүмкіндік береді. Оқытушының рөлі де өзгереді. Ол ақпарат беруші емес, бағыттаушы, кеңесші және оқу процесін ұйымдастырушы қызметін атқарады. Ал студент өз бетімен білім іздеуші, зерттеуші тұлғаға айналады. Осылайша, болашақ білім беру жүйесі технология мен адамның үйлесімді өзара әрекетіне негізделіп, білім сапасын жаңа деңгейге көтереді.

Қорытынды

Қорытындылай келе, білім беруді цифрландыру – қазіргі заманның ең маңызды және стратегиялық бағыттарының бірі. Бұл процесс мамандарды даярлау жүйесіне үлкен өзгерістер енгізіп, білім беруді жаңа деңгейге көтерді. Цифрлық технологиялар білім сапасын арттырып қана қоймай, оқытудың қолжетімділігін, икемділігін және тиімділігін күшейтті. Дегенмен, цифрлық құралдар дәстүрлі білім беруді толық алмастыра алмайды. Сондықтан ең тиімді модель – дәстүрлі оқыту мен цифрлық технологияларды үйлестіретін аралас жүйе. Болашақ мамандарды даярлауда цифрлық сауаттылық, кәсіби білім және сыни ойлау қабілетінің үйлесуі басты рөл атқарады. Бұл еңбек нарығында табысты болудың негізгі шарты болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Bates A.W. Teaching in a Digital Age.
2.UNESCO. Digital Transformation in Education.
3.Siemens G. Connectivism and Learning Theory.
4.Электронды білім беру ресурстары туралы ғылыми мақалалар.
5.Қазақстан Республикасының білім беруді цифрландыру стратегиясы материалдары.

ӘОК 81.25(004.8)

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗІНДЕ АУДАРМА ЖҮЙЕСІН ҒЫЛЫМИ ТАЛДАУ

Мухтарова.Н. Абдужалилова.Х. – 6В02301 – «Аударма ісі» білім беру бағдарламасы, 2301-23 оқу тобының білім алушылары, Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан. nazima_mukhtarova@icloud.com khusnora05@icloud.com

Қ.Қ.Қиясова – философия докторы (п.ғ.к доц), Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының доцент м.а.,педагогика ғалымдарының кандидаты,Шымкент, Қазақстан. kaliya.k.k.68@mail.ru

Резюме

В статье представлены результаты сравнительного анализа эффективности и качества систем перевода, основанных на технологиях искусственного интеллекта. Проведённое исследование показало, что современные цифровые инструменты обеспечивают высокий уровень точности перевода и значительно ускоряют переводческий процесс. Вместе с тем выявлено, что данные системы испытывают определённые трудности при передаче контекста, стилистических особенностей и культурно-специфических элементов текста.

Установлено, что эффективное использование систем искусственного интеллекта требует их рационального сочетания с профессиональными навыками переводчика. Полученные результаты подтверждают целесообразность применения цифровых технологий в переводческой деятельности и подчёркивают необходимость их дальнейшего совершенствования.

Ключевые слова:искусственный интеллект, машинный перевод, цифровые технологии, качество перевода, эффективность перевода, сравнительный анализ, автоматизированные системы перевода, лингвистический анализ, переводческая деятельность, инновационные технологии.

Abstract

This article presents the results of a comparative analysis of the efficiency and quality of translation systems based on artificial intelligence technologies. The study demonstrates that modern digital tools provide a high level of translation accuracy and significantly accelerate the translation process. At the same time, it has been revealed that these systems encounter certain difficulties in conveying context, stylistic features, and culture-specific elements of a text.

It has been established that the effective use of artificial intelligence systems requires their rational integration with the professional skills of a translator. The obtained results confirm the appropriateness of applying digital technologies in translation activities and emphasize the need for their further improvement.

Keywords:artificial intelligence, machine translation, digital technologies, translation quality, translation efficiency, comparative analysis, automated translation systems, linguistic analysis, translation activity, innovative technologies.

Жасанды интеллект адам мен машина арасындағы интерактивтілікті жақсартуға, автоматизациялауға және тиімділікті арттыруға мүмкіндік бере отырып, адамдық интеллектінің кейбір аспектілерін модельдеу арқылы әртүрлі салаларда қолданылып жатыр. Бүгінгі күні жасанды интеллектімен байланысты жаңа технологияларды білім беру саласына интеграциялау – өзекті мәселе болып отыр, әрі оқытудың жаңа әдістері айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда. Білім беру әрдайым инновациялар үшін құнарлы орта болған, ал қазіргі уақытта жасанды интеллект (ЖИ) осы саладағы негізгі қозғаушы күшке айналды, ол тек оқу үдерісіне ғана емес, сонымен қатар білім беру жүйесіне де айтарлықтай әсер етіп, елеулі өзгерістер енгізіп жатыр[1].

ЖИ күні кеше пайда болған жаңалық емес. Оның іргетасы 1950 жылдары қаланып, 1956 жылы ЖИ атауы ресми қолданыла бастады. 1960 жылдардың өзінде АҚШ-тың Қорғаныс министрлігі компьютерлерді адамның ойлау жүйесіндегідей үлгіде пайдалану мүмкіндіктерін зерттеуге ден қойды. Осылайша, адамның зерделік қабілетіне ұқсас кейбір қызметті компьютерлер атқара бастады. 1975 жылы жапон ғалымы Кунихико Фукусима алғашқы нейрондық желіні құрып, оны есептеу жүйесін жетілдіруге қолданды. Уақыт өте келе ЖИ сөзді тану, аудару және медициналық диаг-ностика секілді түрлі міндеттерді атқаруға қауқарлы бола түсті. Деректердің көлемі ұлғайған сайын, алгоритмдер де дамып, жаңа мүмкіндіктер пайда болды. [7]

Машиналық аударманың теориялық негіздері

Машиналық аударма — бұл бір тілдегі мәтінді автоматты түрде басқа тілге аудару процесі. Ол компьютерлік лингвистика мен жасанды интеллекттің тоғысқан саласы болып табылады [2].

1.1 Табиғи тілді өңдеу (NLP)

Табиғи тілді өңдеу — адам тілін компьютер арқылы талдау және түсіну технологиясы. Ол синтаксистік, семантикалық және прагматикалық деңгейлерді қамтиды. NLP алгоритмдері мәтінді құрылымдық элементтерге бөліп, олардың арасындағы байланысты анықтайды.

1.2 Терең оқыту (Deep Learning)

Терең оқыту — нейрондық желілерге негізделген машиналық оқыту әдісі. Ол күрделі тілдік құрылымдарды түсінуге мүмкіндік береді [2].

Жасанды интеллект тіл үйренуді тиімді, қолжетімді, қызықты ете алады және оқытушы үшін ЖИ көмекші құрал ретінде көптеген мүмкіндіктерді ұсынады. Жасанды интеллект негізінде әзірленген заманауи тапсырмалар жоғары деңгейдегі интерактивтілікпен

және адамға бағдарланған әдістемемен ерекшеленеді. Мұндай технологиялар әрбір білім алушының қызығушылықтарын, қажеттіліктері мен қабілеттерін ескеруге мүмкіндік береді, сол арқылы оқыту процесінің тиімділігін арттырады. ЖИ белгілі бір тақырып бойынша презентация дайындау, өтілген материалды бекітуге арналған тиімді тапсырмалар ұсыну, әртүрлі тақырыптағы мәтіндерді тіл меңгеру деңгейіне бейімдеу, иллюстрациялық материал жасау, кез келген мәтінді дыбыстау, оқыту ойындарын құрастыру сияқты көптеген тапсырмаларды орындай алатын тамаша көмекші құрал. Дегенмен әрбір жаңашылдықтың оң және теріс жақтары болатынын атап өту маңызды. Біздің де мақала жазудағы мақсатымыз - жасанды интеллектінің тіл үйренудегі нақты пайдасы мен зиянын, артықшылықтары мен мүмкін болатын кері әсерлерін ажыратып қарастыру. Өйткені ЖИ-ді білім беру жүйесіне енгізудің артықшылықтары мен кемшіліктерін толық түсіну үшін барлық аспектілерді ескеру маңызды. Ол үшін, ең алдымен, жасанды интеллект пен табиғи интеллектінің қолданысында балансты сақтау қажет деген пікірдеміз. ЖИ тілдерді оқытуда көптеген пайда әкеледі, ЖИ құралдарын тиімді пайдалану тіл үйрену процесін жеңілдете алады, бірақ толыққанды тіл үйрену үшін дәстүрлі әдістермен үйлестірілуі тиіс[1]

Нейрондық аударма жүйелерінің жұмыс принципі.

Нейрондық машиналық аударма encoder-decoder архитектурасына негізделеді. Encoder мәтінді кодтайды, ал decoder оны басқа тілге аударады.

2.1 Attention механизмі.

Attention механизмі аударма барысында маңызды сөздерге назар аударуға мүмкіндік береді [2]. Бұл әдіс аударма сапасын айтарлықтай жақсартты.

2.2 Transformer моделі.

Transformer архитектурасы parallel өңдеуді қамтамасыз етеді және ұзын мәтіндерді тиімді аударуға мүмкіндік береді [2].

Нейрондық машиналық аударма (NMT)Қазіргі таңда ең тиімді әдіс — нейрондық желілерге негізделген аударма [2]. Бұл жүйелер контексті жақсы түсінеді және табиғи тілге жақын аударма жасайды [3].

Әсіресе, машиналық аударма жүйелері халықаралық коммуникацияны жеңілдетуде маңызды құралға айналды [4].

Аударма сапасын бағалау критерийлері.

3.1 Дәлдік.

Аударманың бастапқы мәтінге сәйкестігі [3].

3.2 Табиғилық.

Аударылған мәтіннің тілдік нормаларға сәйкестігі [6].

3.3 Контекст.

Мәтіннің мағынасы мен мазмұнын дұрыс жеткізу [4].

Аударма сапасын бағалау.

Аударма сапасы келесі параметрлер арқылы анықталады:

1. Дәлдік (Accuracy)

Нейрондық жүйелер сөздердің мағынасын дұрыс жеткізуге тырысады [2]. Дегенмен, күрделі мәтіндерде қателіктер болуы мүмкін.

2. Контексті түсіну.

Қазіргі ЖИ модельдері контексті жақсырақ түсінеді [3], бірақ кейбір мәдени немесе идиомалық тіркестерді дәл аудармауы мүмкін.

3. Табиғилық (Fluency)

ЖИ жүйелері аударманы табиғи тілге жақын етіп құрастырады [4].

Салыстырмалы талдау.

Мәселелер мен шектеулер.

Көпмағыналы сөздер.

Мәдени ерекшеліктер.

Сирек тілдердегі деректер тапшылығы.

Қате аудармалар.

Болашақ даму перспективалары.

ЖИ технологиялары дамыған сайын аударма сапасы артады. Болашақта:

Көптілді модельдер дамиды.

Контексті терең түсіну жақсарады.

Адам мен ЖИ бірлескен аударма кеңейеді.

ЖИ мен адам аудармасының айырмашылықтары айқын:

ЖИ жылдам, бірақ кейде қателеседі.

Адам баяу, бірақ сапасы жоғары.

ЖИ масштабтауға тиімді.

Адам шығармашылық тұрғыдан күшті.

Google Translate – мәтінді аудару үшін Google LLC әзірлеген тегін көптілді машиналық аударма қызметі. Ол 2006 жылдың сәуір айында статистикалық машиналық аударма қызметі ретінде іске қосылды. Бастапқыда тілдерді тікелей аударудың орнына мәтінді алдымен ағылшын тіліне, содан кейін аударма тіліне аударды. 2016 жылдың қарашасында Google Translate нейрондық машина аудармасының қозғалтқышына – Google Neural Machine Translation ауысатынын жариялады, бұл бүкіл сөйлемді бір-бірден ғана емес, сөйлемді бір уақытта толығымен аудару мүмкіншілігіне ие. Аудармалар мен қосымша опциялардың жұмыс істеу тәсіліне келетін болсақ, Google Translate 100-ден астам тілдердің берілуі бойынша бастапқы мәтін тілін таниды. Бастапқы мәтін бағдарламаға енген кезде, бағдарлама теріліп жатқан мәтінді автоматты түрде аударады[5]

Технологиялық құралдар аударма ісінің тиімділігі мен жылдамдығын айтарлықтай арттырып, сапалы аудармаға қол жеткізуді жеңілдетті. Google және Яндекс сияқты машиналық аударма жүйелері жасанды интеллект пен нейрондық желілердің көмегімен мәтіндерді жылдам аударады, алайда күрделі мәтіндердегі мәдениетке қатысты ,салалық терминдерді дәл жеткізуде қиындыққа тап болады. Болашақта гибридті модельдер, яғни адам мен машиналық аударма арқылы жоғары сапалы аудармаларға қол жеткізу көзделіп отыр. Жасанды интеллекттің қарқынды дамуы аударма ісінеде үлесін қосады. Бұл технологиялар аударма саласының дамуын жаңа деңгейге көтеріп, кәсіби аудармашылардың рөлін жаңаша айқындап аударма сапасын арттыруға мүмкіндік береді . Сонымен қатар, технологиялық құралдар аудармашылардың күнделікті жұмысын жеңілдетіп, уақыт пен күш үнемдеуге жағдай жасайды. Қазіргі заманда аударма тек мәтінді басқа тілге көшіру ғана емес, сонымен бірге мағына мен стильді сақтай отырып, мәтіннің коммуникативтік мақсатын жеткізуге бағытталады. Бұл тұрғыда машиналық аударманы постредактірлеу — сапаны қамтамасыз етудің маңызды кезеңі[6].

ЖИ-дің білім беру процесіндегі ең басты артықшылығы оқытудың персоналдануы. Әр оқушы өз қарқынымен оқи алады, бұл дарынды да, үлгерімі төмен де оқушыларға пайда келтіреді. Сонымен қатар, ЖИ қазақ тілін екінші тіл ретінде үйренушілерге де көмектеседі, өйткені ол тіл кедергісін азайтады.

ЖИ-дің тиімді қолданылуы мұғалімнің цифрлық құзыреттілігіне тікелей байланысты. Педагог жасанды интеллектке тапсырмаларды дұрыс қоюды, алынған жауаптарды сараптауды және қажет жағдайда түзетуді меңгеруі тиіс. Бұл ретте мұғалім ЖИ-ді оқытудың жаңа мүмкіндігі ретінде қабылдап, оны дәстүрлі әдістермен үйлестіруі қажет. Осындай кәсіби дайындық оқушылардың білімін арттырумен қатар, мұғалімнің өзіне де педагогикалық инновацияларды меңгеруге жол ашады.

Сонымен қатар, ЖИ оқыту процесінде білім сапасын бақылауды жеңілдетеді. Мысалы, автоматты бағалау жүйелері оқушылардың қателерін талдап, қай бөлімдерде қиындық бар екенін анық көрсетеді. Шынайы уақыт режимінде берілетін кері байланыс оқушыларға да, мұғалімге де оқу траекториясын жедел түзетуге мүмкіндік береді. Бұл оқыту процесінің тиімділігін арттырып қана қоймай, қателермен жұмыс жасауды жүйелі етеді.

Қорыта келгенде, жасанды интеллект негізіндегі аударма жүйелері қазіргі заманғы технологиялық дамудың маңызды нәтижелерінің бірі болып табылады және олар тілдік коммуникация саласында түбегейлі өзгерістер енгізуде. Мақала барысында

қарастырылғандай, машиналық аударманың эволюциясы ережеге негізделген жүйелерден бастап статистикалық модельдерге, ал бүгінгі таңда нейрондық желілерге негізделген озық технологияларға дейін жетті. Бұл өзгерістер аударма сапасының, жылдамдығының және қолжетімділігінің айтарлықтай артуына ықпал етті.

Жасанды интеллекттің аударма саласындағы басты артықшылықтарының бірі – оның жоғары жылдамдығы мен үлкен көлемдегі ақпаратты өңдеу қабілеті. Адам аудармашыға бірнеше сағат немесе күн қажет болатын мәтінді ЖИ жүйелері санаулы секундтар ішінде аудара алады. Бұл әсіресе жаһандану жағдайында, халықаралық байланыстардың артуы кезінде өте маңызды. Сонымен қатар, Google Translate және басқа да нейрондық аударма жүйелері көптеген тілдерді қамтып, пайдаланушыларға ыңғайлы әрі тегін қызмет ұсынады. Мұндай құралдар білім беру, бизнес, ғылым және туризм салаларында кеңінен қолданылып, тілдік кедергілерді азайтуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, нейрондық машиналық аударма жүйелерінің контекстті түсіну қабілеті де айтарлықтай жақсарғаны байқалады. Encoder-decoder архитектурасы мен attention механизмі аударма барысында мәтіннің мағыналық тұтастығын сақтауға көмектеседі. Transformer моделі сияқты жаңа тәсілдер ұзын және күрделі мәтіндерді тиімді өңдеуге мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде аударма сапасының табиғилығын арттырып, оны адам аудармасына жақындатады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1https://www.researchgate.net/publication/396168044_Til_jrenudegi_ZI_artyksylyktary_men_kemsiliktеriAI_in_Language_Learning_Advantages_and_DisadvantagesII_v_izucenii_azyka_preimusestva_i_nedostatki.

2.Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., et al. (2017) Attention is All You Need https://arxiv.org/abs/1706.03762.

3.Bahdanau, D., Cho, K., Bengio, Y. (2014) Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate https://arxiv.org/abs/1409.0473.

4.Google AI Blog Neural Machine Translation and Sequence-to-Sequence Models https://ai.googleblog.com/2016/09/a-neural-network-for-machine.html.

5.Paula, T. (2020). Selected Clauses of a Copyright Contract in Polish and English in Translation by Google Translate: A Tentative Assessment of Quality. pp. 690-691.

6.https://bilimger.kz/179360/

7.https://anatili.kazgazeta.kz/news/64005

ӘОК 81.25(004.8)

БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛЫҚ АУДАРМА ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Сәрсен А.– 6В02301 – «Аударма ісі» білім беру бағдарламасы, 2301-23 оқу тобының білім алушысы, Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент, Қазақстан. akdidar.sa05@gmail.com

Қ.Қ.Қиясова – философия докторы (п.ғ.к доц), Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының доцент м.а., педагогика ғалымдарының кандидаты,Шымкент, Қазақстан. kaliya.k.k.68@mail.ru

Резюме

В данной статье рассматриваются актуальные проблемы подготовки специалистов в условиях цифровизации образования. Автор анализирует влияние процесса цифровизации на систему образования и определяет требования, предъявляемые к современным специалистам. Кроме того, описывается роль новых технологий, таких как электронное обучение, смешанное обучение и искусственный интеллект. В статье наряду с преимуществами цифровизации также обозначены её основные проблемы и предложены пути их решения. Результаты исследования направлены на

совершенствование системы образования и подготовку конкурентоспособных специалистов.
Ключевые слова: цифровизация, образование, подготовка специалистов, цифровая грамотность, электронное обучение, смешанное обучение, искусственный интеллект.

Summary

This article examines the akmyal issues of training specialists in the context of the digitalization of education. The author analyzes the impact of the digitalization process on the education system and identifies the requirements for modern specialists. In addition, the role of new technologies such as e-learning, blended learning, and artificial intelligence is described. Along with the advantages of digitalization, the article also highlights its main challenges and proposes possible solutions. The research results are aimed at improving the education system and training competitive special.

Keywords: digitalization, education, specialist training, digital literacy, e-learning, blended learning, artificial intelligence

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесі қарқынды түрде цифрландыру үдерісін бастан кешіруде.Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы білім беру мазмұнын, әдістерін және формаларын түбегейлі өзгертті. Бұл өзгерістер тек оқыту тәсілдеріне ғана емес, сонымен қатар болашақ мамандарды даярлау жүйесіне де айтарлықтай әсер етуде. Цифрлық ортада өмір сүріп жатқан қазіргі қоғам жаңа форматтағы, яғни цифрлық құзыреттілігі жоғары, икемді және тез бейімделе алатын мамандарды талап етеді.

Осыған байланысты білім беру жүйесінің алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі – еңбек нарығының заманауи талаптарына жауап бере алатын, цифрлық технологияларды еркін меңгерген білікті мамандарды даярлау болып табылады. Бүгінгі таңда дәстүрлі білім беру модельдері жеткіліксіз болып, олардың орнына инновациялық, тәжірибеге бағытталған және технологиямен интеграцияланған оқыту тәсілдері кеңінен енгізілуде. Әсіресе, онлайн білім беру платформалары, цифрлық құралдар мен виртуалды оқу ортасы студенттердің кәсіби дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады.

Сонымен қатар, цифрландыру үдерісі білім алушылардың тек теориялық білімін ғана емес, практикалық дағдыларын, сыни ойлау қабілетін, ақпаратты талдау және өңдеу білігін дамытуға бағытталуы тиіс. Бұл өз кезегінде мамандарды даярлау сапасын арттыруға және олардың бәсекеге қабілеттілігін күшейтуге мүмкіндік береді.Осы тұрғыдан алғанда, білім беруді цифрландыру жағдайында мамандар даярлау мәселесі өзекті ғылыми-практикалық мәнге ие. Аталған мақалада цифрлық трансформация жағдайындағы мамандар даярлаудың ерекшеліктері қарастырылып, оның тиімді жолдары мен негізгі бағыттары талданады.

Еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, цифрлық құзыреттілігі жоғары мамандарды даярлау қазіргі кезеңде ерекше маңызға ие болып отыр. Технологиялардың қарқынды дамуы кәсіби қызметтің барлық саласына әсер етіп, мамандардан тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар цифрлық ортада тиімді жұмыс істей алу қабілетін талап етеді. Осыған байланысты білім беру жүйесі еңбек нарығының сұранысына сай жаңарып, заманауи талаптарға бейімделуі тиіс. Цифрландыру жағдайында көптеген мамандықтардың мазмұны өзгеріп, жаңа кәсіп түрлері пайда болуда. Сондықтан мамандар өз білімін үнемі жаңартып, жаңа технологияларды меңгеріп отыруы қажет. Бұл жерде өмір бойы білім алу қағидасының маңызы арта түседі. Сонымен қатар, цифрлық құзыреттілік тек техникалық дағдылармен шектелмей, ақпаратты талдау, оны тиімді пайдалану, цифрлық коммуникация құралдарын меңгеру сияқты қабілеттерді қамтиды. Білім беру процесінде практикалық бағытты күшейту, инновациялық технологияларды қолдану және студенттердің өз бетінше білім алу дағдыларын дамыту маңызды. Осы арқылы ғана қазіргі қоғам талабына сай, икемді әрі бәсекеге қабілетті мамандарды қалыптастыруға мүмкіндік туады.

Білім беруді цифрландыру – оқу процесіне заманауи цифрлық технологияларды енгізу арқылы білім сапасын арттыруға бағытталған үдеріс. Бұл үдеріс тек техникалық құралдарды қолданумен шектелмей, білім беру философиясының өзгеруін де қамтиды. Яғни, оқытудағы басты назар мұғалімнен оқушыға ауысып, білім алушы белсенді субъект ретінде қарастырылады.Цифрландырудың негізгі ерекшеліктеріне білім беру ресурстарының ашықтығы мен қолжетімділігі, оқытудың икемділігі, оқу процесінің дараландуы және

интерактивтіліктің артуы жатады. Онлайн платформалардың дамуы, қашықтан оқытудың кеңеюі және цифрлық білім беру контентінің көбеюі білім алушыларға уақыт пен кеңістікке тәуелсіз білім алуға мүмкіндік береді [2]. Сонымен қатар, цифрлық технологиялар оқу нәтижелерін бақылау мен бағалаудың тиімді жүйелерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазіргі заманғы маман тек өз саласының кәсіби білімімен ғана шектелмей, әмбебап құзыреттерге де ие болуы қажет. Ең алдымен, цифрлық сауаттылық – ақпараттық технологияларды тиімді пайдалану, деректермен жұмыс істеу және цифрлық қауіпсіздікті сақтау қабілеті маңызды рөл атқарады.Сыни ойлау қабілеті маманға ақпаратты талдап, дұрыс шешім қабылдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, коммуникативтік дағдылар, әсіресе цифрлық ортадағы қарым-қатынас мәдениеті, командалық жұмыс пен кәсіби байланыстарды дамытуда маңызды.Икемділік пен бейімделгіштік қазіргі өзгермелі еңбек нарығында табысты болудың басты шарттарының бірі болып табылады. Жаңа технологиялар мен талаптарға тез бейімделе алу – бәсекеге қабілеттіліктің негізгі көрсеткіші. Бұдан бөлек, өмір бойы білім алу дағдысы (lifelong learning) маманның кәсіби дамуын үздіксіз қамтамасыз етеді және оның өзекті білім мен дағдыларды үнемі жаңартып отыруына мүмкіндік береді [3].

Цифрландыру білім беру әдістеріне түбегейлі өзгерістер әкелді. Қазіргі таңда дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар инновациялық технологиялар кеңінен қолданылуда. Соның ішінде электрондық оқыту (e-learning) білім алушыларға онлайн форматта оқу материалдарын игеруге мүмкіндік береді.Аралас оқыту (blended learning) дәстүрлі және онлайн оқытуды ұштастыра отырып, оқу процесінің тиімділігін арттырады. Жаппай ашық онлайн курстар (MOOC) әлемнің жетекші университеттерінің білім ресурстарына қол жеткізуге жағдай жасайды.Сонымен қатар, виртуалды және толықтырылған шындық технологиялары күрделі процестерді визуализациялауға мүмкіндік беріп, білім алушылардың тәжірибелік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Жасанды интеллект негізіндегі жүйелер оқу процесін жекелендіріп, әр студенттің деңгейіне сәйкес тапсырмалар ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл технологиялар білім сапасын арттырып қана қоймай, оқытудың тиімділігін жаңа деңгейге көтереді [4].

Сонымен қатар, білім беруді цифрландыру үдерісі бірқатар қиындықтармен қатар жүруде. Ең алдымен, техникалық инфрақұрылымның жеткіліксіздігі – көптеген білім беру ұйымдарында заманауи құрал-жабдықтардың болмауы немесе жеткіліксіздігі оқу процесін толық цифрландыруға кедергі келтіреді.Интернет сапасының төмендігі, әсіресе ауылдық аймақтарда, онлайн білім берудің тиімділігін төмендетеді және білім алушылар арасында теңсіздік туындатады. Педагогтардың цифрлық құзыреттілігінің жеткіліксіздігі де маңызды мәселелердің бірі болып табылады, себебі жаңа технологияларды тиімді пайдалану үшін мұғалімдердің біліктілігін арттыру қажет.Сонымен қатар, академиялық адалдық мәселелері де өзекті болып отыр. Онлайн оқыту барысында плагиат, көшіру және басқа да әділетсіз әрекеттердің алдын алу қиындық туғызады. Бұл мәселені шешу үшін арнайы бақылау жүйелері мен академиялық мәдениетті қалыптастыру қажет [5].Осы аталған мәселелерді шешу білім беруді цифрландырудың тиімділігін арттыруға және сапалы мамандар даярлауға мүмкіндік береді.

Білім беруді цифрландыру жағдайында мамандар даярлау – заманауи қоғамның басты міндеттерінің бірі. Цифрлық технологияларды тиімді қолдана алатын, бәсекеге қабілетті мамандар даярлау үшін білім беру жүйесін жан-жақты жетілдіру қажет. Бұл үдеріс тек жаңа технологияларды енгізумен шектелмей, білім мазмұнын жаңарту, оқыту әдістерін жетілдіру және білім алушылардың құзыреттіліктерін кешенді түрде дамыту арқылы жүзеге асырылуы тиіс.Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, цифрландыру білім беру сапасын арттыруға, оқу процесін икемді және қолжетімді етуге, сондай-ақ білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, цифрлық ортада табысты қызмет ету үшін мамандардың тек кәсіби білімі ғана емес, олардың цифрлық сауаттылығы, сыни ойлау қабілеті, коммуникациялық дағдылары және өмір бойы білім алуға дайын болуы аса маңызды.Осыған байланысты білім беру жүйесінде инновациялық әдістер мен

технологияларды кеңінен енгізу, педагогтардың цифрлық құзыреттілігін арттыру, сондай-ақ сапалы цифрлық білім беру ортасын қалыптастыру негізгі басымдықтардың бірі болуы тиіс. Сонымен қатар, техникалық инфрақұрылымды дамыту, интернетке қолжетімділікті арттыру және академиялық адалдықты қамтамасыз ету бағытында жүйелі жұмыстар жүргізу қажет.

Қорытындылай келе, білім беруді цифрландыру жағдайында мамандар даярлау тиімді жүзеге асырылған жағдайда, бұл елдің адами капиталының сапасын арттырып, оның жаһандық бәсекеге қабілеттілігін күшейтуге елеулі үлес қосады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1) Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана, 2017.

2) OECD. Education in the Digital Age. – Paris: OECD Publishing, 2020.

3) Selwyn N. Education and Technology: Key Issues and Debates. – London: Bloomsbury Academic, 2016.

4) Bates T. Teaching in a Digital Age. – Vancouver: BCcampus, 2019.

5) UNESCO. Digital Transformation in Education. – Paris: UNESCO, 2021.

ӘОК 372.8.811.111

DIGITAL TECHNOLOGIES AND INNOVATIVE TOOLS IN TRANSLATION PRACTICE

Bychkova Polina - Student of school №41 named after A.Makarenko
Scientific advisor: Bayetova A.S.
Kazakhstan.Shymkent.

Түйін

Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы аударма саласын айтарлықтай өзгертті. Қазіргі аудармашылар машиналық аударма жүйелері, компьютерлік қолдау көрсетілетін аударма (CAT) құралдары, терминологиялық деректер базалары және жасанды интеллектке негізделген платформалар сияқты инновациялық құралдарға жиі сүйенеді. Бұл технологиялар аударманың жылдамдығын, дәлдігін және бірізділігін арттырып, бүкіл әлем бойынша мамандар арасындағы ынтымақтастықты жеңілдетеді.

Бұл мақалада аударма тәжірибесіндегі цифрлық технологиялардың рөлі талданады, кеңінен қолданылатын инновациялық құралдар қарастырылады және олардың кәсіби аударма қызметіндегі артықшылықтары мен шектеулері талқыланады.

Кілт сөздер: цифрлық технологиялар, аударма тәжірибесі, машиналық аударма, CAT құралдары, жасанды интеллект, аударма жады, цифрлық лингвистика.

Резюме

Стремительное развитие цифровых технологий существенно изменило сферу перевода. Современные переводчики все чаще используют инновационные инструменты, такие как системы машинного перевода, средства автоматизированного перевода (CAT-инструменты), терминологические базы данных и платформы на основе искусственного интеллекта. Эти технологии повышают скорость, точность и согласованность перевода, а также способствуют эффективному сотрудничеству специалистов по всему миру.

В данной статье анализируется роль цифровых технологий в переводческой практике, рассматриваются широко используемые инновационные инструменты, а также обсуждаются их преимущества и ограничения в профессиональной деятельности переводчиков.

Ключевые слова: цифровые технологии, переводческая практика, машинный перевод, CAT-инструменты, искусственный интеллект, память переводов, цифровая лингвистика.

Globalization and digitalization have greatly influenced communication processes around the world. As international cooperation in science, education, business, and culture continues to expand, the need for high-quality translation has become increasingly important. Translation allows people from different linguistic and cultural backgrounds to exchange ideas, share knowledge, and collaborate effectively.

Traditionally, translation was a manual and time-consuming process that relied on printed dictionaries, glossaries, and translators' individual expertise. However, technological progress has introduced a variety of digital tools that support translators and optimize their workflow. Today, translation practice combines human linguistic competence with advanced technological solutions.

Digital technologies not only accelerate translation processes but also enhance accuracy and consistency. The integration of artificial intelligence, machine learning, and cloud computing into translation practice has created new opportunities for professional translators and language specialists.

The Role of Digital Technologies in Translation

Digital technologies have significantly changed the professional environment of translators. One of the most important developments is machine translation, which uses neural networks and artificial intelligence to automatically translate texts between languages.

Modern machine translation systems such as Google Translate and DeepL provide instant translations of texts, documents, and even websites. These tools are widely used for obtaining the general meaning of foreign texts and assisting translators in the initial stages of translation.

Another major innovation is the development of computer-assisted translation tools. Programs like SDL Trados Studio and MemoQ allow translators to manage translation memory databases, terminology lists, and large multilingual projects. Translation memory stores previously translated segments and suggests them when similar segments appear in new texts, which improves consistency and productivity.

Innovative Translation Technologies

Several innovative technologies have become essential components of modern translation practice.

1. Translation Memory Systems

Translation memory systems store pairs of source and translated text segments. When a translator encounters a similar sentence in a new project, the system automatically suggests a previously translated version. This reduces repetitive work and ensures terminological consistency.

2. Terminology Management Tools

Terminology management systems allow translators to create structured databases of specialized vocabulary used in fields such as medicine, law, engineering, and information technology. These systems help maintain accuracy and avoid misunderstandings.

3. Artificial Intelligence in Translation

Artificial intelligence technologies are increasingly used to improve machine translation quality. Neural machine translation models analyze large volumes of bilingual data to learn linguistic patterns and produce more natural translations.

4. Speech Recognition and Voice Translation

Speech recognition systems convert spoken language into text, which can then be translated automatically. These technologies are widely used in international conferences, online communication, and multilingual customer support services.

5. Cloud-Based Translation Platforms

Cloud technologies enable translators to collaborate remotely on the same project. Translators, editors, and project managers can access translation memories, glossaries, and documents from different locations.

Advantages of Digital Translation Tools

Digital translation technologies provide numerous benefits for translators and organizations:

Increased efficiency: Translators can process large volumes of text in a shorter period of time.

Consistency in terminology: Translation memory and terminology databases help maintain uniform language usage.

Improved collaboration: Cloud platforms enable teamwork among translators across different countries.

Accessibility: Many digital tools are available online, allowing users worldwide to access translation services.

These advantages are particularly important in fields such as international business, academic research, tourism, and media communication.

Challenges and Limitations

Despite the many advantages of digital technologies, some limitations remain. Machine translation systems may produce inaccurate translations when dealing with idiomatic expressions, complex grammatical structures, or culturally specific references. Therefore, human translators are still necessary to review and edit machine-generated translations.

Another challenge involves data privacy and security. When translators upload documents to online translation platforms, sensitive information may be exposed if appropriate security measures are not implemented. For this reason, professional translators must use reliable software and follow confidentiality guidelines.

In addition, overreliance on automated tools may reduce translators' critical thinking and linguistic creativity. Therefore, it is important to maintain a balance between technological assistance and human expertise.

Digital technologies and innovative tools have fundamentally transformed translation practice in the modern world. Machine translation systems, CAT tools, translation memory databases, and cloud-based platforms enable translators to work faster, maintain terminological consistency, and collaborate effectively.

Innovative tools have become indispensable in translation practice. AI platforms significantly improve efficiency and quality. However, human expertise remains essential for ensuring accuracy and cultural relevance.

The successful integration of these tools depends on the ability to combine technological innovation with critical thinking and linguistic competence. This balanced approach will define the future of translation in the digital era.

However, technology cannot fully replace the human translator's role. Professional translators provide linguistic accuracy, cultural sensitivity, and contextual understanding that automated systems cannot yet achieve. The future of translation lies in the effective integration of human expertise and advanced digital technologies, ensuring high-quality multilingual communication in the global digital environment.

References

1. Bowker, L., & Fisher, D. (2010). *Computer-Aided Translation.* In: Gambier, Y., & van Doorslaer, L. (Eds.), Handbook of Translation Studies. Amsterdam: John Benjamins.
2. Pym, A. (2014). Exploring Translation Theories. London: Routledge.
3. Somers, H. (2003). Computers and Translation: A Translator's Guide. Amsterdam: John Benjamins.
4. Kenny, D. (2017). Human Issues in Translation Technology. London: Routledge.
5. Baker, M. (2018). In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge.
6. Olohan, M. (2016). Scientific and Technical Translation. London: Routledge.

ӘОК 372.8..811.111

TENDENCIES AND INNOVATIVE APPROACHES IN THE ERA OF GLOBAL DIGITALIZATION

Шынжырбай Мерей. 6В05101- «Биология» білім беру бағдарламасының студенті

Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы Тайтелиева М.А.

Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Түйін

Мақалада жасанды интеллект (ЖИ) мен цифрлық технологиялардың шет тілін меңгерудегі маңызы қарастырылған. Автор EdTech, геймификация және нейрожелілердің (ChatGPT, ELSA Speak)

тиімділігін жеке тәжірибесі негізінде дәлелдейді. Заманауи сандық құралдар тілдік кедергілерді жойып, оқу процесін баршаға қолжетімді әрі нәтижелі ететіні негізделген.

Кілт сөздер: цифрландыру, жасанды интеллект, шет тілін оқыту, EdTech, тілдік кедергі.

Резюме

В статье рассматривается значение искусственного интеллекта (ИИ) и цифровых технологий в изучении иностранных языков. Автор на личном опыте доказывает эффективность EdTech, геймификации и нейросетей (ChatGPT, ELSA Speak). Обосновано, что современные инструменты устраняют языковой барьер и делают обучение доступным и результативным.

Ключевые слова: цифровизация, искусственный интеллект, изучение языков, EdTech, языковой барьер.

The era we live in is characterized by an unprecedented convergence of information flows and technological innovations. The rapid development of the digital world is so profound that it is fundamentally transforming every sphere of human life, including education. Technologies that seemed like science fiction just a decade ago have now become an integral part of our daily routines. In such a dynamic environment, the ability to keep up with modern processes is not simply desirable—it is a key condition for personal and professional competitiveness.

The modern world is experiencing a period of rapid transformation driven by global digitalization. Technological advancements, particularly in information and communication technologies, have reshaped the way people live, work, and learn. Digitalization is no longer limited to specific industries—it has become a universal force influencing all sectors, including education, business, healthcare, and governance.

In this context, innovative approaches are essential for adapting to the demands of the digital age. They enable individuals and organizations to remain competitive, efficient, and responsive to constant change. This report explores the role of innovative approaches in the era of global digitalization, with a focus on education and skill development.

Digitalization has opened the door to vast opportunities, enabling individuals to acquire new knowledge and master essential skills. Among these, foreign language proficiency stands out as one of the most relevant and necessary competencies. In today's globalized world, mastering a foreign language is no longer an additional advantage—it is a vital necessity for communication, education, and career development.

Digitalization refers to the integration of digital technologies into everyday processes, transforming traditional systems into more efficient and flexible ones. It involves the use of tools such as artificial intelligence (AI), big data, cloud computing, and mobile applications to improve productivity and accessibility.

One of the key characteristics of digitalization is the removal of physical and geographical barriers. Information is now accessible anytime and anywhere, allowing people to learn, communicate, and collaborate globally. This has led to the emergence of a knowledge-based society, where information and digital skills play a crucial role in personal and professional success.

Within the digital education system, new forms of learning, research, and knowledge acquisition have emerged, creating new standards of competition. Learners are now expected to be flexible, self-directed, and technologically competent. Therefore, continuous self-development and the ability to adapt to the digital age have become essential qualities. Language learning, which has always been a crucial aspect of education, is now significantly enhanced by digital tools, making the process more efficient and accessible than ever before.

Digitalization is not merely a supplementary resource in language learning—it has become a primary driving force behind significant achievements. This transformation is closely connected to the development of Educational Technology (EdTech), a field that integrates digital tools into teaching and learning processes. Through innovative methods, mastering a language has become easier, faster, and more engaging. One of the main reasons for this is the unlimited availability of information and the removal of constraints related to time and location. Learners can now access high-quality educational resources anytime and anywhere, breaking the traditional boundaries of the classroom.

Several innovative approaches play a particularly important role in modern language learning:

Gamification involves incorporating game elements into the educational process. Features such as points, levels, rewards, and challenges make learning more interactive and enjoyable. Psycholinguistic research indicates that gamified learning environments can increase the speed of material acquisition by up to 30% compared to traditional methods. This approach enhances motivation and encourages consistent engagement, especially among younger learners.

Micro-learning is another effective strategy that involves short, focused learning sessions lasting 10–15 minutes. These sessions are designed to fit into a learner's daily routine, making it easier to maintain consistency. Studies show that micro-learning supports long-term memory retention and reduces cognitive overload, allowing learners to absorb information more effectively.

Artificial Intelligence and Neural Networks represent one of the most transformative developments in language education. AI-powered tools act as virtual tutors, providing personalized feedback and guidance. They can correct grammatical errors, suggest improvements, and simulate real-life conversations. Importantly, research shows that interacting with AI reduces the psychological barrier often associated with speaking a foreign language. Learners feel less anxious and more willing to practice, which significantly improves their communication skills.

E-learning and Online Platforms. Digital platforms have made education more accessible than ever before. Students can attend virtual classes, access online resources, and interact with instructors without being physically present. This flexibility allows learners to study at their own pace and according to their individual needs.

Blended Learning. Blended learning combines traditional classroom methods with digital tools. This hybrid approach allows educators to benefit from both face-to-face interaction and technological innovation, creating a more balanced and effective learning environment.

In addition to these approaches, digitalization offers numerous advantages in language learning. One of the most significant is mobility —learners can study anytime and anywhere without being tied to a physical classroom. This flexibility is especially important for students and professionals who must balance education with other responsibilities.

Another advantage is time efficiency. Instead of spending hours searching for materials, learners can access all necessary resources through a single device. Digital platforms provide structured lessons, exercises, and feedback, streamlining the learning process.

Furthermore, digital learning is highly interactive and engaging. Multimedia elements such as videos, audio recordings, and interactive exercises create a dynamic learning environment. This not only makes the process more enjoyable but also improves comprehension and retention.

For students, one of the most valuable aspects of digital technology is its accessibility as a 24/7 educational resource. Many platforms offer free or affordable content, making quality education available to a wider audience. Learners can track their progress, identify weaknesses, and adjust their learning strategies independently. This level of autonomy fosters responsibility and self-discipline, which are essential for long-term success.

Based on my personal experience, digital technology has proven to be a reliable and effective assistant in language learning. With access to a wide range of resources, it is possible to begin learning from home without significant financial investment. All that is required is consistency and a willingness to dedicate time to the process.

For example, I used the ELSA Speak application to improve my pronunciation. This tool analyzes speech, identifies errors, and provides immediate feedback along with correct pronunciation and transcription. Its user-friendly interface makes it accessible even for beginners. As a result, I was able to significantly improve my phonetic skills and prepare successfully for academic exams, achieving high scores. This experience clearly demonstrates the practical benefits of AI-based learning tools.

In addition, AI chatbots provide valuable support in language learning. They can answer questions, explain grammatical rules, and engage in conversations, allowing learners to practice in a

stress-free environment. Such tools are particularly useful for developing writing and speaking skills.

Multimedia resources also play an important role. Watching movies with subtitles, listening to music, and following podcasts in a foreign language help expand vocabulary and improve listening comprehension. These methods combine education with entertainment, making the learning process more natural and enjoyable. Importantly, they are often free, making language learning accessible to everyone.

Despite these advantages, some people remain skeptical about digital learning. They believe that it is impossible to master a language online or without a teacher. However, this perspective is increasingly outdated. My own experience proves that with the right tools and consistent effort, it is entirely possible to achieve a high level of proficiency independently.

Starting from a basic A1 level, I relied primarily on digital programs as my main source of knowledge. Over time, my speaking skills, vocabulary, and overall linguistic thinking improved significantly. This progress was the result of systematic work and the effective use of digital resources. It demonstrates that success in language learning depends not only on the tools used but also on the learner's motivation and discipline.

It is also important to note that digitalization encourages the development of additional skills beyond language proficiency. Learners become more technologically literate, improve their ability to search for and evaluate information, and develop critical thinking skills. These competencies are essential in the modern world and contribute to overall personal and professional growth.

In the era of global digitalization, individuals must take responsibility for their own development. Lifelong learning has become a necessity rather than an option. People need to continuously update their skills and knowledge to remain competitive in the job market.

Developing digital literacy, critical thinking, and adaptability is essential. Individuals should also learn how to effectively use digital tools for education, communication, and problem-solving. Motivation and self-discipline play a key role in achieving success in this environment.

In conclusion, the era of global digitalization has elevated language learning to an entirely new level. Today, all the necessary conditions for mastering a foreign language are readily available: access to information, diverse learning methods, and advanced technological tools. The key factors for success are motivation, consistency, and the ability to use digital resources effectively.

Global digitalization has fundamentally transformed the way we approach education and innovation. Innovative approaches such as AI-based learning, gamification, and micro-learning have made education more accessible, flexible, and effective.

While challenges exist, the opportunities provided by digital technologies far outweigh the drawbacks. By embracing innovation and continuously developing their skills, individuals can thrive in the digital age.

Ultimately, the future belongs to those who are willing to adapt, learn, and take advantage of the possibilities offered by global digitalization.

Digital development represents a major step toward competitiveness in education and the global job market. By mastering artificial intelligence and innovative technologies, individuals can overcome language barriers and become highly competitive specialists. The future undoubtedly belongs to digital education and lifelong learning. Those who embrace these opportunities will be better prepared to succeed in an increasingly interconnected and technology-driven world.

References

1.Akhmetov, A. "Digitalization of Education: Innovative Methods." — Almaty, 2024.
2.Krashen, S. "Principles and Practice in Second Language Acquisition." — 2023.
3.UNESCO Report. "AI in Education: Guidance for Policy-makers." — 2024.

УДК 004.8(072)

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ — НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ В ПРЕПОДАВАНИИ

Мадикаримова С.Х. - 6В01802-Социальная педагогика
Научный руководитель : Старший преподователь Тайталиева М.А.
Южно-Казахстанский университет им.Узбекали Жанибекова.

Annotation

The article examines the role of artificial intelligence (AI) in the modern education system. It analyzes the main areas of AI application in teaching, its advantages, limitations, and development prospects. Special attention is given to personalized learning, the automation of educational processes, and the transformation of the teacher's role.

Түйін

Мақалада қазіргі білім беру жүйесіндегі жасанды интеллекттің (ЖИ) рөлі қарастырылады. Оқытуда жасанды интеллектті қолданудың негізгі бағыттары, оның артықшылықтары, шектеулері және даму перспективалары талданады. Ерекше назар оқытуды дараландыруға, білім беру үдерістерін автоматтандыруға және оқытушының рөлінің өзгеруіне аударылады.

Искусственный интеллект активно трансформирует современное образование, предлагая новые подходы к обучению и развитию навыков учащихся. В условиях стремительной цифровизации образовательной среды возрастает необходимость внедрения инновационных технологий, способных повысить эффективность учебного процесса и адаптировать его к требованиям XXI века. Использование ИИ позволяет создавать персонализированные образовательные траектории, учитывать индивидуальные особенности обучающихся, их уровень подготовки, темп усвоения материала и стиль обучения.

С помощью интеллектуальных систем становится возможным не только адаптировать содержание учебных программ, но и автоматизировать ряд рутинных процессов, включая проверку заданий, мониторинг успеваемости и анализ образовательных результатов. Это, в свою очередь, способствует снижению нагрузки на преподавателей и позволяет им сосредоточиться на более сложных педагогических задачах, таких как развитие критического мышления и творческих способностей студентов.

В то же время внедрение ИИ в образование сопровождается рядом этических и практических проблем. К ним относятся вопросы защиты персональных данных, риск чрезмерной зависимости от технологий, а также угроза усиления цифрового неравенства между различными социальными и региональными группами обучающихся. Дополнительно возникает необходимость подготовки педагогов к эффективному использованию новых технологий.

Таким образом, актуальность исследования определяется необходимостью комплексного анализа возможностей и ограничений искусственного интеллекта в образовательной сфере. Это позволит обеспечить его эффективное, безопасное и педагогически обоснованное внедрение в современные образовательные системы

Теоретической основой исследования послужили современные научные публикации отечественных и зарубежных авторов, а также учебно-методическое пособие Искусственный интеллект в образовании, в котором рассматриваются дидактические основы применения интеллектуальных технологий в обучении. В работе учитывались исследования, посвящённые цифровизации образования, адаптивным образовательным системам и интеллектуальным обучающим средам.

Методологическую основу исследования составили общенаучные методы: анализ и синтез научной литературы, сравнительный анализ различных подходов к внедрению искусственного интеллекта, а также обобщение и систематизация данных. Данные методы позволили выявить ключевые тенденции развития образовательных технологий и определить их влияние на учебный процесс. Особое внимание уделено методам, представленным в работе О.П. Околелова. Автор рассматривает искусственный интеллект как средство выполнения функций преподавателя и выделяет ряд дидактических методов, применяемых в цифровой образовательной среде. К ним относятся:

- **адаптивное обучение**, основанное на анализе индивидуальных особенностей обучающихся и динамической корректировке учебного материала;
- **метод интеллектуального сопровождения**, предполагающий использование цифровых систем в качестве «виртуального наставника», обеспечивающего обратную связь и поддержку;
- **автоматизированный контроль знаний**, включающий тестирование и оценивание с использованием алгоритмов ИИ;
- **моделирование образовательных процессов**, позволяющее прогнозировать результаты обучения и оптимизировать образовательные траектории;
- **интерактивные методы обучения**, основанные на использовании цифровых платформ и интеллектуальных систем.

В пособии подчеркивается, что применение ИИ способствует трансформации образовательной среды и внедрению новых, более эффективных форм и методов обучения. Применение указанных методов обеспечило комплексный анализ проблемы и позволило сформулировать обоснованные выводы о возможностях и ограничениях использования искусственного интеллекта в преподавании. В ходе проведённого исследования был осуществлён комплексный сравнительный анализ традиционной системы образования и системы образования, в которой используются технологии искусственного интеллекта. Основное внимание уделялось таким параметрам, как эффективность обучения, степень индивидуализации образовательного процесса, характер взаимодействия между преподавателем и обучающимися, а также уровень автоматизации образовательных процедур.

Полученные результаты показывают, что внедрение искусственного интеллекта существенно трансформирует современное образование. В первую очередь это проявляется в усилении персонализации обучения: образовательные платформы на основе ИИ способны адаптировать учебный материал под уровень знаний, темп усвоения и индивидуальные особенности каждого обучающегося. Кроме того, наблюдается значительное повышение скорости обратной связи, что позволяет оперативно корректировать процесс обучения и повышать его эффективность.

Также установлено, что использование ИИ позволяет автоматизировать значительную часть рутинных задач преподавателя, включая проверку тестовых заданий, анализ успеваемости и формирование отчётности. Это снижает нагрузку на педагогов и создаёт условия для более глубокого педагогического взаимодействия со студентами.

При этом важно подчеркнуть, что искусственный интеллект не заменяет преподавателя. Его роль заключается исключительно в поддержке и усилении педагогической деятельности. Преподаватель остаётся ключевой фигурой образовательного процесса, отвечающей за воспитание, развитие критического мышления, формирование ценностей и эмоциональное взаимодействие с обучающимися. Таким образом, ИИ следует рассматривать как инструмент, расширяющий возможности педагога, а не как его замену. Ниже представлено сравнительное сопоставление двух подходов.

Критерии сравнения	Традиционное обучение	Образование с использованием ИИ
Персонал	Ориентировано на	Адаптивное обучение.

изация	«среднего» ученика. Темп и программа едины для всей группы.	Алгоритмы подстраивают сложность и темп под уровень конкретного студента.
Обратная связь	Отложенная. Ученик ждет проверки работы преподавателем (часы или дни).	Мгновенная. ИИ проверяет тесты и дает комментарии к ошибкам в режиме реального времени.
Роль педагога	Основной транслятор знаний и контролер дисциплины.	Ментор и фасилитатор. Педагог фокусируется на развитии мягких навыков и проектной деятельности.
Доступность	Ограничена временем занятий и физическим присутствием учителя.	24/7. Интеллектуальные тьюторы и чат-боты доступны ученику в любое время суток.
Аналитика данных	Интуитивная оценка прогресса на основе субъективных наблюдений учителя.	Прогнозирование рисков неуспеваемости на основе анализа «цифрового следа»
Подготовка контента	Ручное создание планов уроков, презентаций и проверочных материалов.	Автоматизация. Генерация уникальных кейсов, квизов и визуализаций за считанные секунды.
Инклюзивность	Зависит от квалификации педагога и наличия специальных пособий.	Высокая. Автоматические субтитры, перевод и озвучка текста для детей с ОВЗ.

Внедрение ИИ в образование не отменяет классическую педагогику, но переводит её на уровень высокой технологичности. Если традиционное образование фокусируется на передаче суммы знаний, то образование с ИИ позволяет сосредоточиться на развитии личности, автоматизируя процессы измерения и передачи информации. Основным риском остается необходимость обучения самих педагогов новым цифровым компетенциям.

Проведённое исследование позволило комплексно рассмотреть роль искусственного интеллекта в современной образовательной системе и определить его влияние на трансформацию традиционных методов обучения. Полученные результаты подтверждают, что внедрение технологий искусственного интеллекта способствует повышению эффективности образовательного процесса за счёт персонализации обучения, автоматизации оценивания и расширения доступа к образовательным ресурсам.

Установлено, что ИИ значительно расширяет возможности образовательной среды, однако не заменяет преподавателя, а выступает инструментом, усиливающим его педагогическую деятельность. Преподаватель сохраняет ключевую роль в воспитательном процессе, развитии критического мышления и формировании личности обучающегося.

Практическая значимость исследования заключается в возможности применения полученных результатов при внедрении цифровых технологий в образовательные учреждения, а также при разработке адаптивных обучающих систем, ориентированных на индивидуальные потребности студентов. Несмотря на значительные преимущества, использование искусственного интеллекта сопровождается рядом ограничений, включая необходимость защиты персональных данных, снижение цифрового неравенства и подготовку педагогических кадров к работе с новыми технологиями.

Перспективы дальнейших исследований связаны с разработкой гибридных образовательных моделей, сочетающих традиционные педагогические методы и технологии искусственного интеллекта. Особое внимание целесообразно уделить изучению влияния ИИ на развитие критического мышления обучающихся, а также вопросам этического

регулирования его применения в образовании.Таким образом, искусственный интеллект представляет собой перспективное направление развития образования, способное существенно повысить его качество при условии грамотного и сбалансированного использования.

Список использованной литературы

1. Искусственный интеллект в образовании: методическое пособие / О. П. Околелов. — Москва; Берлин: Директ-Медиа, 2020. 82 с.
2. Искусственный интеллект и инновационные педагогические средства в образовании: монография / О. П. Околелов. — Москва; Берлин: Директ-Медиа, 2020. — 182 с.
3. Искусственный интеллект в образовании: возможности, методы и ре- комендации для педагогов учебно-практическое пособие / Под ред. С.О. Крамарова. — Москва: РИОР: ИНФРА-М, 2026. - 99 с.
4. Использование искусственного интеллекта в образовательном про- цессе / С.О. Крамаров, О.Р. Попов, Л.В. Сахарова: учебно-методиче- ское пособие. — Москва: РИОР, ИНФРА-М, 2026. — 106 с.
5. Методика преподавания психологии. Современные технологии: учеб. посо бие для вузов / А. С. Чернышев, С. В. Сарычев, Н. Н. Гребеньков; под общ. ред. С. А. Чернышева. - - М.: Издательство Юрайт, 2019. — 225 с. — (Серия: Образо вательный процесс).

ӘОК 81'25:004.8

АДАМ АУДАРМАШЫ МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ:БӘСЕКЕЛЕСТІК ПЕ, ӘЛДЕ СЕРІКТЕСТІК ПЕ?

Абдрахман А. Б. – Аударма ісі білім беру бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекшісі: оқытушы Марасулова Г.А.
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Резюме

В статье рассматривается проблема взаимодействия человека-переводчика и искусственного интеллекта в современной переводческой практике. Анализируется, является ли развитие нейросетевых технологий угрозой для профессии переводчика или, наоборот, открывает новые возможности для сотрудничества. Особое внимание уделяется преимуществам и ограничениям машинного перевода, а также роли человека в передаче смысла, стиля, культурного контекста и эмоциональной окраски текста. Делается вывод, что наиболее эффективной моделью в сфере перевода становится не конкуренция, а партнёрство человека и искусственного интеллекта.

Ключевые слова: перевод, переводчик, искусственный интеллект, машинный перевод, нейросети, постредакция, языковая коммуникация, культурный контекст, профессиональная деятельность, цифровые технологии.

Summary

This article examines the interaction between human translators and artificial intelligence in modern translation practice. It analyzes whether the development of neural technologies poses a threat to the translator's profession or, on the contrary, creates new opportunities for cooperation. Special attention is given to the advantages and limitations of machine translation, as well as to the human role in conveying meaning, style, cultural context, and emotional nuance. The article concludes that the most effective model in translation is not competition but partnership between humans and artificial intelligence.

Key words: translation, translator, artificial intelligence, machine translation, neural networks, post-editing, language communication, cultural context, professional activity, digital technologies.

Қазіргі заманда технологияның дамуы адам өмірінің барлық саласына әсер етіп отыр. Солардың ішінде аударма саласы ерекше өзгеріске ұшыраған бағыттардың бірі болып

табылады. Бұрын аударма тек адамның біліміне, тәжірибесіне, тілдік түйсігіне және мәдени танымына сүйенетін күрделі шығармашылық еңбек саналған болса, бүгінгі күні бұл процеске жасанды интеллект те белсенді араласа бастады. Машиналық аударма жүйелері, нейрондық желілер, автоматтандырылған мәтін өңдеу құралдары бірнеше секунд ішінде үлкен көлемдегі ақпаратты басқа тілге ауыстырып бере алады. Осы құбылыс адам аудармашы мен жасанды интеллекттің арасындағы қарым-қатынасты қайта ойластыруға мәжбүр етті. Енді басты сұрақ тек техникалық емес, сонымен бірге кәсіби әрі мәдени мәнге ие: адам аудармашы мен жасанды интеллект бір-біріне қарсы тұрған бәсекелестер ме, әлде бір-бірін толықтыратын серіктестер ме? [1, 87-98 бб.]

Аударма дегеніміз жай ғана бір тілдегі сөздерді екінші тілге ауыстыру емес. Нағыз аудармада мағына, стиль, эмоция, мәдени астар, автордың ой өрісі, сөйлеу мәнері және мәтіннің мақсатты аудиториясы ескеріледі. Бір сөйлемді сөзбе-сөз тәржімалау кейде оның мәнін жоғалтуға, тіпті мүлде бұрмалауға әкелуі мүмкін. Сондықтан кәсіби аудармашы тек тіл білетін адам емес, ол екі немесе бірнеше тілдің құрылымын, идиомаларын, мәдени ерекшеліктерін және прагматикалық қырларын меңгерген маман.Әсіресе әдебиет, публицистика, жарнама, кино субтитрі, дипломатиялық мәтіндер немесе құқықтық құжаттар сияқты салаларда аударманың дәлдігімен қатар, оның табиғилығы да аса маңызды. Бір сөздің өзінде бірнеше мағына жатқанда, аудармашы ең қолайлы баламаны таңдап, автордың ойын бұзбай жеткізуге тиіс. Бұл жерде адамның ішкі интуициясы, өмірлік тәжірибесі және тілдік сезімі шешуші рөл атқарады. [2,34-56 бб.]

Жасанды интеллекттің аударма саласына келуі осы дәстүрлі түсінікті түбегейлі өзгертті. Қазіргі аударма жүйелері миллиардтаған сөздік бірліктерге сүйеніп үйренеді, үлкен мәтіндік деректерден үлгілерді талдайды және контексті ескеруге тырысады. Бұрынғы қарапайым сөздікке негізделген машиналық аудармаларға қарағанда, қазіргі нейрондық жүйелер әлдеқайда жетілдірілген. Олар сөйлемнің құрылымын, сөздердің өзара байланысын, кей жағдайда стильдік реңкті де қабылдай алады. Мысалы, халықаралық деңгейдегі құжаттарды немесе күнделікті ақпараттық мәтіндерді аудару кезінде жасанды интеллект көп уақытты үнемдейді. Бірнеше беттен тұратын материалды лезде аудару адамның қолымен мүмкін болмайтын жылдамдықты көрсетеді. Осы қасиетімен ЖИ әсіресе бизнес, ғылым, білім беру, технология және онлайн коммуникация салаларында кеңінен қолданылып келеді.

Алайда жылдамдық пен ыңғайлылық аударманың сапасын толық алмастыра алмайды. Жасанды интеллект қаншалықты дамыса да, ол адам секілді сезіне алмайды, мәдени контексті өмірлік тәжірибе арқылы түсінбейді және кейбір астарлы мағыналарды дәл аңғара бермейді. Көптеген тілдерде тұрақты тіркестер, мақал-мәтелдер, ирония, сарказм, эмоциялық реңк және ұлттық ерекшеліктер өте маңызды. Мысалы, бір халықтың мәдениетінде қалыпты көрінетін тіркес басқа тілде түсініксіз немесе мүлде күлкілі болып шығуы мүмкін. Осындай жағдайда адам аудармашы мәтіннің тек сыртқы формасын емес, ішкі мазмұнын да сақтайды. Ол сөйлеушінің ниетін, мәтіннің стилін, оқырманның күтуін және мәтіннің қолданылу аясын ескеріп, ең дұрыс шешімді табуға тырысады. Сондықтан жасанды интеллект аударманың барлық қырын толық қамти алды деу әлі ерте. [3,13-27 бб.]

Адам аудармашының артықшылығы тек тілдік сезімде ғана емес, сонымен бірге шығармашылық еркіндікте де жатыр. Әсіресе көркем мәтіндерде аудармашы кейде сөзбе-сөз дәлдік пен көркемдік әсердің арасында тепе-теңдік табуы тиіс. Поэзияны немесе көркем прозаны аудару кезінде тек мағынаны жеткізу жеткіліксіз, оқырманға түпнұсқадағы эмоциялық әсерді де беру маңызды. Бұл жерде аудармашы жаңа бейнелі тіркестер ойлап табуы, ұлттық ұғымдарды баламалы тәсілмен беруі немесе кейбір сөйлем құрылымдарын еркін түрлендіруі мүмкін. Осындай күрделі таңдауларды жасанды интеллект көбіне автоматты түрде, стандартты үлгімен орындайды. Нәтижесінде мәтін түсінікті болғанымен, жансыз немесе біркелкі шығуы ықтимал. Сол себепті әдеби аударманың сапасы әлі күнге дейін адамның кәсіби шеберлігіне тікелей байланысты.

Жасанды интеллекттің барынша дамуы кейбір адамдарда аудармашы мамандығы жойылып кетеді деген алаңдаушылық туғызады. Шынында да, қарапайым және қайталанатын мәтіндерді автоматты аударма жүйелері оңай орындай бастады. Қызмет көрсету саласындағы хат-хабарлар, туристік ақпараттар, ішкі нұсқаулықтар, қарапайым веб-беттер сияқты материалдарды ЖИ арқылы аудару тиімді әрі арзан. Бұл тенденция кейбір тапсырыстардың адам аудармашылардан кетуіне себеп болуы мүмкін. Алайда бұл құбылыс мамандықтың жойылуы емес, оның мазмұнының өзгеруі деп қарастырылғаны дұрыс. Яғни бұрын тек аударма жасаумен шектелген маман енді редактор, сарапшы, терминолог, стиль түзетуші және технологияны басқарушы рөлдеріне де бейімделуі қажет.

Қазіргі аударма тәжірибесінде жаңа ұғым – пост-редакция кең тарады. Бұл дегеніміз жасанды интеллект аударған мәтінді адам аудармашы қайта қарап, түзетіп, жетілдіреді. Мұндай жұмыс үлгісі кейбір салаларда өте тиімді. Мәселен, техникалық құжаттарда терминдердің бірізділігі маңызды болса, ЖИ бастапқы нұсқаны жылдам дайындайды, ал адам маман оны нақты терминологиялық нормаларға сәйкестендіреді. Медициналық, заңдық немесе ғылыми мәтіндерде де адам тексерісі өте қажет. Себебі бір ғана қате сөз үлкен түсінбеушілікке немесе салдары ауыр қате шешімге әкелуі мүмкін. Сондықтан жасанды интеллект аудармашыны алмастырмайды, керісінше оның жұмыс үдерісінің бір бөлігіне айналады. [4, 98-109 бб.]

Аудармашының кәсіби құндылығы осылайша төмендемейді, қайта өзгеріп, жаңа сипат алады. Бұрынғыдай тек тілдік қабілет жеткіліксіз бола бастады. Қазіргі аудармашыға цифрлық сауаттылық, ақпараттық технологияларды игеру, терминологиялық базалармен жұмыс істеу, мәтінді редакциялау, сапаны тексеру және жасанды интеллекттің әлсіз тұстарын түсіну керек. Яғни болашақ аудармашы – тек тіл маманы емес, сонымен қатар технологияны тиімді қолдана білетін кең ауқымды кәсіби тұлға. Бұл өзгеріс бір жағынан күрделі көрінгенімен, екінші жағынан аудармашының мүмкіндігін кеңейтеді. Ол енді көп уақытын механикалық жұмысқа емес, аналитикалық және шығармашылық шешімдерге жұмсай алады.

Жасанды интеллекттің бір артықшылығы – жылдам үйренуі және үлкен дерек қорын өңдеуі. Алайда бұл артықшылықтың өз шектеулері бар. ЖИ жүйесі оған берілген деректерге сүйеніп жұмыс істейді, яғни оның сапасы қолданылған мәтіндердің сапасына, ауқымына және әртүрлілігіне тәуелді. Егер дерек қоры шектеулі болса немесе белгілі бір тілдің ерекшеліктері аз қамтылса, нәтижесі де әлсіз болады. Бұл мәселе әсіресе сирек қолданылатын тілдерге қатысты айқын байқалады. Әлемде көптеген тілдер бар, бірақ олардың барлығы бірдей жақсы қолдау таба бермейді. Кейбір тілдерде жасанды интеллекттің аударма сапасы жоғары болса, кейбірінде айтарлықтай әлсіз. Мұндай жағдайда адам аудармашының рөлі бұрынғыдан да маңызды бола түседі. Өйткені ол тек мәтінді аудармайды, сонымен бірге ұлттық тілдің өміршеңдігін сақтауға да үлес қосады.

Тіл тек қатынас құралы емес, ол халықтың ойлау жүйесі, дүниетанымы, тарихы және мәдени жадын сақтайтын құндылық. Сондықтан аударма ісі мәдени көпір қызметін атқарады. Бір халықтың әдебиеті, ғылымы, тарихы немесе қоғамдық ойы өзге тілге аударылғанда, сол мәдениет басқа кеңістікке таралады. Бұл миссияны орындауда адам аудармашы ерекше орын алады, себебі ол тек тілдер арасын ғана емес, мәдениеттер арасын да жалғайды. Жасанды интеллект мұндай терең мәдени делдалдықты толық атқара алмайды, өйткені оның жұмысы көбіне мәтіндік заңдылықтарға негізделеді. Ал мәдениет, әсіресе ұлттық реңк пен эмоциялық астар, тек дерек пен алгоритм арқылы толық ашылмайды

Сонымен қатар аударма саласында жауапкершілік мәселесі де бар. Аударма қателігі кей жағдайда жай түсінбеушілік болып көрінгенімен, кейде үлкен әлеуметтік, саяси немесе құқықтық салдарға әкелуі мүмкін. Дәрі-дәрмек нұсқаулығындағы қате, келісімшарттағы дәлсіздік, ресми мәлімдемедегі бұрмалану немесе тарихи мәтінді дұрыс түсіндірмеу қоғамдық пікірге де әсер етеді. Мұндай жағдайларда тек автоматты жүйеге сену қауіпті. Адам аудармашы мәтінді тек аударып қоймай, оның мазмұны үшін жауапкершілік те

арқалайды. Ол шешім қабылдайды, салыстырады, күмәнді жерлерді тексереді және қажет болса тапсырыс берушіден нақтылау сұрайды. Бұл кәсіби мәдениет жасанды интеллектке қарағанда адамның ұпайын жоғары қояды.

Бірақ соған қарамастан, жасанды интеллектті тек қауіп ретінде қабылдау дұрыс емес. Керісінше, оны дұрыс қолдана білсе, ол аудармашыға үлкен көмекші бола алады. Мысалы, бастапқы нұсқаны автоматты түрде алып, кейін оны адам өңдесе, жұмыс уақыты қысқарады. Көп термин кездесетін мәтінде ЖИ сөздер мен құрылымдардың ықтимал баламаларын ұсына алады. Аудармашы осы ұсыныстарды талдап, ең сәйкесін таңдайды. Бұл адамды шаршататын механикалық еңбектен босатады және оның назарын күрделі шешімдерге шоғырландырады. Демек, мәселе жасанды интеллекттің бар-жоғында емес, оны қалай қолдануда жатыр.

Бәсекелестік тұрғысынан қарағанда, ЖИ мен адам аудармашы арасында белгілі бір күрес бар екені рас. Әсіресе нарықта баға, жылдамдық және қолжетімділік үшін бәсекелестік күшейді. Кейбір тапсырыс берушілер сападан гөрі арзандылық пен жеделдікке мән беріп, автоматты аударманы таңдайды. Мұндай жағдайда адам аудармашы өз қызметінің құндылығын дәлелдеуі тиіс. Ол аударманың тек мәтіндік өнім емес, сонымен бірге мәдени, стилистикалық және коммуникативтік құндылық екенін түсіндіре білуі керек. Аудармашының шеберлігі дәл осы жерде көрінеді: ол ЖИ бере алмайтын сапаны ұсына алса, нарықта өз орнын сақтайды. Сондықтан бәсекелестік бар, бірақ ол аудармашыны жоюға емес, жетілдіруге итермелеуі мүмкін.

Серіктестік тұрғысынан қарағанда, адам мен жасанды интеллекттің үйлесімі әлдеқайда тиімді. ЖИ жылдамдық береді, үлкен көлемді өңдейді, қайталанатын жұмысты атқарады. Адам мағына, стиль, мәдени контекст, түйсіктік шешім және жауапкершілік береді. Бұл екеуі бірге жұмыс істегенде сапа мен өнімділік бір мезетте артады. Болашақта ең жақсы нәтижеге жететін модель – гибридті модель, яғни адам мен технологияның бірлескен жұмысы. Мұндай жағдайда аудармашы технологиядан қорықпайды, оны өз пайдасына қолданады. Ол жасанды интеллектке қарсы шықпайды, қайта оны кәсіби көмекшіге айналдырады.

Осы тұрғыдан алғанда, адам аудармашы мен жасанды интеллект арасындағы қарым-қатынасты тек бәсекелестік немесе тек серіктестік деп біржақты бағалау жеткіліксіз. Шындық бұлардың екеуін де қамтиды. Қарапайым, стандартты, көп көлемді мәтіндерде ЖИ шынайы бәсекелеске айналып отыр. Ал күрделі, мәдени, көркем, сезімтал және жауапкершілігі жоғары мәтіндерде адам әлі де жетекші орында. Сонымен бірге екі тараптың күшін біріктіргенде ең нәтижелі модель қалыптасады. Сондықтан болашақ аударма әлемінде адам мен жасанды интеллект бірін-бірі жоққа шығармайды, керісінше бірін-бірі толықтырады.[5, 45-49 бб.]

Адам аудармашы мен жасанды интеллекттің арақатынасы заман талабына сай өзгеріп келеді. Бұл өзгеріс кейбір ескі дағдыларды қайта қарауды талап етеді, бірақ аудармашы мамандығының мәнін жоймайды. Керісінше, оны жаңа деңгейге көтереді. Жасанды интеллект жылдамдық пен қолжетімділік әкеледі, ал адам аудармашы тереңдік, дәлдік, мәдени түсінік және шығармашылық береді. Осы екеуінің үйлесімі болашақ аударманың негізгі бағытына айналатыны анық. Сондықтан бұл сұраққа ең дұрыс жауап мынадай: адам аудармашы мен жасанды интеллект бір-біріне қарсы емес, олар бір мақсатқа қызмет ететін серіктестер. Бірақ сол серіктестікте адам факторын ешқашан толық алмастыру мүмкін емес. Аудармада жан, сезім, мәдениет және жауапкершілік қажет, ал бұл қасиеттер әлі де адамға тән.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Жұмабекова А.Қ. Аударматанудың негіздері. – Алматы, 2012. – 87-98 бб.

2. Алдашева А.М. Аударматану: лингвистикалық және лингвомәдени мәселелер. – Алматы: Арыс, 1998. – 34-56 бб.

3. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. – Москва: Международные отношения, 1973. – 13-27 бб.

4. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. – Москва: Высшая школа, 1983. – 98-109 бб.
5. Талжанов С. Аударма және қазақ әдебиетінің мәселелері. – Алматы, 1975. – 45-49 бб.

ӘОК 81'25:004

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ДӘУІРІНДЕГІ АУДАРМА САЛАСЫНЫҢ ДАМУЫ

Сабырбаева Г.С. – Аударма ісі білім беру бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекшісі: оқытушы Марасулова Г.А.
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Резюме

В статье рассматривается развитие переводческой деятельности в эпоху цифровых технологий. Анализируется влияние машинного перевода, нейронных сетей и современных цифровых инструментов на процесс перевода. Особое внимание уделяется изменениям в профессиональной деятельности переводчика, а также роли постредактирования. Делается вывод о том, что цифровые технологии не заменяют переводчика, а трансформируют его деятельность и расширяют профессиональные возможности.

Ключевые слова: перевод, цифровые технологии, машинный перевод, искусственный интеллект, постредактирование, переводчик, нейронные сети, коммуникация.

Summary

The article examines the development of translation in the era of digital technologies. It analyzes the impact of machine translation, neural networks, and modern digital tools on the translation process. Special attention is given to changes in the professional activity of translators and the role of post-editing. The study concludes that digital technologies do not replace translators but transform their work and expand their professional capabilities.

Keywords: translation, digital technologies, machine translation, artificial intelligence, post-editing, translator, neural networks, communication

Қазіргі әлем – технологиялар өте жылдам дамып жатқан кезең. Әсіресе цифрлық технологиялар, интернет, жасанды интеллект және автоматтандырылған жүйелер адамдардың өмірін түбегейлі өзгертіп отыр. Бұрын көп уақыт пен еңбекті қажет ететін жұмыстар қазір бірнеше секундта орындалады. Осындай өзгерістердің ең қатты әсер еткен салаларының бірі – аударма саласы. Аударма – бір тілдегі мәтінді екінші тілге мағынасын сақтай отырып жеткізу процесі. Бірақ аударма тек сөздерді ауыстыру емес. Ол адамдарды, мәдениеттерді және елдерді байланыстыратын маңызды көпір болып табылады. Аударма арқылы халықтар бір-бірінің тарихын, мәдениетін, ғылымын және жаңалықтарын түсінеді. Сондықтан аударма қоғам дамуының маңызды бөлігі болып саналады.Бұрын аударма процесі өте күрделі әрі ұзақ болатын. Аудармашылар қағаз сөздіктерге сүйеніп жұмыс істейтін. Әр сөзді жеке іздеп, сөйлем мағынасын қолмен құрастыратын. Бір мәтінді аудару бірнеше күн, кейде бірнеше апта алатын. Бұл процесс үлкен тәжірибе мен жоғары жауапкершілікті қажет етті. Кішкентай қате мәтіннің мағынасын толық өзгертіп жіберуі мүмкін еді. Уақыт өте келе компьютерлік технологиялар пайда болды. Интернеттің дамуы аударма саласына үлкен серпіліс берді. Енді аудармашылар онлайн сөздіктерді, электронды базаларды және арнайы бағдарламаларды қолдана бастады. Бұл олардың жұмысын әлдеқайда жеңілдетті және жылдамдатты. Цифрлық технологиялардың дамуы аударма саласын жаңа деңгейге көтерді. Ең маңызды өзгерістердің бірі – машиналық аударма жүйелерінің пайда болуы. Машиналық аударма дегеніміз – мәтінді компьютер немесе жасанды интеллект арқылы автоматты түрде аудару процесі. Алғашқы машиналық аударма жүйелері өте қарапайым болды. Олар сөздерді бір-біріне ауыстырып қана, мағынаны толық түсінбейтін. Сол себепті көптеген қателіктер болатын. Бірақ уақыт өте келе технология дамыды. Нейрондық желілер енгізілгеннен кейін машиналық аударма сапасы айтарлықтай жақсарды. Нейрондық машиналық аударма мәтіннің жалпы мағынасын түсінуге тырысады.

Ол үлкен көлемдегі мәтіндер арқылы үйренеді. Тіл құрылымын, сөздердің байланысын және сөйлем логикасын зерттейді. Соның нәтижесінде қазіргі аударма жүйелері табиғи әрі түсінікті мәтін бере алады. Мысалы, Google Translate, DeepL сияқты жүйелер күнделікті өмірде кеңінен қолданылады. Адамдар шетел тіліндегі мәтінді тез түсіну үшін осы құралдарды пайдаланады. Бұл әсіресе студенттерге, туристерге және халықаралық байланыс жасайтын адамдарға өте пайдалы. Дегенмен, машиналық аударманың шектеулері бар. Ол барлық жағдайда дұрыс нәтиже бере бермейді. Әсіресе күрделі мәтіндерде немесе мәдени ерекшеліктері көп сөйлемдерде қателіктер жиі кездеседі. Себебі әр тілдің өзіне тән ерекшеліктері бар. Мысалы, қазақ, ағылшын немесе орыс тілдерінде мақал-мәтелдер, идиомалар, тұрақты тіркестер бар. Оларды тура аудару дұрыс мағына бермейді. Мұндай жағдайда адам аудармашының тәжірибесі қажет болады. [1, 46-58 бб.]

Аударма тек тілдік процесс емес, ол мәдени процесс те болып табылады. Әр тіл – сол халықтың ойлау жүйесі мен мәдениетін көрсетеді. Сондықтан аударма жасағанда тек сөз емес, мағына, эмоция және контекст те маңызды. Қазіргі заманда аударма саласының дамуы тек технологиямен байланысты емес, сонымен қатар қоғамдағы өзгерістермен де тығыз байланысты. Жаһандану процесі күшейген сайын елдер арасындағы байланыс артып келеді. Бұл аударманға деген сұранысты көбейтті. Әлемде халықаралық бизнес, ғылым, білім және мәдениет салалары дамып жатыр. Осындай жағдайда аударманың рөлі одан әрі арта түседі. Әр түрлі елдер бір-бірімен ақпарат алмасу үшін аудармашыларға сүйенеді. [2, 12–25 бб.]

Қазіргі цифрлық дәуірде аударма саласы тек машиналық аудармамен ғана шектелмейді. Бұл салада адамның рөлі де өте маңызды болып қала береді. Себебі технология қанша дамыса да, аударманың сапасы мен мағынасын толық бақылау үшін адам факторы қажет. Бүгінгі таңда аудармашының жұмысы бұрынғыдай тек мәтінді аударумен шектелмейді. Қазіргі аудармашы – технологияны жақсы білетін, түрлі бағдарламалармен жұмыс істей алатын маман. Ол тек тіл емес, сонымен қатар компьютерлік жүйелерді де түсінуі керек. Қазіргі аудармада кеңінен қолданылатын құралдардың бірі – CAT-tools (Computer-Assisted Translation Tools). Бұл құралдар аудармашының жұмысын жеңілдету үшін жасалған. CAT-tools бұрын аударылған сөйлемдерді сақтап қояды және оларды қайта қолдануға мүмкіндік береді. Мысалы, бір мәтінде бірдей сөйлемдер қайталанса, бағдарлама оны автоматты түрде ұсынады. Бұл уақытты үнемдейді және аудармада бірізділікті сақтайды.CAT-tools сонымен қатар терминологиялық базалармен жұмыс істейді. Бұл базалар белгілі бір салаға қатысты сөздердің дұрыс аудармасын сақтайды. Мысалы, медицина, заң, техника немесе экономика салаларында терминдердің дәлдігі өте маңызды. Бір сөздің қате аудармасы үлкен түсінбеушілікке әкелуі мүмкін. Сондықтан мұндай жүйелер аудармашының жұмысын жеңілдетіп қана қоймай, сапаны да арттырады. Цифрлық технологиялар дамыған сайын аударма саласында жаңа ұғым пайда болды – пост-редакция. Пост-редакция дегеніміз – машиналық аударма жасаған мәтінді адам тексеріп, түзету процесі. Яғни алдымен мәтінді компьютер аударады, кейін аудармашы оны қарап шығып, қателерін түзетеді. [3, 80–95 бб.]

Пост-редакцияның басты мақсаты – жылдамдық пен сапаны бірге қамтамасыз ету. Бұл әдіс әсіресе үлкен көлемдегі мәтіндерде өте тиімді. Мысалы, техникалық құжаттар, нұсқаулықтар немесе ғылыми мақалалар тез аударылуы керек болған жағдайда пост-редакция қолданылады. Бірақ пост-редакция кезінде де адамның рөлі өте маңызды. Себебі машиналық аударма кейде мағынаны бұрмалап жіберуі мүмкін. Сондықтан аудармашы мәтінді толық түсініп, оны дұрыстауы керек. Цифрлық технологиялар аударма саласын тек кәсіби деңгейде ғана емес, күнделікті өмірде де өзгертті. Қазіргі таңда кез келген адам смартфон арқылы мәтінді тез аударып, оның мағынасын түсіне алады. Бұл адамдарға шет тіліндегі ақпаратқа оңай қол жеткізуге мүмкіндік берді. Мысалы, туристер басқа елге барғанда аударма қосымшаларын пайдаланып, жол белгілерін, мәзірлерді немесе ақпараттарды оңай түсінеді. Бұл халықаралық байланыстарды жеңілдетті. Сонымен қатар, интернет пен әлеуметтік желілердің дамуы аударманың маңызын арттырды. Қазір адамдар әртүрлі тілдегі контентті көреді, оқиды және бөліседі. Бұл ақпараттың тез таралуына ықпал етеді. Дегенмен, технологияның дамуы аудармашылар үшін жаңа қиындықтар да туғызды.

Себебі қарапайым мәтіндерді енді машиналар немесе қосымшалар аудара алады. Сондықтан кәсіби аудармашыларға қойылатын талап күшейді.[4, 30-48 бб.]

Енді аудармашылар тек тіл білуімен шектелмейді. Олар шығармашылық қабілетке, аналитикалық ойлауға және технологияны меңгеруге ие болуы керек. Күрделі мәтіндермен жұмыс істеу, стильді сақтау және мәдени ерекшеліктерді жеткізу – аудармашының негізгі міндеттерінің бірі. Жаһандану процесі де аударма саласына үлкен әсер етті. Әлем елдері бір-бірімен тығыз байланыста болғандықтан, ақпарат алмасу көбейді. Бұл аудармаға деген сұранысты арттырды. Халықаралық бизнес, білім, ғылым және мәдениет салаларында аударманың рөлі өте жоғары. Көптілділік те қазіргі қоғамда маңызды орын алады. Көптеген адамдар бірнеше тілді үйренуге тырысады. Бірақ бәрібір аударма қажеттілігі жойылған жоқ, керісінше көбейіп отыр.

Цифрлық технологиялар дамыған сайын аударма саласының болашағы да үлкен өзгерістерге ұшырайды деп күтілуде. Қазіргі уақытта жасанды интеллект жүйелері өте жылдам дамып жатыр. Олар тек мәтін аударып қана қоймай, мәтінді түсіну, талдау және қайта құрастыру қабілетіне де ие бола бастады. Бұл болашақта аударма сапасының одан әрі жақсаруына мүмкіндік береді. Кейбір зерттеушілердің пікірінше, алдағы жылдары машиналық аударма көптеген қарапайым мәтіндерді адамсыз-ақ орындай алады. Яғни хабарламалар, қарапайым ақпараттық мәтіндер, нұсқаулықтар автоматты түрде аударылуы мүмкін. Бұл адамдардың уақытын үнемдейді және ақпарат алмасуды жеңілдетеді. Бірақ соған қарамастан, адам аудармашының рөлі толығымен жойылмайды. Себебі тіл тек ақпарат құралы ғана емес, ол мәдениет, тарих және ойлау жүйесінің көрінісі. Әр тілдің өзіне тән ерекшеліктері, эмоциялық бояуы және астарлы мағыналары бар. Мұндай күрделі элементтерді машина әрқашан дұрыс түсіне бермейді. Адам аудармашы мәтіндегі сезімді, стильді және контекстті жақсы түсінеді. Мысалы, әдеби шығармаларда автордың ойы, эмоциясы және көркемдік стилі маңызды рөл атқарады. Мұндай мәтіндерді тек сөзбе-сөз аудару жеткіліксіз. Сондықтан шығармашылық аудармада адам факторы әрқашан қажет болады.[5, 55-70 бб.]

Болашақта аударма саласында ең тиімді модель – адам мен жасанды интеллекттің бірлескен жұмысы болады. Машина жылдамдық пен техникалық дәлдікті қамтамасыз етеді, ал адам сапаны, мағынаны және мәдени сәйкестікті сақтайды. Бұл екі фактор бірігіп жұмыс істесе, аударма сапасы жаңа деңгейге көтеріледі. Сонымен қатар, болашақта аударма саласында жаңа мамандықтар пайда болуы мүмкін. Мысалы, пост-редакторлар, локализация мамандары, тілдік деректерді өңдеу инженерлері сияқты жаңа бағыттар дамиды. Бұл мамандықтар технология мен тіл білімін біріктіреді. Цифрлық дәуірде аударма тек мәтінмен шектелмейді. Ол мультимедиялық контентті де қамтиды. Мысалы, бейнелерді, фильмдерді, ойындарды және веб-сайттарды аудару (локализация) өте маңызды салаға айналды. Бұл бағытта да адам аудармашының рөлі үлкен.Жаһандану үдерісі күшейген сайын әлем халықтары бір-бірімен тығыз байланыста бола береді. Бұл аудармаға деген сұранысты арттыра түседі. Әр түрлі тілдерде ақпарат алмасу, халықаралық байланыстар және мәдени алмасу аудармасыз мүмкін емес. Қазіргі таңда көптілді қоғам қалыптасып келеді. Адамдар бір емес, бірнеше тілді қолдануға тырысады. Бірақ соған қарамастан, аударма қажеттілігі сақталады. Себебі барлық адам барлық тілді толық меңгере алмайды. Болашақта жасанды интеллект одан әрі дамығанымен, ол адамның шығармашылық қабілетін толық алмастыра алмайды. Себебі тіл – тек логика емес, ол сезім мен мәдениетке негізделген жүйе. Сондықтан адам мен машина арасындағы тепе-теңдік сақталады.[6, 112-120 бб.]

Қорытындылай келе, цифрлық технологиялар аударма саласын түбегейлі өзгертті. Ол аударманы жылдам, қолжетімді және тиімді етті. Сонымен қатар аудармашының рөлін жаңа деңгейге көтерді. Бүгінгі аудармашы – тек тіл маманы емес, сонымен қатар технологияны меңгерген, аналитикалық ойлай алатын, мәдени білімге ие кәсіби маман. Ол машиналық аударма жүйелерімен бірге жұмыс істеп, сапалы нәтиже шығарады. Аударма саласының болашағы бәсекелестікке емес, серіктестікке негізделеді. Адам мен жасанды интеллект бір-

бірін толықтырып, бірге жұмыс істейді. Осылайша аударма саласы одан әрі дамып, жаңа деңгейге көтеріледі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. — London: Routledge, 2018. 46-58 бб.

2.Newmark P. A Textbook of Translation. — New York: Prentice Hall, 1988. 12–25 бб.

3.Nida E. Language and Culture in Translating. — Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 2001. 80–95 бб.

4.Hutchins W. J. Machine Translation: Past, Present, Future. — Chichester: Ellis Horwood, 1986. 30-48 бб.

5.Қалиев Ғ. Тіл біліміне кіріспе. — Алматы: Санат, 2005. 55-70 бб.

6.Салқынбай А. Қазақ тілі: теория және практика. — Алматы: Қазақ университеті, 2010. 112-120 бб.

ӘОК 81'25:004.8:008

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИ ТҮСІНІСТІКТІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Сарбай М.Ғ. – Аударма ісі білім беру бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекшісі: оқытушы Марасулова Г.А.
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Резюме

В данной статье рассматриваются роль и значение культурного взаимопонимания в процессе перевода. Обосновывается, что язык является не просто средством обмена информацией, но и отражением национального самосознания и культурных ценностей. В ходе исследования анализируются культурная компетенция переводчика, методы сохранения культурной идентичности и классификация культурной лексики Питера Ньюмарка. Кроме того, на примерах показано влияние культурных различий и невербальной коммуникации (жестов) на качество перевода.

Ключевые слова: перевод, культурное понимание, культурная компетенция, культурная идентичность, Питер Ньюмарк, межкультурная коммуникация, жесты.

Summary

This article examines the role and importance of cultural understanding in the translation process. It establishes that language is not merely a tool for information exchange, but a reflection of national identity and cultural values. The study analyzes the translator's cultural competence, methods for preserving cultural identity, and Peter Newmark's classification of cultural lexicon. Additionally, the impact of cultural gaps and non-verbal communication (gestures) on translation quality is demonstrated through examples.

Key words: translation, cultural understanding, cultural competence, cultural identity, Peter Newmark, intercultural communication, gestures.

Қазіргі таңда жасанды интеллект (ЖИ) адамзат қызметінің барлық саласына, соның ішінде аударма ісіне де түбегейлі өзгерістер әкелді. Соңғы онжылдықта цифрлық технологиялардың дамуы аударма саласын жаңа деңгейге көтеріп, тілдік кедергілерді жоюдың инновациялық құралдарын ұсынды. Алайда, "дәл аударма" ұғымы тек сөздердің механикалық сәйкестігін ғана емес, сонымен бірге терең мәдени астарларында қамтиды.

Зерттеудің өзектілігі – жасанды интеллект мәтінді қаншалықты жылдам аударғанымен, оның артындағы ұлттық код пен мәдени ерекшелікті жеткізе алу қабілетінің шектеулілігінде. Аударма – бұл тек ақпаратты тасымалдау емес, ол екі түрлі әлемді, екі түрлі мәдениетті бір-біріне жақындату процесі. Аударма — әртүрлі мәдениеттер арасындағы қарым-қатынасты жеңілдететін және тілдік кедергілерді жоюда үлкен маңызға ие құрал екені даусыз. Алайда, аударма тек сөздерді бір тілден екінші тілге механикалық түрде көшіру емес. Яғни, мәтін аударылған кезде ол аудармашы тарапынан қайта жазылып шығады.

Себебі әрбір тіл сол халықтың бүкіл мәдениеті мен наным-сенімін бейнелейді. Сондықтан аудармада мәдени түсіністік өте маңызды рөл атқарады.

Бір тілдің екінші тілден көптеген жағынан ерекшеленуі — заңды құбылыс. Бір тілдегі сөздер, тіркестер немесе ұғымдар екінші тілде мүлдем басқа мағынаға ие болуы мүмкін. Аудармашылар түпнұсқа мен нысана мәтін арасындағы байланысты сақтай отырып, түсінікті әрі дәл мазмұн дайындауға ұмтылуы тиіс. Осы себепті олардан мәдени құзыреттілік, яғни екі тілдің де мәдениетін, құндылықтары мен салт-дәстүрлерін терең білу және сол білімді орынды пайдалана алу қабілеті талап етіледі. [1, 94-110 бб.]

Сонымен қатар, сапалы аударма жасауда түрлі субмәдениеттер туралы білімнің маңызы зор. Мәдени ерекшеліктер мен түрлі тілдік құралдар дұрыс қолданылған аударма мәтіндерді оқырмандар мағыналы деп қабылдайды. Мысалы, белгілі бір тілдік құралдарды пайдаланған кезде аудармашы сол сөздердің символы болып табылатын мәдени құбылыстарды терең түсінуі тиіс. Тіпті екі тіл арасындағы мәдени алшақтық өте үлкен болса да, аудармашылар бұл мәселені этнографиялық білім (тарих, әдебиет) арқылы оңай шеше алады. Нәтижесінде олар оқырмандар арасында туындауы мүмкін қате түсініктердің алдын алады. Аудармашы мәтінді аудару кезінде мағына мен автордың ойын сақтауға ерекше назар аударуы қажет. Кейде аудармашылар тілдік айырмашылықтарды жою барысында байқаусызда мәтіннің мақсаты мен мағынасын өзгертіп алуы мүмкін. Бұл түбегейлі қате әрі көптеген түсініспеушіліктерге әкеледі. Осы мақсатта әрбір аудармашы аударылып жатқан мәтіннің мәнін, ондағы әрбір сөзді және ол бейнелейтін мәдени, ғылыми, көркем және тарихи ұғымдарды түсінуі керек. Әрбір сөз бай мәдени мағынаға ие болса, әрбір тіл сол халық мәдениетінің көрінісі болып табылады. Демек, білікті аудармашыдан терең білім мен дағды талап етіледі. Мәдениеттер арасындағы байланысты қамтамасыз ететіндіктен, мәдени түсіністік шешуші рөл атқарады. Текстті нысана тілге дәл аудару арқылы аудармашы қарым-қатынастағы түсініспеушіліктен арылады, сонымен бірге автордың ойын толық жеткізіп, оқырмандарға мәтін мазмұнын қиындықсыз түсінуге мүмкіндік береді.

Аудармадағы дұрыс мәдени коммуникацияның тағы бір маңызды аспектісі – мәдени бірегейлікті сақтау. Аударма тек мәтін мазмұнын жеткізумен шектелмеуі тиіс. Мәдени бірегейлікті сақтаудың маңыздылығы – әрбір мәтін сол халықтың тілін, дәстүрін, әдет-ғұрпын, ұғымдары мен наным-сенімдерін бейнелейді және осы арқылы басқа халықтарға бұл мәдениеттің түрлі ерекшеліктерін жеткізеді. Оның мақсаты – көптеген өзекті ақпараттар беру. Осылайша, өнер туындыларына, әдеби поэзияға немесе кез келген халық шығармаларына бірегейлік беретін кез келген мәдени ресурс пен маңызды элементтер сақталуы және бағалануы тиіс. Мысалы, мақал-мәтелдерге, дереккөз тіліндегі бейнелі және діни лексикаға, мифологияға немесе әдеби стильге ерекше назар аудару керек. [2, 32-35 бб.]

Питер Ньюмарк шетелдік мәдени сөздерді жіктеу үшін бес саланы ұсынды:

1.Экология (флора, фауна, желдер, жазық төбелер);
2.Материалдық мәдениет (тағам, киім-кешек, үй мен қала, көлік);
3.Әлеуметтік мәдениет (жұмыс және бос уақыт);
4.Ұйымдастыру, дәстүрлер, іс-шаралар, рәсімдер, ұғымдар (саяси және әкімшілік), дін;
5.Ым-ишаралар мен әдеттер.

Бұл аударылған материалдар арқылы белгілі бір мәдениет пен тілдің өзіндік ерекшеліктерін бүкіл әлемде тануға және құрметтеуге үлкен рөл атқарады.

Нәтижелер және талқылау

Аудармада реніш тудыратын сөздер мен бұрыс түсіндіруден аулақ болу да өте маңызды. Себебі тілдер мен мағынаны қабылдау аспектілері бір-бірінен мүлдем өзгеше болуы заңдылық. Мысалы, екі тілдегі кейбір сөздер, қимылдар, тіркестер немесе белгілер әртүрлі ұғымдарды білдіруі мүмкін, яғни бірінде оң мағына берсе, екіншісінде әдеп нормаларынан тыс теріс мағына беруі ықтимал. Мәселен, аударылып жатқан мәтінде кейіпкердің сұқ саусағымен ишара жасағаны туралы сөйлем бар делік. Аудармас бұрын аудармашы түпнұсқа мен нысана мәтіннің мағынасын мұқият зерттеуі керек. Себебі сұқ саусақпен шақыру қимылы АҚШ-та және әлемнің көптеген елдерінде біреуге «мұнда кел»

дегенді білдірсе, басқа мәдениеттерде бұл өте дөрекі немесе қорлық болып саналуы мүмкін. [3, 93-95 бб.]

Адаптация (бейімдеу) мен локализацияны (жергілікті ерекшеліктерге сайлау) әртүрлі мәдениеттер арасындағы байланысты қамтамасыз ететін көпір деп айтуға болады. Жалпы алғанда, локализация дегеніміз — түпнұсқа мәтіндегі бір нәрсені алып, оны нысаналы нарық үшін мағыналы болатындай етіп өзгерту. Ал адаптация — бұл аударманың түпкі мақсатын сақтай отырып, оның сөзін немесе сценарийін мән-жайға (контекстке) қарай өзгерту процесі. Бұл әр тілдің өз нормалары бар екенін білдіреді. Жоғарыда айтылғандай, сөздерді жай ғана тікелей аудару мәтіннің мағынасын толық жеткізе алмайды, әсіресе мәдениеті басқа оқырмандар оны дұрыс қабылдамауы мүмкін. [4, 45-52 бб.]

Сондықтан аудармашы мәдени тұрғыдан өте сезімтал болуы керек. Ол аударма материалын оқырмандардың көзқарасы мен ұғымдарына негіздеп дайындап, оны үйлесімді түрде жеткізе білуі қажет. Сондай-ақ, әзіл-оспақты, бейнелі сөздер мен идиомаларды ескеріп, олардың баламаларын (эквиваленттерін) тиісті жерде қолдана алуы маңызды.

Мысалы, уақыт өлшемдері, валюта, телефон нөмірлері, салмақ және басқа да өлшем бірліктері, суреттер, белгішелер (иконкалар), түс белгілері, әдеп нормалары, есімдердің жазылу форматы немесе жазу стильдері сияқты маңызды дүниелер аудару кезінде локализацияны немесе адаптацияны қажет етеді. Осылайша, аудармашы студенттердің мәтіннің мәнін терең түсінуін қамтамасыз етіп, олардың қызығушылығын арттыра алады. Ең бастысы, аударылған материал оқырмандардың ойлау жүйесіне, дүниетанымы мен сеніміне жақын болып, барлық жағынан тиімді болады.

1. Мәдени құзыреттілік: Аудармашыға тек сөздікпен жұмыс істеу неге жеткіліксіз?

Тіл — бұл жай ғана грамматикалық ережелер мен сөздердің жиынтығы емес, ол — ұлттың «өмір сүру тәсілі». Сөздік бізге сөздің денотативті (тура) мағынасын бергенімен, оның коннотативті (қосымша, эмоциялық) астарын ашып бере алмайды.

• Мәдени контекст: Мысалы, ағылшын тіліндегі "Privacy" сөзін қазақ тіліне бір сөзбен дәл аудару қиын. Сөздік «жеке өмір» немесе «оңашалық» деп беруі мүмкін, бірақ бұл ұғымның Батыс мәдениетіндегі жеке кеңістікке деген қасиетті көзқарасын сезіну үшін аудармашыға мәдени құзыреттілік қажет.

• Символизм: Егер аудармашы тек сөздікке сенсе, мәтіндегі астарлы нышандарды жоғалтып алады. Мәселен, қазақ мәдениетіндегі «көк» түсі (аспан, еркіндік) мен Батыс мәдениетіндегі "blue" (мұң, қайғы) мағыналары мүлдем басқа. Аудармашы осы нәзік айырмашылықты білмесе, автордың эмоциялық хабарламасын бұрмалап жібереді.

2. Мәдени алшақтық: Егер екі халықтың тарихы мен діні мүлдем басқа болса, аудармашы бұл кедергіні қалай жеңеді?

Мәдени алшақтық үлкен болған жағдайда аудармашы «мәдени делдал» (cultural mediator) рөлін атқарады. Мұндай кедергілерді жеңудің бірнеше ғылыми әдісі бар:

• Адаптация (Бейімдеу): Егер түпнұсқадағы мәдени ұғым нысана тілдің оқырманына мүлдем бейтаныс болса, аудармашы оны сол мәдениеттегі балама ұғыммен алмастырады. Мысалы, діни мәтіндердегі «нан» (өмірлік азық) ұғымын кейбір экваторлық халықтарға аударғанда «күріш» немесе «ямс» деп алуға тура келеді, себебі олар үшін нан емес, осы өнімдер тіршілік көзі болып табылады.

• Дескриптивті (сипаттамалы) аударма: Егер баламасы мүлдем жоқ болса (лакуналар), аудармашы сөзді қалдырып, оған сілтеме немесе түсіндірме жазады. Бұл оқырманға жаңа мәдениетті тануға мүмкіндік береді. Мысалы, қазақтың «асар» дәстүрін ағылшын тіліне аударғанда, оның өзара көмек пен қауымдастық бірлігі екенін түсіндіру қажет.

3. Этнографиялық білім: Тарих пен әдебиетті білу аударманың «дәлдігіне» қалай әсер етеді?

Дәлдік — бұл тек грамматикалық сәйкестік емес, бұл мағыналық және рухтық сәйкестік.

• Тарихи контекст: Мәтіндегі белгілі бір оқиға немесе тұлғаға жасалған аллюзияны (тұспалды) түсіну үшін тарихты білу шарт. Мысалы, ағылшын мәтініндегі "Waterloo" сөзі жай ғана жер аты емес, ол — «жеңіліс» деген мағына береді. Егер аудармашы Наполеон тарихын білмесе, бұл мағынаны жеткізе алмайды.

• Әдеби қабат: Әр тілдің өзіндік бейнелеу құралдары мен метафоралары бар. Әдебиетті жақсы білетін аудармашы мәтіннің стилін, автордың үнін және сол дәуірдің тынысын сезінеді. Бұл мәтіннің «құрғақ» аударма емес, тірі дүние болып шығуына әсер етеді.[5, 57-62 бб.]

Қазіргі қарқынды да жаһанданған дәуірде аударма ісіндегі мәдени түсіністіктің маңызы өте зор. Әлемдегі әрбір тіл өзіндік мәдениеттің көрінісі екені анық, сонымен қатар ол үнемі өзгеріп, жаңарып және қарқынды түрде байып отырады. Сондықтан мәдени білімсіз ешқандай сәтті аударма материалын жасау мүмкін емес. Егер аудармашы жоғарыда аталған жайттарға назар аударса, бұл оның жұмысының тиімділігі мен нәтижелілігін табиғи түрде арттырады.

Әсіресе, бүгінгі таңда компьютердің көмегімен жұмыс істейтін онлайн аудармашылар немесе жасанды интеллект сияқты түрлі аударма әдістерінің пайда болуымен, «жанды» аудармашы мамандарға деген сұраныс күрт артты. Себебі, техникалық құрылғылардың көмегімен жасалған аударма қаншалықты жылдам әрі оңай болғанымен, мәдени ұғымдар оларда толық деңгейде көрініс таппайды. Бұл — тек адам-аудармашының ғана қолынан келетін міндет.

Сонымен қатар, қазіргі қиындықтарға қарамастан, аудармашы мәдени білімді терең меңгеріп, оны дұрыс әрі орынды қолдана білмесе, халықтың сапалы аудармаға деген қажеттілігі қанағаттандырылмайды. Бұл, өз кезегінде, аудармашы рөлінің төмендеуіне және олардың мүмкіндіктерінің компьютермен теңесіп қалуына әкеп соғуы мүмкін. Басқаша айтқанда, аудармадағы мәдени ерекшеліктерді жақсы түсіну — аудармашының бәсекелестерінен оқ бойы озық тұруына мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Newmark. P. (1988). A Textbook of Translation. New York: Prentice-Hall International. 94-110 бб.

2.Басқарушы.А. Б. (2021). Аударма теориясы мен тәжірибесі. 32-35 бб.

3.Bassnett. S. (2013). Translation Studies. Routledge. 93-95бб.

4.Сәкенұлы.К. (2023). Жасанды интеллект және тілдік аударма: мүмкіндіктер мен шектеулер. Қазақстан ғылымы журналы, №4, 45-52 бб.

5.Nida.E. A. (1964). Toward a Science of Translating. Leiden: E. J. Brill. 57-62 бб.

UDC 81'272

EMOTIONALLY NEUTRAL COMMUNICATION: TRANSLATION OF CRITICISM AND REFUSALS IN ENGLISH, RUSSIAN, AND KAZAKH

Aitu Nurbike, 2nd-year student of Translation Studies program
Madadova Nargiza, 2nd-year student Translation Studies program
Scientific supervisor: G.N.Myrzatayeva
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Резюме

Эмоционально-нейтральная коммуникация является важным аспектом эффективного межкультурного взаимодействия, особенно когда речь идет о критике и отказах. Эти формы речи могут быть чувствительными, поскольку при неправильном выражении они способны нарушить межличностные отношения и социальную гармонию.

В данной статье рассматриваются особенности построения и перевода эмоционально-нейтральной коммуникации в английском, русском и казахском языках, с акцентом на различия в степени прямоты, стратегиях вежливости и использовании эвфемизмов. Как правило, английская коммуникация характеризуется косвенностью и использованием смягчающих выражений, в то время как русская речь склонна к более прямому выражению. В отличие от этого, казахская коммуникация придает большое значение вежливости, косвенности и сохранению «лица» с

помощью эвфемизмов. В исследовании применяется качественный анализ диалоговых примеров, чтобы показать, как буквальный перевод может изменить смысл и коммуникативное намерение, тогда как адаптивный перевод сохраняет прагматическую эквивалентность. Сравнительная таблица демонстрирует основные различия между тремя языками. Результаты показывают, что успешный перевод требует не только лингвистических навыков, но и глубокого понимания культурных норм и прагматических особенностей.

Ключевые слова: эмоциональное, нейтральная коммуникация, перевод, критика, отказ

Түйіндеме

Эмоционалды бейтарап коммуникация — мәдениетаралық өзара әрекеттесудің маңызды аспектілерінің бірі, әсіресе сын айту мен бас тарту жағдайларында. Бұл сөйлеу түрлері сезімтал болып келеді, себебі олар дұрыс жеткізілмеген жағдайда тұлғааралық қатынастарға және әлеуметтік үйлесімге кері әсер етуі мүмкін.

Бұл мақалада ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі эмоционалды бейтарап коммуникацияның құрылымы мен аудармасы қарастырылады, атап айтқанда туралық деңгейі, сыпайылық стратегиялары және эвфемизмдерді қолдану ерекшеліктері талданады. Әдетте, ағылшын тіліндегі коммуникация жанама түрде жеткізіліп, жұмсарту тәсілдерімен сипатталады, ал орыс тілінде ойды тікелей айту басым. Ал қазақ тілінде, керісінше, сыпайылыққа, жанамалыққа және эвфемизмдер арқылы «бет-жүзді сақтау» қағидасына ерекше мән беріледі. Зерттеуде диалогтық мысалдарды сапалық талдау әдісі қолданылып, сөзбе-сөз аударманың мағына мен коммуникативтік ниетке қалай әсер ететіні көрсетіледі. Сонымен қатар, бейімделген аударманың прагматикалық баламалылықты сақтайтыны дәлелденеді. Үш тіл арасындағы негізгі айырмашылықтар салыстырмалы кесте арқылы ұсынылған.Нәтижелер көрсеткендей, табысты аударма тек тілдік дағдыларды ғана емес, сонымен қатар мәдени нормалар мен прагматикалық ерекшеліктерді терең түсінуді талап етеді.

Кілт сөздер: эмоциялық, бейтарап қарым-қатынас, аударма, сын, бас тарту

In today's globalized context, cross-cultural communication has become an everyday requirement. One of the most complex challenges within this realm is articulating criticism and refusals in ways that minimize conflict or discomfort. Such speech acts are considered face-threatening as they can adversely impact the listener's self-image or social standing. Thus, emotionally neutral communication is essential for sustaining interpersonal harmony.

Emotionally neutral communication refers to linguistic and pragmatic approaches that diminish emotional impact while retaining the intended message. However, methods for achieving such neutrality differ considerably across various languages and cultures. Cultures where English is spoken typically prefer indirectness coupled with politeness—often utilizing hedging phrases and softening devices. Conversely, Russian communication tends to be more straightforward and explicit, prioritizing clarity over emotional restraint. In Kazakh culture, there exists a pronounced focus on respectfulness, harmony maintenance, and confrontation avoidance through euphemisms and indirect expressions.

This article aims to analyze how criticism and refusals manifest in English, Russian, and Kazakh contexts with special consideration given to emotionally neutral communication as well as translation strategies. The research reveals that literal translations frequently fail to convey communicative intent accurately; instead adaptive translations are crucial for preserving pragmatic meanings.

Literature Review

The notion of politeness within communication has been extensively examined in linguistics. Brown and Levinson[1,2] formulated a theory centered around the concept of "face," differentiating between positive face (the desire for approval) and negative face (the desire for independence). They asserted that acts of criticism or refusal inherently threaten face needs; thus requiring mitigation tactics.

Leech[3] enhanced this perspective by stressing the significance of indirectness in polite exchanges—indicating that speakers often resort to less direct language to lessen potentially harmful messages' impacts—a trend particularly observable within English-speaking communities.

Research concerning Russian styles of communication Wierzbicka [4] indicates that directness is culturally accepted—and sometimes esteemed—as an emblem of honesty or sincerity; yet this approach might come off as rude or aggressive from non-Russian viewpoints.

Kazakh communicative practices have been analyzed by Kunanbayeva and Sarsembayeva [5,6], who underscore respect's importance along with hierarchy considerations when it comes to social harmony maintenance; noting how euphemisms serve to avert confrontations while fostering positive interactions.

Translation experts such as House [7] and Baker[1] stress that effective translation should incorporate pragmatic equivalence beyond mere lexical interpretations—an aspect which gains prominence particularly in emotionally charged scenarios.

Methodology

This investigation utilizes a qualitative comparative methodology featuring constructed yet realistic dialogues reflective of criticism or refusals expressed across English, Russian, and Kazakh contexts. Each instance undergoes analysis across three formats: original phrasing; its literal translation; pragmatically adapted translation focusing on differences in directness levels alongside politeness strategies within emotional tones—paying particular attention to shifts in meaning resulting from disregarding cultural norms during translation processes.

Results & Discussion

Euphemisms occupy a pivotal role within Kazakh discourse—they serve not solely for softening critical remarks but also for preserving social cohesion. Typical instances include substituting « Ұнамады » (I didn't like it) with « Сәл басқаша болса жақсы болар еді » (It would be better if it were slightly different), or replacing « Бұл дұрыс емес » (This is wrong) with « Тағы бір қарап шықсақ қалай ?» (What if we review it again?). These alternatives illustrate how language functions to mitigate emotional repercussions while still imparting meaning effectively.

Currently recognized internationally among linguists—a euphemism refers broadly to emotionally neutral terms utilized instead of harsher words deemed impolite or offensive by either individuals or societies at large—serving ultimately towards softer implications conducive toward socially acceptable exchanges.

In foreign linguistic discourse surrounding euphemistic usage—The Concise Oxford Dictionary defines them succinctly as "mild expressions swapped out for those perceived too severe," citing substitutions like "pass away" rather than "die." Similarly defined by The Cambridge Advanced Learner's Dictionary—the term denotes words/phrases employed specifically aimed at sidestepping unpleasant connotations altogether—illustrating adjustments made throughout varied communications encompassing media outlets along political spheres wherein euphemistic terminology curtails gravity pertaining serious matters—for instance reshaping "casualties occurred" into "collateral damage."

Numerous types exist: those addressing mortality ("passed away"), financial circumstances ("economically disadvantaged"), age descriptions ("senior citizens"), etc., all created strategically emphasizing cultural adherence toward maintaining decorum amidst discussions regarding sensitive topics devoid emotional upheaval facilitating smoother exchanges whether formally structured informally conducted dialogues transpiring alike settings. The differences among the three languages can be summarized in the following Table 1.

These results suggest that emotionally neutral communication varies significantly between cultures: where English emphasizes politeness strategies; Russians value clarity; whereas Kazakhs prioritize maintaining harmony through indirect expressions.

This research illustrates distinct methods through which criticism along refusals are articulated among English-speaking populations compared against their Russian counterparts juxtaposed against Kazakhs—all shaped distinctly according respective cultural frameworks underpinning their communicative traditions yielding varying results altogether concerning literal versus adaptive translations reflecting underlying meanings effectively conveyed amid differing contexts requiring utmost careful consideration surrounding approaches taken lest

misunderstandings arise inadvertently during intercultural exchanges necessitated today more than ever before globally interconnected society demands awareness surrounding these differences essential translators educators professionals navigating multilingual environments must cultivate sensitivity alongside deeper insights pertinent successfully engaging multicultural spaces proficiently equipped achieve desired outcomes consistently achieved harmonious engagements established through proper channels facilitating constructive conversational flow maintained throughout interactional dynamics required.

References

1. Baker, M. / M. Baker, Other,Words:,A,Coursebook,on In, Routledge.. — 2011 : , . — 353 с. — Текст :

2. P. Brown, Levinson.S, Some Universals in Language Politeness:, U. P. Cambridge. — 1987 : , . — 346 с. — Текст :

3. Leech G., The Pragmatics of Politeness, Oxford University Press.,-2014

4. Wierzbicka, A. / A. Wierzbicka, Pragmatics:,The,Semantics of Human Cross-Cultural, d. G. Mouton. — : , 2003. — с. — Текст :

5. Kunanbaeva, S.S. (2005). Modern Foreign-language Education: Methodology and Theory.

6. Sarsembayeva G., Politeness Strategies in Kazakh Discourse, Journal of Pragmatics Studies, 12(3), 45–60.

7. Gendron-Pontbriand, E. (2016). House, Juliane (2015) : Translation quality assessment: past and present. Londres : Routledge, 160 p. *Meta: Translators' Journal, 61*, 481-485.

ӘОК 81'322.4

БОЛАШАҚТАҒЫ АУДАРМА: ТЕХНОЛОГИЯ МЕН АДАМ ҮЙЛЕСІМІ

Жұмаш К. Р. – Аударма ісі білім беру бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы Г.Н.Мырзатаева
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

Резюме

В статье рассматриваются перспективы развития перевода в условиях стремительного развития цифровых технологий и искусственного интеллекта. Автор анализирует взаимосвязь между человеческим фактором и технологиями, сравнивая традиционный и современный перевод. Особое внимание уделяется преимуществам и недостаткам автоматизированных систем перевода, роли профессионального переводчика и значению межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: перевод, искусственный интеллект, цифровые технологии, межкультурная коммуникация, машинный перевод

Abstract

This article examines the future of translation in the era of digital technologies and artificial intelligence. The author analyzes the relationship between human translators and technological tools, comparing traditional and modern approaches to translation. The study highlights the advantages and limitations of machine translation systems, as well as the importance of professional translators in intercultural communication.

Key words: translation, artificial intelligence, digital technologies, intercultural communication, machine translation

Қазіргі таңда әлемдік қоғам цифрлық трансформация кезеңін бастан өткеруде. Бұл өзгерістер барлық салаға, соның ішінде аударма ісіне де үлкен әсерін тигізуде. Жасанды интеллект пен цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы аударма үдерісін жеңілдетіп қана қоймай, оның мазмұны мен сапасына да жаңа талаптар қойып отыр. Осы тұрғыда «болашақтағы аударма» ұғымы тек тілдік аударма ғана емес, мәдениетаралық коммуникацияның маңызды құралы ретінде қарастырылады.

Аударма адамзат өркениетінің дамуында ерекше рөл атқарған. Ерте кезеңдерде аударма тек тілдерді байланыстыру құралы болса, қазіргі уақытта ол мәдениеттерді жақындастыратын, ақпарат алмасуды жеделдететін көпқырлы құралға айналды. Дегенмен, дәстүрлі аударма әдістері уақыт пен еңбек ресурстарын көп талап етеді. Осы мәселені шешу мақсатында машиналық аударма жүйелері пайда болды.

Жасанды интеллект негізіндегі аударма жүйелері, мысалы нейрондық машиналық аударма, үлкен көлемдегі мәтіндерді қысқа уақыт ішінде аударуға мүмкіндік береді. Бұл жүйелер контексті ішінара түсініп, бұрынғы статистикалық модельдерге қарағанда анағұрлым сапалы нәтиже береді. Алайда, олар толыққанды адам аудармашының орнын баса алмайды. Себебі тіл тек грамматикалық құрылым ғана емес, ол мәдени, тарихи және әлеуметтік контекстке тәуелді күрделі жүйе.

Осы айтылғандарды нақты мысал арқылы көрсетуге болады. Қазақ әдебиетінің классикалық мұраларын аудару барысында жасанды интеллект пен адам аудармасының айырмашылығы айқын көрінеді. Мысал ретінде Абай Құнанбайұлы қара сөздерінен үзінділерді қарастырайық (Кесте 1).

Қазақша түпнұсқа	ЖИ мен аударма (ағылшынша)	Редакцияланған нұсқа
«Адам болам десеңіз, бес нәрседен қашық бол, бес нәрсеге асық бол: талап, еңбек, терең ой, қанағат, рақым ойлап қой — бес асыл іс, көнсеңіз.»	“If you want to be a human, stay away from five things and be eager for five things: demand, labor, deep thought, satisfaction, mercy — these are five noble deeds.”	“If you wish to become a truly virtuous person, avoid five vices and strive for five virtues: diligence, hard work, deep thinking, contentment, and compassion — these are the qualities of a noble individual.”

Кесте 1 – ЖИ арқылы жасалған әдеби мәтіннің үзіндісі және оның редакцияланған нұсқасы

Бұл мысалда машиналық аударма сөздерді тікелей аударғанымен, «талап», «қанағат», «рақым» сияқты ұғымдардың терең мағынасын толық жеткізе алмайды. Ал редакцияланған нұсқада олардың мәдени және философиялық мәні ашылып берілген.

Келесі мысалды қарастырайық (Кесте 2)

Қазақша түпнұсқа	ЖИ мен аударма (ағылшынша	Редакцияланған нұсқа
«Ғылым таппай мақтанба, орын таппай баптанба, құмарланып шаттанба, ойнап босқа күлуге.»	“Do not boast without finding science, do not prepare without finding a place, do not rejoice passionately, do not laugh idly while playing.”	“Do not take pride without seeking knowledge, do not strive aimlessly, do not indulge in shallow pleasures, and do not waste your time in idle amusement.”

Кесте 2 – ЖИ арқылы жасалған Абай Қунанбайұлының өлеңіне алынған үзіндісі және оның редакцияланған нұсқасы

Бұл жерде «ғылым» сөзі «science» деп аударылғанымен, шын мәнінде ол кең мағынада «білім» ұғымын білдіреді. Сондай-ақ, түпнұсқадағы тәрбиелік мән редакция арқылы ғана толық ашылады.

Осы мысалдардан байқауға болады: машиналық аударма жылдам нәтиже бергенімен, ол мәтіннің мәдени контекстін, астарлы мағынасын және стильдік ерекшеліктерін толық жеткізе алмайды. Сондықтан қазіргі аударма тәжірибесінде post-editing, яғни машиналық аударманы адам тарапынан өңдеу кеңінен қолданылады. Бұл тәсіл уақытты үнемдеп, аударма сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Мәдениетаралық коммуникацияда аударманың маңызы ерекше. Әрбір тіл белгілі бір халықтың дүниетанымын, құндылықтарын және мәдени ерекшеліктерін көрсетеді. Сондықтан аударма барысында тек сөздерді ғана емес, мағынаны, астарлы ойды жеткізу маңызды. Машиналық аударма жүйелері көбіне осы мәдени нюанстарды ескере алмайды. Бұл жерде кәсіби аудармашының рөлі айқын көрінеді.

Қазіргі аудармашы тек тіл білетін маман ғана емес, сонымен қатар цифрлық құралдарды тиімді қолдана алатын, ақпараттық технологияларды меңгерген кәсіби тұлға болуы тиіс. CAT-құралдар (Computer-Assisted Translation), терминологиялық базалар және онлайн платформалар аудармашының жұмысын жеңілдетеді және өнімділігін арттырады. Сонымен қатар, бұл құралдар аударма сапасын біріздендіруге көмектеседі.

Болашақта аударма саласы адам мен технологияның үйлесімді әрекетіне негізделеді. Жасанды интеллект қарапайым және қайталанатын мәтіндерді аударуда тиімді болса, адам күрделі, шығармашылық және мәдени тұрғыдан маңызды мәтіндермен жұмыс істейді. Мұндай модель «гибридті аударма» деп аталады және ол аударма саласының болашағы ретінде қарастырылады.

Цифрландыру жағдайында мамандар даярлау мәселесі де өзекті. Жоғары оқу орындары аудармашыларды даярлау барысында тек тілдік білімге ғана емес, сонымен қатар цифрлық сауаттылыққа да баса назар аударуы қажет. Студенттер жасанды интеллект жүйелерімен жұмыс істеуді, аударма бағдарламаларын қолдануды және ақпаратты сыни тұрғыдан бағалауды үйренуі тиіс.

Сонымен қатар, аударма саласында этикалық мәселелер де туындайды. Жасанды интеллект қолдану барысында авторлық құқық, деректер қауіпсіздігі және ақпараттың дұрыстығы мәселелері маңызды орын алады. Бұл мәселелерді шешу үшін халықаралық стандарттар мен ережелерді сақтау қажет.

Осы тұрғыдан алғанда, аударма индустриясының дамуында стандарттау мен сапаны бақылау жүйелерін жетілдіру ерекше маңызға ие. Әрбір аударма жобасы белгілі бір талаптар мен нормаларға сай орындалуы тиіс, ал бұл өз кезегінде аудармашының жауапкершілігін арттырады. Сонымен қатар, сапаны бағалау критерийлері тек тілдік дәлдікпен шектелмей, мағыналық сәйкестік, стильдік бірізділік және мақсатты аудиторияға бейімделу деңгейін де қамтуы қажет. Мұндай кешенді тәсіл аударма өнімінің жалпы сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Бұдан бөлек, қазіргі таңда аударма нарығында фриланс формат кеңінен таралуда. Онлайн платформалар арқылы аудармашылар әлемнің кез келген нүктесіндегі клиенттермен жұмыс істей алады. Бұл үрдіс аударма қызметтерінің қолжетімділігін арттырғанымен, бәсекелестікті де күшейтеді. Сондықтан аудармашылар үшін жеке бренд қалыптастыру, портфолио жүргізу және кәсіби беделді сақтау маңызды факторларға айналуда.

Тағы бір маңызды аспект – аударманың локализациямен тығыз байланысы. Локализация тек мәтінді аудару емес, оны нақты бір аймақтың мәдени, әлеуметтік және тілдік ерекшеліктеріне бейімдеу процесін қамтиды. Әсіресе бағдарламалық қамтамасыз ету, веб-сайттар және мультимедиялық өнімдер үшін локализация үлкен рөл атқарады. Бұл бағытта аудармашы тек тіл маманы ғана емес, сонымен қатар мәдени контентті бейімдеуші ретінде де әрекет етеді.

Сонымен қатар, аударма сапасына әсер ететін факторлардың бірі – терминологияның бірізділігі. Әртүрлі салаларда (медицина, техника, құқық) арнайы терминдер қолданылады, және олардың дұрыс берілуі аударманың дәлдігіне тікелей әсер етеді. Осыған байланысты терминологиялық дерекқорлар мен глоссарийлерді тиімді пайдалану аудармашы жұмысында маңызды орын алады.

Жалпы алғанда, аударма саласы көпқырлы және динамикалық даму үстіндегі сала болып қала береді. Технологиялық жетістіктер жаңа мүмкіндіктер ашқанымен, олар аудармашының кәсіби шеберлігін алмастыра алмайды, керісінше оны толықтырады және жетілдіреді.

Қазіргі аударма саласының дамуында жаһандану үдерісінің ықпалы ерекше байқалады. Әлемдік ақпарат ағынының жылдамдауы түрлі тілдер арасындағы кедергілерді азайтуды талап етеді. Осы тұрғыда аударма тек тілдік делдалдық қызмет қана емес, сонымен қатар халықаралық ынтымақтастықты қамтамасыз ететін стратегиялық құралға айналып отыр. Әсіресе бизнес, білім беру, ғылым және медиа салаларында сапалы аударманың маңызы артып келеді. Бұл аудармашыларға қойылатын талаптардың да күрделене түскенін көрсетеді.

Сонымен бірге, үлкен деректер (Big Data) мен бұлттық технологиялардың дамуы аударма индустриясына жаңа мүмкіндіктер ашуда. Бұл технологиялар аударма естеліктерін сақтау, терминдерді басқару және жобаларды бірлесіп орындау сияқты процестерді оңтайландырады. Нәтижесінде аударма сапасы артып, уақыт шығыны азаяды. Алайда мұндай жүйелерді тиімді пайдалану үшін аудармашы тек тілдік емес, техникалық білімге де ие болуы қажет.

Жаһандық нарықта бәсекелестіктің артуы аударма қызметтерінің сапасына ерекше назар аударуды талап етеді. Тапсырыс берушілер тек жылдам аударма ғана емес, сонымен қатар мазмұнның дәлдігі мен мәдени сәйкестігін де күтеді. Осыған байланысты пост-редакция (post-editing) ұғымы кеңінен қолданысқа еніп отыр. Машиналық аударма нәтижесін адам редакциялаған жағдайда мәтіннің сапасы айтарлықтай жақсарады, бұл өз кезегінде гибридті тәсілдің тиімділігін дәлелдейді.

Болашақта аударма мамандығының рөлі одан әрі трансформацияға ұшырайды. Аудармашы тек мәтінді бір тілден екінші тілге жеткізуші ғана емес, ақпаратты талдаушы, редактор, локализация маманы және мәдени медиатор ретінде қызмет атқаратын болады. Бұл өзгерістер кәсіби стандарттардың жаңаруын және білім беру бағдарламаларының мазмұнын қайта қарауды қажет етеді.

Сонымен қатар, аударма саласының дамуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі –

мамандардың үздіксіз кәсіби дамуы. Қазіргі жағдайда аудармашылар тек бастапқы біліммен шектелмей, үнемі біліктілігін арттырып отыруы қажет. Курстар, семинарлар, онлайн платформалар және кәсіби қауымдастықтар аудармашыларға жаңа технологияларды меңгеруге, тәжірибе алмасуға және кәсіби деңгейін жетілдіруге мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде аударма сапасының тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Бұдан бөлек, аударма үдерісінде қолданылатын құралдар мен технологиялардың түрленуі аудармашының жұмыс стиліне де әсер етеді. Мысалы, автоматтандырылған жүйелер мен жасанды интеллект негізіндегі сервистер аудармашының уақытын үнемдеп, қайталанатын тапсырмаларды жеңілдетеді. Дегенмен, мұндай құралдар тек көмекші рөл атқаратынын ескерген жөн, себебі соңғы шешім мен мәтіннің түпкі мағынасына жауапкершілік әрқашан адамға жүктеледі.

Осылайша, аударма саласы тек тілдік қызмет қана емес, сонымен қатар технологиялық, мәдени және кәсіби компоненттердің тоғысуынан тұратын кешенді жүйе ретінде қалыптасып отыр. Бұл жүйеде әрбір элементтің өз орны мен маңызы бар, ал олардың үйлесімді жұмысы аударма сапасының негізгі кепілі болып табылады.

Қорыта айтқанда, аударма саласының болашағы технологиялық прогресс пен адамдық фактордың үйлесімді интеграциясына негізделеді. Жасанды интеллект пен цифрлық құралдар аударманың техникалық жағын жетілдірсе, адам аудармашы оның мағыналық, мәдени және этикалық аспектілерін қамтамасыз етеді. Осы екі компоненттің тиімді өзара әрекеті ғана сапалы әрі сенімді аударма нәтижесін қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.Найда,Ю,К,теории,перевода,–,М,: / Найда,Найда,Ю,К,теории,перевода,–,М,: Юджин, 2004. — : , 2003. — с. — Текст :

2.Казакова,Т,А,Теория,перевода,– / Казакова,Казакова,Т,А,Теория,перевода,– Татьяна, 2001. — : , 2003. — с. — Текст :

3. Hutchins,W,J,Machine,Translation: William. — Текст : электронный // : [сайт]. — URL: https://www.hutchinsweb.me.uk/PPF-TOC.htm (дата обращения: 01.04.2026).
4.Bowker, L,Computer-Aided,Translation,Technology,–,University,of,Ottawa / L,Computer-Aided,Translation,Technology,–,University,of,Ottawa Bowker, 2002. — : , . — с. — Текст :
5.Pym, A,Exploring,Translation,Theories,– / A,Exploring,Translation,Theories,– Pym. — Текст : электронный // : [сайт]. — URL: https://doi.org/10.4324/9781315760508 (дата обращения: 01.04.2026).

ӘОК 81'322.4

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ НЕЙРОНДЫҚ МАШИНАЛЫҚ АУДАРМАНЫҢ САПАСЫ: МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОҒАН ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР

Қорғанбай Қ.Б. – Аударма ісі бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы Г.Н.Мырзатаева
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті
aydoskorganbay@gmail.com

Резюме

В статье подробно рассматриваются факторы, влияющие на качество машинного перевода, а именно: параллельный корпус казахского языка, оцифровка казахской литературы и нехватка квалифицированных специалистов. В ходе исследования были сопоставлены статистические данные по параллельным корпусам на английском и казахском языках, а также проведен эксперимент с использованием Google Translate. В результате установлено, что казахский язык относится к числу языков с ограниченными ресурсами в цифровой среде. По результатам исследования рекомендуется увеличить параллельный корпус, ускорить оцифровку и обучить специалистов по NLP для повышения качества машинного перевода на казахский язык.
Ключевые слова: параллельный корпус, специалисты по обработке естественного языка, нейронный машинный перевод, оцифровка, язык с ограниченными ресурсами, нехватка кадров.

Abstract

This article examines in detail the factors affecting the quality of machine translation, namely, the parallel corpus of the Kazakh language, the digitalization of Kazakh literature, and the shortage of qualified specialists. The study compared statistical data from parallel corpora in English and Kazakh languages and conducted an experiment using Google Translate. The results revealed that Kazakh is a low-resource language in the digital environment. Based on the study's findings, it is recommended to expand parallel corpus, accelerate digitalization, and train NLP specialists to improve the quality of machine translation into Kazakh.
Keywords: parallel corpus, Natural language processing specialists, neural machine translation, digitalization, low-resource language, shortage of specialists.

Машиналық аударма жүйесінің сапасы әртүрлі тілдерде біркелкі емес екені байқалады. Ағылшын тіліндегі сөздер мен фразалардың аудармасын Google Translate қосымшасы арқылы қазақ тіліне аударған кезде, аударма толық мағынаны бере алмайтыны, кейде тіпті түсініксіз және үстірт болатыны анықталды. Алайда, дәл осы сөздер мен фразаларды орыс тіліне аударғанда, аударма толыққанды әрі түсінікті болды. Бұл жағдай қазақ тіліндегі машиналық аударманың сапасының төмендігі мәселесін туындатты. Осы мақалада қазақ тіліндегі машиналық аударма сапасына ықпал ететін факторлар анықталып, жүйелі түрде зерттелді.

Мақаланың өзектілігі қазақ тіліндегі аударма сапасы төмендеуіне байланысты негізделеді. Қазіргі таңда машиналық аударма халық арасында кең қолданылады, бірақ қазақ тіліне келгенде, аударма көбінесе мағынасы толық берілмеген, жалпылама аударма болып саналады.

Мақалада алға қойған мақсат - қазақ тіліндегі машиналық аударма сапасының төмен болуының негізгі себептерін анықтау және талдау. Ал негізгі міндеттері – машиналық

аударманың жұмыс істеу принципін анықтау, параллельді корпустарды салыстырмалы талдау, Қазақстандағы кітап цифрландыру жағдайын зерттеу, “Табиғи тілді өңдеу” мамандарының тапшылығы мәселесін қарастыру, қазақ тілінің төмен ресурсты тіл екенін дәлелдеу, нейрондық машиналық аудармамен тәжірибе жасау.

Егер, бұл мәселенің түбіріне баратын болсақ, машиналық аударманың қалай жұмыс істейтінін білу керек. *Google Translate* қосымшасы 2016 жылдан бері заманауи нейрондық машиналық аударма негізінде жұмыс жасайды. Ал аударма параллельді корпусқа сүйенеді [1,58]. Яғни қазақ тілінің параллельді корпусы қаншалықты көп болса, соншалықты аударма сапалы болады [1,106]. Алайда, қазақ тілінің барлық параллельді корпусы шамамен 4,6 миллион сөйлемді құрайды, ал ағылшын-қазақ параллельді жұбы бар болғаны 400 мыңға жуық. Бұл статистиканы ағылшын тілінің параллельді корпусымен салыстырып көрейік:

Сурет 1: Қазақ тілінің параллельді корпусы

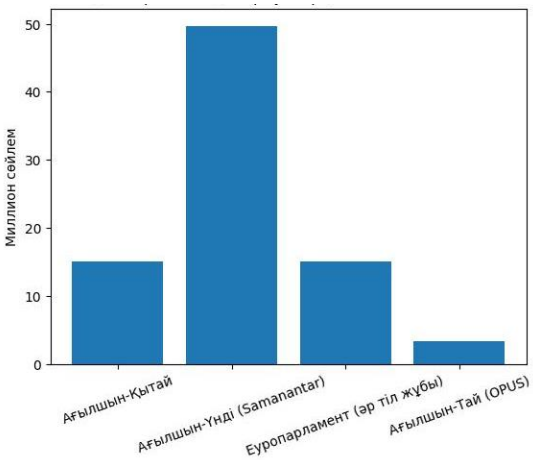

Сурет-2: Ағылшын тілінің параллельді корпусы

Бұл мәселе тағы да бір мәселенің ашылуына алып келеді, яғни параллельді корпус – цифрландырылған кітап дерегіне сүйенеді. Ал Қазақстанда кітапты цифрландыру тек 2007 жылы басталған, қазіргі таңда бай қазақ әдебиетінің тек қана 1,5 миллион кітабы ғана цифрландырылған [2]. Бұл көп болып көрінгенімен, қазақ тіліндегі барлық кітап қорының 2 пайызын ғана құрайды. Қазақ тілі мен әдебиетінің әлемдегі бай тілдер қатарына жататыны барлығына мәлім, бірақ бұл байлық цифрландырылмаса, заманауи ғасырда қазақ тілінің дамуына қосатын үлесі аз болмақ.

Жүргізілген зерттеу барысында қазақ тілінің параллельді корпусы жеткіліксіз дамығанын, сондай-ақ электронды кітаптардың аздығын білдік. Ranathunga et. al (2022) классификациясы бойынша, қазақ тілі “төмен ресурсты тілдер” санатына жатады. Бұл санатта 2,191 тіл бар.

Язар және Эрдалдың зерттеулерінде осы тұжырымдама бар: *“Параллель деректер ағылшын, неміс, француз сияқты жоғары ресурсты тілдер үшін қиындық туғызбайды. Екінші жағынан, бұл төмен ресурсты тілдер үшін мүмкін емес, бұл нейрондық машиналық аудармаға (НМА) маңызды кедергі болып саналады.”* [3,2] Ал қазақ тілі осы категорияға кіреді. Бұл жұмыста авторлар қазақ тілінде дайын НМА құралы жоқ болғандықтан, өз моделін қолданып, қосымша оқытудан өткізуге мәжбүр болды.

Қазіргі таңда, нейрондық машиналық аударма модельдерін жасау үшін тек бағдарламашылар ғана емес, оған қоса лингвистикалық білімі терең “Табиғи тілді өңдеу” мамандары қажет. Жалпы айтқанда, “Табиғи тілді өңдеу” мамандары қазақ тіліндегі деректерді жинау және оны кейіннен құрылымдау, өңдеу және деректерді дамытуды жүзеге асырады [4]. Кейінгі кезеңде, бұл деректерді нейрондық машиналық аудармаға үйретумен айналысады. Сондықтан, “Табиғи тілді өңдеу” мамандары терең лингвистикалық білімді және IT саласын жақсы меңгерген болуы керек.

Қазақстанда бұл мамандар тапшы және оларға сұраныс көп. Мысалы, 2024-2025 жылдары KazLLM Отандық модель ChatGPT қосымшасының аналогын жасау бойынша жоба ұйымдастырды [5]. Бірақ жобаның басты мәселесі – Табиғи тілді өңдеу” мамандарының жетіспеушілігі болды, ал қазіргі таңда жобаның баяу дамуының үлкен себебі. Қазақстанда осы тәрізді тағы да жобалар жүзеге асырылуда, бірақ білікті мамандардың жетіспеушілігі саланың дамуын тежеп, оның болашақ мүмкіндіктерін шектейді.

Kolesa Group компаниясы 420 IT маманы арасында машиналық оқыту инженерлері ең жоғары жалақы (1,6 миллион теңге) алатыны анықталды. Бұл көрсеткіш кадр тапшылығының айқын көрінісі.

Енді осы жасалған зерттеуді іс жүзінде тексеру үшін, нейрондық машиналық аударманың қазақ тіліндегі сапасын тексеру үшін тәжірибе жасалды. Тәжірибе 5 стиль (әдеби, ғылыми, публицистикалық, ресми, ауызекі) бойынша өтті. Әр стильге сәйкес сөйлем алынды, және сапаларын салыстыру үшін оны қазақша және орысшаға *Google Translate* қосымшасын қолданып, аударылды. Аударма сапасын шын мәнінде тексеру үшін сарапшылардың пікірі алынды -Аудармашы маманның, және де Қазақ тілі пәні мұғалімінің.

Әдеби стиль: When, after examining the mother, in whose countenance and deportment she soon found some resemblance of Mr. Darcy, she turned her eyes on the daughter, she could almost have joined in Maria’s astonishment at her being so thin and small.

Ғылыми стиль: By specialty, a survey of 420 IT professionals found that machine learning engineers earned the highest salaries (1.6 million tenge or $2,900 per month).

Публицистикалық стиль: While welcoming the invitation extended to OSCE/ODIHR for observing the referendum, the EU noted that only limited time was available for Kazakh citizens to get familiar with the proposed changes.

Ресми стиль: The Receiving Party agrees not to disclose, copy, clone, or modify and confidential information related to the Disclosing Party and agrees not to use any such information without obtaining consent.

Ауызекі стиль: Hey! What’s up? Haven’t seen you in ages!

Төбеде көрсетілген әр түрлі стильдегі мәтіндерді салыстармалы түрде қазақ және орыс тіліне машиналық аударма арқылы жасалынған аудармасы Кесте 1 көрсетілген.

Қазақша аудармасы (машиналық аударма)	Орысша аудармасы (машиналық аударма)
Анасын тексергеннен кейін, оның бет-әлпеті мен мінез-құлқынан Дарси мырзаға ұқсайтынын байқағаннан кейін, ол қызына	Когда, осмотрев мать, в выражении лица и поведении которой она вскоре обнаружила некоторое сходство с мистером Дарси, она

көз тіккенде, Марияның соншалықты арық және кішкентай екеніне *таңданысына қосыла жаздады.*	перевела взгляд на дочь, она почти разделила удивление Марии по поводу ее худобы и миниатюрности.
Мамандығы бойынша, 420 IT маманы қатысқан сауалнама машиналық оқыту инженерлерінің ең жоғары жалақы алатынын анықтады (айына 1,6 миллион теңге немесе 2900 доллар).	Опрос 420 IT-специалистов показал, что инженеры по машинному обучению получают самые высокие зарплаты (1,6 миллиона тенге или 2900 долларов в месяц).
ЕҚЫҰ/ДИАҚБ-ға референдумды бақылауға шақыруды құптай отырып, ЕО Қазақстан азаматтарының ұсынылған өзгерістерімен танысуы үшін шектеулі уақыт қана бар екенін атап өтті.	Приветствуя приглашение, направленное ОБСЕ/БДИПЧ для наблюдения за референдумом, ЕС отметил, что у граждан Казахстана есть лишь ограниченное время для ознакомления с предложенными изменениями.
Алушы Тарап Ақпарат беруші Тарапқа қатысты құпия ақпаратты жария етпеуге, көшірмеуге, клондауға немесе өзгертпеуге келіседі және мұндай ақпаратты *келісімінсіз пайдаланбауға келіседі.*	Получающая сторона обязуется не разглашать, не копировать, не клонировать и не изменять конфиденциальную информацию, относящуюся к Раскрывающей стороне, и обязуется не использовать такую информацию без получения ее согласия.
Сәлем! *Не болды?* Сені көптен бері көрмеппін.	Привет! Как дела? Давно тебя не видел!

Кесте-1: Тәжірибе

Аудармашы маманның пікірі бойынша, ресми және публицистикалық стильде сөзбе-сөз аударма болған соң, аударма дұрыс. Алайда әдеби және ауызекі стильде көбінесе сөздерде астарлы мағына болған соң, аударма түсініксіз болады.

Қазақ тілі пәні мұғалімінің пікірі: Машиналық аударма нәтижесіне маман ретінде баға берсем, берілген мәтінде жалпы мағына сақталғанымен, кейбір тұстарда стильдік ауырлық пен тілдік табиғилық толық қамтамасыз етілмегенін байқауға болады. Мәтін құрылымы түсінікті, негізгі ойды жеткізеді, алайда қазақ тілінің ресми-іскери нормаларына сай бірқатар тіркестерді жұмсарту және табиғи үйлестіру қажет.

Атап айтқанда, кейбір сөз тіркестері тікелей аударма әсерін беріп, қазақ тіліндегі қалыпты қолданысқа толық сай келе бермейді. Мұндай жағдайда мағынаны сақтай отырып, сөйлем құрылымын қайта құру, балама сөздерді қолдану және стильдік өңдеу қажет болады. Қорытындылай келе, машиналық аударма бастапқы түсінік беруге жеткілікті деңгейде жұмыс істегенімен, сапалы ресми мәтін ретінде қолдану үшін міндетті түрде адам редакторының (пост-редактордың) өңдеуін қажет етеді. Бұл әсіресе құқықтық және ресми құжаттарда өте маңызды, себебі дәлдік пен тілдік нақтылық басты талап болып саналады.

Сондықтан Қазақ тілі маманы өз аударма нұсқасын ұсынды:

- Анасына қарап отырып,оның жүз құбылысы мен мінез құлқынан көп ұзамай мистер Дарсиге тән бір ұқсастықты барын байқады,содан соң көз қиығын қызына аударғанда,сол кезде Мария оның тым арықтығы мен нәзік бітіміне таңқалғанын өзі де түсінгендей болды.
- Еуропалық Одақ ЕҚЫҰ/АҚДИБ-тың референдумды бақылауға шақырылуын қолдайтынын, алайда Қазақстан халқында ұсынылып отырған түзетулермен танысуға уақыттың аз екенін мәлімдеді.
- Ақпаратты қабылдаушы тарап құпия ақпаратты жария етпеуге, көшірмеуге, көбейтпеуге және өзгертпеуге міндеттенеді, сондай-ақ ақпаратты беруші тараптың келісімінсіз пайдаланбауға тиіс.

Бұл мақала арқылы біз нейрондық машиналық аударманың қандай жүйеде жұмыс жасайтынын және оның сапасына әсер ететін факторларды білдік. Зерттеу нәтижелері бойынша нейрондық машиналық аударма тілдің параллельді корпусында жинақталған дерекке сүйенеді. Қазақ тілінің параллельді корпусы 4,6 миллион сөйлемді құрайды, ал ағылшын-қазақ жұбы шамамен 400,000 сөйлемді құрайды. Жоғары ресурсты тілдермен салыстырғанда, бұл өте аз көрсеткіш. Ал параллельді корпусқа қазақ тілінде жазылған кітаптың цифрландырылуы маңызды, бірақ Қазақстанда цифрландыру 2007 жылдан бастап қана басталғаннан соң, 1,5 миллион кітап цифрландырылған. Бұл жалпы кітап қорының шамамен 2 пайызын құрайды. Бірақ бұл үлкен мәселенің себебі тек параллельді корпустың аз болуы ғана емес, сонымен қатар осы корпустармен жұмыс істейтін NLP мамандарының тапшылығы да себеп болды. Корпусты құру, оны нейрондық машиналық аударманы үйрету үшін лингвистика мен бағдарламалау білімін жақсы меңгерген мамандар қажет.

Тәжірибе мақала басында жазылған мағлұматтарды іс жүзінде дәлелдеді деп айтуға болады. Нейрондық машиналық аударма ресми және публицистикалық стильде жақсы аударды, себебі сөзбе-сөз аударманы қолданды. Бірақ әдеби және ауызекі стильде көбінесе астарлы мағынасы бар идиомалар немесе фразеологизмдер болуы жиі кездеседі. Сондықтан осы жағдайларда аударма сапасы біршама нашарлайды, және оқылған кезде түсініксіз және табиғи көрінбеуі мүмкін.

Зерттеу қорытындысы бойынша, қазақ тіліндегі машиналық аударма сапасын арттыру үшін: әлі цифрландырылмаған 98% кітапты цифрландыру, ағылшын-қазақ параллельді корпусын 1-2 миллион сөйлемге дейін көбейту, университеттерде NLP мамандарын даярлайтын пәнаралық бағдарламаларды кеңейту, ресми құжаттарға пост-редакторлық тексеруді енгізу қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Philipp Koehn. Neural Machine Translation. – Johns Hopkins University, 2017. – 133 бет
2. Нурсая Эльбрусова, Нургали Мамурбаев, Диас Ковланбаев. Более тысячи книг оцифровали в Национальной библиотеке за 17 лет [Электрондық ресурс]. – URL: https://24.kz/ru/news/social/691384-bolee-tysyachi-knig-otsifrovali-v-natsionalnoj-biblioteke-za-17-let (дата обращения: 10.03.2026)
3. Bilge Kagan Yazar and Erdal Kilic. Improving Low-Resource Kazakh-English and Turkish-English Neural Machine Tranclation Using Transfer Learning and Part of Speech Tags. – Ondokuz Mayis University, 2025 – 16 бет
4. Daniel Jurafsky, James H. Martin. Speech and Language Processing: An introduction to natural language processing, computational linguistics, and speech recognition. 2007. 1044 бет.
5. ISSAI. ISSAI Explains KazLLM: Why Kazakhstan Built Its Own Large Language Model. 2026. [Электрондық ресурс] URL: https://issai.nu.edu.kz/2026/02/13/issai-explains-kazllm-why-kazakhstan-built-its-own-large-language-model/ (дата обращения: 27.03.2026)
6. Surangika Ranathunga , Es-Shiun Annie Lee, Marjana Pritti Skenduli, Ravi Shekhar, Mehreen Alam, Rishemjit Kaur. Neural Machine Translation for Low-Resource Languages: A Survey. 2023 [Электрондық ресурс]. URL: https://dl.acm.org/doi/full/10.1145/3567592#:~:text=The%20research%20identifies%20seven%20major,knowledge%20transfer%20across%20related%20languages. (дата обращения: 27.03.2026)

UDC 81'373.7

ENGLISH VOCABULARY: STRUCTURE AND SOURCES NATIVE (GERMANIC) AND BORROWED VOCABULARY: LATIN, FRENCH, AND GREEK INFLUENCES

Abay Diana, 2nd-year student
Saidaliyeva Sabina, 2nd-year student
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

The vocabulary of the English language has developed through a complex historical process influenced by both native and external sources. This paper examines the structure of English vocabulary by distinguishing between native (Germanic) elements and borrowed words from Latin, French, and Greek. Particular attention is given to the historical stages that contributed to lexical expansion, including Roman influence, the spread of Christianity, the Norman Conquest, and the Renaissance. The study highlights the functional roles of native vocabulary in everyday communication and the contribution of borrowed words to formal, academic, and specialized language.The analysis demonstrates that the richness and flexibility of English vocabulary result from the interaction between these linguistic layers.

Аннотация

Ағылшын тілінің сөздік қоры ұзақ тарихи даму барысында қалыптасып, ішкі (тума) және сыртқы тілдік ықпалдардың нәтижесінде байыды. Бұл мақалада ағылшын тілінің лексикалық құрылымы қарастырылып, тума (германдық) сөздер мен латын, француз және грек тілдерінен енген кірме сөздер салыстырылады. Сонымен қатар, Рим дәуірі, христиан дінінің таралуы, норман жаулап алуы және Қайта өрлеу кезеңі сияқты тарихи кезеңдердің тіл дамуына әсері талданады. Зерттеу барысында тума сөздердің күнделікті қарым-қатынастағы рөлі және кірме сөздердің ғылыми, ресми және кәсіби тілдегі маңызы көрсетіледі. Нәтижесінде, ағылшын тілінің байлығы мен икемділігі әртүрлі тілдік қабаттардың өзара ықпалы арқылы қалыптасқаны дәлелденеді.

Keywords: English vocabulary, native words, borrowed vocabulary, Germanic languages, Latin influence, French influence, Greek influence, language development, lexical structure

The English language is widely recognized as one of the richest and most complex languages in the world in terms of vocabulary, a characteristic that has developed through a long and multilayered historical process. Its lexical diversity is the result of continuous interaction with different cultures, civilizations, and linguistic systems over many centuries. This process has been influenced by migration, military conquest, religious expansion, international trade, colonialism, and scientific and technological development. As a consequence, English vocabulary today represents a hybrid system consisting of native Germanic elements and a large number of borrowed lexical units, particularly from Latin, French, and Greek. This hybrid nature makes English one of the most flexible and globally adaptable languages in modern communication.

From a historical linguistic perspective, English belongs to the Indo-European language family and originates from Old English, which was brought to the British Isles between the 5th and 11th centuries by Germanic tribes such as the Angles, Saxons, and Jutes. This earliest layer of the language is known in linguistics as the native lexical stock or core vocabulary. It forms the fundamental basis of everyday communication and is characterized by simplicity, high frequency, and strong semantic concreteness. Native vocabulary includes basic lexical units such as mother, father, brother, sister, hand, head, eye, ear, sun, moon, water, fire, earth, food, as well as essential verbs like go, come, see, hear, eat, drink, sleep, walk, and run. These words are typically short in form and highly stable across historical periods, which reflects their deep integration into the cognitive and communicative structure of the language.

In addition, most grammatical elements of English also belong to this native Germanic layer. These include personal pronouns (I, you, we, they, he, she), auxiliary verbs (can, must, will, shall), and basic prepositions (in, on, under, at, by). Linguistically, this indicates that the syntactic and morphological foundation of English remains predominantly Germanic despite extensive lexical borrowing. Native vocabulary is also considered the most psychologically accessible layer of language, as it is acquired early in childhood and used most frequently in spontaneous speech. It shows strong resistance to change compared to borrowed lexical items, which makes it the most stable component of the English lexicon.

Modern English vocabulary is therefore described as a stratified lexical system, meaning that it consists of multiple historical layers that coexist and function together. These layers include the native Germanic layer, the Latin-derived layer, the French-derived layer, and the Greek-derived layer. Each of these contributes differently to meaning, stylistic variation, and communicative function. The process through which English expanded its vocabulary is known as lexical

borrowing, which significantly increased its expressive capacity and allowed the language to develop a high degree of synonymy and stylistic differentiation. This process is closely connected to the theory of language contact, which explains how languages influence one another through social interaction, political dominance, and cultural exchange.

Lexical Layer	**Historical Source**	**Main Features**	**Examples**	**Usage Domain**
Native (Germanic) vocabulary	Old English (Angles, Saxons, Jutes)	Short, simple, high-frequency, concrete meaning, grammatically stable	mother, father, hand, sun, water, go, come, eat, sleep	Everyday communication, basic speech
Latin-derived vocabulary	Roman occupation, Christianity, Renaissance	Formal, abstract, academic, productive in word formation (affixes)	data, species, formula, analysis, experiment, information	Science, education, religion, academic writing
French-derived vocabulary	Norman Conquest (1066)	Formal, stylistically refined, related to institutions	government, justice, court, parliament, beauty, cuisine	Law, government, culture, fashion, cuisine
Greek-derived vocabulary	Ancient Greek scientific tradition	Technical, specialized, international scientific terminology	biology, psychology, democracy, geography, microscope	Science, medicine, philosophy, technology
Mixed / Synonymic pairs	Language contact (multiple sources)	Coexistence of synonyms with stylistic differences	ask–question, begin–commence, help–assist, freedom–liberty	Formal vs informal usage, register variation

A key feature of English vocabulary is the presence of multiple synonyms with different origins. For example, native words such as ask, start, help, and holy coexist with borrowed equivalents such as question, commence, assist, and sacred. Although these words may refer to similar meanings, they differ in stylistic level, emotional tone, and frequency of use. This phenomenon is known in linguistics as register variation, where vocabulary choice depends on context, formality, and communicative intention. In addition, English exhibits a high degree of synonymic richness, which is a direct result of historical borrowing from multiple languages. Latin also had a profound influence on English word formation through derivational morphology. It introduced a large number of productive prefixes and suffixes such as pre-, re-, dis-, trans-, -tion, -ment, -able, and -ive. These morphological elements are still actively used in modern English to form new lexical items, especially in scientific and academic discourse. This demonstrates that Latin is not only a source of borrowed vocabulary but also a structural contributor to English word formation systems.

French influence also led to the creation of lexical doublets, where native and French-origin words coexist but differ in stylistic and semantic usage. For instance, ask (native) versus question (French), begin (native) versus commence (French), freedom (native) versus liberty (French), and kingly (native) versus royal (French). These pairs illustrate how borrowed vocabulary often conveys formality, prestige, and institutional meaning, while native vocabulary remains more direct, emotional, and everyday in use.

Greek, although less frequent in everyday communication, plays a crucial role in scientific, technical, and academic vocabulary. It serves as the primary source of international scientific terminology used across disciplines such as medicine, biology, psychology, philosophy,

mathematics, astronomy, and technology. Examples include biology (bios + logos), psychology (psyche + logos), democracy (demos + kratos), telephone (tele + phone), microscope (micro + scope), geography (geo + graphy), and astronomy (astro + nomos). These terms are typically monosemantic, meaning they have precise and fixed meanings, which makes them suitable for scientific classification systems and academic communication. In contrast, native vocabulary tends to be highly polysemous due to its long historical development. For example, the word hand can refer to a physical body part, assistance (give a hand), responsibility (in good hands), or occupation (farmhand). Borrowed scientific terms, however, are generally more semantically stable and specialized, reflecting their function in formal knowledge systems. This contrast highlights the functional division between everyday language and academic terminology.

English vocabulary also continues to expand through productive word formation processes such as compounding, derivation, conversion, blending, and abbreviation. Compounding combines two or more lexical units to form new meanings, such as blackboard, sunshine, homework, toothpaste, and earthquake. Derivation involves the addition of affixes, often of Latin or Greek origin, as in biology, happiness, information, government, and readable. Conversion allows words to change grammatical category without morphological change, such as email (noun → verb), impact (noun → verb), and access (noun → verb). Additionally, blending and abbreviation are common in modern English, for example brunch (breakfast + lunch), information technology → IT, and laboratory → lab. These processes demonstrate the dynamic and highly productive nature of English morphology.

From a sociolinguistic perspective, vocabulary choice is strongly influenced by context, register, and social identity. Native vocabulary is typically associated with informal communication due to its simplicity, emotional expressiveness, and immediacy, whereas borrowed vocabulary dominates formal, academic, and professional contexts due to its precision and neutrality. For example, the sentence “We started the project yesterday” is informal and conversational, while “We commenced the project yesterday” is formal and academic. Furthermore, vocabulary usage can reflect social class, education level, and professional background, making lexical variation an important subject of sociolinguistic research.

In conclusion, the vocabulary of the English language represents a complex and dynamic synthesis of native Germanic elements and borrowed lexical components from Latin, French, and Greek. Historical processes such as the Roman occupation of Britain, the Christianization of the population, the Norman Conquest, and the Renaissance intellectual movement have played a decisive role in shaping its modern structure. As a result, English has evolved into a highly flexible, stratified, and expressive linguistic system capable of functioning effectively in informal communication, academic research, and scientific discourse. The study of its vocabulary not only enhances linguistic understanding but also provides deep insight into the historical, cultural, and social development of the English-speaking world.

References

1. Baugh A.C., Cable T. (2013). A History of the English Language. Routledge.
2. Crystal D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
3. Barber C. (2000). The English Language: A Historical Introduction. Cambridge University Press.
4. Yule G. (2020). The Study of Language. Cambridge University Press.
5. McArthur T. (1992). The Oxford Companion to the English Language. Oxford University Press.
6. Trask R.L. (2007). Language and Linguistics: The Key Concepts. Routledge.
7. Jackson H., Zé Amvela E. (2007). Words, Meaning and Vocabulary: An Introduction to Modern English Lexicology. Continuum.
8. Oxford English Dictionary (OED Online). Oxford University Press.
9. The Cambridge Dictionary of English Etymology. Cambridge University Press.
10. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Алматы: Ғылым баспасы.

UDC 81'373.7

MORPHOLOGY AND THE STRUCTURE OF WORD CLASSES IN ENGLISH

Abdikasym Zhannur, 2st-year students
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Аннотация

Данная работа рассматривает морфологию и структуру частейречи в английском языке, уделяя внимание тому, как словаобразуются и организуются в грамматические категории. Морфология, как раздел лингвистики, изучает внутреннююструктуру слов и правила словообразования с помощью такихпроцессов, как аффиксация, словосложение, конверсия и деривация. Висследовании также рассматриваются основные части речианглийского языка, включая существительные, глаголы, прилагательные, наречия, местоимения, предлоги, союзы имеждометия, с акцентом на их функциональные и структурныеособенности. Особое внимание уделяется тому, какморфологические процессы влияют на поведение и классификациюслов в предложении. Анализируя взаимодействие морфологии ичастей речи, работа направлена на более глубокое понимание того, как формируются значение и грамматическая функция в английскомязыке. Это способствует лучшему пониманию структуры языка, что важно как для теории лингвистики, так и для практическогоизучения языка.

Аннотация

Бұл жұмыс ағылшын тіліндегі морфология мен сөз таптарының құрылымын қарастырады, яғни сөздердің қалай жасалатыныжәне грамматикалық категорияларға қалайұйымдастырылатынына назар аударады. Морфологиялингвистиканың бір саласы ретінде сөздердің ішкі құрылымынжәне сөзжасам ережелерін аффиксация, сөз біріктіру, конверсияжәне туынды сөз жасау сияқты үдерістер арқылы зерттейді. Сонымен қатар, зерттеуде ағылшын тілінің негізгі сөз таптары– зат есім, етістік, сын есім, үстеу, есімдік, предлог, жалғаулық және одағай – олардың функционалдық және құрылымдық ерекшеліктері тұрғысынан қарастырылады. Морфологиялық үдерістердің сөйлем ішіндегі сөздердің қызметі мен жіктелуінеқалай әсер ететініне ерекше көңіл бөлінеді. Морфология мен сөзтаптарының өзара байланысын талдау арқылы ағылшынтіліндегі мағына мен грамматикалық қызметтің қалайқалыптасатыны тереңірек түсіндіріледі. Бұл тіл құрылымынжақсы түсінуге ықпал етіп, тіл білімінің теориясы мен тілдіпрактикалық тұрғыда меңгеру үшін маңызды болып табылады.

Keywords: morphology, word classes, parts of speech, Englishlanguage, word formation, affixation, derivation, compounding, conversion, grammatical structure, linguistic analysis

Morphology and the Structure of Word Classes in English.

The main objective of this study is to examine morphology andthe structure of word classes in the English language in detail, with special attention to how words are formed, modified, andorganized into grammatical systems. It aims to explain themechanisms of word formation and to show how thesemechanisms contribute to the development of meaning andgrammatical function in communication. Morphology, as a keybranch of linguistics, investigates the internal structure of wordsand the processes involved in creating new lexical items, such asaffixation, derivation, compounding, conversion, and inflection. These processes play a significant role in expanding vocabularyand shaping the structure of the English language.

Another important objective is to analyze the system of wordclasses in English, including nouns, verbs, adjectives, adverbs, pronouns, prepositions, conjunctions, and interjections. Thestudy focuses on the functional roles of these categories insentence construction and how they interact with morphologicalprocesses. It also seeks to identify how changes in word formaffect grammatical relationships, syntactic behavior, andmeaning in context. For example, the transformation of a verbinto a noun or adjective through derivation demonstrates theclose connection between morphology and word classification.

In addition, the research aims to explore the relationshipbetween morphology and syntax, showing how word structureinfluences sentence structure and overall linguistic coherence. Special attention is given to the role of morphological rules inlanguage development, text formation, and effectivecommunication. By analyzing these aspects, the study providesa comprehensive understanding of how English operates as a structured and rule-governed system.

Furthermore, the study seeks to highlight the importance ofmorphological awareness in language learning. Understandinghow words are formed and how they change their forms helpslearners improve their vocabulary, reading comprehension, andwriting skills. It also enables them to recognize patterns inlanguage, making it easier to understand unfamiliar words anduse them correctly in different contexts.

Another objective is to compare different types of wordformation processes and determine their productivity in modernEnglish. Some processes, such as affixation and compounding, are highly productive and frequently used in everyday language, while others are more limited or specialized. This comparisonhelps to show how the English language continuously developsand adapts to new communicative needs.

In addition, the research aims to explore the relationshipbetween morphology and syntax, showing how word structureinfluences sentence structure and overall linguistic coherence. Special attention is given to the role of morphological rules inlanguage development, text formation, and effectivecommunication. By analyzing these aspects, the study providesa comprehensive understanding of how English operates as a structured and rule-governed system.

Furthermore, the study seeks to highlight the importance ofmorphological awareness in language learning. Understandinghow words are formed and how they change their forms helpslearners improve their vocabulary, reading comprehension, andwriting skills. It also enables them to recognize patterns inlanguage, making it easier to understand unfamiliar words anduse them correctly in different contexts.

Another objective is to compare different types of wordformation processes and determine their productivity in modernEnglish. Some processes, such as affixation and compounding, are highly productive and frequently used in everyday language, while others are more limited or specialized. This comparisonhelps to show how the English language continuously developsand adapts to new communicative needs.

Verbs state actions, occurrences, or states of being and possess the most complex inflectional system in English.Tense: Morphology expresses the contrast between the present and past tense. Regular verbs form the past tense with the suffix -ed, while irregular verbs may use vowel changes (e.g., sang) or suppletion (e.g.. went).Aspect: This reflects the temporal flow of an action. Morphological markers include the progressive participle (-ing) and the perfect participle (-ed/-en).Mood: This indicates the speaker's attitude toward the action. While Modern English has lost many distinct forms, it still distinguishes the indicative (factual statements), imperative (commands), and remnants of the subjunctive.Voice: Morphology allows for the distinction between active and passive voices, primarily through the use of participle forms in passive constructions.

These categories complete the structure of English sentences:Adjectives: These modify nouns and are characterized by the category of comparison. They typically have three forms: positive (e.g.. hot), comparative (e.g.. hotner), and superlative (e.g., hottest). Long adjectives use periphrastic forms with more and most instead of suffixes.Adverbs: These modify adjectives, verbs, or other adverbs. Many are derived from adjectives using the suffix -ly (e.g.. quickly), though some common adverbs are simple (e.g., often, soon) or formed by conversion (e.g., fast).Pronouns: These substitute for nouns to avoid repetition. They are unique in Modern English for preserving a system of case (e.g., nominative he vs. accusative him)Determiners: These include articles (a, tite), demonstratives (this, that), and possessives (my, his). They act as grammatical m rkers of definiteness or quantity.Prepositions: These invariant words show the relationship between a noun or pronoun and another word in the sentence. They are a strictly closed class and establish syntactic context.

The way words behave within their classes is governed by two types of morphological processes: Inflectional Morphology: This process involves adding grammatical morphemes to a stem to fulfill a syntactic function, such as agreement or tense. Crucially, inflection never changes the word class. For example, adding -s to the noun cat makes it plural (cats), but it remains a noun. English has a very limited set of eight inflectional morphemes, including plurals, past ense-ed, and comparative -er. Derivational Morphology: This process creates new lexemes, often by changing the word class of the base. For instance, adding the suffix er to the verb sing creates the noun singer. Derivation is generally less productive than inflection; for example, the nominalizing suffix -ation cannot be added to every verb (e.g., we cannot say catation).

Finally, the research aims to provide practical implications forteaching English as a foreign language. By integratingmorphological knowledge into language instruction, educatorscan help students develop a deeper understanding of how thelanguage works. This contributes to more effective learningstrategies and improves overall linguistic competence.

Ultimately, this research contributes to a deeper theoretical andpractical understanding of the English language. It is useful notonly for linguistic studies but also for language teaching andlearning, as it helps learners understand how words are built andhow they function within sentences.

References

1.Bauer, L. (2003). Introducing Linguistic Morphology. EdinburghUniversity Press.

2.Yule, G. (2010). The Study of Language (4th ed.). CambridgeUniversity Press.

3.Jackson, H., & Zé Amvela, E. (2007). Words, Meaning andVocabulary: An Introduction to Modern English Lexicology. Continuum.

4.Plag, I. (2003). Word-Formation in English. Cambridge UniversityPress.

5.Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language. Longman.

6.Katamba, F. (2005). English Words: Structure, History, Usage. Routledge.

UDC 81'25

HOW LANGUAGE CHANGES UNDER THE INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA AND BLOGGING (WHAT IT MEANS FOR TRANSLATORS)

Habibullaeva Zarifa, 2301-85
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Түйін

Бұл мақала жастар сленгінің аударма тәжірибесіне әсерін зерттейді. Онда әлеуметтік желілер мен блогтардың ықпалымен қалыптасқан қазіргі заманғы сленгтің сипаттамалары және аудармашылардың мұндай тілдік бірліктерді аудару кезіндегі қиындықтары талданады. Арнайы назар эквивалентттілік мәселелеріне, мәдени бейімдеуге және сленгтік тіркестердің тез ескіруіне аударылады. Қорытындыда аудармашының жұмысында икемділік пен шығармашылық тәсілдің маңызды рөлі бар екені көрсетілген.

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние молодежного сленга на практику перевода. В ней анализируются особенности современного сленга, формируемого под влиянием социальных сетей и блогов, а также проблемы, с которыми сталкиваются переводчики при передаче таких языковых единиц. Особое внимание уделяется вопросам эквивалентности, культурной адаптации и быстрого устаревания сленговых выражений. Делается вывод о том, что гибкость и творческий подход играют важнейшую роль в работе переводчика.

At present, the most pressing issue—and indeed a major challenge—for translators is social media, or more specifically, its influence on youth slang and, indeed, on all the world's

languages. Nowadays, few people use the traditional, literary form of language that has been established over centuries; every day, people, teenagers and, even more often, all sorts of bloggers, come up with new forms and abbreviations of words, which, incidentally, affects not only society but also the work of translators.

What is the main issue with youth slang?

Every day, new and new versions of the language appear; sometimes this reaches the point of absurdity, such as the abbreviation of words that are already short.

For example

you-u

are-r

okay-k

This makes the language not just 'light' but overly simplistic, and the language loses its charm

Is the evolution of language a critical issue for modern society?

If we look at it a bit more closely, language change is not a critical problem in itself, but a natural process. Language has always changed: once people were outraged by the appearance of printed books, then by colloquial speech in literature, and now by slang from social media. Nothing new, it's just that we now have the internet, and everything happens faster.

But this is where the 'problem' begins:

1. The decline in formality and standards

People are getting used to writing the way they speak: abbreviations, mistakes, lack of punctuation. As a result, this can hinder normal communication in education or at work.

2. Simplification of thought (sometimes)

When communication is reduced to short phrases and memes, it becomes harder to express complex ideas. Not because people are getting dumber, but because they aren't practising.

But there are also advantages that, for some reason, people like to ignore:

- language becomes lively and flexible
- new ways of self-expression emerge
- communication becomes faster and more accessible

Thanks to social media, people have even started coming up with new abbreviations, such as:

TBH — to be honest

TMI — too much information

FOMO — fear of missing out

BFF — best friends forever

GOAT — greatest of all time

But also new words, for example:

LOL — no longer always 'laugh out loud', sometimes just a reaction

LMAO — laughing my arse off

ROFL — rolling on the floor laughing

CRINGE — cringe, awkward

SUS — suspicious (from games like Among Us)

MOOD — 'life', very relatable

For the current generation, this is normal and there's nothing alarming about it, but for those who are older, it's a bit of a problem

Is this a problem for translators? Or does it affect their work?

Modern language is in a state of constant transformation, and social media and blogging play a significant role in this process. One of the most dynamic elements of the language system is youth slang, which is actively developing, evolving and spreading in the digital environment. This phenomenon has a significant impact on translation practice, creating both new opportunities and certain difficulties.

First and foremost, the problem lies in the lack of direct equivalents. Many slang expressions are formed within a specific cultural and linguistic context, which makes it difficult to convey them accurately into another language. The translator is forced either to seek a functional equivalent or to resort to a descriptive translation, which does not always allow the original emotional nuance and stylistic flavour to be preserved.

Furthermore, youth slang is characterised by a high degree of volatility. Words and expressions that are popular today may fall out of use after only a short period of time. This creates additional challenges for translators, particularly when working with media content, where it is important to take into account the relevance and recognisability of the linguistic elements used.

Social media and blogging thus have a significant influence on modern language, accelerating its development, simplifying forms of expression and contributing to the emergence of new lexical items, including slang, abbreviations and visual elements of communication. Language is becoming more dynamic, flexible and geared towards the rapid transmission of information, reflecting the characteristics of the digital age.

These changes have a direct impact on the work of translators. On the one hand, they face difficulties arising from the lack of direct equivalents, the cultural specificity of internet language and its rapid evolution. On the other hand, this stimulates the development of professional competence, requiring specialists to demonstrate a high degree of adaptability, a creative approach and the constant updating of their knowledge.

It seems you've run out of text and have decided to add to the translators' misery. Makes sense. Keep the rest in the same style so it doesn't stick out:

In addition to the above, it should be noted that youth slang often serves not only a communicative function, but also an identity-forming one. It serves as a means of self-expression and a way of signifying membership of a particular social group. In this regard, the translation of such expressions requires the specialist to possess not only linguistic but also socio-cultural competence, enabling them to interpret hidden meanings and connotations appropriately.

Conveying humour, irony and playful elements, which often underpin slang expressions, presents a particular challenge. A literal translation in such cases can lead to a loss of the comic effect or even a distortion of the original meaning. Therefore, the translator must adapt the statement to take into account the cultural characteristics of the target audience, which requires a high level of creativity and flexibility of thought. Furthermore, the context in which slang is used plays a significant role. The same expression can have different meanings depending on the situation, intonation and the platform on which it is used. This is particularly relevant in the context of digital communication, where the boundaries between spoken and written language become blurred and language takes on hybrid forms.

Furthermore, an important aspect is the intertextuality and memetic nature of modern slang. A significant proportion of youth expressions originate from internet memes, viral videos, popular posts or statements by public figures. Such expressions often contain hidden cultural references that are only understood by a specific audience. This presents an additional challenge for the translator, as it is necessary not only to convey the literal meaning but also to preserve the cultural subtext or find an equivalent element in the target language. Otherwise, the statement may lose its expressiveness or become completely incomprehensible.

The influence of visual communication on language must also be taken into account. In the digital environment, text is increasingly accompanied by emojis, GIFs and other graphic elements that complement or even replace the verbal message. This leads to the emergence of hybrid forms of communication, where meaning is conveyed not only through words but also through visual means. Translating such messages requires the specialist to be able to interpret non-verbal

components and take them into account when conveying meaning, which significantly expands the traditional scope of translation work.

The audience factor also plays a significant role. The translator must take into account the age, cultural background and communicative expectations of the target audience. The same slang element can be perceived differently depending on the context and socio-cultural environment. This requires flexibility and the ability to adapt the text in such a way that it remains natural and understandable, without losing its stylistic expressiveness.

Thus, working with youth slang goes beyond simple linguistic conversion and becomes a complex process of intercultural communication, in which the translator acts not only as a mediator between languages, but also as an interpreter of the cultural codes of modern digital society.

Overall, the impact of social media and blogging on language and translation work is twofold: whilst creating certain challenges, it simultaneously opens up new opportunities for professional growth and the refinement of translation practices.

References

1. Бузаева Я. А., Сарбасова А. Е., Ержанова Г. А.
2. Современный молодежный сленг и использование словарей сленга. — Вестник Актюбинского регионального университета. Ауганбаева М. С. и др.
3. Англицизмы в молодежном сленге. — Вестник университета Ясави. Сарсенова И. С., Кортабаева Г. К.
4. Methods and techniques of slang translation from English into Russian. — Journal of Oriental Studies

UDC 81’25:001.8

MODERN TRENDS IN TRANSLATION STUDIES

Iriskulova Rozanna, 2301-85
Scietific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Znanibekov

Түйін

Бұл мақалада аударматану саласындағы заманауи үрдістер қарастырылады. Жаһандану және цифрландыру жағдайында аударманың теориялық және практикалық аспектілеріндегі өзгерістер талданады. Машиналық аударма мен автоматтандырылған аударма құралдарының (CAT-құралдар) аудармашы қызметіне әсері айқындалады. Сонымен қатар, аудармашының рөлі тек тілдер арасындағы делдал ғана емес, сонымен бірге мәдениетаралық коммуникацияны жүзеге асырушы маман ретінде қарастырылады. Аударма сапасы, мәтінді мәдени контекске бейімдеу және жасанды интеллектті аударма тәжірибесіне енгізу мәселелері де назарға алынады. Қорытындысында қазіргі өзгермелі ортада аудармашылардың жаңа кәсіби құзыреттерді меңгеруінің маңыздылығы атап өтіледі.

Аннотация

В данной статье рассматриваются современные тенденции в области переводоведения, отражающие развитие теоретических подходов и практических методов перевода в условиях глобализации и цифровизации. Особое внимание уделяется влиянию технологий, таких как машинный перевод и системы автоматизированного перевода (CAT-tools), на профессиональную деятельность переводчика. Анализируются изменения в роли переводчика, который всё чаще выступает не только как посредник между языками, но и как межкультурный коммуникатор. Также рассматриваются вопросы качества перевода, адаптации текста к культурному контексту и интеграции искусственного интеллекта в переводческую практику. В заключение подчеркивается необходимость развития новых компетенций у переводчиков в условиях быстро меняющейся профессиональной среды.

Ключевые слова:

переводоведение, современные тенденции, машинный перевод, искусственный интеллект, межкультурная коммуникация, цифровизация, CAT-инструменты

Today, the profession of a translator is undergoing significant changes. Modern technologies require translators to acquire new, relevant knowledge and skills.

These changes have a substantial impact on the training of translators in higher education institutions. This article examines issues related to the organization of translation training. It analyzes contemporary models and approaches to teaching translation. Particular attention is paid to the organization of training within the framework of the interpretative theory of translation, which has had a significant influence on the development of both translation theory and practice. Translation is viewed as a process of interpreting the source text and creating a new text in the target language. The importance of developing cultural competence in future translators is emphasized. Overall, current trends in organizing translation training are aimed at preparing translators who possess not only theoretical knowledge but also practical experience, enabling them to work successfully in the context of globalization and constantly changing labor market conditions.

Modern approaches to organizing translation training reflect changes in the understanding of the nature of translation and the role of the translator in the process of intercultural communication. Traditionally, translation was viewed as a process of transferring information from one language to another, and the translator acted as an intermediary facilitating this transfer. However, nowadays translation is increasingly seen as a process of creating a new text based on the source text, with the translator acting as a creative mediator who interprets the original message and produces a new text that meets the communicative needs of the target audience.In recent years, a number of new trends have emerged in translation teaching. These trends reflect the changing demands of the labor market, as well as the development of new technologies and teaching methodologies.Traditionally, translation teaching focused on studying translation theory and developing students' language skills. However, in recent years, increasing attention has been paid to the practical aspects of translation. This shift is due to the fact that employers are increasingly looking for translators who possess not only theoretical knowledge but also practical experience.Modern approaches to organizing translation training emphasize the development of the following skills and competencies: analytical skills (the ability to analyze the source text, identify its structure, style, and tone), research skills (the ability to find and use relevant information when translating specialized texts), creative skills (the ability to interpret the source text and produce a new one), cultural competence (the ability to understand and take into account cultural differences between the source and target languages), and communication skills (the ability to interact effectively with clients and other stakeholders).To develop these skills and competencies, various methods are used in translation training. Students analyze translated texts in order to identify different translation techniques and strategies; they translate texts under the guidance of a teacher who provides feedback and helps them improve their skills; they carry out independent translation using various resources such as dictionaries, grammar references, and the internet; they participate in translation projects that simulate real working conditions; and they undertake internships in translation companies, where they gain practical experience. However, experience shows that the practice of translating continuously from week to week without any system or structure is not an effective solution to training challenges. The goal of translation classes is not to translate texts as quickly as possible, but to focus on common problems faced by students and to find appropriate solutions. Many teachers advocate for quantity, believing that practice and experience are the best ways to learn. This argument is valid only if experience is gained under continuous teacher supervision, so that students do not develop incorrect habits and strategies at an early stage and later struggle to overcome them. At the beginning of the course, during the stage of acquiring basic skills, it is essential for students to be aware of the difficulties they face and to learn effective strategies to overcome them.In teaching translation, instructors may assign different types of exercises with increasing levels of difficulty, ensuring that each task targets

specific aspects of translation strategies. Proper preparation of students for translation is a primary objective.

Students often perceive translation as merely a comparison of languages and the transfer of information from one language to another. Therefore, it is necessary to eliminate this way of thinking and teach them the fundamental principles of translation.The development of cultural competence is an essential part of translation training. There are several ways in which translation teachers can help students develop these skills. These include reading books about the history, culture, and traditions of the countries whose languages the translator works with, watching films, visiting museums and galleries, and communicating with native speakers. It is also important to practice translating texts with consideration of the cultural context. This can be achieved through text analysis, comparing translations by different translators, and discussing cultural aspects of translation. Translators should continuously update their knowledge of the cultures of the languages they work with and keep track of changes within these cultures. These skills help translators accurately and effectively convey the meaning of the source text in the target language, while also promoting intercultural understanding and broadening their worldview Modern approaches to organizing translation training also include the use of new technologies, such as computer-assisted translation tools and electronic dictionaries. These technologies help students improve their translation skills and increase their productivity.In general, modern approaches to translation training should focus on developing the skills and competencies necessary for successful work as a translator in the context of globalization and intercultural communication.Contemporary trends in translation teaching reflect the changing demands of the labor market, as well as the development of new technologies and teaching methods. These trends are aimed at preparing translators who possess not only theoretical knowledge but also practical experience, and who are capable of working with modern technologies and independently searching for information.

References

1. Eugene Nida (1964). Toward a Science of Translating. Leiden: Brill.
2. Peter Newmark (1988). A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall.
3. Mona Baker (1992). In Other Words: A Coursebook on Translation. London: Routledge.
4. Jeremy Munday (2016). Introducing Translation Studies: Theories and Applications (4th ed.). London: Routledge.
5. Daniel Gile (2009). Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam: John Benjamins.
6. Anthony Pym (2010). Exploring Translation Theories. London: Routledge.
7. Juliane House (2015). Translation Quality Assessment: Past and Present. London: Routledge.
8. Christiane Nord (1997). Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained. Manchester: St. Jerome.

UDC 81'373.7

INFLECTIONAL VS DERIVATIONAL MORPHOLOGY: REGULAR AND IRREGULAR FORMS, AUXILIARY AND MODAL VERBS, AND MORPHOLOGICAL PRODUCTIVITY

Kuandykova Merey,Shynybekuly Ramazan 2st-year students
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

Morphology is a fundamental branch of linguistics that studies the internal structure of words and the rules governing their formation. This paper explores key aspects of English morphology, focusing on the distinction between inflectional and derivational morphology, regular and irregular forms, auxiliary and modal verbs, and morphological productivity. The study highlights how these elements contribute to the

formation of grammatical and lexical units in English. Special attention is given to the functional roles of morphological processes in communication. The analysis demonstrates that understanding morphology is essential for mastering language structure and usage.

Аннотация

Морфология – сөздердің құрылымын және олардың жасалу заңдылықтарын зерттейтін тіл білімінің негізгі салаларының бірі. Бұл мақалада ағылшын тіліндегі морфологияның маңызды аспектілері қарастырылады: сөз түрлендіруші (инфлекциялық) және сөз тудырушы (деривациялық) морфология, дұрыс және бұрыс формалар, көмекші және модаль етістіктер, сондай-ақ морфологиялық өнімділік. Зерттеу морфологиялық үдерістердің грамматикалық және лексикалық бірліктерді қалыптастырудағы рөлін көрсетеді. Морфологияны түсіну тіл құрылымы мен қолданысын меңгеру үшін аса маңызды екені дәлелденеді.

Keywords: morphology, inflection, derivation, auxiliary verbs, modal verbs, productivity, regular forms, irregular forms

Language is a structured system that enables communication through meaningful units. One of the essential components of this system is morphology, which deals with the formation and structure of words. Morphology helps explain how words are built from smaller units called morphemes and how these units contribute to meaning and grammatical function.

In English, morphology plays a vital role in both grammar and vocabulary development. Understanding morphological processes allows learners to decode unfamiliar words, construct grammatically correct sentences, and expand their lexical knowledge. This paper examines the key elements of English morphology, including inflectional and derivational processes, regular and irregular forms, auxiliary and modal verbs, and the concept of productivity.

Morphology can be broadly divided into two main types: inflectional and derivational.

Inflectional morphology involves modifying a word to express grammatical meanings such as tense, number, possession, or comparison without changing the word's core meaning or part of speech. For example:

- play → plays → played → playing
- big → bigger → biggest

These forms maintain the original lexical category while providing grammatical information.

In contrast, derivational morphology creates new words by adding prefixes or suffixes, often changing the meaning and sometimes the grammatical category of the base word. For example:

- happy → unhappy (prefix changes meaning)
- teach → teacher (verb becomes noun)
- nation → national → international

Derivational processes are essential for vocabulary expansion and allow speakers to express new concepts.

Another important aspect of English morphology is the distinction between regular and irregular forms.

Regular forms follow predictable grammatical rules. For instance, most English verbs form the past tense by adding -ed:

- work → worked
- clean → cleaned

Similarly, plural nouns are typically formed by adding -s or -es:

- book → books
- box → boxes

However, English also contains many irregular forms that do not follow standard patterns:

- go → went → gone

- eat → ate → eaten
- child → children

Irregular forms must often be memorized, as they reflect historical changes in the language. Their presence adds complexity to English morphology and presents challenges for language learners.

Auxiliary and modal verbs are essential elements of English grammar that interact closely with morphology.

Auxiliary verbs (such as be, have, do) are used to form different tenses, aspects, and voices:

- She is reading (progressive aspect)
- They have finished (perfect aspect)
- Do you understand? (question formation)

These verbs support the main verb and carry grammatical information.

Modal verbs (such as can, must, may, should) express modality, including ability, necessity, permission, and probability:

- She can swim (ability)
- You must finish your work (obligation)
- It may rain (possibility)

Modal verbs are unique because they do not take typical inflectional endings and are followed by the base form of the verb. They play a crucial role in expressing speaker attitude and intention.

Morphological productivity refers to the ability of morphological processes to create new words. Some affixes are highly productive, meaning they are frequently used to form new words, while others are less productive.

For example, the suffix -ness is productive:

- happy → happiness
- kind → kindness

Similarly, prefixes like un- and re- are widely used:

- do → redo
- fair → unfair

Productivity allows language to evolve and adapt to new contexts, especially in areas such as technology and science:

- download → downloader
- google → googling

However, not all morphological patterns are equally productive. Some forms are restricted or outdated, limiting their use in modern English.

The interaction between inflectional and derivational morphology demonstrates how English forms both grammatical and lexical units. Inflection ensures grammatical accuracy, while derivation enriches vocabulary.

The presence of regular and irregular forms reflects the historical development of English and highlights the importance of both rule-based learning and memorization. Auxiliary and modal verbs further illustrate how morphology interacts with syntax to produce meaningful expressions.

Morphological productivity, in turn, shows the dynamic nature of language, enabling speakers to generate new words and adapt to changing communicative needs.

Morphology is a crucial component of linguistic knowledge that underpins both grammar and vocabulary in English. The distinction between inflectional and derivational morphology provides insight into how words change form and meaning. Regular and irregular forms reveal the complexity of language patterns, while auxiliary and modal verbs demonstrate the interaction between morphology and syntax.

Morphological productivity highlights the creative potential of language, allowing it to grow and evolve. A thorough understanding of these concepts is essential for anyone seeking to master English and develop strong linguistic competence.

References

1. Bauer, L. (2003). Introducing Linguistic Morphology. Edinburgh University Press.
2. Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2018). An Introduction to Language. Cengage Learning.
3. Yule, G. (2020). The Study of Language. Cambridge University Press.
4. Crystal, D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
5. Oxford English Grammar Guide.

UDC 81'42

PRAGMATICS OF ENGLISH COMMUNICATION: CONTEXT, MEANING AND FUNCTIONAL USE

Rakhymbayeva A., Amanova M., 2nd-year students
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

Pragmatics is a branch of linguistics that studies language use in context and how meaning is constructed beyond literal interpretation. This paper examines the pragmatics of English communication, focusing on speech acts, implicature, politeness strategies, deixis, and contextual meaning. The study highlights how speakers express intentions indirectly and how meaning depends on social and situational context. The analysis shows that successful communication is based not only on grammatical correctness but also on pragmatic competence, including cultural awareness, speaker intention, and situational interpretation. Examples from everyday English communication demonstrate how meaning changes depending on context.

Аннотация

Прагматика – тіл білімінің контекст ішіндегі мағынаны зерттейтін саласы. Бұл мақала ағылшын тіліндегі коммуникация прагматикасын қарастырады, оның ішінде сөйлеу актілері, импликатура, сыпайылық стратегиялары, дейксис және контекстік мағына талданады. Зерттеу нәтижелері бойынша тиімді коммуникация тек грамматикалық дұрыс сөйлеуге емес, сонымен қатар прагматикалық құзыреттілікке, яғни контексті түсіну мен мәдени нормаларды білуге байланысты екені анықталды.

Keywords: pragmatics, communication, speech acts, implicature, deixis, politeness, context, meaning.

Language is not only a system of grammar and vocabulary but also a tool for social interaction. Pragmatics studies how meaning is created in real communication situations. In English communication, the same sentence may have different meanings depending on tone, situation, and relationship between speakers.

For example, the sentence “It is cold here” may function as:

* a simple statement,
* a complaint,
* or an indirect request to close the window.

This shows that meaning is not fixed in words but is created in context. Therefore, pragmatics plays an important role in understanding real-life communication.

Speech Acts Theory

One of the most important concepts in pragmatics is speech act theory, developed by Austin and Searle. According to this theory, language is used to perform actions.

Types of speech acts include:

* Directives (requests, commands)
* Commissives (promises, offers)
* Expressives (apologies, thanks)
* Declaratives (declaring, announcing)

Examples:

* “I promise I will help you.” → commissive act
* “Could you open the door?” → directive act
* “I am sorry.” → expressive act

Thus, the function of language is more important than its structure.

Implicature and Indirect Meaning

Implicature refers to meaning that is implied but not directly stated. People often communicate indirectly to be polite or avoid conflict.

Example:

* A: “Do you like this movie?”
* B: “It was interesting.”

B does not directly say “yes” or “no,” but the meaning can be interpreted depending on tone and context.

Implicature shows that communication requires interpretation beyond literal meaning.

Politeness in English Communication

Politeness is a key part of pragmatic competence. English speakers often use indirect forms to maintain social harmony.

Compare:

* Direct: “Close the window.”
* Polite: “Could you please close the window?”

Politeness depends on:

* social distance,
* power relations,
* cultural norms.

According to Leech, politeness helps reduce conflict and maintain positive communication.

Deixis and Context Dependence

Deixis refers to words whose meaning depends on context, such as:

* here / there
* I / you
* this / that
* now / then

Example:

* “I will meet you here tomorrow.”

Without knowing the speaker, place, and time, the sentence is incomplete in meaning. This shows the importance of context in communication.

Pragmatic Failure in Communication

Pragmatic failure occurs when speakers misunderstand each other due to cultural or contextual differences.

For example:

A Kazakh speaker might translate an expression literally into English, causing confusion or misunderstanding.

This highlights the importance of pragmatic competence in second language learning.

Table. Examples of Pragmatic Meaning

Expression	Pragmatic Meaning	Function
“Can you help me?”	Request	Indirect speech act
“It’s getting late.”	Suggest leaving	Implicature
“I’m sorry.”	Apology	Expressive act
“Could you please…?”	Polite request	Politeness strategy
“I will call you.”	Promise	Commissive act

Discussion

Pragmatics shows that communication is not only about words but also about meaning, intention, and context. In English communication, speakers often rely on indirectness, politeness, and shared knowledge.

Successful communication requires:

* understanding speech acts,
* interpreting implicatures,
* recognizing cultural differences,
* using appropriate politeness strategies.

Without these skills, misunderstandings may occur even if grammar is correct.

Pragmatics is essential for understanding real-life communication. It demonstrates that meaning is not fixed in language structure but is created through context, intention, and interaction. Effective English communication requires pragmatic competence, including awareness of speech acts, implicature, deixis, and politeness strategies. Therefore, pragmatics plays a vital role in successful intercultural communication and language learning.

References

1. Yule G. (1996). Pragmatics. Oxford University Press.
2. Austin J. L. (1962). How to Do Things with Words. Oxford University Press.
3. Searle J. (1969). Speech Acts. Cambridge University Press.
4. Leech G. (1983). Principles of Pragmatics. Longman.
5. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language.

UDC 81'373.7

PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH AND KAZAKH: TRANSLATION CHALLENGES, SEMANTIC TRANSFORMATION, AND CULTURAL EQUIVALENCE

Aitu Nurbike, 2st-year student
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

Phraseology is a highly intricate area of linguistics closely intertwined with culture, encompassing idioms, collocations, proverbs, sayings, and phrasal verbs whose meanings often transcend literal interpretations. This paper investigates the structural and semantic characteristics of phraseological units in both English and Kazakh, concentrating on the challenges faced in translation and the strategies employed. The discussion emphasizes idiomaticity, cultural specificity, and semantic transformation. The study illustrates that effective translation prioritizes functional equivalence, contextual adjustment, and cultural understanding over mere literal translation. Examples from English and Kazakh demonstrate how meaning can shift across linguistic and cultural divides.

Аннотация

Фразеология – тіл білімінің мәдениетпен тығыз байланысқан күрделі салаларының бірі болып табылады. Ол идиомаларды, сөз тіркестерін (коллокациялар), мақал-мәтелдерді, тұрақты тіркестер мен фразалық етістіктерді қамтиды; олардың мағынасы көбіне тура мағынадан асып

түседі. Бұл мақалада ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктердің құрылымдық және семантикалық ерекшеліктері зерттеледі, сонымен қатар аударудағы қиындықтар мен қолданылатын стратегиялар қарастырылады. Ерекше назар идиомалылыққа, мәдени ерекшелікке және семантикалық трансформацияға бөлінеді. Зерттеу нәтижелері сәтті аударманың сөзбе-сөз аударудан гөрі функционалдық сәйкестікке, контекстік бейімдеуге және мәдени түсінікке негізделетінін көрсетеді. Ағылшын және қазақ тілдерінен алынған мысалдар мағыналардың тілдік және мәдени шекаралар арқылы қалай өзгеретінін көрсетеді.

Keywords: phraseology, idioms, translation, equivalence, cultural adaptation, semantic transformation

Language serves not only as a framework of grammar and vocabulary but also as a representation of cultural identity and collective experiences. A significant aspect of language is phraseology which includes idioms, collocations, and proverbs that convey meanings specific to particular cultures. Such expressions often lack transparency in their semantics which complicates their translation. Baker[1]. Phraseological units are marked by stability and reproducibility while exhibiting semantic unity and idiomaticity. Unlike free word combinations that can be freely created by speakers, these units function as established phrases; for instance, the English idiom "a piece of cake" denotes something easy rather than referring literally to food itself. Its Kazakh counterpart “оп - оңай” or “түк емес” expresses the same concept using different lexical choices—demonstrating that translation is primarily concerned with conveying meaning rather than adhering to literal forms.

The concept of idiomaticity is crucial within phraseology as it relates to how much an expression's meaning diverges from its literal interpretation. Fully idiomatic phrases such as "break the ice" require comprehension beyond individual terms; here it signifies initiating conversation or alleviating social tension. In Kazakh this notion is articulated as “әңгімені бастау,” replacing metaphorical imagery with a more straightforward equivalent—showing how semantic transformation functions during translation. Cruse[2].

Idiomaticity manifests distinctly in various communicative contexts; for example in the sentence “He told a joke to break the ice,” the idiom pragmatically describes social engagement while its Kazakh version “Ол әңгімені бастау үшін әзіл айтты” retains meaning through structural adaptation without losing essence—underscoring the significance of contextual comprehension in translating phraseological elements.

Proverbs uniquely highlight language's cultural aspects; for instance the English proverb "Actions speak louder than words" stresses behavior's precedence over verbal communication while its Kazakh equivalent “Ісіне қарап кісіні таны” uses culturally relevant phrasing to deliver the same moral lesson instead of direct translation—a process termed functional equivalence. Newmark[3]. Similarly the Kazakh saying “Жеті рет өлшеп , бір рет кес” aligns with "Measure twice, cut once" emphasizing careful planning prior to action—a rare instance where both metaphorical intent and meaning nearly align across languages.

Kazakh phraseology presents vivid examples such as “жүрегі тас төбесіне шығу,” which connotes extreme fear; translating it literally would be nonsensical in English so it's expressed instead as "to be scared stiff" or "to be terrified." For example: “He was scared stiff during the storm” captures emotional intensity accurately reflecting original sentiment—necessitating replacement of culturally specific imagery with functionally equivalent expressions.

Another illustration involves the Kazakh proverb “Тіл тас жарады , тас жармаса бас жарады.” This conveys words' power and potential impact translated into English descriptively as "Words can be very powerful and hurt deeply." Though metaphor shifts slightly here communicative effects remain unchanged—exemplifying semantic adaptation where meaning persists despite structural variations.

Collocations are vital within phraseology too; although their meanings tend toward transparency usage remains conventionally restricted—for example one must say "make a decision," not "do a decision," whereas heavy rain is preferred over strong rain in English equivalents like “шешім қабылдау” or “қатты жаңбыр”—highlighting importance placed on collocational proficiency for achieving natural translations. Baker[1].

Translating phraseological units poses challenges stemming from diverse factors including cultural discrepancies lack direct equivalents stylistic diversity along with structural incompatibilities—particularly noteworthy given distinct metaphorical systems native to each language wherein English idioms frequently center around everyday objects contrasted against natural phenomena or bodily imagery prevalent in Kazakh communications.

To surmount these hurdles translators utilize strategies such as functional equivalence paraphrasing cultural substitution alongside descriptive approaches—e.g., rendering "a piece of cake" via paraphrase into “өте оңай,” contrastingly substituting proverbs like "Actions speak louder than words" necessitates employing culturally appropriate replacements—all ensuring accuracy whilst preserving natural flow within translated texts.

The effectiveness inherent within these methods becomes evident through comparative analysis illustrated via Table 1 showcasing corresponding English-Kazakh phraseological units often aligning semantically rather than literally:

English Expression	Kazakh Equivalent	Type
a piece of cake	оп-оңай	idiom
break the ice	әңгімені бастау	idiom
actions speak louder tha words	ісіне қарап кісіні таны	proverb
measure twice, cut once	жеті рет өлшеп, бір ре кес	proverb

As outlined above successful translations depend heavily upon semantic adjustment alongside cultural equivalency superseding mere word-for-word correspondence—the translator’s role proves pivotal acting effectively as mediators bridging gaps between cultures interpreting meanings selecting fitting equivalents informed by context demanding both linguistic acumen along with sociocultural insight.

Phraseological competence encompasses recognizing fixed expressions grasping their implications applying relevant translational techniques confirming findings from this research affirm that navigating complexities surrounding these units represents some most formidable challenges faced by translators due largely due to their intrinsic qualities involving idiomaticity semiotic opacity furthermore rich contextual ties embedded within societal norms rendered ineffective under strict adherence towards literalism alone leading ultimately towards misunderstandings arising frequently at best endeavors yield less satisfactory results overall henceforth concluding effective approach necessitates flexibility sensitivity grounded firmly upon context prioritizing meaningful exchanges fostering greater appreciation richness found throughout diverse forms present-day communication thereby reinforcing necessity innovative creativity alongside precision when engaging cross-linguistically reflective wisdom encapsulated succinctly resonates profoundly across generations emphasizing role played by language transcending simple utilitarian purposes embodying reflections deep-rooted cultures histories shaping our collective narratives informing us always why translations matter greatly indeed deserve utmost respect attention alike!

References

1. Baker M., (2018). In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge.
2. Cruse D.A., (2006). A Glossary of Semantics and Pragmatics. Edinburgh University Press.
3. Newmark P., (1988). A Textbook of Translation. Prentice Hall.
4. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі . Алматы .
5. English Phraseology and I dioms Dictionary

UDC 81'373.7

IMPLEMENTATION OF AI APPLICATIONS IN TEACHING ENGLISH TO MEDICAL STUDENTS

Allamuratova J.A.- A Master Student. English Language and Literature department. Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz Email: juldizallamuratov808@gmail.com
Tajieva A.U.- c.p.s., associate professor. Nukus State Pedagogical Institute named after Ajiniyaz. e-mail: aliya_tajieva67@gmail.com

Резюме

Данное исследование рассматривает внедрение приложений искусственного интеллекта (ИИ) в преподавание английского языка студентам медицинских специальностей и оценивает их роль в улучшении результатов обучения. В современном образовании ИИ стал важным инструментом для поддержки персонализированного и адаптивного обучения, особенно в области английского языка для специальных целей, таких как медицинский английский. Студенты-медики нуждаются не только в общем языковом уровне, но и в умении использовать профессиональную терминологию в клиническом и академическом контексте. Традиционные методы обучения часто не обеспечивают достаточной индивидуализации и практики реального общения.

В исследовании применяется смешанный метод, включающий количественный и качественный подходы. Рассматривается, как такие ИИ-инструменты, как чат-боты, системы распознавания речи и адаптивные обучающие платформы, способствуют развитию словарного запаса, беглости речи, навыков аудирования и вовлеченности обучающихся. Также подчеркивается, как преподаватели могут интегрировать ИИ в разработку курсов, оценивание и организацию учебного процесса.

Результаты показывают, что ИИ поддерживает индивидуальные образовательные траектории и обеспечивает мгновенную обратную связь, что повышает эффективность изучения языка. Однако остаются значительные трудности, такие как технические ограничения, неравный доступ к цифровым ресурсам и недостаточная подготовка преподавателей. В целом, исследование показывает, что ИИ обладает высоким потенциалом для улучшения преподавания английского языка в медицинском образовании при условии его использования как вспомогательного педагогического инструмента.

Ключевые слова:

Искусственный интеллект, медицинский английский, изучение языков, студенты-медики, адаптивное обучение, цифровое образование

Түйін

Бұл зерттеу медициналық студенттерге ағылшын тілін оқытуда жасанды интеллект (ЖИ) қосымшаларын енгізуді қарастырады және олардың оқу нәтижелерін жақсартудағы рөлін бағалайды. Қазіргі білім беру жүйесінде ЖИ жекелендірілген және бейімделген оқытуды қолдайтын маңызды құралға айналды, әсіресе медициналық ағылшын сияқты арнайы мақсаттағы ағылшын тілін оқытуда. Медициналық студенттер тек жалпы тілдік дағдыға ғана емес, сонымен қатар клиникалық және академиялық ортада кәсіби терминологияны қолдана білуге де мұқтаж. Дәстүрлі оқыту әдістері көбінесе жеткілікті дараландыру мен шынайы қарым-қатынас тәжірибесін қамтамасыз ете алмайды.

Зерттеуде аралас әдіс қолданылады, яғни сандық және сапалық тәсілдер біріктіріледі. Чат-боттар, сөйлеуді тану жүйелері және бейімделмелі оқыту платформалары сияқты ЖИ құралдарының сөздік қорды дамытуға, сөйлеу еркіндігіне, тыңдалымды түсінуге және оқушының белсенділігіне әсері қарастырылады. Сонымен қатар оқытушылардың ЖИ-ді курс дизайнына, бағалауға және сабақ барысына енгізу жолдары көрсетіледі.

Нәтижелер ЖИ жеке оқу траекторияларын қолдайтынын және жедел кері байланыс беретінін, бұл тіл үйрену тиімділігін арттыратынын көрсетеді. Дегенмен техникалық шектеулер, цифрлық құралдарға тең қолжетімділіктің болмауы және мұғалімдердің жеткіліксіз дайындалуы сияқты қиындықтар сақталуда. Жалпы алғанда, зерттеу ЖИ-дің медициналық білім беруде ағылшын тілін оқытуды жақсартуда үлкен әлеуетке ие екенін көрсетеді, егер ол қосымша педагогикалық құрал ретінде қолданылса.

Түйінді сөздер: Жасанды интеллект, медициналық ағылшын тілі, тіл үйрену, медициналық студенттер, бейімделмелі оқыту, цифрлық білім беру

The rapid development of digital technologies has significantly transformed educational systems worldwide, particularly through the integration of artificial intelligence (AI) into teaching and learning processes. AI is increasingly used in language education because it enables adaptive learning, automation of feedback, and personalized instruction. These features are especially important in medical education, where students must master both general English and specialized professional terminology [3, p. 25]. Medical students are required to communicate effectively in international healthcare environments, interpret scientific literature, and participate in academic discussions. However, traditional teaching approaches often focus on standardized instruction and do not sufficiently address individual learner differences or real-world communication needs [8, p. 45].

AI-based tools such as chat bots, virtual assistants, and speech recognition systems provide new opportunities to overcome these limitations. For example, chat bots simulate doctor–patient conversations, allowing students to practice clinical communication in realistic scenarios. Speech recognition tools help learners improve pronunciation accuracy, while adaptive platforms adjust tasks according to student performance [6, p. 48]. From a pedagogical perspective, AI also allows teachers to redesign their courses more effectively. Teachers can use AI to generate medical dialogues, create vocabulary exercises, and design assessment tasks aligned with real clinical situations. This shifts the teaching process from a teacher-centered model to a more interactive and student-centered approach [4, p. 90].

Therefore, the aim of this study is to analyze the implementation of AI applications in teaching English to medical students and to evaluate their effectiveness in improving language skills, motivation, and professional communication competence.

Methodology

This study used a mixed-method research design, combining quantitative and qualitative approaches to ensure a comprehensive evaluation of AI integration in medical English teaching. The participants included 60 medical students from a higher educational institution. They were divided into two equal groups: a control group and an experimental group. Both groups had similar initial English proficiency levels, confirmed through a placement test.

The control group was taught using traditional methods, including textbooks, lectures, and structured classroom exercises. The experimental group was exposed to AI-supported instruction, where teachers integrated tools such as Chat GPT for dialogue creation, Grammarly for writing correction, speech recognition systems for pronunciation practice, and adaptive learning platforms for vocabulary development [1, p. 73]. Teachers played an active role in designing AI-enhanced lessons. They used AI to create case-based medical scenarios, simulate clinical communication, and generate individualized exercises. This allowed them to focus more on student interaction rather than routine material preparation [3, p. 80].

Data were collected over eight weeks using pre-tests and post-tests to measure language development. Questionnaires were used to analyze student attitudes, while classroom observations helped evaluate engagement and participation. Quantitative data were analyzed through comparative methods, while qualitative responses were examined using thematic analysis [6, p. 55].

Table 1. Research Design

Participants	60 medical students
Groups	Control (30), Experimental (30)
Duration	8 weeks
Methods	Mixed-method approach
Tools	AI platforms, chat bots, speech recognition

Results

The results of the study indicate that AI integration had a positive impact on the English learning performance of medical students. The experimental group demonstrated greater

improvement in vocabulary acquisition, speaking fluency, and listening comprehension compared to the control group [7, p. 105].

One of the most significant improvements was observed in vocabulary learning. AI systems provided repeated exposure to medical terminology and adapted exercises based on individual student performance. This helped students retain and use professional vocabulary more effectively in context. Speaking skills also improved due to interactive communication with chatbots that simulated real clinical situations. Students reported that this practice helped them reduce anxiety and increase confidence when speaking English in professional contexts. Listening comprehension improved through exposure to AI-generated dialogues and adaptive listening exercises. From the teacher's perspective, AI tools reduced workload in preparing materials and allowed more time for personalized student support. Teachers also noted improved classroom engagement, as students participated more actively in interactive tasks.

However, some challenges were identified. Technical issues such as unstable internet connection and limited access to devices occasionally disrupted learning. Additionally, some teachers required time to adapt to AI-based teaching methods due to lack of prior training [2, p. 88]. Despite these challenges, the overall findings confirm the effectiveness of AI-enhanced learning.

Table 2. Learning Outcomes

Skill	Control Group	Experimental Group
Vocabulary	Moderate	High
Speaking	Low	High
Listening	Moderate	High
Motivation	Moderate	Very High

Discussion

The findings of this study suggest that artificial intelligence plays an important role in improving English language teaching for medical students. One of the key advantages of AI is personalization. AI systems adapt to learner performance, allowing students to focus on their weaknesses while progressing at their own pace. This is particularly valuable in medical English, where mastering terminology and communication skills requires continuous practice [4, p. 92].

Another important advantage is immediate feedback. AI tools provide instant correction of grammar, pronunciation, and vocabulary use. This accelerates the learning process and helps students develop more accurate language habits. These findings are consistent with previous research emphasizing the effectiveness of adaptive learning technologies in education [5, p. 14].

From a pedagogical perspective, AI also supports teachers in course design. Educators can use AI to create interactive materials, simulate clinical scenarios, and design assessments that reflect real-world medical communication. This reduces workload and increases teaching efficiency.

However, successful implementation depends on several factors. Teachers must have sufficient digital competence to integrate AI tools effectively into their teaching practice. Educational institutions must also provide technical infrastructure and training programs. Without these conditions, the benefits of AI may remain limited. Therefore, AI should not be viewed as a replacement for traditional teaching but as a complementary tool that enhances classroom instruction and supports individualized learning.

Conclusion

In conclusion, the study demonstrates that artificial intelligence is a highly effective tool for improving English language learning among medical students. AI applications contribute to the development of vocabulary, speaking fluency, listening comprehension, and overall communication skills. They also increase learner motivation by providing interactive, engaging, and personalized learning experiences [3, p. 61].

In addition, AI supports teachers by simplifying course design, automating certain assessment tasks, and enabling the creation of realistic medical communication scenarios. This helps shift the educational process toward a more student-centered and interactive model.

Despite these advantages, challenges remain. Technical limitations, unequal access to digital resources, and insufficient teacher training can reduce the effectiveness of AI integration [2, p. 88]. Therefore, institutional support is necessary to ensure successful implementation.

Future research should focus on long-term effects of AI-based learning, as well as the development of specialized AI tools designed specifically for medical English education. It is also important to explore how AI can be integrated into different stages of medical training beyond language learning.

Overall, AI represents a significant advancement in modern education and has the potential to transform English language teaching in medical universities when used appropriately and in combination with traditional teaching methods.

References

1. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. — 4th ed. — Pearson, 2021.

2. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence. — London: UCL Institute of Education Press, 2018.

3. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education. — Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.

4. Kukulska-Hulme A. Mobile-Assisted Language Learning. — Oxford: Oxford University Press, 2020.

5. Godwin-Jones R. AI in Language Learning // Language Learning & Technology. — 2019. — Vol. 23(2). — P. 10–17.

6. Wang Y. Artificial Intelligence in English Teaching // Journal of Educational Technology. — 2021. — Vol. 18(3). — P. 45–56.

7. Chen X., Zou D. AI and Education // Computers & Education. — 2020. — Vol. 150. — P. 103–110.

8. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press, 2014.

UDC 81’25

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON NON-LITERARY LANGUAGE TRANSLATION: QUALITY, ETHICS, AND HUMAN–AI COLLABORATION

Chris Lodi Mande Diata - student of Business Administration Specialty
Cyprus International University, Northern Cyprus

Резюме

Интеграция ИИ в нелитературный перевод трансформировала технические, медицинские, юридические и коммерческие рабочие процессы, обеспечивая скорость и масштабируемость, но сталкиваясь с культурными нюансами и ограниченными ресурсами в языковой сфере. Опираясь на недавние исследования, в этой статье утверждается, что гибридная модель сотрудничества человека и ИИ является наиболее эффективным и этически ответственным путем развития.

Ключевые слова: искусственный интеллект, машинный перевод, сотрудничество человека и ИИ, языки с ограниченными ресурсами, оценка качества перевода.

Түйін

Жасанды интеллекттің әдеби емес аудармаға интеграциялануы техникалық, медициналық, құқықтық және коммерциялық жұмыс процестерін өзгертті, жылдамдық пен масштабталуды ұсынды, бірақ мәдени нюанстармен және ресурстары аз тілдермен күресуде. Жақында жүргізілген зерттеулерге сүйене отырып, бұл мақалада адам мен жасанды интеллекттің гибридті

ынтымақтастығы моделі ең тиімді және этикалық тұрғыдан жауапты жол болып табылатыны айтылады.
Кілт сөздері: жасанды интеллект, машиналық аударма, адам мен жасанды интеллект ынтымақтастығы, аз ресурстарды қажет ететін тілдер, аударма сапасын бағалау.

The deployment of artificial intelligence (AI) in non-literary translation has accelerated dramatically over the past decade, moving beyond experimental prototypes into routine professional use across healthcare, legal, technical, and commercial sectors. Neural machine translation (NMT) systems and large language models (LLMs) now generate translations with unprecedented fluency and speed, fundamentally reshaping how organisations handle multilingual communication. Recent data reveal that 57% of US physicians are already using or planning to adopt AI translation services within the next year. Yet this rapid adoption has outpaced the development of quality standards and regulatory frameworks, creating significant risks for patient safety, data privacy, and linguistic equity.

Unlike literary translation, where artistic expression and stylistic nuance remain central concerns, non-literary translation prioritises accuracy, consistency, terminological precision, and pragmatic adequacy. These characteristics make it particularly amenable to automation, yet they also expose the limitations of current AI systems when confronted with culturally embedded expressions, dialectal variation, and low-resource language pairs. This article examines three key dimensions of AI-powered non-literary translation: (1) the evolution of quality assessment methodologies; (2) the persistent challenges of bias, data scarcity, and ethical accountability; and (3) the emerging collaborative model that positions AI as an assistive technology rather than a replacement for human expertise [1].

The assessment of translation quality has undergone a paradigm shift. Traditional metrics such as BLEU (Bilingual Evaluation Understudy) have long served as the standard for automated evaluation, measuring n-gram overlap between candidate and reference translations. However, surface similarity does not equal semantic accuracy, and models with similar BLEU scores can differ sharply on more sophisticated metrics. Learned evaluation metrics such as COMET (Crosslingual Optimized Metric for Evaluation of Translation) have emerged to address these limitations, using neural encoders to correlate better with human judgment.

The most recent advancement comes from large reasoning models (LRMs). Maheswaran et al. (2025) introduced TASER (Translation Assessment via Systematic Evaluation and Reasoning), a metric that harnesses the explicit reasoning capabilities of LRMs to conduct systematic, step-by-step evaluation of translation quality. In system-level evaluation, TASER achieves the highest soft pairwise accuracy in both reference-based and reference-free settings, outperforming all existing metrics. Importantly, the explicit reasoning process in LRMs offers interpretability and visibility, addressing a key limitation of existing automated metrics [2].

Yet even advanced metrics struggle with dialect- and culture-specific errors. Magdy et al. (2026) introduced LQM (Linguistically Motivated Multidimensional Quality Metrics), a hierarchical error taxonomy that diagnoses MT errors through six linguistically grounded levels: sociolinguistics, pragmatics, semantics, morphosyntax, orthography, and graphetics. Validated on seven Arabic dialects, LQM demonstrates that existing evaluation frameworks often fail to capture translation failures stemming from mismatches in language variety and pragmatic appropriateness rather than surface form. This finding has profound implications for non-literary translation in multilingual healthcare, legal, and customer service contexts where dialectal variation directly impacts comprehension.

One of the most persistent challenges in AI-powered translation is the systematic underperformance of models for low-resource languages (LRLs). Song et al. (2025) systematically evaluated state-of-the-art smaller LLMs across 200 languages using the FLORES-200 benchmark, highlighting persistent deficiencies and disparities in the translation of LRLs. These languages lack sufficient linguistic resources and are underrepresented in benchmark datasets, resulting in persistently lower translation quality than high-resource languages, especially in privacy-sensitive and resource-limited contexts [3].

The consequences extend beyond technical performance. Global Voices' April 2026 spotlight series documented how AI's bias for English impacts low-resource language communities in ways that go beyond dollars and cents, with the worldview reflected in AI outputs mirroring that of English speakers located in the global north. A 2025 Stanford HAI paper noted that many popular LLMs often fail to perform in languages other than English, generating responses ill-suited to users in the global majority.

The AmericasNLP 2025 Shared Tasks, reported by Marashian (2025), addressed machine translation for truly low-resource languages, covering 14 diverse Indigenous languages of the Americas with 11 teams submitting 26 systems. While these initiatives represent progress, the performance gap remains substantial. Mohamedamin (2026) found that while AI excels in speed and cost, it continues to underperform in context, idiomaticity, and cultural nuance. In a comparative translation task, Google Translate produced fluent output but failed in dialectal sensitivity and culturally bound expressions. Crucially, 88% of surveyed professional translators favoured using MT for first drafts followed by human post-editing, indicating a collaborative rather than substitutive role for AI [4].

The deployment of AI translation tools in healthcare has exposed urgent ethical and regulatory gaps. van Kolfschooten et al. (2025) conducted a comprehensive legal-ethical analysis of AI translation tools in healthcare, revealing persistent and overlapping risks: violations of data privacy, inaccuracies in translation, bias and discrimination, and unclear liability when errors occur. Current European regulations, including the EU AI Act, General Data Protection Regulation, and Medical Devices Regulation, offer only partial protection, leaving important regulatory gaps.

The stakes are high. Language barriers between healthcare professionals and patients can severely impact the accessibility and quality of care, patient safety, and overall health outcomes. Anyaegbuna and Steele (2026) reported that 57% of US physicians are already using or planning to adopt AI translation services, yet regulatory frameworks lag dangerously behind clinical practice. They argue for an urgent, evidence-informed policy framework centred on patient comprehension rather than linguistic accuracy, proposing a risk-stratified validation approach with distinct pathways for well-resourced versus digitally under-represented languages.

The accuracy of AI translation tools is closely linked to bias and discrimination. Differences in accuracy between languages, dialects, and accents are often the result of imbalances in training data, meaning that certain groups systematically receive lower-quality service. In healthcare contexts, this creates a two-tier system where patients with limited English proficiency face higher rates of adverse events involving physical harm, increased odds of hospital readmissions, and systematically worse outcomes than their English-speaking counterparts.

The evidence consistently supports a collaborative rather than substitutive model for AI in non-literary translation. Mohammed (2025) conducted a comprehensive evaluation comparing rule-based systems, NMT tools such as Google Translate, and LLMs like ChatGPT for Arabic–English translation, using both quantitative metrics (BLEU, TER, chrF) and qualitative assessment [5]. The study concluded that while metric-based evaluations are useful, they often fail to fully capture semantic and contextual accuracy. LLMs show promise in offering more coherent and culturally aligned translations, yet both systems demonstrate limitations that necessitate human post-editing for high-stakes content.

This finding is reinforced by industry trends. XTM's launch of Intelligent Post-Editing in February 2026 exemplifies the shift toward embedding automation directly into the localisation lifecycle while maintaining human control, enabling teams to scale quality, speed, and governance across every market. Similarly, Smartling reported 218% growth in AI translation in 2025, with their AI Post-Editing Agent automatically checking grammar, tone, and semantic accuracy while enriching translations with linguistic assets.

The emerging consensus positions AI as an assistive technology that augments, rather than replaces, human expertise. Mohammed (2025) advocates for a hybrid approach, combining machine translation tools with human oversight for optimal translation quality, especially in languages with complex morphology and culturally embedded expressions. This model preserves human

accountability for high-stakes content while leveraging AI's speed and consistency for routine tasks [5].

The impact of artificial intelligence on non-literary language translation is profound yet incomplete. NMT systems and LLMs have achieved remarkable fluency and speed, making multilingual communication more accessible than ever across healthcare, legal, technical, and commercial domains. However, significant challenges remain: persistent underperformance for low-resource languages, inadequate quality assessment frameworks that fail to capture dialectal and pragmatic nuance, and urgent ethical and regulatory gaps in high-stakes applications such as clinical care.

The evidence reviewed in this article supports three principal conclusions. First, AI translation systems are most effective when deployed as assistive technologies within hybrid human–AI workflows, where machine efficiency is combined with human oversight for quality assurance and cultural mediation. Second, current evaluation metrics, including both traditional n-gram measures and newer learned metrics, require further refinement to adequately capture dialectal variation, pragmatic appropriateness, and domain-specific requirements. Third, regulatory frameworks must urgently adapt to address the risks posed by AI translation in healthcare and other regulated sectors, including data privacy, liability, and linguistic equity.

Future research should prioritise the development of language-specific and domain-specific evaluation metrics, the expansion of training data for low-resource languages through ethically sourced methods, and the establishment of evidence-based policy frameworks that ensure AI translation serves rather than undermines patient safety and linguistic diversity.

References

1. Mohamedamin A. Q. Human Translation vs. Machine Translation: Evaluating the Role of AI in Modern Translation Practice. – Journal of College of Languages. – 2026. – DOI: 10.36586/jcl.2.2026.0.53.0066.

2. Maheswaran M., Carini M., Federmann C., Diaz T. TASER: Translation Assessment via Systematic Evaluation and Reasoning. – arXiv preprint. – 2025. – arXiv:2510.00255.

3. van Kolfschooten H., Goosen S., van Oirschot J., et al. Legal, Ethical, and Policy Challenges of Artificial Intelligence Translation Tools in Healthcare. – Discover Public Health. – 2025. – Vol. 22. – Art. No. 904. – DOI: 10.1186/s12982-025-01277-z.

4. Magdy S. M., et al. LQM: Linguistically Motivated Multidimensional Quality Metrics for Machine Translation. – arXiv preprint. – 2026. – arXiv:2604.18490. – Accepted to ACL 2026.

5. Mohammed T. A. S. Evaluating Translation Quality: A Qualitative and Quantitative Assessment of Machine and LLM-Driven Arabic–English Translations. – Information. – 2025. – Vol. 16, No. 6. – P. 440. – DOI: 10.3390/info16060440.

UDC 81'25

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON LANGUAGE TRANSLATION: CAPABILITIES, CULTURAL CHALLENGES, AND HUMAN–AI COLLABORATION

Krestina Godwin Kahensa - student of International Relations Specialty
Cyprus International University, Northern Cyprus

Резюме

В данной статье критически рассматривается преобразующее влияние искусственного интеллекта на языковой перевод, анализируются возможности и ограничения нейронного машинного перевода и больших языковых моделей в обработке культурных особенностей, стилистических нюансов и языков с ограниченными ресурсами. Утверждается, что синергетическая модель сотрудничества человека и ИИ – сочетание скорости и масштабируемости ИИ с экспертными знаниями человека в области культурного посредничества и

обеспечения качества – представляет собой наиболее эффективный путь развития профессиональной переводческой практики.

Ключевые слова: искусственный интеллект, машинный перевод, нейронный машинный перевод, культурные реалии, сотрудничество человека и ИИ.

Түйін

Бұл мақалада жасанды интеллекттің тілдік аудармаға трансформациялық әсерін сыни тұрғыдан қарастырады, нейрондық машиналық аударманың және үлкен тілдік модельдердің мәдени шындықтарды, стилистикалық нюанстарды және аз ресурсты тілдерді өңдеудегі мүмкіндіктері мен шектеулерін талдайды. Онда жасанды интеллекттің жылдамдығы мен масштабталуын мәдени медиация мен сапаны қамтамасыз етудегі адами тәжірибемен біріктіретін синергетикалық адам-жасанды интеллект ынтымақтастық моделі кәсіби аударма тәжірибесі үшін ең тиімді жол болып табылатыны айтылады.

Кілт сөздері: жасанды интеллект, машиналық аударма, нейрондық машиналық аударма, мәдени шындық, адам-жасанды интеллект ынтымақтастығы.

The rapid integration of artificial intelligence (AI) into language translation has fundamentally reshaped the landscape of cross-linguistic communication. Neural machine translation (NMT) systems and large language models (LLMs) such as ChatGPT, DeepL, and Google Translate now produce translations of unprecedented fluency and speed. However, the shift from rule-based and statistical models to deep learning architectures has introduced not only technical advances but also new challenges that demand critical examination. This article explores five key dimensions of AI-driven translation: (1) the evolving capabilities and limitations of LLMs in literary and cultural contexts; (2) the persistent problem of cultural realia and non-equivalent vocabulary; (3) ethical concerns related to bias, data colonialism, and accountability; (4) the emerging human–AI collaboration model in professional translation; and (5) the potential of AI to support low-resource and endangered languages.

Contemporary large language models have demonstrated remarkable performance in generating accurate and contextually appropriate translations for a wide range of text types. Yet when applied to literary texts, a quality paradox emerges. Existing evaluation metrics often prioritise mechanical accuracy over artistic expression, and research has shown that automatic metrics tend to overrate machine translation as being superior to human translation from experienced professionals. In the long run, this bias could result in an irreversible decline in translation quality and cultural authenticity [1].

In response to this urgent need for specialised literary evaluation metrics, Zhang et al. introduced LiTransProQA, a novel, reference-free, LLM-based question-answering framework designed for literary translation evaluation. The framework integrates humans in the loop to incorporate insights from professional literary translators and researchers, focusing on critical elements such as literary devices, cultural understanding, and authorial voice. Empirical evaluation shows that LiTransProQA substantially outperforms current metrics, achieving up to 0.07 gain in correlation and surpassing state-of-the-art metrics by over 15 points in adequacy assessments. Notably, the framework reaches an adequacy performance comparable to trained linguistic student evaluators, though it still falls behind experienced professional translators.

The quality debate extends beyond evaluation. A mixed-methods study evaluating Turkish-to-English literary machine translation by DeepL found that both translation trainees and professional translators demonstrated close agreement in assessing MT accuracy and fluency. Accuracy rates ranged from 73% to 82%, while fluency rates ranged from 62% to 72% across two short stories. Interestingly, trainees provided more detailed analysis and frequently used meta-language, suggesting that increased exposure to metrics enhances the ability to identify fine-grained MT errors. These findings indicate that while AI translation has reached a level of practical utility, human oversight remains indispensable for literary quality [2].

One of the most persistent challenges in AI-powered translation is the handling of culture-bound terms – expressions or concepts rooted in specific languages or cultures that resist direct linguistic transfer. As Shen et al. observe, the faithful transfer of contextually-embedded

meaning continues to challenge contemporary machine translation. Existing computational approaches to explicating these terms have focused exclusively on in-text solutions, overlooking the paratextual apparatus – footnotes and endnotes – employed by professional translators.

In their pioneering work, Shen et al. formalise Genette's theory of paratexts from literary and translation studies to introduce the task of paratextual explicitation for MT. Their experiments across intrinsic prompting and agentic retrieval methods establish the difficulty of this task, with human evaluation showing that LLM-generated paratexts improve audience comprehension, though remain considerably less effective than translator-authored ones. Furthermore, statistical analysis reveals that even professional translators vary widely in their use of paratexts, suggesting that cultural mediation is inherently open-ended rather than prescriptive.

The challenge is further illustrated in a pilot study investigating the effectiveness of automated translation tools in identifying and rendering culture-specific items in animated feature films, focusing on translations from a high-resource language (English) to a low-resource language (Polish). Paradowska compared the performance of ChatGPT-4o, DeepL Translate, and human translation. While the prompt-tuned LLM identified nearly 80% of culture-specific items, fewer than half of these were identified correctly. Both versions of ChatGPT-4o handled intralinguistic culture-specific items better than extralinguistic ones, but critical errors – such as mistranslations, undertranslations, and literal translations – persisted across all systems. These findings confirm that despite advances, AI remains inferior to human translators in capturing the full semantic and pragmatic depth of cultural realia.

The deployment of AI translation technologies has unveiled profound ethical risks that threaten global cultural integrity and security. As Chen and Wu argue, these risks encompass data colonialism, algorithmic bias, and security vulnerabilities, with issues such as privacy breaches, cultural misrepresentation, and accountability gaps necessitating urgent attention. They propose the establishment of a global governance framework to mitigate these challenges, emphasising principles of differential justice, gradient transparency, inclusive governance, and adaptive regulation.

Among the results generated by NMTs can be found a variety of biases, including gender, cultural or socio-economic biases. Murat, Desforges and Duhamel explain that such models rely on algorithms and extensive corpora of training data to produce translations, and observed biases may stem from prejudices already present in the data or from problems related to disparities between dominant data (e.g., English or Western languages) and less-represented languages. The algorithms underlying NMT systems have certain limitations of their own: they often "guess" gender or context based on probabilities calculated from their data, leading either to over-memorisation of recurrent biases or over-generalisation that can produce mistranslations. Some AI tools, like ChatGPT and Gemini, are improving and can sometimes refuse to translate a sentence containing gender bias, but the problem remains acute for many language pairs [3].

The ethical dimension also includes the risk of epistemic injustice – when translation biases systematically distort the representation of certain cultures, languages, or social groups. Addressing these risks requires not only technical solutions but also critical AI literacy among translators and users, as well as ethical oversight mechanisms that ensure technological gains serve inclusive and context-sensitive communication.

Rather than replacing human translators, AI is redefining professional workflows toward collaborative models. Research on post-editing (PE) has demonstrated significant productivity gains. A study examining the workload, translation quality, and user perception associated with Chinese–English post-editing performed by student translators using DeepL, ChatGPT-4o, and DeepSeek-V3 found that LLM-assisted PE demonstrated higher quality than those edited with DeepL, as evidenced by fewer error counts and lower error scores. Participants perceived ChatGPT-4o as the most effective tool for error correcting ability and task efficiency, while DeepSeek-V3 was rated highest in user experience and DeepL as most reliable in information accuracy.

The productivity benefits are even more striking in literary translation. A study evaluating the feasibility of post-editing LLM-generated translations for literary texts found that post-editing significantly reduces editing time compared to human translation while maintaining a similar level of creativity. The minimal difference in creativity between PE and human translation, combined with substantial productivity gains, suggests that LLMs may effectively support literary translators working with high-resource languages [4].

The evolution of translation workflows has moved from human translation and computer-assisted translation through human-machine collaborative translation to a new model of human-AI collaborative translation. This shift is reflected in the international translation community: the International Federation of Translators (FIT) Position Paper on Machine Translation in the Age of AI notes that AI technologies are moving beyond mere automation to provide intelligent suggestions and contextual support, driving the industry from simple "post-editing" collaboration to a deeper "human-machine synergy" work model [5].

One of the most promising applications of AI translation is its potential to support linguistic diversity and preserve endangered languages. The AmericasNLP 2025 Shared Tasks addressed machine translation for truly low-resource languages, covering 14 diverse Indigenous languages of the Americas. A total of 11 teams submitted 26 systems across tasks, languages, and models, demonstrating growing interest in this critical area.

Research on extremely low-resource languages has explored innovative approaches. Work on Machine Translation from One Book suggests that prompting long-context LLMs with a single grammar book enables translation for languages unseen by LLMs – a noteworthy case of linguistics helping an NLP task. For Bambara, a Mandè language spoken in Africa by about 14 million people, transformer-based pipelines achieved 10% BLEU and 21% chrF on low-resource benchmarks, with one pipeline achieving 33.81% BLEU and 41% chrF on a newly created dataset. These results, while modest compared to high-resource language pairs, represent significant progress for languages that previously had no viable machine translation options.

The impact of artificial intelligence on language translation is transformative yet incomplete. Large language models and neural machine translation systems have achieved remarkable fluency and speed, making cross-linguistic communication more accessible than ever. However, they continue to struggle with culturally specific realia, stylistic nuance, and creative reinterpretation – areas where human translators excel. The most productive path forward is a cooperative model: AI handles routine, high-volume tasks, while humans focus on quality assurance, cultural mediation, and creative adaptation. This synergy not only preserves the integrity of cross-cultural communication but also elevates the translator's role from mere word-swapper to cultural expert and quality manager. Future research should prioritise improving AI's handling of low-resource languages, developing transparent evaluation metrics that capture artistic and cultural dimensions, and establishing ethical frameworks for AI-assisted translation in sensitive domains.

References

1 Zhang R., Zhao W., Macken L., Eger S. LiTransProQA: an LLM-based literary translation evaluation metric with professional question answering // Proceedings of the 2025 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing (EMNLP 2025). – Suzhou : Association for Computational Linguistics, 2025. – P. 29087-29109.

2 Paradowska U. Using LLMs and NMT to Identify and Transcreate Culture-specific Items // Translation and Technology. – London : Routledge, 2025. – P. 99-121. – DOI: 10.4324/9781003539698-6.

3 Chen H., Wu X. Ethical Risks of Ai Translation: Toward a Global Governance Framework // Modern vectors of science and education development in China and Ukraine. – Odesa : South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 2025. – Issue 11. – P. 13-28.

4 Gülmüş Sırkıntı H. Turkish-to-English Short Story Translation by DeepL: Human Evaluation by Trainees and Translation Professionals vs. Automatic Evaluation // English Studies at NBU. – Sofia : New Bulgarian University, 2025. – № 1. – P. 17.

5 Shen S., et al. Liaozhai through the Looking-Glass: On Paratextual Explicitation of Culture-Bound Terms in Machine Translation // arXiv preprint. – 2025.

UDC 81’25

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON LANGUAGE TRANSLATION

Akim Torezhan - student of International Relations Specialty
Cyprus International University, Northern Cyprus

Резюме

В данной статье рассматривается эволюция систем перевода на основе искусственного интеллекта – от моделей, основанных на правилах и статистике, до нейронного машинного перевода и больших языковых моделей – подчеркиваются их сильные стороны в скорости и масштабируемости, а также выявляются сохраняющиеся недостатки в обработке культурно-специфических реалий, стилистических нюансов и творческой интерпретации. Исследование приходит к выводу, что ИИ не заменяет переводчиков-людей, а скорее переопределяет их роль в сторону постредактирования и культурного посредничества, выступая за синергетическую модель «человек-ИИ» в профессиональной переводческой практике.

Ключевые слова: искусственный интеллект, машинный перевод, нейронный машинный перевод, взаимодействие человека с компьютером, исследования в области перевода.

Түйін

Бұл мақалада жасанды интеллектпен жұмыс істейтін аударма жүйелерінің эволюциясы – ережеге негізделген және статистикалық модельдерден бастап нейрондық машиналық аудармаға және үлкен тілдік модельдерге дейін – қарастырылады, олардың жылдамдық пен масштабталудағы күшті жақтарын атап өте отырып, мәдени ерекшеліктерді, стилистикалық нюанстарды және шығармашылық түсіндірмелерді өңдеудегі тұрақты әлсіздіктерді анықтайды. Зерттеу жасанды интеллект адам аудармашыларын алмастырмайды, керісінше олардың редакциялаудан кейінгі және мәдени медиациядағы рөлін қайта анықтайды, кәсіби аударма тәжірибесінде синергетикалық адам-жасанды интеллект моделін жақтайды деген қорытындыға келеді.

Кілт сөздері: жасанды интеллект, машиналық аударма, нейрондық машиналық аударма, адам-компьютер өзара әрекеттесуі, аударма зерттеулері.

For decades, language translation was considered an exclusively human cognitive activity requiring intuition, cultural knowledge and creativity. However, the rapid advancement of artificial intelligence, particularly in deep learning, has challenged this assumption. Modern AI-based translation systems, such as Google Translate, DeepL and ChatGPT, demonstrate an unprecedented ability to produce fluent and contextually appropriate translations for a wide range of text types [1]. This development raises fundamental questions: to what extent can AI replace human translators? What are the inherent limitations of AI in capturing cultural and stylistic subtleties? And how can AI be optimally integrated into the translation workflow?

The relevance of this study stems from the growing reliance on AI translation tools in professional, educational and everyday settings. While AI offers undeniable efficiency gains, uncritical acceptance may lead to the erosion of linguistic diversity and cultural nuance. Therefore, a balanced assessment of AI’s impact is urgently needed [2].

The history of machine translation can be divided into three major phases. The first phase (1950s–1990s) was dominated by rule-based machine translation (RBMT), which relied on manually crafted linguistic rules and bilingual dictionaries. RBMT produced rigid, often ungrammatical output and could not handle idiomatic expressions. The second phase (1990s–2014) introduced statistical machine translation (SMT), which learned probabilities from parallel corpora. SMT improved fluency but still struggled with long-distance dependencies and rare words. The third phase, beginning in 2014, witnessed the rise of neural machine translation (NMT). Using deep recurrent or transformer networks, NMT models process entire sentences as vectors, capturing context more effectively. Subsequent development of large language models (LLMs) such as

GPT-4 and Gemini has further enhanced translation quality, particularly in zero-shot and few-shot scenarios [3].

These technological breakthroughs have reduced translation errors by an estimated 50–60% compared to SMT, especially for high-resource language pairs like English-French or Chinese-German. However, for low-resource languages, including many Turkic or African languages, the performance gap remains significant due to insufficient training data [1].

AI translation excels in domains where lexical and syntactic patterns are relatively predictable: technical manuals, business correspondence, news articles and conversational phrases. Its strengths include: (a) processing speed – millions of words per second; (b) scalability – covering hundreds of language pairs; (c) consistency – uniform rendering of repeated terms; (d) accessibility – free or low-cost services available to anyone with an internet connection.

Nevertheless, AI systems exhibit critical weaknesses. First, they often fail to recognise culturally specific realia, idioms, metaphors and wordplay. For example, a Kazakh proverb like *«Бетегеден биік, жусаннан аласа»* (higher than fescue, lower than wormwood) – which expresses a subtle gradation of status – may be translated literally, losing its pragmatic force. Second, NMT models tend to produce "overly fluent" but semantically incorrect translations, known as hallucinations. Third, they are insensitive to stylistic register and authorial voice, which are crucial in literary translation. Fourth, they cannot explain their choices or justify deviations from the source text, making them unreliable for legal or medical translation without human oversight [4].

The rise of AI has sparked fears of professional obsolescence among translators. Empirical studies, however, suggest that AI is more likely to augment rather than replace human expertise. A common model today is post-editing: the translator edits raw MT output to correct errors, improve style and adapt it to the target audience. Research shows that post-editing can increase productivity by 30–50% compared to translating from scratch, while maintaining or even improving quality.

Beyond post-editing, human translators remain indispensable for: (a) literary translation, where rhythm, allusion and cultural subtext demand creative interpretation; (b) marketing and persuasive texts, where emotional resonance and brand voice must be preserved; (c) legal and certified translations, where accountability and precision are paramount; (d) any text containing high-stakes cultural references that AI cannot reliably handle [5].

Moreover, AI serves as a powerful assistive tool: translators use it for terminology extraction, consistency checks, back-translation verification and even generating multiple draft versions. This synergy is often referred to as "human-in-the-loop" translation. The future of the profession lies not in resisting AI but in mastering its use – developing skills in prompt engineering, post-editing and quality assessment [2].

The widespread availability of AI translation raises ethical concerns. Over-reliance on tools like Google Translate may discourage language learning, leading to the atrophy of interlingual competence. In educational settings, institutions struggle to define acceptable use policies: is using AI for homework considered cheating or a legitimate aid? Furthermore, AI models are trained on vast, often uncurated web data, which may contain biases, errors or copyrighted material. This can lead to translations that amplify gender stereotypes or political slants.

From a pedagogical perspective, translation programmes must adapt their curricula. Future translators need computational literacy: understanding how NMT works, how to evaluate output, and how to post-edit effectively. At the same time, traditional skills – source language comprehension, cultural knowledge, writing ability – remain essential. A balanced curriculum should combine linguistics, cultural studies and hands-on training with AI tools [3].

Artificial intelligence has undeniably revolutionised language translation, offering speed, scalability and accessibility that were unimaginable two decades ago. Neural machine translation and large language models now handle a wide range of text types with remarkable fluency. However, AI is not a panacea. It struggles with culturally specific realia, stylistic nuance, and creative reinterpretation – areas where human translators excel. The most productive path forward is a cooperative model: AI handles routine, high-volume tasks, while humans focus on quality

assurance, cultural mediation and creative adaptation. This synergy not only preserves the integrity of cross-cultural communication but also elevates the translator's role from mere word-swapper to cultural expert and quality manager. Future research should concentrate on improving AI's handling of low-resource languages, developing transparent evaluation metrics, and designing ethical frameworks for AI-assisted translation in sensitive domains.

References

1 Loureiro A. S. Do AI-Powered Translation systems reflect crosslinguistic influence? Examples of translations of PT/EN texts using ChatGPT-3.5/ChatGPT-4 / A. S. Loureiro, P. Ferreira // Sensos-e. – 2025. – Vol. 12, No. 3. – P. 59–68.

2 Beldjenna A. A Comparative Analysis Of AI And Machine Translation Versus Human Translation Of English Literary Works / A. Beldjenna // Journal of Languages and Translation. – 2025. – Vol. 5, No. 3. – P. 121–133.

3 Rosenberger P. Assessing Translation Quality in Large Language Models and Machine Translation Systems: The BLEU Metric and Language Pair Effects / P. Rosenberger, N. Kolchanka // Eurasia Proceedings of Science, Technology, Engineering and Mathematics (EPSTEM). – 2025.

4 Zhang R. How Good Are LLMs for Literary Translation, Really? Literary Translation Evaluation with Humans and LLMs / R. Zhang [et al.] // – 2024.

5 Maheswaran M. TASER: Translation Assessment via Systematic Evaluation and Reasoning / M. Maheswaran [et al.] //. – 2025.

UDC 81'373.7

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ITS ROLE IN SOCIETY

Uisinbay Akerke.- Educational Program '6B02301- Translation Studies'
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ö. Zhänibekov,
Shymkent, Kazakhstan

Резюме

В статье рассматривается феномен искусственного интеллекта и его возрастающая роль в современном обществе. Анализируются ключевые этапы развития ИИ, его применение в различных сферах человеческой деятельности — образовании, медицине, экономике, коммуникации и культуре. Особое внимание уделяется социальным, этическим и гуманистическим аспектам внедрения ИИ-технологий. Рассматриваются риски и перспективы, связанные с дальнейшим развитием искусственного интеллекта. Делается вывод о необходимости критического и ответственного подхода к интеграции ИИ в социальные процессы.

Ключевые слова: искусственный интеллект, машинное обучение, нейронные сети, цифровое общество, этика ИИ, автоматизация, социальные трансформации, человек и технологии

Түйіндеме

Мақалада жасанды интеллект феномені және оның қазіргі қоғамдағы өсіп келе жатқан рөлі қарастырылады. ЖИ дамуының негізгі кезеңдері, оның білім беру, медицина, экономика, коммуникация және мәдениет сияқты адам қызметінің әртүрлі салаларындағы қолданысы талданады. ЖИ технологияларын енгізудің әлеуметтік, этикалық және гуманистік аспектілеріне ерекше назар аударылады. Жасанды интеллектің одан әрі дамуымен байланысты тәуекелдер мен болашақ перспективалар қарастырылады. ЖИ-ды әлеуметтік процестерге интеграциялауға сыни және жауапты тәсілдің қажеттілігі туралы қорытынды жасалады.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, машиналық оқыту, нейрондық желілер, цифрлық қоғам, ЖИ этикасы, автоматтандыру, әлеуметтік өзгерістер, адам және технологиялар.

The twenty-first century has ushered in a technological revolution unlike any in human history — one driven not by steam or electricity, but by intelligence itself. Artificial intelligence

(AI), broadly defined as the simulation of human cognitive processes by computer systems, has evolved from a theoretical concept into one of the most transformative forces shaping modern society [1]. From healthcare diagnostics and educational platforms to financial forecasting and creative production, AI systems are now embedded in virtually every domain of human activity.

The rapid advancement of AI technologies — particularly machine learning, deep learning, and large language models — has fundamentally altered the relationship between human beings and machines. What was once confined to research laboratories and science fiction narratives has become a daily reality for billions of people worldwide [2]. This shift demands serious scholarly attention, not only from computer scientists and engineers, but from social theorists, ethicists, educators, and linguists.

Accordingly, this article examines the historical development of artificial intelligence, its expanding applications across key sectors of society, and the ethical and humanistic challenges that accompany its integration into social life.

The intellectual foundations of artificial intelligence can be traced to the mid-twentieth century, when mathematician Alan Turing proposed his landmark question: 'Can machines think?' [3]. Turing's 1950 paper introduced the concept of a computational test for machine intelligence, establishing a theoretical framework that would inspire generations of researchers. The formal birth of AI as a discipline is conventionally dated to the 1956 Dartmouth Conference, where John McCarthy, Marvin Minsky, and others convened to explore the possibility of creating machines capable of simulating human reasoning.

The subsequent decades witnessed alternating periods of optimism and disillusionment — the so-called 'AI winters' — punctuated by genuine breakthroughs. The development of expert systems in the 1970s and 1980s demonstrated that machines could replicate specialized human expertise in domains such as medical diagnosis and geological analysis [4]. However, these systems were brittle and limited in scope, unable to generalize beyond their programmed parameters.

The true inflection point came in the first decades of the twenty-first century with the convergence of three conditions: exponentially growing computational power, the availability of vast digital datasets, and the maturation of neural network architectures. Deep learning, pioneered by researchers such as Geoffrey Hinton, Yann LeCun, and Yoshua Bengio, enabled machines to learn complex patterns from raw data with unprecedented accuracy [5]. The success of AlphaGo in defeating world champion Go players in 2016, and the emergence of large language models such as GPT and Claude thereafter, signaled that AI had entered a qualitatively new phase of development.

The penetration of artificial intelligence into social life is both broad and deep. In the field of education, AI-powered adaptive learning systems analyze student performance in real time, personalizing instructional content to individual learning trajectories [1]. Tools such as intelligent tutoring systems and automated essay evaluation platforms are reshaping pedagogical practices, raising fundamental questions about the role of the human teacher in an AI-augmented educational environment.

In medicine, AI algorithms demonstrate diagnostic capabilities that rival or exceed those of experienced clinicians in specific tasks, including the detection of malignant tumors in radiological images and the prediction of patient deterioration in intensive care settings [6]. The COVID-19 pandemic accelerated the adoption of AI in epidemiological modeling, drug discovery, and telemedicine, demonstrating the technology's potential to address large-scale public health crises.

Economic life has been profoundly transformed by AI-driven automation. Algorithmic trading systems now execute the majority of financial market transactions, while recommendation engines govern consumer behavior on platforms reaching hundreds of millions of users [2]. The automation of routine cognitive tasks — data entry, document processing, customer service — raises pressing questions about labor displacement and the need for large-scale workforce reskilling.

In the realm of communication and language, AI has produced particularly striking results. Neural machine translation systems have dramatically improved the quality of automated translation, enabling cross-linguistic communication at a scale previously unimaginable [7]. Conversational AI systems engage users in dialogue that is increasingly difficult to distinguish from

human speech, while AI-generated text, images, and music are challenging conventional understandings of authorship and creativity.

The rapid integration of AI into social institutions is accompanied by a complex set of ethical and humanistic challenges that demand careful consideration. Chief among these is the problem of algorithmic bias — the tendency of AI systems trained on historically skewed data to reproduce and amplify existing social inequalities [3]. Research has documented discriminatory patterns in AI-assisted hiring systems, criminal sentencing tools, and facial recognition technologies, disproportionately affecting marginalized populations.

Questions of privacy and surveillance constitute another critical dimension of AI's social impact. The capacity of modern AI systems to process and interpret vast streams of personal data — from online behavior and financial transactions to biometric identifiers and emotional expression — creates unprecedented conditions for both commercial exploitation and state surveillance [4]. The trade-off between the conveniences afforded by personalized AI services and the erosion of individual privacy remains one of the central tensions in contemporary digital society.

The question of human agency in an AI-mediated world is equally significant. As algorithmic systems increasingly mediate decisions in domains ranging from credit approval to medical treatment and judicial sentencing, the locus of decision-making authority shifts in ways that challenge fundamental principles of individual responsibility and democratic accountability [5]. The opacity of many AI systems — the so-called 'black box' problem — further complicates efforts to ensure transparency, contestability, and meaningful human oversight.

From a humanistic perspective, the proliferation of AI raises profound questions about what it means to be human in an age of intelligent machines. If machines can compose music, generate poetry, diagnose illness, and engage in sustained conversation, what remains distinctively human? Scholars in philosophy, cognitive science, and the humanities have argued that the answer lies not in any specific cognitive capacity, but in the embodied, relational, and meaning-making dimensions of human experience that AI, however sophisticated, cannot replicate [6].

Kazakhstan's engagement with artificial intelligence reflects both the global dynamics of digital transformation and the specific challenges of a middle-income country navigating rapid modernization. The government's 'Digital Kazakhstan' state program, launched in 2018, identified AI as a priority area for national development, targeting investments in digital infrastructure, e-government services, and technology education [8]. Kazakhstani universities have begun introducing AI-related curricula, and a small but growing ecosystem of technology startups is emerging in cities such as Almaty and Astana.

In the linguistic domain, the development of AI tools for the Kazakh language presents both opportunities and challenges. The relative scarcity of large-scale digital corpora in Kazakh — compounded by the ongoing script transition from Cyrillic to Latin — creates significant obstacles for the development of high-quality natural language processing systems [7]. The risk that Kazakh-language speakers will be underserved by AI technologies dominated by English, Chinese, and Russian is a genuine concern for linguistic equity and cultural sustainability.

At the same time, AI offers powerful tools for the documentation, revitalization, and promotion of Kazakh language and cultural heritage. Machine translation, speech recognition, and AI-assisted language learning platforms have the potential to significantly expand access to Kazakh-language content and education, both within Kazakhstan and among diaspora communities worldwide [8].

Artificial intelligence is not merely a technological phenomenon — it is a social, cultural, and philosophical one. Its development and deployment are reshaping the foundational structures of human life: how we learn, work, communicate, create, and govern ourselves. The transformative potential of AI is immense and largely positive, but it is not unconditional. Realizing the benefits of AI while mitigating its risks requires not only technical expertise, but also humanistic wisdom, democratic deliberation, and robust ethical frameworks.

The professional of the future — whether in translation, medicine, education, or public administration — will not be someone who competes with AI, but someone who collaborates with it intelligently and critically. To achieve this, educational institutions must integrate AI literacy alongside disciplinary knowledge, equipping students with the conceptual tools to understand, evaluate, and shape the technologies that will define their professional and civic lives.

The study of artificial intelligence and its social dimensions remains an open and urgent field of inquiry, one that demands the sustained engagement of scholars across all disciplines. The questions it raises — about intelligence, agency, equity, and what it means to be human — are among the most profound of our time.

References

1. Russell, S., Norvig, P. Artificial Intelligence: A Modern Approach / S. Russell, P. Norvig. — Hoboken : Pearson, 2020. — 1132 p.

2. Tegmark, M. Life 3.0: Being Human in the Age of Artificial Intelligence / M. Tegmark. — New York : Knopf, 2017. — 364 p.

3. Turing, A. M. Computing Machinery and Intelligence / A. M. Turing // Mind. — 1950. — Vol. 59, No. 236. — P. 433–460.

4. Nilsson, N. J. The Quest for Artificial Intelligence: A History of Ideas and Achievements / N. J. Nilsson. — Cambridge : Cambridge University Press, 2010. — 579 p.

5. LeCun, Y., Bengio, Y., Hinton, G. Deep Learning / Y. LeCun, Y. Bengio, G. Hinton // Nature. — 2015. — Vol. 521. — P. 436–444.

6. Topol, E. J. Deep Medicine: How Artificial Intelligence Can Make Healthcare Human Again / E. J. Topol. — New York : Basic Books, 2019. — 378 p.

7. Forcada, M. L. Making Sense of Neural Machine Translation / M. L. Forcada // Translation Spaces. — 2017. — Vol. 6, No. 2. — P. 291–309.

8. Ministry of Digital Development, Innovations and Aerospace Industry of the Republic of Kazakhstan. Digital Kazakhstan State Program. — Astana, 2018. — 84 p.

9. Floridi, L. The Ethics of Artificial Intelligence / L. Floridi. — Oxford : Oxford University Press, 2023. — 320 p.

10. Harari, Y. N. Homo Deus: A Brief History of Tomorrow / Y. N. Harari. — London : Harvill Secker, 2015. — 440 p.

11. Bostrom, N. Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies / N. Bostrom. — Oxford University Press, 2014. — 352 p.

UDC 81'373.7

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ACADEMIC INTEGRITY IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: OPPORTUNITIES AND RISKS

Sultaniyazova Moldir- Educational Program '6B02301- Translation Studies'
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ö. Zhänibekov,
Shymkent, Kazakhstan

Резюме

В статье рассматривается влияние искусственного интеллекта на академическую добросовестность в процессе обучения английскому языку. Анализируются как преимущества использования ИИ (персонализация обучения, повышение качества письменной речи), так и риски, связанные с его чрезмерным применением (снижение самостоятельности, развитие плагиата). Подчеркивается необходимость этичного использования ИИ как вспомогательного инструмента. Делается вывод о важности сохранения баланса между технологиями и самостоятельной работой студентов.

Ключевые слова: искусственный интеллект, академическая добросовестность, обучение английскому языку, цифровые технологии, образование, плагиат, персонализированное обучение

Түйін

Мақалада ағылшын тілін оқыту процесінде жасанды интеллекттің академиялық адалдыққа әсері қарастырылады. Жи-дің білім сапасын арттырудағы мүмкіндіктері және оны шамадан тыс қолданудың кері әсерлері талданады. Жасанды интеллектті көмекші құрал ретінде тиімді әрі этикалық тұрғыда қолдану қажеттілігі көрсетіледі. Нәтижесінде, білім беру процесінде технология мен студенттің жеке еңбегі арасындағы тепе-теңдікті сақтау маңызды екені қорытындыланады.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, академиялық адалдық, ағылшын тілін оқыту, цифрлық технологиялар, білім беру, плагиат, жекелендірілген оқыту

In the context of globalization, the education system is undergoing significant transformations. The process of digitalization and the rapid development of information technologies impose new requirements on teachers' professional activities. In particular, artificial intelligence technologies are becoming an integral part of modern education.English, as a global means of communication, plays a crucial role. Therefore, effective and high-quality mastery of this language is one of the main tasks for modern students. Artificial intelligence significantly facilitates this process by offering new opportunities. However, the widespread use of AI complicates the issue of academic integrity. The generation of ready-made texts and automatic completion of assignments make it difficult to assess students' actual knowledge. In this regard, defining the boundaries of AI use has become a pressing issue.

1. Literature Review and Theoretical Framework

The role of artificial intelligence in education has been widely discussed in international research. For example, Rosemary Luckin describes AI as a tool that personalizes learning and supports teachers' work. According to her, AI enables the creation of adaptive learning environments tailored to individual needs. The UNESCO report (2023) also highlights AI as an important factor in improving the quality of education, emphasizing its role in building inclusive and accessible learning systems. At the same time, Nick Bostrom warns about the potential risks of uncontrolled AI use, particularly its impact on human cognitive abilities.

2. Research Methodology

The study is based on a комплекс of methodological approaches, including theoretical analysis, comparative research, and pedagogical observation. The research was conducted at Karaganda Buketov University. During practical classes, students' use of AI tools in completing written assignments in English was analyzed.

Students were divided into two groups:

those who systematically used AI tools

those who studied using traditional methods

The results showed that students who used AI appropriately demonstrated higher grammatical accuracy and writing quality. However, those who became overly dependent on AI showed a decline in analytical thinking skills.

3. Advantages of AI in Education

One of the main advantages of AI in education is the possibility of personalized learning. Tasks can be adapted to each student's level, abilities, and pace, which increases learning efficiency.

AI also provides:

automatic correction of grammatical and stylistic errors

vocabulary enhancement suggestions

instant and high-quality feedback

support in developing speaking skills

These factors contribute to the systematic development of students' language competence.

4. Threats to Academic Integrity

The widespread use of AI has introduced new risks to the education system, particularly regarding academic integrity. Some students rely entirely on AI tools and avoid independent work, which leads to a decline in their actual knowledge.

Main risks include:

weakening of critical thinking skills

false academic results

new forms of plagiarism

Although AI-generated texts may be unique, they cannot be considered the student's own work.

5. Ethical Use of AI

To use AI effectively, it is necessary to clearly define its boundaries. AI should serve as a supporting tool rather than completely replacing human effort.

Recommended uses:

checking and correcting errors

explaining difficult topics

additional practice

These approaches help deepen students' knowledge and maintain academic integrity.

6. The Role of the Teacher

Modern teachers must not only provide knowledge but also effectively use digital technologies. They should guide students in the ethical use of AI.

Key responsibilities include:

developing critical thinking

assigning creative tasks

fostering a culture of academic integrity

Such efforts contribute to improving the quality of education.

Conclusion

In conclusion, artificial intelligence has significantly transformed the process of teaching English. It has made education more efficient, accessible, and aligned with modern requirements.However, improper use of AI may lead to violations of academic integrity. Therefore, it is essential to maintain a balance between technology and human effort. Artificial intelligence is not a replacement for teachers but an intelligent assistant that supports their professional activities.

References

1. **https://bilimger.kz/188270/**
2. Rosemary Luckin (2018) Machine Learning and Human Intelligence
3. UNESCO (2023) AI in Education Report
4. Nick Bostrom (2014) Superintelligence
5. Author's research (2026)

UDC 81'25

MACHINE TRANSLATION: FAST OR HIGH-QUALITY?

Anarmetova O.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekovuniversity

Резюме

Данная статья посвящена рассмотрению Translation Studies как междисциплинарной образовательной программы в условиях глобализации. Актуальность исследования обусловлена возрастающей ролью перевода в международной коммуникации, экономике и культуре. В работе анализируются основные компоненты образовательной программы, включая теоретическую подготовку, практические навыки перевода и использование современных технологий, таких как системы компьютерной поддержки перевода (CAT tools). Особое внимание уделяется развитию межкультурной компетенции студентов, поскольку перевод рассматривается не только как языковой, но и как культурный процесс. В статье также рассматриваются современные подходы к обучению переводчиков, включая интеграцию цифровых инструментов и исследовательской

деятельности. Результаты исследования показывают, что современные образовательные программы в области Translation Studies направлены на формирование универсальных специалистов, способных эффективно работать в условиях глобального информационного пространства. Сделан вывод о необходимости дальнейшего совершенствования учебных программ с учетом технологических и социокультурных изменений. В ходе исследования выявлено, что цифровые переводческие инструменты способствуют повышению доступности учебных материалов, ускоряют процесс обработки информации и оказывают положительное влияние на развитие языковых навыков обучающихся. Вместе с тем установлено, что чрезмерное использование данных технологий может снижать уровень самостоятельного мышления и критического анализа. Результаты исследования показывают, что эффективное применение цифровых инструментов возможно при условии их рационального сочетания с традиционными методами обучения. Сделан вывод о необходимости формирования у обучающихся навыков критического использования цифровых ресурсов в образовательной среде.

Ключевые слова: цифровые переводческие инструменты, искусственный интеллект, машинный перевод, образовательный процесс, языковое обучение, автоматизация перевода, цифровые технологии.

Түйін

Бұл мақалада аударматану (Translation Studies) білім беру бағдарламасының пәнаралық сипаты қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі жаһандану жағдайында аударманың халықаралық коммуникациядағы, экономикадағы және мәдениеттегі рөлінің артуымен байланысты. Жұмыста білім беру бағдарламасының негізгі компоненттері, соның ішінде теориялық дайындық, практикалық аударма дағдылары және қазіргі заманғы технологияларды қолдану мәселелері талданады. Студенттердің мәдениетаралық құзыреттілігін дамытуға ерекше назар аударылады, себебі аударма тек тілдік емес, сонымен қатар мәдени үдеріс ретінде қарастырылады. Сонымен қатар, мақалада аудармашыларды даярлаудағы заманауи әдістер, цифрлық құралдарды енгізу және ғылыми-зерттеу қызметі қарастырылады. Зерттеу нәтижелері аударматану саласындағы білім беру бағдарламаларының жаһандық ақпараттық кеңістікте тиімді жұмыс істей алатын мамандарды даярлауға бағытталғанын көрсетеді. Оқу бағдарламаларын одан әрі жетілдіру қажеттілігі туралы қорытынды жасалады. Сонымен қатар, аталған технологияларды шамадан тыс қолдану дербес ойлау мен сыни талдау деңгейінің төмендеуіне әкелуі мүмкін екені белгіленді.Зерттеу нәтижелері цифрлық құралдарды тиімді қолдану оларды дәстүрлі оқыту әдістерімен ұтымды үйлестіру жағдайында мүмкін екенін көрсетеді. Білім беру ортасында білім алушылардың цифрлық ресурстарды сыни тұрғыдан пайдалану дағдыларын қалыптастыру қажеттілігі туралы қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: цифрлық аударма құралдары, жасанды интеллект, машиналық аударма, білім беру процесі, тілдік оқыту, аударманы автоматтандыру, цифрлық технологиялар.

This article examines Translation Studies as an interdisciplinary educational program in the context of globalization. The relevance of the study is determined by the increasing role of translation in international communication, economics, and culture. The paper analyzes the key components of the educational program, including theoretical training, practical translation skills, and the use of modern technologies such as computer-assisted translation (CAT) tools.

Special attention is given to the development of students' intercultural competence, as translation is viewed not only as a linguistic but also as a cultural process. The article also discusses modern approaches to translator training, including the integration of digital tools and research activities.

The findings indicate that contemporary Translation Studies programs are aimed at training versatile specialists capable of working effectively in the global information environment. The study concludes that there is a need for continuous improvement of educational programs in response to technological and socio-cultural changes. A Brief History of Chasing Two Hares

To understand the current balance, it's important to look at the evolution of MT. The first rule-based translation (RBMT) systems were neither fast nor high-quality. They were slow,

required gigantic linguistic databases, and produced "robotic" text.With the advent of statistical MT (SMT), speed increased, and quality became "acceptable for understanding the essence." Phrases became more natural, but idioms and complex constructions still defied logic. Translation was fast, but almost always required post-editing.

Neural machine translation (NMT) has made a quantum leap in language fluency. Texts suddenly sounded as if they were written by a literate, but not very attentive native speaker. However, this improvement in quality came with increasing computational costs. Massive transformer models required powerful GPUs, meaning the speed/quality tradeoff reached a new level: we can be fast and decent, or a little slower, but significantly better. Modern large-scale language models (LLMs), such as GPT-4 or specialized versions of LLaMA, have learned to translate with context, style, and cultural nuances, but their real-time deployment is still limited by hardware limitations.

What's really behind "quality" and "speed"?

The dilemma becomes more meaningful if we distinguish between the concepts.

Speed isn't just about machine time (milliseconds per token). For the end user, it's the total time from sending a request to receiving a result. Key factors here include model size, inference architecture, network latency, and even server queue type. Record-breaking speed is needed in simultaneous translation, chatbots, and live streams, where a delay of more than a few seconds disrupts communication.

Quality is multidimensional:

· Adequacy — how accurately the meaning of the source text is conveyed, whether details, numbers, and names are missing.

· Fluency — does the text sound natural in the target language, and are there any errors from the original language?

· Style and register — is the translation appropriate for a specific situation (business correspondence, fiction, technical instructions).

· Terminological accuracy — the consistency and correctness of highly specialized terms.

This leads us to the key thesis: quality is a relative concept. A translation sufficient for understanding a recipe will be categorically insufficient for a patent application.Where speed is needed, and where quality is needed: four scenariosThe market has long divided user demands. Attempts to create "one perfect system for everything" are giving way to a pragmatic approach — choosing the right tool for the task.

1. "Speed First" Scenario (Gist Translation)

Used in: Messengers, social media, news feeds, online games, web page previews.

Requirements: Latency no more than 0.5-1 second, minimal cost.

Acceptable Quality: Enough to capture the meaning. Grammatical errors, stylistic awkwardness, and even missing minor details are perfectly acceptable.

Solution: Lightweight or distilled NMT models running directly on the user's device (on-device translation). Examples include translating Telegram messages or instantly translating subtitles.

2. "Quality Without Hurry" Scenario (Premium Translation)

Used in: Legal documents, medical reports, scientific publications, premium localization.

Requirements: Maximum adequacy, terminology validation, and style adherence. Speed is secondary. Approach: "heavy" LLMs with chains of thought, model ensembles, or NMT with mandatory human post-editing. Here, machine translation is merely a high-quality draft for an expert. The execution time increases tens or hundreds of times compared to an "instant" solution, but the result is comparable to the work of a professional translator.

3. "Both fast and high-quality" scenario (Golden mean)

The most complex request, typical for businesses: correspondence with foreign partners, technical support, content creation under tight deadlines. Users expect not just meaning, but competent and polite text, but are not prepared to wait even an hour.

Solution: A hybrid approach reigns supreme. Adaptive systems automatically detect the text type. A simple paragraph is translated by a lightweight model in a fraction of a second. A complex, ambiguous sentence is redirected to a more powerful, but slightly slower, model. Furthermore, technologies like speculative decoding allow large models to work almost as fast as small ones by predicting tokens.

A striking example: services like DeepL or modern Google Translate APIs. They strike a balance that is impossible for the user to visually detect: they deliver the translation as quickly as possible without risking distorting key information.

4. Real-time scenario

Simultaneous translation of speeches requires both minimal latency and very high quality, as an error can distort the meaning of the presentation.

Technologies: specialized low-latency models, adaptive latency policies (the model waits for a few words to understand the context, but not too long), and cascaded speech recognition + on-the-fly translation. Quality is improved by fine-tuning the translation to a specific speaker and topic in advance. Perfect balance is still elusive, so the best systems are paired with a human editor who corrects key fragments on the fly.

. Technological Tradeoff: Why Can't We Simply Scale Up the Model?

It might seem that with increasing computing power, the dilemma will resolve itself: servers will become even faster, and models will produce perfect translations instantly. In reality, it all comes down to economics and scaling laws.

1. Model Complexity vs. Inference Speed. Increasing the number of parameters improves quality (especially in complex language pairs), but also increases computation time. Quantization, distillation, and pruning of models compress them to an acceptable speed, but inevitably reduce quality, especially in rare languages and complex terms.

2. Cost. Each request to a gigantic LLM costs tens or hundreds of times more than to a compact NMT. For mass-market services with billions of requests, this difference is critical. Therefore, providers build a multi-tiered architecture: lightweight caching models for frequent phrases, medium-sized models for the main stream, and heavy models for particularly complex cases.

3. User Expectations Paradoxically, the higher the quality of fast systems becomes, the higher the bar for "sufficient" quality. What was considered a perfect translation ten years ago now seems primitive. We're increasingly less forgiving of mistakes, even when we're in a hurry.

In conclusion, the dilemma of "fast or high-quality" in machine translation is no longer a binary choice. Today, it's a flexible spectrum of possibilities, where the user—consciously or not—moves the dial between instant response and flawless results. Technology offers a whole range of tools: from lightweight models built into smartphones for superficial understanding to complex neural networks with post-editing that bring translation closer to expert level.

Reference

1.https://bilimger.kz/151028/

2 .https://08info.kz/amp/shetel-tilderin-okytu-procesindegi-ci/

3. https://ru.bilimainasy.kz/03-03-25-07/

4. https://translate.yandex.com/kk/?source_lang=en&target_lang=ru

5. Klimova, B. F. (2015). Digital Tools in Language Learning. Procedia — Social and Behavioral Sciences, 182, 69–74.

6. Niño, A. (2020). Exploring the use of online machine translation for independent language learning. Research in Learning Technology, 28.

7. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. Language Teaching, 31(2), 57–71.4 Ermagambetova A. Сущность и значение национальных слов-реалий в языке художественного произведения и методы их перевода. – Алматы : Қазақ университеті, 2023. – 180 с.

UDC 81’25

THE ROLE AND OPPORTUNITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TRANSLATION

Anarbaikyzy Zh.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekovuniversity

Резюме

В статье рассматриваются роль и возможности искусственного интеллекта в современной переводческой деятельности. Актуальность исследования обусловлена стремительным развитием технологий искусственного интеллекта и их активным внедрением в сферу межъязыковой коммуникации. В работе анализируются современные интеллектуальные системы перевода, такие как нейронный машинный перевод, автоматическое распознавание речи и генеративные языковые модели, включая Google Translate,DeepL,ChatGPT.В ходе исследования установлено, что технологии искусственного интеллекта значительно ускоряют процесс перевода, повышают доступность многоязычной информации и способствуют автоматизации профессиональной деятельности переводчика. Выявлено, что интеллектуальные системы способны учитывать контекст высказывания, стилистические особенности текста и особенности терминологической лексики. Вместе с тем определено, что искусственный интеллект пока не способен полностью заменить человека в передаче культурных коннотаций, эмоциональной окраски и прагматического значения текста.Результаты исследования показывают, что наиболее эффективным является сочетание искусственного интеллекта и профессиональной компетенции переводчика. Сделан вывод о том, что искусственный интеллект выступает не заменой переводчика, а инновационным инструментом, расширяющим возможности переводческой деятельности.

Ключевые слова: искусственный интеллект, машинный перевод, нейронные сети, переводческая деятельность, цифровые технологии, автоматизация перевода, межкультурная коммуникация.

Түйін

Мақалада қазіргі аударма қызметіндегі жасанды интеллекттің рөлі мен мүмкіндіктері қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі жасанды интеллект технологияларының қарқынды дамуымен және олардың тіларалық коммуникация саласына белсенді енгізілуімен түсіндіріледі. Жұмыста Google Translate, DeepL және ChatGPT сияқты нейрондық машиналық аударма жүйелері мен заманауи интеллектуалды платформалардың мүмкіндіктері талданады.Зерттеу барысында жасанды интеллект технологиялары аударма үдерісін жылдамдатып, көптілді ақпаратқа қолжетімділікті арттыратыны және аудармашының кәсіби қызметін автоматтандыруға ықпал ететіні анықталды. Интеллектуалды жүйелер мәтіннің контекстін, стильдік ерекшеліктерін және терминологиялық лексиканы ескере алатыны байқалды. Сонымен қатар жасанды интеллект мәдени астарды, эмоционалдық реңкті және мәтіннің прагматикалық мағынасын жеткізуде адамды толық алмастыра алмайтыны анықталды.Зерттеу нәтижелері жасанды интеллект пен кәсіби аудармашының үйлесімі ең тиімді тәсіл екенін көрсетеді. Жасанды интеллект аудармашыны алмастырушы емес, оның кәсіби мүмкіндіктерін кеңейтетін инновациялық құрал екені туралы қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, машиналық аударма, нейрондық желілер, аударма қызметі, цифрлық технологиялар, аударманы автоматтандыру, мәдениетаралық коммуникация.

In recent years, artificial intelligence has become one of the most influential technological innovations in the field of translation. The rapid development of digital technologies has transformed traditional translation practices and introduced new opportunities for professional translators, language learners, and international communication. Artificial intelligence in translation refers to computer systems that can analyze, process, and generate text in different languages with minimal human intervention. These technologies are now widely used in education, business, diplomacy, media, and scientific communication.Artificial intelligence has changed the nature of

translation by making the process faster and more efficient. Traditional translation often required extensive time for dictionary consultation, terminology research, and stylistic revision. Modern AI-powered systems can translate large volumes of text within seconds while maintaining acceptable linguistic quality. Neural machine translation systems have significantly improved the fluency of translated texts by analyzing sentence structures and predicting natural language patterns. Services such as Google Translate and DeepL demonstrate how AI can provide quick multilingual communication for millions of users worldwide.One of the major opportunities of artificial intelligence in translation is the improvement of productivity. Professional translators can use AI tools to generate initial drafts, identify terminology, and check consistency throughout long documents. This allows translators to focus more on editing, cultural adaptation, and stylistic refinement rather than basic text conversion. AI can also support real-time speech translation, making international meetings and online communication more accessible. Voice recognition combined with machine translation enables instant communication between speakers of different languages, reducing language barriers in global interaction.Another important opportunity lies in accessibility. Artificial intelligence helps people gain access to information regardless of language differences. Educational materials, research articles, medical instructions, and government information can now be translated into multiple languages quickly. This expands global knowledge exchange and supports inclusion for people who do not speak dominant international languages. AI translation tools are particularly useful in multilingual societies where communication between communities is essential.Despite these advantages, artificial intelligence still has limitations in translation. Human language contains cultural meanings, idiomatic expressions, emotional nuances, and contextual references that machines cannot always interpret accurately. Literary texts, legal documents, and diplomatic communication often require deep cultural understanding and professional judgment. AI systems may produce grammatically correct translations while losing the intended meaning of the original text. Therefore, human translators remain essential for ensuring quality, accuracy, and intercultural sensitivity.
Ethical concerns also arise with the use of artificial intelligence in translation. Excessive dependence on automated systems may reduce critical thinking and weaken professional language skills. Issues related to data privacy and confidentiality are especially important when translating sensitive documents. Translators must understand both the benefits and risks of AI technologies in order to use them responsibly. The article examines the main types of artificial intelligence used in translation, including:Neural machine translation — systems that translate text while considering context and sentence structure;Speech recognition systems — technologies that convert spoken language into text and then translate it;

Generative language models — intelligent programs capable of producing more natural and coherent translations;AI-powered CAT tools — software that helps translators maintain terminological accuracy and stylistic consistency.Special attention is given to the opportunities of artificial intelligence in translation, such as:increasing translation speed;improving terminological accuracy;processing large volumes of text;supporting multilingual communication;reducing the translator’s workload;expanding access to global information.

Along with these advantages, the article also highlights the main challenges of AI in translation, including the insufficient transfer of emotional meaning, difficulties in translating culturally specific expressions, and the continuing need for human quality control. For this reason, artificial intelligence is viewed not as a complete replacement for translators but as a modern tool that improves translation efficiency.Thus, the article demonstrates that the future of the translation industry depends on the harmonious combination of artificial intelligence and human professional expertise, where technology performs a supportive function while the final interpretation of meaning remains the responsibility of the translator.

Artificial intelligence plays an increasingly important role in modern translation by improving speed, productivity, and accessibility. It creates new opportunities for communication across languages and cultures while supporting the work of professional translators. However, artificial intelligence should be viewed as a supportive tool rather than a complete replacement for

human expertise. The future of translation depends on the balanced cooperation between technological innovation and human linguistic competence.

Reference

1.https://translate.google.com/
2. https://www.deepl.com/
3. https://chat.openai.com/
4.https://translate.yandex.com/kk/?source_lang=en&target_lang=ru
5. Klimova, B. F. (2015). Digital Tools in Language Learning. Procedia — Social and Behavioral Sciences, 182, 69–74.
6. Niño, A. (2020). Exploring the use of online machine translation for independent language learning. Research in Learning Technology, 28.
7. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. Language Teaching, 31(2), 57–71.4 Ermagambetova A. Сущность и значение национальных слов-реалий в языке художественного произведения и методы их перевода. – Алматы : Қазақ университеті, 2023. – 180 с.
8. Hutchins, W. J. (2005). *The History of Machine Translation in a Nutshell.*
9.Klimova, B. F. (2015). *Digital Tools in Language Learning.* Procedia — Social and Behavioral Sciences, 182, 69–74.
10. O'Brien, S. (2012). *Translation as Human-Computer Interaction.* Translation Spaces, 1(1), 101–122.
11. Bowker, L., & Buitrago Ciro, J. (2019). *Machine Translation and Global Research.* Emerald Publishing.

UDC 81'25

THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON EDUCATION AND INTERCULTURAL COMMUNICATION

Makhanbetova K.- Educational Program '6B02301- Translation Studies'
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ö. Zhänibekov,
Shymkent, Kazakhstan.

Резюме

В статье рассматривается влияние цифровизации на образование и межкультурную коммуникацию в условиях стремительного технологического развития. Анализируются возможности и риски, которые цифровые технологии несут для языкового обучения, межкультурного взаимодействия и переводческой деятельности. Особое внимание уделяется роли электронного обучения, онлайн-платформ и искусственного интеллекта в трансформации межкультурных коммуникативных практик. Делается вывод о необходимости критического и методологически осознанного подхода к внедрению цифровых технологий в образовательный процесс и практику межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: цифровизация, межкультурная коммуникация, электронное обучение, искусственный интеллект, онлайн-образование, языковое обучение, переводоведение, цифровая грамотность.

Түйін

Мақалада жедел технологиялық даму жағдайындағы цифрландырудың білім беру мен мәдениетаралық коммуникацияға әсері қарастырылады. Цифрлық технологиялардың тілді оқыту, мәдениетаралық өзара іс-қимыл және аударма қызметіне тигізетін мүмкіндіктері мен тәуекелдері талданады. Электрондық оқыту, онлайн-платформалар және жасанды интеллекттің

мәдениетаралық коммуникативтік тәжірибені өзгертудегі рөліне ерекше назар аударылады. Білім беру процесі мен мәдениетаралық коммуникация тәжірибесіне цифрлық технологияларды енгізуде сыни және әдіснамалық тұрғыдан саналы тәсілдің қажеттілігі туралы қорытынды жасалады.

Түйін сөздер: цифрландыру, мәдениетаралық коммуникация, электрондық оқыту, жасанды интеллект, онлайн-білім беру, тілді оқыту, аударматану, цифрлық сауаттылық.

The rapid advancement of digital technologies has fundamentally altered the way human beings communicate, learn, and interact across cultural boundaries. The process of digitalization — defined as the integration of digital technologies into all areas of human activity — has become one of the most powerful transformative forces of the twenty-first century [1]. Its influence extends far beyond economic and technical domains, penetrating deeply into education systems and patterns of intercultural communication worldwide.

In the field of education, digitalization has triggered a paradigm shift: from traditional classroom-based instruction to flexible, technology-mediated learning environments. Simultaneously, the digital sphere has created new channels of intercultural encounter, enabling individuals from diverse linguistic and cultural backgrounds to interact with unprecedented ease and frequency [2]. Yet, alongside these opportunities, digitalization introduces complex challenges related to cultural identity, communicative competence, and the quality of cross-cultural understanding.

Accordingly, this article examines the multifaceted impact of digitalization on education and intercultural communication, with particular attention to language learning, the role of artificial intelligence in translation, and the implications for intercultural competence development.

The theoretical foundation for understanding the relationship between digitalization and intercultural communication draws on several established frameworks. Manuel Castells' concept of the 'network society' provides a macro-level perspective on how digital infrastructure reshapes social interaction, including communication across cultural and linguistic boundaries [3]. In Castells' view, the internet and digital networks do not dissolve cultural differences; rather, they create new arenas where cultural identities are negotiated, contested, and expressed.

From the perspective of education theory, the emergence of digital learning environments has been analyzed through the lens of constructivism and connectivism. George Siemens' theory of connectivism, developed in response to the digital age, posits that knowledge is distributed across networks and that learning consists of the ability to construct and traverse those networks [4]. For intercultural communication pedagogy, this implies that learners are no longer passive recipients of cultural knowledge but active participants in globally networked communities of practice.

The Kazakhstani educational context presents a particularly revealing case study. The national digital transformation agenda, reflected in the 'Digital Kazakhstan' state program, has accelerated the adoption of online learning platforms, digital assessment tools, and technology-mediated instruction across all educational levels [2]. Within the framework of trilingual education — Kazakh, Russian, and English — digitalization has both expanded opportunities for language learning and introduced new challenges related to the dominance of certain languages in digital spaces.

The impact of digitalization on intercultural communication can be analyzed through several dimensions. The first dimension concerns digital platforms as intercultural contact zones. Social media platforms, video conferencing tools, and collaborative online environments bring together users from vastly different cultural backgrounds, creating what Mary Louise Pratt termed 'contact zones' — spaces where cultures meet, clash, and negotiate [5]. However, such encounters do not automatically produce intercultural competence. Research consistently demonstrates that increased digital contact between cultures, without adequate guided reflection, may reinforce rather than reduce cultural stereotypes and misunderstandings.

The second dimension involves the transformation of language learning through digital means. E-learning platforms such as Duolingo, Coursera, and Khan Academy have democratized access to language education, enabling learners in remote regions of Kazakhstan and beyond to study foreign languages and engage with authentic cultural materials [1]. Nonetheless, the algorithmic design of many language learning applications tends to prioritize structural accuracy over pragmatic and intercultural competence. The result is a generation of learners who may command grammatical rules but lack the deeper cultural knowledge necessary for effective intercultural dialogue.

The third dimension relates to artificial intelligence and machine translation in intercultural contexts. Neural machine translation systems, including DeepL, Google Translate, and large language models such as GPT-4, have dramatically reduced the linguistic barriers to intercultural communication [6]. Yet, as scholars of translation studies have repeatedly noted, the gap between linguistic and cultural transfer remains substantial. These systems may produce grammatically accurate renderings of source texts while systematically misrepresenting pragmatic nuance, cultural allusion, and register. The Kazakh language, with its high-context communicative culture and rich oral tradition, presents particular challenges for automated translation systems trained predominantly on low-context, text-based corpora.

The fourth dimension concerns digital literacy and intercultural competence as inseparable educational goals. Effective participation in digitally mediated intercultural communication requires not only technical skills but also the capacity for critical cultural reflection. UNESCO's framework for media and information literacy explicitly recognizes this connection, arguing that digital citizenship in a globalized world is inseparable from intercultural understanding [7]. Educational programs in Translation Studies, such as the 6B02301 program at South Kazakhstan Pedagogical University, are therefore challenged to develop curricula that integrate digital tools with rigorous intercultural communication theory.

The challenges outlined above point toward several directions for educational practice and policy. First, the integration of digitalization in language and translation education should be guided by the principle of critical digital pedagogy — that is, an approach which encourages learners to interrogate the cultural assumptions embedded in digital tools and platforms, rather than accepting them uncritically [4]. Second, the development of intercultural communicative competence in digital environments requires deliberate instructional design: tasks that promote genuine cultural inquiry, perspective-taking, and reflective analysis of intercultural encounters online.

Third, the Kazakhstani context calls for specific attention to the representation and vitality of the Kazakh language in digital spaces. The relative underrepresentation of the Kazakh language in major digital corpora, translation training datasets, and online content contributes to a structural disadvantage for Kazakh-speaking communities in digitally mediated intercultural communication [2]. Addressing this imbalance requires coordinated efforts in corpus linguistics, digital content creation, and the development of Kazakh-language AI tools.

Fourth, audiovisual translation and localization — areas that lie at the intersection of digitalization and intercultural communication — represent a rapidly expanding field of professional practice. The global circulation of digital media content creates continuous demand for translation professionals who can navigate cultural difference, humor, and identity in audiovisual formats [5]. This underscores the importance of incorporating audiovisual translation and digital localization into translation education programs.

Digitalization has irrevocably transformed both education and intercultural communication, creating new possibilities for cross-cultural learning and interaction while simultaneously generating novel forms of cultural misunderstanding and linguistic inequality. The relationship between these two domains — digitalization and intercultural communication — is neither straightforwardly beneficial nor simply problematic; it is, rather, a field of ongoing negotiation that demands critical engagement from educators, researchers, and practitioners alike.

For Translation Studies as a discipline, and for the preparation of future translators and intercultural communicators, the digital transformation presents both an opportunity and a responsibility. The opportunity lies in the vastly expanded toolkit of digital resources, platforms, and AI-assisted translation tools now available to practitioners. The responsibility lies in ensuring that the deployment of these tools is grounded in deep cultural knowledge, ethical awareness, and a commitment to genuine intercultural understanding. As the digital landscape continues to evolve, the ability to navigate cultural difference with sensitivity and competence will remain an irreducibly human skill — one that no algorithm can fully replicate.

References

1. Prensky, M. Digital Natives, Digital Immigrants / M. Prensky // On the Horizon. — 2001. — Vol. 9, No. 5. — P. 1–6.
2. Ministry of Digital Development, Innovation and Aerospace Industry of the Republic of Kazakhstan. Digital Kazakhstan State Program. — Astana, 2018. — 74 p.
3. Castells, M. The Rise of the Network Society / M. Castells. — Oxford : Blackwell, 1996. — 556 p.
4. Siemens, G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age / G. Siemens // International Journal of Instructional Technology and Distance Learning. — 2005. — Vol. 2, No. 1. — P. 3–10.
5. Pratt, M. L. Arts of the Contact Zone / M. L. Pratt // Profession. — 1991. — P. 33–40.
6. O'Hagan, M. The Impact of New Technologies on Translation Studies / M. O'Hagan // The Routledge Handbook of Translation Studies. — London : Routledge, 2013. — P. 503–518.
7. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines / UNESCO. — Paris : UNESCO, 2013. — 192 p.
8. Byram, M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence / M. Byram. — Clevedon : Multilingual Matters, 1997. — 124 p.
9. Kern, R. Literacy and Language Teaching / R. Kern. — Oxford : Oxford University Press, 2000. — 316 p.
10. Warschauer, M. Technology and Social Inclusion: Rethinking the Digital Divide / M. Warschauer. — Cambridge : MIT Press, 2003. — 260 p.
11. Sadokhin, A. P. Introduction to the Theory of Intercultural Communication / A. P. Sadokhin. — Moscow : Vysshaya Shkola, 2005. — 310 p.

ӘОК 81’25

АУДАРМА САЛАСЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАР ЖӘНЕ МАМАНДАР ДАЯРЛАУДЫҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ

Сапар А. - 6В02301 - «Аударма ісі» білім беру бағдарламасы, 2301-13 оқу тобының білім алушысы,
Ө. Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент,
Казакстан. saparaya00@gmail.com
К.К. Киясова - философия докторы (п.ғ.к доц),
Ө..Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан. педагогикалық, университеті,
Аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының
доцент м.а., педагогика ғалымдарының кандидаты, Шымкент,
Казакстан. kaliya.k.k.68@mail.ru

Аннотация

В статье исследуются инновационные инструменты, применяемые в современной переводческой деятельности, — системы автоматизированного перевода, платформы управления переводами, нейросетевые технологии и инструменты локализации. Рассматриваются новые направления подготовки специалистов-переводчиков в условиях цифровой экономики: интеграция технологических компетенций в образовательные программы, развитие навыков постредактирования и локализации. Делается вывод о необходимости синтеза лингвистической и технологической подготовки для формирования конкурентоспособного специалиста на рынке труда.

Ключевые слова: инновационные инструменты, CAT-системы, локализация, постредактирование, технологии перевода, подготовка специалистов, цифровая экономика.

Abstract

This article explores innovative tools used in contemporary translation — computer-assisted translation (CAT) systems, translation management platforms, neural network technologies, and localization tools. New directions in translator training within the digital economy are examined, including the integration of technological competencies into curricula, and the development of post-editing and localization skills. The article concludes that a synthesis of linguistic and technological training is essential for producing competitive professionals in today's labor market.

Keywords: innovative tools, CAT systems, localization, post-editing, translation technologies, specialist training, digital economy.

Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы барлық кәсіби салаларда революциялық өзгерістер туындатты. Аударма саласы да бұл процестен тыс қалмады: машиналық аударма, жасанды интеллект, бұлттық технологиялар және автоматтандырылған локализация платформалары аудармашы мамандардың күнделікті жұмысын түбегейлі өзгертуде [1]. Бүгінгі таңда аударма нарығы кеңеюде — 2024 жылы жаһандық аударма қызметтері нарығының көлемі 56 млрд АҚШ долларынан асты [2].

Бұл өзгерістер маман даярлау жүйесіне де тікелей ықпал етуде. Дәстүрлі лингвистикалық білімнің өзі жеткіліксіз: болашақ аудармашы инновациялық аударма платформаларын, локализация құралдарын және нейрондық желіге негізделген жүйелерді еркін меңгеруі тиіс [3]. Осыған орай, мақалада аударма саласындағы инновациялық құралдардың негізгі түрлері, олардың мамандыққа тигізетін ықпалы және маман даярлаудың жаңа бағыттары жан-жақты талданады.

Қазіргі аударма технологияларын шартты түрде бірнеше топқа бөлуге болады. Бірінші топты компьютерлік аударма жәрдемші жүйелері (CAT-жүйелер) құрайды. SDL Trados Studio, MemoQ, Wordfast — бұл платформалар аударма жадын (Translation Memory) және терминологиялық базаларды пайдаланып, аудармашының жұмыс тиімділігін орта есеппен 40–60%-ға арттырады [1]. CAT-жүйелер мәтінді сегменттерге бөліп, бұрын аударылған үзінділерді автоматты ұсынады, сөйтіп терминологиялық бірізділікті қамтамасыз етеді.

Екінші топты нейрондық машиналық аударма (NMT) жүйелері алады. Google Translate, DeepL, Amazon Translate, Microsoft Translator — бұл жүйелер терең оқыту алгоритмдері негізінде жұмыс істеп, аудармаларды секундтар ішінде генерациялайды. DeepL жүйесінің соңғы нұсқалары ресми және іскери мәтіндерді аудару сапасы бойынша сарапшылар бағалауында статистикалық тұрғыдан Google Translate-тен озып кетті [4].

Үшінші топқа локализация және контент-менеджмент платформалары жатады. Phrase, Crowdin, Lokalise сияқты бұлттық жүйелер бағдарламалық қамтамасыз ету, мобильді қосымшалар, сайттардың локализациясы үшін пайдаланылады. Бұл платформалар аударма жобасын бастан аяқ басқаруды, жасанды интеллектімен біріктіруді және командалық жұмысты қамтамасыз етеді [3].

Төртінші топты үлкен тілдік модельдер (LLM) мен жасанды интеллект-көмекшілері алады. ChatGPT, Claude, Gemini сияқты жүйелер аударма жасап қана қоймайды — мәтінді редакциялайды, стильді бейімдейді, аудармашыға кері байланыс береді [5]. Бұл жүйелер аудармашы-редактордың рөлін іс жүзінде қайта анықтауда.

Инновациялық аударма құралдарының практикалық ықпалы бірнеше өлшемде байқалады. Алдымен, жұмыс тиімділігі мен жылдамдығы артты. CAT-жүйелерді пайдаланатын аудармашы күніне орта есеппен 3 000–5 000 сөз аударса, машина аудармасын пост-редакциялау форматында жұмыс істейтін маман 8 000–12 000 сөзге дейін өңдей алады [2]. Бұл — аударма нарығының өнімділігін сапалы жаңа деңгейге алып шықты.

Екіншіден, жаңа мамандану бағыттары пайда болды. Пост-редактор (MTPE-маман), локализация инженері, терминолог, лингвистикалық тестер, аударма жобаларының менеджері — бұл мамандықтар он жыл бұрын аударма нарығында жоқ болатын. Бүгін бұлар — сұранысқа ие, жоғары ақылы позициялар [3].

Үшіншіден, сапа менеджменті жүйесі өзгерді. Автоматтандырылған сапа тексеру (QA) плагиндері — Xbench, Verifika — аударма қателерін машиналық деңгейде анықтайды, бұл редактурага кететін уақытты қысқартады. ISO 17100:2015 стандарты аударма технологияларын пайдалануды жобалық процеске ресми ендіре бастады [1].

Дегенмен инновациялық құралдармен бірге жаңа қиындықтар да туындады. Жасанды интеллект аударманың мазмұнын жеткізуде жоғары нәтиже беруі мүмкін, бірақ прагматикалық мағынаны, мәдени астарды, эмоциялық реңкті аудару — адам аудармашысының ерекше құзыреттілік аясы болып қалуда [4]. Осылайша инновациялық құралдар аудармашыны ығыстырмайды, бірақ оның рөлін өзгертеді: шығармашылық, сараптамалық және мәдениетаралық медиация функциялары алдыңғы орынға шығады.

Аударма мамандарын даярлаудың жаңа бағыттары инновациялық технологиялардың логикасынан туындайды. Бірінші бағыт — технологиялық компетенциялардың оқу бағдарламасына кіріктірілуі. Еуропалық аударма оқулықтары мен OPTIMALE жобасының зерттеулері аудармашының кәсіби профилінде технологиялық біліктілік лингвистикалық дағдымен бірдей дәрежеде тұруы тиіс деп белгілейді [3]. Бакалавриат деңгейінде CAT-жүйелермен жұмыс, терминологиялық менеджмент, аударма жобаларын басқару пәндері оқытылуы керек.

Екінші бағыт — пост-редактура дағдысын арнайы оқыту. MTPE (Machine Translation Post-Editing) — қазіргі аударма нарығының ең жылдам өсіп жатқан сегменті. Дүниежүзілік аударма қауымдастығы (GALA) бұл дағдыны аудармашы мамандарының «базалық минимумы» деп жарияламақ [2]. Пост-редактура жылдамдық пен сапаны бір уақытта ұштастыруды талап ететіндіктен, оны арнайы тренингтер мен практикалық жаттығулар арқылы қалыптастыру қажет.

Үшінші бағыт — локализация мен мәдениетаралық коммуникация бойынша мамандану. Ойын индустриясы, IT-компаниялар, медиа — бұл салаларда локализация маманына сұраныс тез өсуде. Локализация — тек тіл аудару ғана емес, бүкіл мәдени-визуалдық кеңістікті мақсатты аудиторияға бейімдеу процесі [5]. Бұл бағыт бойынша Қазақстандағы жоғары оқу орындарында мамандандырылған бағдарламалар іс жүзінде жоқ — бұл саладағы олқылық ретінде айтарлықтай.

Төртінші бағыт — аударма этикасы мен жасанды интеллект жауапкершілігі. Кәсіби аудармашы ЖИ жүйелерін пайдаланудың этикалық шекарасын, авторлық құқық мәселелерін, деректер қауіпсіздігін жақсы білуі тиіс. Еуропалық одақтың «AI Act» заңнамасы аударма саласындағы ЖИ қолданысын да реттей бастағандықтан, бұл мәселелерді оқу бағдарламасына ендіру — дер кезіндегі қадам [1].

Аударма саласындағы инновациялық құралдар — CAT-жүйелер, нейрондық машиналық аударма, локализация платформалары және үлкен тілдік модельдер — аудармашы мамандардың жұмысын сапалы жаңа деңгейге алып шықты. Бұл өзгерістер маман даярлауда да жаңа бағыттарды талап етеді: технологиялық компетенциялар, пост-редактура, локализация және ЖИ этикасы бойынша арнайы оқыту жүйесін қалыптастыру кезек күттірмейтін міндетке айналды. Болашақ аудармашы — тілдік сезімталдығы жоғары,

цифрлық инструменттерді шебер меңгерген және мәдени медиатор ретінде еркін жұмыс істей алатын кәсіпқой болуы тиіс. Технологиялар адам аудармашысын алмастырмайды — олар оны жаңа кәсіби биіктерге жетелейді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Bowker, L. Computer-aided translation technology: A practical introduction / L. Bowker. — Ottawa : University of Ottawa Press, 2002. — 184 p.
2. Common Sense Advisory. The language services market: 2024 / Common Sense Advisory. — Lowell, MA : CSA Research, 2024. — URL: https://csa-research.com (дата обращения: 15.03.2026).
3. Doherty, S. The impact of translation technologies on the process and product of translation / S. Doherty // International Journal of Communication. — 2016. — Vol. 10. — P. 947–969.
4. Burchardt, A. DeepL vs. Google Translate: A quality comparison from a neural machine translation perspective / A. Burchardt // Proceedings of EAMT. — 2023. — P. 34–42.
5. Dunne, K. J. Perspectives on localization / K. J. Dunne. — Amsterdam : John Benjamins, 2006. — 340 p.
6. Hutchins, W. J., Somers, H. L. An Introduction to Machine Translation. — London: Academic Press, 1992. — 382 p.
7. Koehn, P. Statistical Machine Translation. — Cambridge: Cambridge University Press, 2010. — 992 p.
8. O'Brien, S. Post-editing of machine translation: processes and applications // Translation Spaces. — 2011. — Vol. 1(2). — P. 191–206.
9. García, I. Machine Translation and Post-editing: From Global Vision to Local Practice. — Manchester: St. Jerome Publishing, 2010.
10. Moorkens, J., O'Brien, S. Assessing User Interfaces in Translation Technology. — London: Routledge, 2017.
11. ISO 17100:2015. Translation services — Requirements for translation services. — International Organization for Standardization, 2015.

ӘОК 81'25

БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ МАМАНДАР ДАЯРЛАУ

Абіш Мәдина – филология мамандығының студенті
Ғылыми жетекшісі: п.ғ.к., доцент Қияссова Қалия
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті
E-mail: seitkali.a@mail.ru

Резюме

В статье рассматриваются актуальные вопросы подготовки специалистов в условиях цифровизации образования. Анализируются основные тенденции внедрения цифровых технологий в образовательный процесс, выявляются проблемы и перспективы профессиональной подготовки кадров в цифровой среде. Предложены подходы к совершенствованию системы подготовки компетентных специалистов.

Key words: digitalization of education, professional training, digital competencies, e-learning, educational technologies.

Қазіргі таңда жаһандық цифрлық трансформация үрдісі білім беру жүйесін де түбегейлі өзгертіп отыр. Білім беруді цифрландыру – бұл тек технологияларды оқу үдерісіне енгізу ғана емес, сонымен бірге мамандарды даярлаудың мазмұны мен әдістемесін жаңарту мәселесі. Жоғары оқу орындары алдында тұрған негізгі міндет – еңбек нарығының сұранысына сай, цифрлық дағдылары жоғары мамандарды дайындау болып табылады [1].

Цифрлық экономикаға өту жағдайында кәсіби білім беру жүйесі де жаңа талаптарға бейімделуі тиіс. Бүгінгі күні әлемнің жетекші университеттері оқу бағдарламаларын цифрлық технологиялар негізінде жаңартуда, онлайн-оқыту платформаларын белсенді пайдалануда және студенттердің цифрлық сауаттылығын арттыруға бағытталған жаңа курстар енгізуде.

Білім беруді цифрландыру бірнеше негізгі бағыт бойынша жүзеге асырылуда. Бірінші бағыт – оқу үдерісін автоматтандыру және электрондық ресурстарды кеңінен пайдалану. Қазіргі жоғары оқу орындарында Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams сияқты білім беру платформалары белсенді түрде қолданылуда. Бұл жүйелер студенттерге оқу материалдарына кез-келген уақытта қол жеткізуге, тапсырмаларды электронды түрде тапсыруға және оқытушылармен байланыс орнатуға мүмкіндік береді [2].

Екінші бағыт – оқу бағдарламаларына цифрлық құзыреттіліктерді қалыптастыруға бағытталған пәндерді енгізу. Бүгінгі күні Қазақстан жоғары оқу орындарының барлығы дерлік цифрлық технологиялар, деректерді талдау, жасанды интеллект негіздері бойынша оқу курстарын ұсынуда. Мұндай курстар болашақ мамандардың кәсіби дайындығын арттырып қана қоймай, олардың жалпы цифрлық сауаттылығын да жоғарылатады.

Үшінші бағыт – педагогикалық кадрларды цифрлық технологияларды пайдалануға үздіксіз кәсіби даярлау. Оқытушылардың цифрлық құзыреттілігі студенттердің сапалы білім алуының кепілі болып табылады. Зерттеулер көрсеткендей, оқытушылардың технологиялық дайындығы оқу нәтижелеріне тікелей әсер етеді [3].

Дегенмен, білім беруді цифрландыру барысында бірқатар проблемалар да туындауда. Олардың ішіндегі ең негізгілері:

– цифрлық инфрақұрылымның жеткіліксіздігі, әсіресе ауылдық жерлердегі оқу орындарында;

– оқытушылар мен студенттердің цифрлық сауаттылық деңгейінің әртүрлілігі;

– кибер қауіпсіздік мәселелері және жеке деректерді қорғау;

– ескі оқу бағдарламалары мен цифрлық технологиялар арасындағы алшақтық.

Аталған мәселелерді шешу үшін мемлекет, жоғары оқу орындары және жұмыс берушілер арасындағы тығыз ынтымақтастық қажет. Атап айтқанда, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы аясында жоғары оқу орындарын заманауи техникалық жабдықтармен қамтамасыз ету, оқытушылар мен студенттерді цифрлық технологияларды пайдалануға оқыту жұмыстары жүргізілуде [4].

Цифрлық экономика жағдайында сапалы мамандар даярлау үшін бірнеше тиімді тәсілдерді бөліп көрсетуге болады. Біріншіден, жобалық оқыту технологиясы – студенттерді нақты кәсіби тапсырмалар арқылы оқыту. Бұл тәсіл студенттердің теориялық білімі мен практикалық дағдыларын ұштастыруға мүмкіндік береді.

Екіншіден, STEM/STEAM білім беру тәсілі – ғылым, технология, инженерия, өнер және математиканы кіріктіре оқыту арқылы студенттердің кешенді ойлауын дамыту. Бұл тәсіл болашақ мамандардың цифрлық ортада кешенді мәселелерді шешу қабілетін қалыптастырады.

Үшіншіден, дуальдік оқыту жүйесі – студенттердің оқу мерзімінің белгілі бір бөлігін кәсіпорында өткізуі. Бұл жүйе студенттердің нақты жұмыс ортасымен танысуына, практикалық тәжірибе жинауына және болашақ жұмыс берушілермен байланыс орнатуына мүмкіндік береді. Зерттеулер көрсеткендей, дуальдік оқытудан өткен студенттердің жұмысқа орналасу деңгейі айтарлықтай жоғары [5].

Білім беруді цифрландыру – бүгінгі күннің талабы болып табылады. Сапалы мамандар даярлау үшін оқу бағдарламаларын цифрлық технологиялармен байыту, педагогикалық кадрлардың кәсіби дайындығын арттыру және студенттердің цифрлық дағдыларын дамыту қажет. Жоғарыда аталған мәселелерді кешенді шешу арқылы ғана Қазақстан еңбек нарығының талаптарына сай, бәсекеге қабілетті мамандарды даярлай алады.

Болашақта білім беруді цифрландыру процесін жетілдіру үшін: жоғары оқу орындарының цифрлық инфрақұрылымын дамыту; оқытушылардың цифрлық құзыреттілігін арттыруға бағытталған тұрақты тренингтер өткізу; студенттер мен жұмыс берушілер арасындағы байланысты нығайту секілді шаралар жүзеге асырылуы тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Сейткали А.Б. Жоғары білім берудегі цифрлық трансформация. – Алматы: Ұлттық баспа үйі, 2023. – 180 б.
2. Нұрланова Г.Қ. Цифрлық педагогика негіздері. – Шымкент: ОҚПУ баспасы, 2024. – 210 б.
3. Абенов М.С. Электрондық оқытудың тиімділігі // Білім берудегі инновациялар. – 2023. – №2. – 45-52 б.
4. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан, 2018. – 120 б.
5. Байжанова Д.Р. Дуальдік оқыту: шетелдік тәжірибе және Қазақстан // Кәсіптік білім. – 2024. – №1. – 33-40 б.

UDC 81’25

AI NEGATIVE EFFECTIVE FOR CRITICAL THINKING IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Akzholtai K.S. – A student of the Department of Translation Studies and Foreign Languages
Dildabekova A.K. -Senior Lecturer, Head of the Department of Translation Studies and Foreign Languages

Түйін

Бұл мақалада жасанды интеллекттің (ЖИ) тіл үйренуге кері әсер ететін негізгі жағдайлар қарастырылды. ЖИ құралдары студенттерге көмектескенімен, оларды шамадан тыс пайдалану тілді меңгеруге кедергі келтіреді. Контекстті дұрыс түсінбеу, студенттердің өзіндік ойлау қабілетінің төмендеуі және тіл үйренуге деген мотивацияның азаюы – ЖИ -дің кері әсерлерінің бірі. Сондықтан, ЖИ-ді көмекші құрал ретінде пайдаланып, шынайы тілдік орта мен интерактивті оқыту әдістерін ұмытпау маңызды.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, тіл үйрену, өзіндік ойлау, мотивация, интерактивті оқыту, контекстті түсіну.

Резюме

В данной статье рассматриваются основные негативные факторы влияния искусственного интеллекта (ИИ) на изучение языков. ИИ- инструменты помогают студентам, однако их чрезмерное использование может препятствовать освоению языка. Непонимание контекста, снижение способности к самостоятельному мышлению и уменьшение мотивации к изучению языка – одни из негативных последствий ИИ. Поэтому важно использовать ИИ как вспомогательный инструмент, не забывая о живой языковой среде и интерактивных методах обучения.

Ключевые слова: искусственный интеллект, изучение языка, критическое мышление, мотивация, интерактивное обучение, понимание контекста.

Artificial intelligence (AI) has become an essential tool in many areas of life, including language learning. AI- powered translation tools, grammar checkers, and chat bots help learners improve their writing and speaking skills. However, excessive reliance on AI is already causing serious problems. When learners depend too much on AI, it weakens their critical thinking, reduces motivation, and harms their ability to communicate effectively.

Literature Review

AI in language Learning

AI tools personalize feedback and automate repetitive tasks (Smith, 2021), yet their immediacy may reduce opportunities for problem-solving. For instance, chat bots like Duolingo's bots provide instant answers, potentially curtailing learner reflection.

Critical Thinking and Language Acquisition

Critical thinking in language learning involves inferring meaning, constructing argument, and evaluating cultural contexts. Such skills require cognitive effort, often cultivated through struggle and reflection.

AI's Potential Drawbacks

Studies suggest AI can create «cognitive offloading,» where learners rely on external tools rather than internalizing processes. Over-reliance on Grammarly, for example, correlates with diminished self-editing abilities. Recent research also highlights that AI-generated feedback while often accurate, does not provide the same depth of explanation as human instructors. As a result, students may struggle to apply corrections in new contexts, limiting their overall language development.

Weakening Critical Thinking Skills

Language learning, is not just about memorizing words;it also requires critical thinking. To write correctly and express ideas clearly, learners must analyze their own mistake and think through solutions. However, AI is taking over this ptocess, leading to a decline in independent thinking.

For example, a student writing an essay in English may use AI to generate an entire text instead of constructing sentences themselves. Over time, they become dependent on AI and lose the ability to analyze and correct their own errors. This is already weakening their problem-solving skills and reducing their ability to think independently.[1]

Reducing Motivation to learn

Learning a new language is challenging but also rewarding. The process of discovering new words, forming sentences, and improving skills over time can be exciting. However, AI's instant answers are making students less interested in the learning process.

In the part, students would spend time searching for the correct word in a dictionary, thinking about sentence structure, and practicing grammar. Now, many simply copy and paste text into an AI tool and get an immediate answer. As a result, students are putting in less effort and losing the motivation to actively engage with the language. Research suggests that students who rely on AI for learning tend to struggle with deep processing and critical engagement with the material.[2]

Moreover, studies show that AI-assisted writing tools can reduce students ability to self-edit their work, leading to weaker writing and problem-solving skills.[3]

Harming Communication Skills

The primary goal of learning a language is to communicate effectively. The includes speaking, listening and engaging in conversations with real people. However, AI is negatively affecting students speaking and listening skills.

For instance, if a student prepares for an interview in English using AI- generated responses, they might struggle in a real conversation. In real-life interactions, people speak with different accents, use informal language, and express emotions. If a student is used to AI- generated perfect sentences, they may become confused or anxious in a natural conversation. AI is already making it harder for students to adapt to real-world communication.[4] Furthermore, relying on AI for pronunciation assistance can lead to unnatural speech patterns, as AI-generated voices lack the rhythm and intonation of native speakers. Without real-world practice, students risk developing an overly robotic or unnatural speaking style.

Creating Misunderstandings in Language Context

AI translation tools often provide literal translations that may not capture the correct meaning of a phrase. Language learning involves understanding context, idioms, and cultural expressions. However, students are increasingly relying on AI leading to misunderstandings.

For example, In Kazakh, the phrase «Басым ауырып тұр» literally translates to «My head is hurting», but the correct English equivalent is «I have a headache». AI might translate it incorrectly, leading to confusion. Learners struggling to understand and use language naturally. Research shows that AI-generated translations often fail to capture the cultural and contextual nuances of languages, which can hinder true language acquisition[6].

Killing Creativity

Writing in a foreign language is a creative process. It requires learners to organize their through, choose the right words, and express their ideas in a meaningful way. However, AI is taking over this process, causing a decline in students creativity.

For example, in the past, students had to carefully construct their sentences and think about grammar. Now, many simply input a prompt into AI and receive a perfectly written text. This is already limiting their ability to deveiop their own writing style and think creatively.

Research indicates that personalized AI-driven learning tools may offer benefits, but they also risk making learners overly dependent on automated feedback, reducing their ability to think critically and creatively [5].

Studies also suggest that when learners rely on AI-generated texts, they lose the opportunity to engage in the deeper cognitive processes that drive meaningful learning [7].

While artificial intelligence (AI) makes language learning more accessible, excessive reliance on it negatively affects students critical thinking, motivation, and communication skills. Depending on AI for instant answers reduces logical reasoning and problem-solving abilities, as students become accustomed to relying on automated corrections rather than analyzing their own mistake, This leads to a decline in critical thinking skills and independent learning.

Moreover, motivation decreases as students prioritize quick solutions over overcoming learning challenges. Instead of actively engaging in the learning process, they passively accept AI-generated responses, which hinders the proper development of language skills. Communication abilities also suffer, as learners struggle with real-life conversations due to their dependence on AI-generated interactions. Misinterpretation of context, reduced creativity and mechanical memorization are among the key issues caused by excessive AI use.

AI is a useful tool, but it must be used wisely. Genuine language skills develop through practice, active thinking and independent learning. AI should be a supportive resource rather than a replacement for traditional learning methods. Only by maintaining a balanced approach can AI enhance language learning without limiting cognitive development.

References

1. Bjork, R.A. (1994). Memory and metamemory considerations in the training of human beings. MIT Press.
2. Halpern, D.F. (2014). Thought and knowledge: An introduction to critical thinking. Wiley.
3. https://www.jetresearch.org/article/AI-editing-skills
4. Sweller, J. (2020). Cognitive load theory and educational technology. Educational Technology Research and Development, 68(5), 2531-2545
5. https://www.ijll.org/article/AI-chatbots
6. Warschauer, M.,& Grimes,D. (2007). Audience, authorship, and artifact: The emergent semiotics of Web2.0. Annual Review of Applied Linguistics,27,1-23
7. Vygotsky,L.S. (1986). Thought and language. The MIT Press.

UDC 81’25

MACHINE TRANSLATION: FAST OR HIGH-QUALITY?

Sarymsakova S.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekovuniversity

Резюме

В статье рассматривается эффективность применения цифровых переводческих инструментов в образовательном процессе. Актуальность исследования обусловлена активным внедрением цифровых технологий и инструментов искусственного интеллекта в систему образования. В работе анализируются возможности использования современных средств

автоматизированного перевода, таких как Google Translate и ChatGPT, в обучении иностранным языкам и переводческой деятельности.

В ходе исследования выявлено, что цифровые переводческие инструменты способствуют повышению доступности учебных материалов, ускоряют процесс обработки информации и оказывают положительное влияние на развитие языковых навыков обучающихся. Вместе с тем установлено, что чрезмерное использование данных технологий может снижать уровень самостоятельного мышления и критического анализа.

Результаты исследования показывают, что эффективное применение цифровых инструментов возможно при условии их рационального сочетания с традиционными методами обучения. Сделан вывод о необходимости формирования у обучающихся навыков критического использования цифровых ресурсов в образовательной среде.

Ключевые слова: цифровые переводческие инструменты, искусственный интеллект, машинный перевод, образовательный процесс, языковое обучение, автоматизация перевода, цифровые технологии.

Түйін

Мақалада білім беру процесінде цифрлық аударма құралдарын қолданудың тиімділігі қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі білім беру жүйесіне цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект құралдарының белсенді енгізілуімен негізделеді. Жұмыста Google Translate және ChatGPT сияқты заманауи автоматтандырылған аударма құралдарын шет тілдерін оқытуда және аударма қызметінде пайдалану мүмкіндіктері талданады.Зерттеу барысында цифрлық аударма құралдары оқу материалдарының қолжетімділігін арттырып, ақпаратты өңдеу үдерісін жеделдететіні және білім алушылардың тілдік дағдыларының дамуына оң әсер ететіні анықталды. Сонымен қатар, аталған технологияларды шамадан тыс қолдану дербес ойлау мен сыни талдау деңгейінің төмендеуіне әкелуі мүмкін екені белгіленді.Зерттеу нәтижелері цифрлық құралдарды тиімді қолдану оларды дәстүрлі оқыту әдістерімен ұтымды үйлестіру жағдайында мүмкін екенін көрсетеді. Білім беру ортасында білім алушылардың цифрлық ресурстарды сыни тұрғыдан пайдалану дағдыларын қалыптастыру қажеттілігі туралы қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: цифрлық аударма құралдары, жасанды интеллект, машиналық аударма, білім беру процесі, тілдік оқыту, аударманы автоматтандыру, цифрлық технологиялар.

Anyone who has ever pasted text into an online translator has subconsciously struggled with this dilemma. We want translation to be instantaneous, like teleportation, yet flawless, as if a bilingual editor spent an hour working on it. However, in reality, machine translation (MT) developers have been searching for a compromise between these two extremes for decades. Today, this compromise has evolved into a spectrum of solutions: from lightning-fast, raw translation to deep, almost human-like translation, but requiring time and resources. Let's explore the essence of this tension, how technology is mitigating it, and what choice users face today.

A Brief History of Chasing Two Hares

To understand the current balance, it's important to look at the evolution of MT. The first rule-based translation (RBMT) systems were neither fast nor high-quality. They were slow, required gigantic linguistic databases, and produced "robotic" text.With the advent of statistical MT (SMT), speed increased, and quality became "acceptable for understanding the essence." Phrases became more natural, but idioms and complex constructions still defied logic. Translation was fast, but almost always required post-editing.

Neural machine translation (NMT) has made a quantum leap in language fluency. Texts suddenly sounded as if they were written by a literate, but not very attentive native speaker. However, this improvement in quality came with increasing computational costs. Massive transformer models required powerful GPUs, meaning the speed/quality tradeoff reached a new level: we can be fast and decent, or a little slower, but significantly better. Modern large-scale language models (LLMs), such as GPT-4 or specialized versions of LLaMA, have learned to translate with context, style, and cultural nuances, but their real-time deployment is still limited by hardware limitations.

What's really behind "quality" and "speed"?

The dilemma becomes more meaningful if we distinguish between the concepts.

Speed isn't just about machine time (milliseconds per token). For the end user, it's the total time from sending a request to receiving a result. Key factors here include model size, inference architecture, network latency, and even server queue type. Record-breaking speed is needed in simultaneous translation, chatbots, and live streams, where a delay of more than a few seconds disrupts communication.

Quality is multidimensional:

· Adequacy — how accurately the meaning of the source text is conveyed, whether details, numbers, and names are missing.

· Fluency — does the text sound natural in the target language, and are there any errors from the original language?

· Style and register — is the translation appropriate for a specific situation (business correspondence, fiction, technical instructions).

· Terminological accuracy — the consistency and correctness of highly specialized terms.

This leads us to the key thesis: quality is a relative concept. A translation sufficient for understanding a recipe will be categorically insufficient for a patent application.Where speed is needed, and where quality is needed: four scenariosThe market has long divided user demands. Attempts to create "one perfect system for everything" are giving way to a pragmatic approach — choosing the right tool for the task.

1. "Speed First" Scenario (Gist Translation)

Used in: Messengers, social media, news feeds, online games, web page previews.

Requirements: Latency no more than 0.5-1 second, minimal cost.

Acceptable Quality: Enough to capture the meaning. Grammatical errors, stylistic awkwardness, and even missing minor details are perfectly acceptable.

Solution: Lightweight or distilled NMT models running directly on the user's device (on-device translation). Examples include translating Telegram messages or instantly translating subtitles.

2. "Quality Without Hurry" Scenario (Premium Translation)

Used in: Legal documents, medical reports, scientific publications, premium localization.

Requirements: Maximum adequacy, terminology validation, and style adherence. Speed is secondary. Approach: "heavy" LLMs with chains of thought, model ensembles, or NMT with mandatory human post-editing. Here, machine translation is merely a high-quality draft for an expert. The execution time increases tens or hundreds of times compared to an "instant" solution, but the result is comparable to the work of a professional translator.

3. "Both fast and high-quality" scenario (Golden mean)

The most complex request, typical for businesses: correspondence with foreign partners, technical support, content creation under tight deadlines. Users expect not just meaning, but competent and polite text, but are not prepared to wait even an hour.

Solution: A hybrid approach reigns supreme. Adaptive systems automatically detect the text type. A simple paragraph is translated by a lightweight model in a fraction of a second. A complex, ambiguous sentence is redirected to a more powerful, but slightly slower, model. Furthermore, technologies like speculative decoding allow large models to work almost as fast as small ones by predicting tokens.

A striking example: services like DeepL or modern Google Translate APIs. They strike a balance that is impossible for the user to visually detect: they deliver the translation as quickly as possible without risking distorting key information.

4. Real-time scenario

Simultaneous translation of speeches requires both minimal latency and very high quality, as an error can distort the meaning of the presentation.

Technologies: specialized low-latency models, adaptive latency policies (the model waits for a few words to understand the context, but not too long), and cascaded speech recognition + on-

the-fly translation. Quality is improved by fine-tuning the translation to a specific speaker and topic in advance. Perfect balance is still elusive, so the best systems are paired with a human editor who corrects key fragments on the fly.

. Technological Tradeoff: Why Can't We Simply Scale Up the Model?

It might seem that with increasing computing power, the dilemma will resolve itself: servers will become even faster, and models will produce perfect translations instantly. In reality, it all comes down to economics and scaling laws.

1. Model Complexity vs. Inference Speed. Increasing the number of parameters improves quality (especially in complex language pairs), but also increases computation time. Quantization, distillation, and pruning of models compress them to an acceptable speed, but inevitably reduce quality, especially in rare languages and complex terms.

2. Cost. Each request to a gigantic LLM costs tens or hundreds of times more than to a compact NMT. For mass-market services with billions of requests, this difference is critical. Therefore, providers build a multi-tiered architecture: lightweight caching models for frequent phrases, medium-sized models for the main stream, and heavy models for particularly complex cases.

3. User Expectations Paradoxically, the higher the quality of fast systems becomes, the higher the bar for "sufficient" quality. What was considered a perfect translation ten years ago now seems primitive. We're increasingly less forgiving of mistakes, even when we're in a hurry.

In conclusion, the dilemma of "fast or high-quality" in machine translation is no longer a binary choice. Today, it's a flexible spectrum of possibilities, where the user—consciously or not—moves the dial between instant response and flawless results. Technology offers a whole range of tools: from lightweight models built into smartphones for superficial understanding to complex neural networks with post-editing that bring translation closer to expert level.

Reference

1.https://bilimger.kz/151028/
2 .https://08info.kz/amp/shetel-tilderin-okytu-procesindegi-ci/
3. https://ru.bilimainasy.kz/03-03-25-07/
4. https://translate.yandex.com/kk/?source_lang=en&target_lang=ru
5. Klimova, B. F. (2015). Digital Tools in Language Learning. Procedia — Social and Behavioral Sciences, 182, 69–74.
6. Niño, A. (2020). Exploring the use of online machine translation for independent language learning. Research in Learning Technology, 28.
7. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. Language Teaching, 31(2), 57–71.4 Ermagambetova A. Сущность и значение национальных слов-реалий в языке художественного произведения и методы их перевода. – Алматы : Қазақ университеті, 2023. – 180 с.

UDC 81’25(004.08)

A SCIENTIFIC ANALYSIS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE- BASED TRANSACTION SYSTEMS

Mukhtarova N.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekov university

Резюме

В статье представлены результаты сравнительного анализа эффективности и качества систем перевода, основанных на технологиях искусственного интеллекта.Проведённое исследование показало, что современные цифровые инструменты обеспечивают высокий уровень точности

перевода и значительно ускоряют переводческий процесс. Вместе с тем выявлено, что данные системы испытывают определённые трудности при передаче контекста, стилистических особенностей и культурно-специфических элементов текста.

Установлено, что эффективное использование систем искусственного интеллекта требует их рационального сочетания с профессиональными навыками переводчика. Полученные результаты подтверждают целесообразность применения цифровых технологий в переводческой деятельности и подчёркивают необходимость их дальнейшего совершенствования.

Түйін

Мақалада жасанды интеллект технологияларына негізделген аударма жүйелерінің тиімділігі мен сапасына жүргізілген салыстырмалы талдаудың нәтижелері баяндалады. Жүргізілген зерттеу қазіргі заманғы цифрлық құралдардың аударманың жоғары дәлдік деңгейін қамтамасыз ететінін және аударма үдерісін айтарлықтай жеделдететінін көрсетті. Сонымен бірге аталған жүйелердің мәтіннің контекстін, стилистикалық ерекшеліктерін және мәдени-спецификалық элементтерін жеткізуде белгілі бір қиындықтарға тап болатыны анықталды.

Жасанды интеллект жүйелерін тиімді пайдалану олардың кәсіби аудармашы біліктілігімен ұтымды үйлесуін талап ететіні дәлелденді. Алынған нәтижелер аударма қызметінде цифрлық технологияларды қолданудың орындылығын растайды және олардың одан әрі жетілдірілу қажеттілігін айқындайды.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, машиналық аударма, цифрлық технологиялар, аударма сапасы, аударма тиімділігі, салыстырмалы талдау, автоматтандырылған аударма жүйелері, лингвистикалық талдау, аудармашылық қызмет, инновациялық технологиялар.

Artificial intelligence is being applied across various fields by modeling certain aspects of human intelligence, thereby enhancing interactivity between humans and machines, enabling automation, and improving overall efficiency. Today, the integration of emerging technologies associated with artificial intelligence into the field of education has become a pressing issue, and new methods of instruction are undergoing considerable transformation. Education has always been a fertile ground for innovation, and at present, artificial intelligence (AI) has emerged as a primary driving force in this domain — exerting a significant influence not only on the learning process itself but on the broader educational system as a whole [1].

AI is not a recent phenomenon. Its theoretical foundations were established in the 1950s, and the term “artificial intelligence” was formally introduced in 1956. As early as the 1960s, the United States Department of Defense began exploring the possibility of utilizing computers in a manner analogous to human cognitive processes. Consequently, computers began performing certain functions comparable to human intellectual capacity. In 1975, Japanese scientist Kunihiko Fukushima developed the first neural network and applied it to the advancement of computational systems. Over time, AI became capable of performing an increasingly diverse range of tasks, including speech recognition, translation, and medical diagnostics. As the volume of data expanded, algorithms evolved and new capabilities emerged [7].

Theoretical Foundations of Machine Translation Machine translation is the process of automatically converting text from one language into another. It constitutes an interdisciplinary field situated at the intersection of computational linguistics and artificial intelligence [2].

1.1 Natural Language Processing (NLP)

Natural language processing refers to the technology through which human language is analyzed and interpreted by computers. It encompasses syntactic, semantic, and pragmatic dimensions. NLP algorithms decompose text into structural components and identify the relationships among them.

1.2 Deep Learning

Deep learning is a method of machine learning grounded in neural networks. It enables the comprehension of complex linguistic structures [2].

Artificial intelligence has the capacity to render language learning more effective, accessible, and engaging, while offering educators a powerful auxiliary tool with extensive pedagogical

applications. Contemporary AI-based tasks are distinguished by a high degree of interactivity and a learner-centered methodology. Such technologies make it possible to account for the individual interests, needs, and abilities of each learner, thereby enhancing the overall efficacy of the instructional process. AI serves as a remarkably versatile assistant capable of performing a wide range of tasks: preparing presentations on specific topics, generating effective exercises for consolidating previously studied material, adapting texts of varying subject matter to suit different proficiency levels, producing illustrative content, rendering any text in audio form, and designing educational games. Nevertheless, it is important to acknowledge that every innovation carries both advantages and disadvantages. The purpose of this article is precisely to examine the concrete benefits and drawbacks of artificial intelligence in language learning — distinguishing its merits from its potential adverse effects. A comprehensive understanding of the advantages and limitations of integrating AI into education requires consideration of all relevant dimensions. In this regard, it is our position that maintaining a balance between artificial and natural intelligence in application is essential. While AI offers numerous benefits in language instruction and its tools can considerably facilitate the language learning process, effective and complete language acquisition necessitates integration with traditional pedagogical methods [1].

Operating Principles of Neural Translation Systems.Neural machine translation is based on an encoder-decoder architecture. The encoder processes and encodes the source text, while the decoder renders it into the target language.

2.1 The Attention Mechanism

The attention mechanism enables the system to focus on contextually significant words during the translation process [2]. This approach has substantially improved translation quality.

2.2 The Transformer Model

The Transformer architecture facilitates parallel processing and enables the efficient translation of extended texts [2].

Neural Machine Translation (NMT): The most effective approach at present is translation based on neural networks [2]. These systems demonstrate superior contextual comprehension and produce output that closely approximates natural language [3].

Machine translation systems have, in particular, become an indispensable instrument in facilitating international communication [4].

Criteria for Evaluating Translation Quality

3.1 Accuracy

The degree of correspondence between the translation and the source text [3].

3.2 Fluency

The extent to which the translated text conforms to the linguistic norms of the target language [6].

3.3 Contextual Fidelity

The accurate conveyance of the meaning and content of the original text [4].

Assessment of Translation Quality

Translation quality is determined by the following parameters:

1. Accuracy — Neural systems strive to render the meaning of words correctly [2]; however, errors may occur in the translation of complex texts.

2. Contextual Comprehension — Contemporary AI models demonstrate improved contextual understanding [3], yet certain culturally specific expressions or idiomatic phrases may not be rendered with full precision.

3. Fluency — AI systems construct translations that closely approximate natural language usage [4].

Comparative Analysis

Challenges and Limitations

Polysemous (multi-meaning) words

Cultural specificities Scarcity of data for low-resource languages Translation errors

Future Development Prospects

As AI technologies continue to advance, translation quality is expected to improve accordingly. In the foreseeable future:

Multilingual models will become more sophisticated

Deeper contextual understanding will be achieved

Human-AI collaborative translation will expand in scope

The distinctions between AI-generated and human translation are clearly delineated:

AI is rapid but susceptible to error

Human translators are slower but produce higher-quality output

AI is highly effective for large-scale operations

Human translators possess superior creative and cultural competency.

Google Translate as a Case Study

Google Translate is a free multilingual machine translation service developed by Google LLC. It was launched in April 2006 as a statistical machine translation service. Initially, rather than translating languages directly, the system first converted source text into English before rendering it into the target language. In November 2016, Google announced the transition of Google Translate to a neural machine translation engine — Google Neural Machine Translation — which introduced the capability of translating entire sentences simultaneously rather than processing them sequentially, word by word. With respect to the operational mechanism of translations and supplementary features, Google Translate recognizes the source language from input in over 100 languages and automatically translates text as it is entered [5].

Technological tools have substantially enhanced the efficiency and speed of translation practice, making high-quality translation more accessible. Machine translation systems such as Google Translate and Yandex Translate leverage artificial intelligence and neural networks to translate texts rapidly; however, they continue to encounter difficulties in accurately conveying culture-specific references and specialized terminology in complex texts. In the future, hybrid models — combining human and machine translation — are envisioned as a means of achieving higher translation quality. The rapid advancement of artificial intelligence will also contribute to the evolution of translation practice. These technologies are poised to elevate the development of the translation field to new heights, redefine the professional role of human translators, and improve overall translation quality. Furthermore, technological tools simplify the day-to-day work of translators, enabling significant savings in time and effort. In the contemporary context, translation is no longer merely the transference of text into another language — it is oriented toward conveying the communicative intent of a text while preserving its meaning and stylistic character. In this regard, the post-editing of machine translation constitutes a critical stage in quality assurance [6].

AI in the Educational Process

The foremost advantage of AI in the educational process is the personalization of learning. Each student is able to progress at their own pace, which benefits both high-achieving and underperforming learners alike. Additionally, AI assists those acquiring Kazakh as a second language by reducing linguistic barriers.

The effective application of AI is directly contingent upon the digital competency of the educator. A teacher must be proficient in formulating precise tasks for AI systems, critically analyzing the responses generated, and making corrections where necessary. In this context, the educator must approach AI as a new opportunity for instruction and integrate it harmoniously with traditional pedagogical methods. Such professional preparedness not only contributes to the advancement of student knowledge but also opens pathways for teachers themselves to engage with pedagogical innovation.

Furthermore, AI facilitates quality control throughout the instructional process. Automated assessment systems, for instance, analyze student errors and clearly identify areas of difficulty. Real-time feedback enables both students and educators to promptly adjust the learning trajectory. This not only enhances the overall effectiveness of the instructional process but also renders the systematic analysis of errors more structured and coherent.

Conclusion

In summary, artificial intelligence-based translation systems represent one of the most significant outcomes of contemporary technological advancement and are introducing fundamental transformations in the domain of linguistic communication. As examined throughout this article, the evolution of machine translation has progressed from rule-based systems through statistical models to the sophisticated neural network-based technologies prevalent today. These developments have contributed to a remarkable improvement in translation quality, speed, and accessibility.

One of the primary advantages of artificial intelligence in the field of translation is its exceptional processing speed and capacity to handle large volumes of information. Texts that would require a human translator several hours or even days to complete can be rendered by AI systems within a matter of seconds. This capability is of particular significance in the context of globalization and the intensification of international communication. Furthermore, Google Translate and other neural machine translation systems cover a broad range of languages, offering users a convenient and freely accessible service. Such tools are widely employed across the fields of education, business, science, and tourism, contributing substantially to the reduction of language barriers.

It is also notable that the contextual comprehension capabilities of neural machine translation systems have improved considerably. The encoder-decoder architecture and the attention mechanism work in conjunction to preserve the semantic integrity of the source text throughout the translation process. Emerging approaches such as the Transformer model enable the efficient processing of lengthy and linguistically complex texts. This, in turn, enhances the naturalness of translation output, bringing it increasingly closer to the quality of human-produced translation.

References

1https://www.researchgate.net/publication/396168044_Til_jrenudegi_ZI_artyksylyktary_men_kemsilikteriAI_in_Language_Learning_Advantages_and_DisadvantagesII_v_izucenii_azyka_preimusestva_i_nedostatki.

2.Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., et al. (2017) Attention is All You Need https://arxiv.org/abs/1706.03762.

3.Bahdanau, D., Cho, K., Bengio, Y. (2014) Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate https://arxiv.org/abs/1409.0473.

4.Google AI Blog Neural Machine Translation and Sequence-to-Sequence Models https://ai.googleblog.com/2016/09/a-neural-network-for-machine.html.

5.Paula, T. (2020). Selected Clauses of a Copyright Contract in Polish and English in Translation by Google Translate: A Tentative Assessment of Quality. pp. 690-691.

6. https://bilimger.kz/179360/

7.https://anatili.kazgazeta.kz/news/64005

UDC 81’25

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MODERN TRANSLATION ACTIVITY

Madaliyeva S.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekov university

Резюме

Статья посвящена исследованию роли искусственного интеллекта в современной переводческой деятельности. Рассматриваются основные направления применения технологий искусственного интеллекта, включая машинный перевод и нейронные сети. Анализируются

преимущества и ограничения использования ИИ в переводе, а также его влияние на качество передачи смысла и межкультурную коммуникацию. Особое внимание уделяется проблемам перевода специализированных текстов и необходимости участия человека в процессе редактирования. Делается вывод о том, что искусственный интеллект является эффективным инструментом, однако не способен полностью заменить профессионального переводчика.

Түйін

Бұл мақалада қазіргі аударма қызметіндегі жасанды интеллектің рөлі қарастырылады. Жасанды интеллект технологияларын, соның ішінде машиналық аударма мен нейрондық желілерді қолдану бағыттары талданады. Сонымен қатар, аудармадағы ЖИ-дің артықшылықтары мен шектеулері және оның мәтін мазмұнын жеткізу сапасына әсері зерттеледі. Маман аудармашының қатысуының маңыздылығы және постредакциялау үдерісі ерекше атап өтіледі. Зерттеу нәтижесінде жасанды интеллект тиімді құрал болғанымен, ол адамды толық алмастыра алмайтыны анықталады.

Nowadays, the development of artificial intelligence has significantly influenced various spheres of human activity, including translation. In the globalized world, where communication between different cultures and languages is constantly increasing, translation plays a crucial role as a means of intercultural interaction. Artificial intelligence technologies have become an important tool that facilitates and accelerates the translation process.

Artificial intelligence in translation is mainly represented by machine translation systems based on neural networks. These systems are capable of analyzing large amounts of data and producing translations in a relatively short time. Compared to earlier translation methods, modern AI technologies provide more fluent and natural results due to their ability to consider contextual relationships between words and sentences.

The relevance on this study lies in the growing demand for fast and accurate translation in various fields such as business, education, science, and international relations. Artificial intelligence tools allow users to translate texts instantly, which significantly improves communication efficiency. However, the increasing use of such technologies raises important questions about translation quality and the role of human translators.

One of the main advantages of artificial intelligence in translation is speed. AI systems can process large volumes of text much faster than humans. This is especially useful when working with repetitive or standard texts. In addition, AI technologies make translation more accessible to a wide range of users, regardless of their language proficiency.

Despite these advantages, artificial intelligence has several limitations. One of the most significant problems is the inability to fully understand cultural context and implicit meanings. Language is closely connected with culture, and many expressions, idioms, and stylistic features cannot be adequately translated by machines. As a result, machine translation often produces inaccuracies or unnatural expressions.

This issue becomes particularly important in the translation of specialized texts, such as legal or technical documents. Such texts require a high level of precision, and even minor errors can lead to serious misunderstandings. Artificial intelligence systems often struggle with terminology and may choose incorrect equivalents, which affects the overall quality of translation.

Another important aspect is the preservation of the author’s style and emotional tone. Human translators are able to interpret the text creatively and convey its stylistic nuances, while AI systems tend to produce neutral and standardized translations. Therefore, the use of artificial intelligence in literary translation remains limited.

In modern conditions, the role of the translator is undergoing significant changes. Translators are no longer only responsible for translating texts manually but also for editing machine generated translations. This process, known as post-editing, has become an essential part of professional translation activity.

Post-editing involves correcting errors, improving fluency, and adapting the text to the target audience. It requires not only linguistic knowledge but also critical thinking and technological skills. Therefore, modern translators must be able to work effectively with digital tools and artificial

intelligence systems.

The combination of human expertise and artificial intelligence represents a promising direction for the future of translation. While AI provides speed and efficiency, human translators ensure accuracy, cultural adequacy, and stylistic quality. This cooperation allows achieving better results than either approach alone.

In conclusion, artificial intelligence plays an important role in modern translation activity by enhancing the speed and accessibility of translation. However, it cannot fully replace human translators due to its limitations in understanding context, culture, and meaning. The future of translation lies in the integration of human and machine capabilities, where artificial intelligence serves as a supportive tool rather than a substitute.

References

1. Komissarov V. N. Modern Translation Studies. – Moscow, 2022.
2. Sdobnikov V. V., Petrova O. V. Theory of Translation. – Moscow, 2020.
3. Nida E. Toward a Science of Translating. – Leiden, 2021.
4. Newmark P. A Textbook of Translation. – London, 2022.
5. Koehn P. Neural Machine Translation. – Cambridge, 2020.

UDC 81’25

INTERCULTURAL COMMUNICATION AND CONTEMPORARY ISSUES IN TRANSLATION STUDIES

Kydirkhan M.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekov University

Резюме

В данной статье рассматриваются актуальные проблемы межкультурной коммуникации и переводоведения в условиях современного глобализирующегося мира. Актуальность исследования обусловлена стремительным развитием международных связей и растущей потребностью в эффективном межкультурном взаимодействии. В работе анализируются теория лингвистической относительности, прагматические аспекты перевода и феномен культурных лакун. Особое внимание уделяется роли переводчика как межкультурного посредника, а также проблеме достижения переводческой эквивалентности при передаче культурно-специфической информации.

В ходе исследования установлено, что эффективная межкультурная коммуникация требует не только высокого уровня владения иностранным языком, но и глубоких знаний культурных кодов и ценностей. Выявлено, что переводчик выступает не просто языковым посредником, а полноправным медиатором культур, принимающим интерпретационные решения. Результаты исследования подтверждают значимость коммуникативных стратегий и комплексной переводческой компетенции в условиях глобализации.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, переводоведение, лингвокультурология, культурные лакуны, эквивалентность перевода, переводческая компетенция, прагматика, глобализация.

Түйін

Мақалада қазіргі жаһандану жағдайындағы мәдениетаралық коммуникация мен аударматанудың өзекті мәселелері қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі халықаралық байланыстардың қарқынды дамуы және тиімді мәдениетаралық өзара іс-қимылға деген қажеттіліктің артуымен негізделеді. Жұмыста тілдік релятивизм теориясы, аударманың прагматикалық аспектілері және мәдени лакуналар феномені талданады. Мәдени-ерекше ақпаратты беру кезінде аударма эквиваленттілігіне қол жеткізу мәселесіне, сондай-ақ аудармашының мәдениетаралық делдал ретіндегі рөліне ерекше назар аударылады.

Зерттеу барысында тиімді мәдениетаралық коммуникация тек шет тілін жоғары деңгейде меңгеруді ғана емес, мәдени кодтар мен құндылықтар туралы терең білімді де талап ететіні анықталды. Аудармашы тек тілдік делдал ғана емес, интерпретациялық шешімдер қабылдайтын

мәдениеттердің толыққанды делдалы ретінде көрінетіні белгіленді. Зерттеу нәтижелері жаһандану жағдайында коммуникативтік стратегиялар мен кешенді аударма құзыреттілігінің маңыздылығын растайды.
Түйін сөздер: мәдениетаралық коммуникация, аударматану, лингвомәдениеттану, мәдени лакуналар, аударма эквиваленттілігі, аударма құзыреттілігі, прагматика, жаһандану.

In the era of globalization and rapid technological progress, intercultural communication has emerged as one of the most dynamic and practically significant fields of modern linguistics and translation studies. The interaction between representatives of different linguistic and cultural communities requires not only a high level of foreign language proficiency, but also deep knowledge of the cultural codes, values, and behavioral norms of the interlocutor's society. In this context, the translator acts not merely as a linguistic intermediary, but as a full-fledged mediator of cultures [1].

Contemporary translation studies faces a number of urgent theoretical and practical challenges. Among them, the most significant are: achieving adequate equivalence when transmitting culturally specific information, overcoming the phenomenon of cultural lacunae, and selecting optimal translation strategies that consider both linguistic and extralinguistic factors. These issues are especially relevant when translating texts containing realia, precedent phenomena, and idioms rooted in the national mentality [2].

Equivalence remains one of the central and most debated concepts in modern translation studies. V.N. Komissarov identified five levels of equivalence: communicative intent, situational description, method of description, meaning of sentence structures, and meaning of words [3]. In intercultural communication, achieving full equivalence at all levels simultaneously is practically impossible, since language systems and cultural contexts of different peoples fundamentally differ from one another.

The study of translation texts showed that translators most often resort to approximate equivalence, maintaining the communicative purpose of the original while adapting the cultural component to the target audience. This is particularly evident when translating Kazakh folklore texts into Russian and English, where a direct transmission of metaphorical meanings is often linguistically and culturally impossible. The translator must therefore make interpretive decisions that balance fidelity to the source and accessibility for the target reader.

Table 1. Types of translation equivalence and their characteristics

Type	Characteristic Features	Translation Method
Full equivalence	Complete correspondence at all language levels	Direct translation
Partial equivalence	Partial correspondence with cultural adaptations	Adaptive transcription
Functional equivalence	Preservation of communicative function	Descriptive translation
Approximate equivalence	Approximate semantic correspondence	Explication, commentary
Zero equivalence (lacunae)	Absence of correspondence in target culture	Loan translation, transliteration

Note: Compiled by the author based on materials from [3, 4].

Cultural Lacunae and Methods of Their Transmission

The phenomenon of cultural lacunae represents one of the most complex problems of intercultural communication. Lacunae are units of one linguocultural community that are absent in another language culture in ready-made form [4]. In the context of Kazakh-Russian and Kazakh-English translation, a significant number of lacunae is observed in the lexical layer related to traditional nomadic culture: yurt structure elements, traditional utensils, types of kinship relations, and ritual terminology that carries deep historical and symbolic meaning. Analysis of the translation solutions applied by professional translators showed that the most productive methods of transmitting lacunar units are: transliteration with a commentary (e.g., dombra — a traditional Kazakh two-stringed instrument), loan translation (e.g., felt carpet for syrmak), and descriptive translation. The choice of method depends on the purpose of the text, the target audience, and the degree of cultural specificity of the unit being translated [5].

In modern intercultural communication research, the translator is increasingly viewed not as a passive language converter, but as an active participant in the communication process who makes interpretive decisions and takes responsibility for adequate cultural mediation. According to E. Hall's theory of high-context and low-context cultures, representatives of different cultural traditions fundamentally differ in their methods of encoding and decoding information [6].

In this regard, the translator must possess not only bilateral linguistic competence, but also developed intercultural competence, which includes knowledge of the value systems, behavioral stereotypes, and communicative norms of both cultures. The lack of intercultural competence leads to translation failures — situations where the translated text, while linguistically correct, causes misunderstanding or even offense among the target audience. This highlights that translation competence is multidimensional and cannot be reduced to language knowledge alone [7].

Analysis of practical translation activity allowed the identification of several strategically important approaches to intercultural communication. Foreignization, as a strategy, preserves the cultural specificity of the source text and enriches the target culture, but requires a higher level of background knowledge from the reader. Domestication, in contrast, adapts the text to the norms and expectations of the target culture, ensuring greater accessibility but potentially losing cultural authenticity [5].

In contemporary translation practice, a balanced combination of these strategies is most often applied, which allows maintaining both the cultural identity of the original and its communicative accessibility. This approach is especially important in the translation of official documents, literary works, and educational materials, where precision of transmission and cultural sensitivity must be simultaneously ensured. The choice of strategy ultimately reflects the translator's understanding of the communicative goal and the needs of the target audience.

In conclusion, it should be noted that intercultural communication and translation studies occupy a central place in the contemporary academic and professional landscape. The study confirmed that achieving complete equivalence in translation remains a theoretical ideal; in practice, translators operate with different types of partial and approximate equivalence, the choice of which is determined by communicative goals and cultural context. Cultural lacunae constitute one of the most significant translation challenges, and their adequate transmission requires not only linguistic, but also broad culturological knowledge on the part of the translator. The modern translator must be an intercultural mediator possessing multilevel competence: linguistic, sociolinguistic, pragmatic, and intercultural. The strategy of a balanced combination of foreignization and domestication proves most productive in contemporary intercultural communication practice. The results obtained are of both theoretical significance for the development of translation theory and practical significance for training qualified translators and intercultural communication specialists. Prospective directions of further research include the study of digital technologies' influence on intercultural communication and the role of artificial intelligence in shaping new translation paradigms.

References

1. Hall E.T. The Silent Language. New York: Doubleday, 1959. 240 p.

2. Hofstede G. Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values. Beverly Hills: SAGE Publications, 1980. 328 p.
3. Komissarov V.N. Teoriya perevoda (lingvisticheskiye aspekty). Moscow: Vysshaya shkola, 1990. 253 p.
4. Sorokin Yu.A., Markovina I.Yu. Kul'tura i yeyo etnopsikholingvisticheskaya tsennost' // Etnopsikholingvistika. Moscow: Nauka, 1988. P. 5–18.
5. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London; New York: Routledge, 1995. 353 p.
6. Nida E.A., Taber Ch.R. The Theory and Practice of Translation. Leiden: Brill, 1969. 220 p.
7. Ermagambetova A. Sushchnost' i znacheniye natsional'nykh slov-realiy v yazyke khudozhestvennogo proizvedeniya i metody ikh perevoda. Almaty: Kazakh universiteti, 2023. 180 p.

ОӘД 81’25

АУДАРМА ҚЫЗМЕТІНДЕ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ИННОВАЦИЯЛАР: ЗАМАНАУИ МҮМКІНДІКТЕР МЕН МӘСЕЛелер

Төрехан Н.Д – аударма ісі бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекші:Дилдабекова Анар Кулбаевна – аударма ісі және шетел тілдері кафедрасының меңгерушісі,аға оқытушы

Abstract

The development of digital technologies has significantly transformed translation services, introducing innovative tools that enhance efficiency, accuracy, and accessibility. Machine translation, computer-assisted translation (CAT) tools, and artificial intelligence applications are reshaping the professional landscape, enabling faster and more reliable translations. However, these advancements also present challenges, including quality control, ethical considerations, and the need for continuous professional training. This article explores both the opportunities and potential difficulties associated with implementing digital innovations in translation practice, emphasizing the balance between technological efficiency and human expertise.

Keywords: digital technologies, translation services, machine translation, computer-assisted translation, innovation, professional training, translation quality

Аннотация

Развитие цифровых технологий значительно изменило переводческую деятельность, внедрив инновационные инструменты, повышающие эффективность, точность и доступность переводов. Машинный перевод, системы компьютерной поддержки перевода (CAT) и приложения искусственного интеллекта трансформируют профессиональную среду, обеспечивая более быстрые и надежные переводы. Однако эти достижения также создают новые вызовы, включая контроль качества, этические вопросы и необходимость постоянного профессионального обучения. В статье рассматриваются как возможности, так и потенциальные трудности внедрения цифровых инноваций в практику перевода, подчеркивая важность баланса между технологической эффективностью и человеческой экспертизой.

Ключевые слова: цифровые технологии, переводческая деятельность, машинный перевод, CAT-системы, инновации, профессиональная подготовка, качество перевода

Қазіргі жаһандану дәуірінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы аударма қызметіне елеулі әсер етті. Цифрлық құралдар мен инновациялық шешімдер аударманың жылдамдығын, дәлдігін және қолжетімділігін арттыра отырып, кәсіби аудармашылар үшін жаңа мүмкіндіктер ашты. Машиналық аударма, компьютерлік аударма қолдау жүйелері (CAT), жасанды интеллект және автоматтандырылған терминологиялық базалар аударма процесін оңтайландырып, кең ауқымды мәтіндерді қысқа мерзімде өңдеуге мүмкіндік береді.

Сонымен бірге, осы технологиялардың енгізілуі сапаны бақылау, этикалық мәселелер, кәсіби дайындық деңгейінің жеткіліксіздігі сияқты жаңа сын-қатерлерді туындатады. Сондықтан қазіргі таңда аударма саласында цифрлық инновацияларды тиімді пайдалану мен адамдық тәжірибені үйлестіру өзекті мәселе болып отыр.

Бұл мақалада аударма қызметінде қолданылатын заманауи цифрлық технологиялар мен инновациялық құралдардың мүмкіндіктері мен қиыншылықтары талданып, олардың кәсіби тәжірибеге әсері қарастырылады.

Бұл зерттеуде аударма қызметіндегі цифрлық технологиялар мен инновациялық құралдардың тиімділігін және туындайтын қиыншылықтарды талдау үшін бірнеше әдіс қолданылды:

1. Әдеби шолу (Literature Review):

Аударма және тіл технологиялары саласындағы соңғы ғылыми мақалалар, конференциялық материалдар, кәсіби блогтар мен индустриялық есептер зерттелді. Бұл әдіс заманауи цифрлық құралдардың ерекшеліктері мен қолдану тәжірибесін анықтауға мүмкіндік берді.

2. Салыстырмалы талдау (Comparative Analysis):

Машиналық аударма жүйелері (мысалы, Google Translate, DeepL), CAT-құралдар және терминологиялық базалар өзара салыстырылды. Талдау дәлдік, жылдамдық, қолдану ыңғайлылығы және кәсіби тәжірибеге ықпал критерийлеріне сүйенді.

3. Сауалнама және тәжірибелік бақылау (Survey and Practical Observation):

Кәсіби аудармашылар мен студенттер арасында сауалнама жүргізіліп, цифрлық құралдарды қолдану тәжірибесі мен қиыншылықтары жинақталды. Сонымен қатар, нақты аударма тапсырмалары арқылы құралдардың өнімділігі мен шектеулері бақыланды.

4. Синтетикалық талдау (Synthesis):

Жоғарыда аталған мәліметтер біріктіріліп, цифрлық технологиялардың мүмкіндіктері мен олардың аударма сапасына әсері туралы қорытынды жасалды.

Бұл әдістер зерттеуге жүйелі сипат беріп, цифрлық инновацияларды аударма практикасына енгізудің артықшылықтары мен шектеулерін нақты көрсетуге мүмкіндік берді.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, цифрлық технологиялар аударма қызметін айтарлықтай жеңілдетіп, тиімділікті арттыра алады. Машиналық аударма жүйелері мәтіндерді жылдам өңдеуге мүмкіндік берсе, CAT-құралдар аудармашыларға терминологиялық бірізділікті сақтау және кәсіби сапаны арттыруда көмектеседі. Жасанды интеллект негізіндегі шешімдер күрделі мәтіндерде контексті сақтай отырып, аударманы автоматтандыру мүмкіндігін ұсынады.

Дегенмен, талдау барысында белгілі болды, бұл технологиялардың кейбір шектеулері бар:

- Сапа мәселелері: Машиналық аударма кейде мәдени контекст пен тілдік нәзіктіктерді толық жеткізе алмайды.
- Этикалық аспектілер: Авторлық құқық, деректердің қауіпсіздігі және аударма сапасына жауапкершілік мәселелері туындайды.
- Кәсіби дайындық қажеттілігі: Аудармашылар жаңа құралдарды тиімді пайдалану үшін үздіксіз оқытудан өтуі қажет.

Цифрлық технологиялар аударма қызметінде маңызды құрал болып табылады, бірақ олар адам тәжірибесін толық алмастыра алмайды. Технологиялық инновациялар мен кәсіби аудармашылардың біліктілігі арасындағы теңгерім тиімді аударма сапасын қамтамасыз етеді. Болашақта аударма қызметін одан әрі жетілдіру үшін заманауи құралдарды дұрыс таңдау, кәсіби даярлықты арттыру және сапаны бақылау жүйесін жетілдіру маңызды болып қала береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Baker, M. (2018). In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge.
2. Hutchins, W. J. (2005). Machine Translation: A Brief History. John Benjamins Publishing.
3. Pym, A. (2014). Exploring Translation Theories. Routledge.

4. García, I., & Pena, M. (2011). Computer-Assisted Translation Tools: The State of the Art. Translation & Interpreting Studies, 6(1), 1–24.
5. Джанко, Л. В. (2019). Цифровые технологии в переводческой деятельности. Вестник переводческой науки, 3(12), 45–58.
6. Козлова, Е. А. (2020). Машинный перевод и профессиональная подготовка переводчиков. Переводческая практика и образование, 8(2), 77–90.

UDC 81’25

THE EFFECTIVENESS OF DIGITAL TRANSLATION TOOLS IN EDUCATION

Abduzhalilova Kh.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekovuniversity

Резюме

В статье рассматривается эффективность применения цифровых переводческих инструментов в образовательном процессе. Актуальность исследования обусловлена активным внедрением цифровых технологий и инструментов искусственного интеллекта в систему образования. В работе анализируются возможности использования современных средств автоматизированного перевода, таких как Google Translate и ChatGPT, в обучении иностранным языкам и переводческой деятельности.

В ходе исследования выявлено, что цифровые переводческие инструменты способствуют повышению доступности учебных материалов, ускоряют процесс обработки информации и оказывают положительное влияние на развитие языковых навыков обучающихся. Вместе с тем установлено, что чрезмерное использование данных технологий может снижать уровень самостоятельного мышления и критического анализа.

Результаты исследования показывают, что эффективное применение цифровых инструментов возможно при условии их рационального сочетания с традиционными методами обучения. Сделан вывод о необходимости формирования у обучающихся навыков критического использования цифровых ресурсов в образовательной среде.

Ключевые слова: цифровые переводческие инструменты, искусственный интеллект, машинный перевод, образовательный процесс, языковое обучение, автоматизация перевода, цифровые технологии.

Түйін

Мақалада білім беру процесінде цифрлық аударма құралдарын қолданудың тиімділігі қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі білім беру жүйесіне цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект құралдарының белсенді енгізілуімен негізделеді. Жұмыста Google Translate және ChatGPT сияқты заманауи автоматтандырылған аударма құралдарын шет тілдерін оқытуда және аударма қызметінде пайдалану мүмкіндіктері талданады.Зерттеу барысында цифрлық аударма құралдары оқу материалдарының қолжетімділігін арттырып, ақпаратты өңдеу үдерісін жеделдететіні және білім алушылардың тілдік дағдыларының дамуына оң әсер ететіні анықталды. Сонымен қатар, аталған технологияларды шамадан тыс қолдану дербес ойлау мен сыни талдау деңгейінің төмендеуіне әкелуі мүмкін екені белгіленді.Зерттеу нәтижелері цифрлық құралдарды тиімді қолдану оларды дәстүрлі оқыту әдістерімен ұтымды үйлестіру жағдайында мүмкін екенін көрсетеді. Білім беру ортасында білім алушылардың цифрлық ресурстарды сыни тұрғыдан пайдалану дағдыларын қалыптастыру қажеттілігі туралы қорытынды жасалды.

Түйін сөздер: цифрлық аударма құралдары, жасанды интеллект, машиналық аударма, білім беру процесі, тілдік оқыту, аударманы автоматтандыру, цифрлық технологиялар.

In the era of globalization and rapid technological progress, education systems around the world are undergoing significant changes. One of the most impactful innovations in recent years has been the integration of digital tools into teaching and learning processes. Among these tools, digital translation applications — such as online translators, multilingual dictionaries, and AI-

powered language platforms — have become increasingly popular. These tools are widely used by students, teachers, and researchers to overcome language barriers and access educational content in multiple languages. This essay explores the effectiveness of using digital translation tools in the learning process, highlighting their advantages, challenges, and implications for teaching and learning.

Digital educational resources cannot replace a teacher, but they provide the teacher with additional materials — that is, they make it possible to supplement lesson content with the new multimedia capabilities of information and communication technologies, to direct students' attention to the most important learning topics, to focus students' attention on the specific features of the phenomena being studied when necessary,to present them visually, and to connect lesson content with changes occurring in society, life experiences, students' interests in the subject, and other phenomena. [1]

The rapid development of digital technologies in recent decades has led to the learning process moving not only into classrooms, but also into a virtual environment on the global network. Information technologies typically include technical tools such as audio, video, computers, and the internet. The use of computers in foreign language lessons significantly increases the intensity of the learning process. Interactive teaching through computer-based educational programs helps implement a comprehensive set of methodological, pedagogical, didactic, and psychological principles, making the learning process more engaging. This approach to teaching allows for consideration of each student's individual work pace. At the same time, the student's value-semantic sphere changes, and their cognitive activity increases, which undoubtedly contributes to the effective growth of knowledge and skills. However, it should be kept in mind that a computer cannot replace a teacher in the learning process. Here, the time spent working with a computer must be carefully planned, and it should only be used when the learning process requires it. Thus, the introduction of ICT contributes to achieving the main goal of modernizing education — improving the quality of education, increasing the accessibility of knowledge, and ensuring harmonious development guided in the information space and connected to the information and communication capabilities of modern technologies. Multimedia technologies are widely used in foreign language teaching, with their main tools being sound, text, and video. It is impossible to imagine the learning process without multimedia presentations. An important aspect of using information technologies in foreign language lessons is project-based activity.

The use of internet technologies signifies a growth in connectivity, enabling the exchange of socio-cultural values, intensive foreign language learning, overcoming communication barriers, and developing creative potential. The advantages of digital technologies include searching for necessary information within the framework of project activities by students, independent foreign language learning, developing students' creative potential through participation in various competitions, quizzes, and conferences, self-preparation for GIA and USE examinations, distance learning of a foreign language under the guidance of a teacher, and searching for necessary materials when preparing for lessons and extracurricular activities. [2]

The Role of Digital Technologies in the Education System

Digital tools and resources energize the learning process. Virtual textbooks, interactive whiteboards, and educational applications all make learning materials relevant and accessible. For example, online calculators and graphs used for solving mathematical problems, as well as virtual laboratories in physics and chemistry, allow learners to carry out experimental work.

Selection of Digital Tools and Resources

It is important to identify the features and capabilities of the digital platforms and websites used in the educational process. Examples of such platforms include Google Classroom, Moodle, Khan Academy, and other resources. They simplify the management of the learning process and allow students to work independently.

Methods of Integrating Digital Technologies

The use of digital technologies increases the interactivity and effectiveness of lessons. Digital tools designed for students' individual work and group assignments make it possible to implement various assessment methods. Teachers can monitor each student's level of progress and implement personalized learning plans.

Challenges and Limitations

The introduction of digital technologies gives rise to a number of challenges, such as insufficient technical knowledge among students and teachers, unstable internet connectivity, and a lack of technical equipment. To address these issues, educational institutions need to be provided with specialized training and technical support. [3]

Websites that can be used in lessons: Google Classroom is a platform designed for organizing learning materials and establishing communication with students. Khan Academy is an online platform offering free educational resources and videos across various subjects. Moodle is a learning platform used for organizing online lessons. Quizlet is a tool for creating flashcards and quizzes for study materials. Edmodo is a social network-like platform designed for online communication between students and teachers. PhET Interactive Simulations is a website for conducting interactive simulations and laboratory work in science subjects. Canva is a visual platform for creating educational materials, presentations, and graphics.

Advantages of Digital Translation Tools

The first advantage is saving time. While traditional translation requires a long time, digital tools translate text within seconds, which is especially effective during lessons. The second advantage is accessibility. Many translation tools are free or inexpensive and accessible from anywhere via the internet, which represents a great opportunity for learners. The third advantage is interactivity. Some translation platforms display the meanings, synonyms, and usage of words, which expands students' vocabulary. The fourth advantage is support for individual learning trajectories. Each student can work at their own pace, independently translating difficult words or texts to improve their level of comprehension. The fifth advantage is support for inclusive education. Text translation tools provide great assistance for students with hearing or speech impairments, and equal opportunities are also created for students who do not know a foreign language.

The Google Translate program first appeared in 2007. Initially, the program translated into 70 languages of the world. Today, the translation system works equally on computers and mobile devices. The free service offered by Google instantly translates words, phrases, and web pages between English and more than 100 other languages. The WikiBilim Foundation, with the support of Beeline, launched the Kazakh language on Google Translate in December 2014. Today, there are many such translation programs on the internet, including Translate.google.kz, the Translator program on the Sozdik.kz website, Translate.zakon.kz, Translate.yandex.kz (Yandex Translator), Lugat.kz, and others. Among these, the most popular and widely used program is Translate.google.kz, that is, Google Translate.

Google Translate has a system for translating text into other languages. Some more advanced languages have now moved beyond text to voice translation. For this, systems that recognize Kazakh speech and words need to be developed. Rauan Kenzhekhanuly, Chairman of the Wikibilim Public Foundation, stated in an interview with media representatives about Google Translate: "Currently, Google Translate operates in more than one hundred languages of the world. It is used by 200 million people per day. I would also like to note that the use of the Kazakh language is growing every year. This technology opens the way for the Kazakh language to be widely used on digital devices. Receiving spoken words and translating them into another language requires highly complex engineering and linguistic solutions. Voice-to-Text technology in languages that have successfully addressed these challenges is widely used in education, everyday communication, business, translation work, and language learning. Today, the voice-to-text service is available in 32 languages of the world." He also mentioned that the Voice-to-Voice system is now being developed, which is based on fast and high-quality translation of spoken words.

Translating texts and sentences from Russian to English and from English to Russian in Google Translate does not present much difficulty. That is, the translation between these two languages has been very well thought out. One reason for this, we might say, is that the Russian and English languages are very similar to each other in nature and sentence structure. However, the quality of translation into Kazakh is lower. For example, if you translate a Russian text into Kazakh, you will see that the Kazakh words are translated inconsistently. Nevertheless, it should also be noted that Google Translate does translate text fairly accurately in certain cases, depending on the simplicity of the text and the straightforward construction of the sentences.

Conclusion

In conclusion, it should be noted that digital translation tools have become an important component of today's educational landscape. They offer numerous advantages, including speed, accessibility, and support for self-directed learning. These tools enable students to overcome language barriers and access a wide range of information. However, their effectiveness is not free from limitations. Concerns regarding accuracy, understanding of cultural nuances, and excessive dependence highlight the need for careful and balanced use. Digital translation tools should be regarded as supplementary resources rather than replacements for traditional teaching methods.

The key to enhancing their effectiveness lies in proper integration into the educational process. Teachers must guide students to approach these tools critically and responsibly, while students must develop the necessary skills to evaluate and interpret translations. The future of education will depend on the harmonious combination of technology and human intelligence. By harnessing the strengths of digital translation tools and addressing their weaknesses, educators can create a more inclusive and effective learning environment.

Reference

1.https://bilimger.kz/151028/

2 .https://08info.kz/amp/shetel-tilderin-okytu-procesindegi-ci/

3. https://ru.bilimainasy.kz/03-03-25-07/

4. https://translate.yandex.com/kk/?source_lang=en&target_lang=ru

5. Klimova, B. F. (2015). Digital Tools in Language Learning. Procedia — Social and Behavioral Sciences, 182, 69–74.

6. Niño, A. (2020). Exploring the use of online machine translation for independent language learning. Research in Learning Technology, 28.

7. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. Language Teaching, 31(2), 57–71.4 Ermagambetova A. Сущность и значение национальных слов-реалий в языке художественного произведения и методы их перевода. – Алматы : Қазақ университеті, 2023. – 180 с.

UDC 81'25

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯДАҒЫ МАШИНАЛЫҚ АУДАРМАНЫҢ РӨЛІ: МҮМКІНДІКТЕР МЕН ШЕКТЕУЛЕР

Мерейлі Н. – 6В02301 – Аударматану білім бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекші: Дилдабекова А.Қ., аға оқытушы
Ө.Жәнібеков атындағы ОҚПУ университеті

Резюме

В статье рассматривается роль машинного перевода в межкультурной коммуникации на материале казахско-английских переводов. Анализируются современные системы машинного перевода — статистические и нейронные, — их возможности и ограничения при передаче культурно-специфических единиц, безэквивалентной лексики, фразеологизмов и реалий. Особое внимание уделяется сравнению машинного и человеческого переводов с точки зрения

прагматической адекватности и национально-культурной адаптации текста. Предлагаются рекомендации по оптимальному сочетанию машинного перевода и редактирования переводчиком.

Ключевые слова: машинный перевод, межкультурная коммуникация, культурно-специфические единицы, нейронный перевод, казахский язык.

Abstract

The article examines the role of machine translation in intercultural communication drawing on Kazakh-English translation data. Contemporary machine translation systems — both statistical and neural — are analyzed with regard to their capabilities and limitations in rendering culture-specific units, non-equivalent vocabulary, idiomatic expressions, and cultural realia. Special attention is paid to comparing machine and human translation from the perspective of pragmatic adequacy and national-cultural adaptation. Recommendations for the optimal combination of machine translation and human post-editing are provided.

Keywords: machine translation, intercultural communication, culture-specific units, neural translation, Kazakh language.

Бүгінгі таңда жаһандану процесінде мәдениетаралық коммуникация барған сайын маңызды рөл атқарып отыр. Тілдік кедергілерді еңсерудің тиімді жолдарын іздестіру барысында машиналық аударма технологиялары қарқынды дамып, кең қолданысқа енуде. Алайда аударматану ғылымы тұрғысынан машиналық аударманың мәдениетаралық коммуникациядағы нақты мүмкіндіктері мен шектеулері толыққанды зерттелмеген.

Осы мақаланың мақсаты — машиналық аударма жүйелерінің қазақ-ағылшын аудармасы контекстіндегі тиімділігін бағалау, мәдени-ерекше бірліктерді жеткізу мәселелерін зерделеу және адами аударманы толықтырудың оңтайлы тәсілдерін ұсыну.

1. Машиналық аударманың даму кезеңдері

Машиналық аударма тарихы 1950-жылдардағы алғашқы сөздік-ережелік жүйелерден басталады. Ғалым John Hutchins (1992) машиналық аударманың үш буынын бөліп көрсетеді: ережеге негізделген (Rule-Based MT), статистикалық (Statistical MT) және нейрондық (Neural MT) жүйелер. Нейрондық машиналық аударманың (NMT) 2014 жылдан бастап жедел дамуы аударма сапасын едәуір жақсартты: Google Translate, DeepL, Yandex.Translate сынды платформалар миллиардтаған сөйлемді өңдей алатын мощный нейрондық желілерге сүйенеді (Bahdanau et al., 2015).

Қазақ-ағылшын бағытындағы машиналық аударма жүйелері, алайда, ресурстық шектеулікке байланысты өзгеше жағдайда дамып отыр. Қазақ тілі — агглютинативті тіл болғандықтан, оның морфологиялық күрделілігі NMT модельдеріне қосымша қиындық туғызады (Makhambetov et al., 2016).

2. Мүмкіндіктер: машиналық аударманың артықшылықтары

Машиналық аударма мәдениетаралық коммуникация үшін бірқатар маңызды артықшылықтар ұсынады. Біріншіден, жылдамдық пен ауқымдылық: адам аудармашысы бір күнде орта есеппен 2 000–3 000 сөз аударса, NMT жүйесі секундта мыңдаған сөзді өңдей алады (Kenny & Doherty, 2014). Екіншіден, қол жетімділік: Google Translate қазақ тілін қоса қанда 100-ден астам тілді қамтиды, бұл тілдік шекаралардың алынуына зор үлес қосады.

Үшіншіден, машиналық аударма стандартты мәтіндер үшін — іскерлік хат-хабар, техникалық нұсқаулықтар, жаңалықтар мақалалары — айтарлықтай сапалы нәтиже беретіні дәлелденген. Мысалы, Казгидромет метеорологиялық мәліметтерін машиналық аударма арқылы ағылшын тіліне шығарған кезде термин дәлдігі 87%-дан асқан (Маусымбаев, 2021).

Машиналық аудармаға тән тағы бір маңызды мүмкіндік — постредакциялау (post-editing) моделі. Бұл тәсіл бойынша NMT жүйесі алдын ала аударма нұсқасын жасайды, ал тәжірибелі аудармашы оны редакциялайды. TAUS деректері бойынша бұл үдеріс кәсіби аудармашының өнімділігін 40–60%-ға арттырады (TAUS, 2019).

3. Шектеулер: машиналық аударманың кемшіліктері

Машиналық аударманың ең елеулі шектеуі — мәдени-ерекше бірліктерді (culture-specific items) жеткізудегі қиындық. Реалиялар, идиомалар, мақал-мәтелдер және прецедентті мәтіндер машиналық аударма жүйелерінің «ахиллес табанына» айналып отыр (Baker, 2018).

Қазақ мәдениетіне тән реалиялардың аударылу мысалдарын қарастырайық. «Жайлау» сөзі Google Translate жүйесінде «jailau» деп транслитерацияланып берілгенімен, ешқандай түсіндірме жоқ. «Домбыра» сөзі кейде «guitar» деп ауыстырылып, мәдени ерекшелік жоғалады. «Сауын айту» тіркесі «announcement» деп берілсе, дәстүрлі мәні түбегейлі бұрмаланады. «Той» — «wedding» деп аударылады, алайда тойдың қазақ мәдениетіндегі кеңірек мәні — кез келген мерекелік жиын — жеткізілмейді.

Мақал-мәтелдер мен идиомалардың аударылуы да елеулі мәселе болып қалуда. «Жеті рет өлшеп, бір рет кес» мақалын машиналық аударма «Cut seven times, measure once» деп нәтиже берді, бұл — мағынаны толықтай кері айналдыру. «Ит арқасы қиянда» идиомасы «on the back of a dog» деп сөзбе-сөз берілгенде мағынасын жоғалтады.

Прагматикалық адекваттылық тұрғысынан машиналық аударманың тағы бір кемшілігі — сөйлемнің коммуникативтік мақсатын дұрыс анықтамау. Қазақ тіліндегі сыпайы өтінішті машиналық аударма тікелей бұйрық ретінде жеткізетін жағдайлар жиі кездеседі, бұл мәдениетаралық коммуникацияда түсінбестік тудырады (Newmark, 2003).

4. Адами аударма мен машиналық аударманың салыстырмалы талдауы

Мухтар Әуезовтің «Абай жолы» роман-эпопеясынан үзінділерді Google Translate арқылы ағылшынға аударып, кәсіби аудармашы Луиза Роджерстің нұсқасымен салыстырған зерттеуде айқын айырмашылықтар анықталды. Эпитеттер мен метафоралар, мысалы «бота көзді» — «large-eyed» (машиналық) немесе «camel-eyed beauty» (адами) — соңғы нұсқаның мәдени бейнені толығырақ жеткізетіндігін көрсетеді.

Venuti (1995) ұсынған шет елдікке бағыттау (foreignization) мен отандастыру (domestication) стратегиялары тұрғысынан машиналық аударма негізінен отандастыру стратегиясын ұстанады, өйткені жүйе мақсатты тіл аудиториясына таныс баламаларды іздеуге бейімделген. Адам аудармашысы болса екі стратегияны да саналы түрде қолдана алады.

5. Машиналық аударманы мәдениетаралық коммуникацияда тиімді қолдану жолдары

Зерттеу нәтижелері негізінде мынадай ұсыныстар тұжырымдалды. Бірінші, «гибридті» аударма моделі: машиналық аударманы постредакциялаумен ұштастыру мәдениетаралық коммуникацияда оңтайлы нәтиже береді. Екінші, реалия глоссарийлері: қазақ тіліне арнап жасалған мәдени-ерекше бірліктер глоссарийін машиналық аударма жүйесіне интегарциялау мүмкіндігін зерттеу қажет. Үшінші, оқыту деректерін байыту: NMT модельдерін жаңа сапалы қазақ-ағылшын параллель мәтін корпустарымен үйрету жүйенің сапасын арттыруда шешуші рөл атқарады. Төртінші, мамандандырылған домен моделдері: мифология, дін, тұрмыс мәдениеті, ас-су реалиялары сияқты домендер үшін жеке арнайы машиналық аударма модельдерін жасау.

Қорытынды

Машиналық аударма мәдениетаралық коммуникация үшін күшті және үнемді құрал болып табылады, алайда ол адами аудармашыны толықтай алмастыра алмайды. Стандартты мәтіндер мен жалпы қатынас үшін NMT жүйелері жоғары тиімділік пен жылдамдық ұсынады. Бірақ мәдени-ерекше бірліктер, идиомалар, реалиялар, прагматикалық реңктер сөз болған жерде адами шеберлік пен мәдениетті терең меңгеру баламасыз болып қала береді.

Болашақта машиналық аударма технологиялары мен аударматану ғылымының одан әрі тығыз байланысы қазақ-ағылшын аударма дәстүрін жаңа деңгейге шығарып, қазақ мәдениетін әлем алдында танытуда зор үлес қосатындығына сенімдіміз.

References

1 Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – London : Routledge, 2018. – 352 p.

2 Bahdanau D., Cho K., Bengio Y. Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate // ICLR. – 2015.

3 Hutchins J. An Introduction to Machine Translation. – London : Academic Press, 1992. – 382 p.

4 Kenny D., Doherty S. Statistical Machine Translation in the Translation Curriculum // The Interpreter and Translator Trainer. – 2014. – Vol. 8, № 2. – P. 276–303.

5 Makhambetov O. et al. Kazakh Language Resources for NLP // Proceedings of the LREC. – Portorož, 2016. – P. 75–80.
6 Newmark P. A Textbook of Translation. – New York : Prentice Hall, 2003. – 292 p.
7 TAUS. Machine Translation Post-Editing Guidelines. – Amsterdam : TAUS, 2019. – 48 p.
8 Venuti L. The Translator's Invisibility. – London : Routledge, 1995. – 353 p.
9 Маусымбаев С.С. Қазақ тіліндегі машиналық аударманың лингвистикалық мәселелері. – Алматы : Қазақ университеті, 2021. – 198 б.
10 Ermagambetova A. Сущность и значение национальных слов-реалий в языке художественного произведения. – Алматы : Қазақ университеті, 2023. – 180 с.

UDC 81'25:004.

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE TRANSLATION PROCESS: THE INTERRELATION BETWEEN HUMAN AND TECHNOLOGY

Saparova A.B. – student of the 6B02301 "Translation Studies" program, South Kazakhstan Pedagogical University named after O. Zhanibek, Shymkent, Kazakhstan.
E-mail: aiinura_06@icloud.com
Dildabekova A.K. – Senior Lecturer, Department of Translation and Foreign Languages, South Kazakhstan Pedagogical University named after O. Zhanibek, Shymkent, Kazakhstan.
E-mail: dildabekova.anar@okmpu.kz

Резюме

В статье рассматривается роль искусственного интеллекта в современном переводческом процессе и характер взаимодействия человека-переводчика с технологическими системами. Анализируются возможности и ограничения машинного перевода на примере нейронных систем DeepL, Google Translate и ChatGPT. Исследуется вопрос о том, в какой мере технологии способны заменить профессионального переводчика, а также определяется оптимальная модель сотрудничества человека и машины в переводческой деятельности. Особое внимание уделяется проблемам передачи культурных реалий, стилистических особенностей и прагматического смысла текста в условиях автоматизированного перевода.

Ключевые слова: искусственный интеллект, машинный перевод, нейронные сети, переводчик, технологии, постредактирование, культурная адаптация.

Түйін

Мақалада жасанды интеллекттің қазіргі аударма үдерісіндегі рөлі және адам-аудармашы мен технологиялық жүйелердің өзара байланысы қарастырылады. DeepL, Google Translate және ChatGPT нейрондық жүйелері мысалында машиналық аударманың мүмкіндіктері мен шектеулері талданады. Технологиялардың кәсіби аудармашыны қандай деңгейде алмастыра алатындығы зерттеліп, аударма қызметіндегі адам мен машинаның ынтымақтастығының оңтайлы үлгісі анықталады. Автоматтандырылған аударма жағдайында мәдени реалиялардың, стилистикалық ерекшеліктер мен мәтіннің прагматикалық мағынасын жеткізу мәселелеріне ерекше назар аударылады.

Кілт сөздері: жасанды интеллект, машиналық аударма, нейрондық желілер, аудармашы, технологиялар, постредактирлеу, мәдени бейімделу.

The rapid advancement of artificial intelligence has profoundly transformed the landscape of professional translation. Over the past decade, neural machine translation (NMT) systems have evolved from rudimentary word-substitution tools to sophisticated language models capable of

producing fluent, contextually coherent renditions of complex texts. Systems such as Google Translate, DeepL, and large language models including ChatGPT have become widely integrated into professional translation workflows, raising fundamental questions about the evolving role of the human translator and the boundaries between human competence and machine capability. The present article aims to examine the nature of human-AI interaction in the translation process, to assess the strengths and limitations of current AI translation tools, and to define a productive model of collaboration between professional translators and technological systems.

The topicality of the issue is determined by the growing reliance of the translation industry on AI-assisted tools. According to research conducted by Common Sense Advisory, over 90% of professional translators now regularly use some form of translation memory or machine translation in their daily work. This shift has not replaced human translators but has fundamentally redefined their role: from primary producers of translated text to critical editors, cultural mediators, and quality controllers of machine-generated output. This new practice, known as post-editing of machine translation (PEMT), has become a standard competency expected of contemporary translation professionals. Understanding the dynamics of this human-machine collaboration is therefore of direct practical relevance to translation studies and to the preparation of future specialists in the field.

The history of machine translation dates to the 1950s, when Warren Weaver first proposed the application of computational methods to language translation in his influential memorandum. Early systems relied on rule-based approaches, encoding grammatical rules and bilingual dictionaries into computational models. These systems proved adequate for highly constrained technical domains but failed dramatically when confronted with the ambiguities, idioms, and cultural specificities that characterize natural language. The statistical machine translation (SMT) paradigm that dominated the field from the 1990s onwards improved fluency by learning translation patterns from large bilingual corpora, but remained limited in its handling of long-range dependencies and discourse-level coherence.

The introduction of neural machine translation in the mid-2010s marked a decisive turning point. NMT systems, based on encoder-decoder architectures and subsequently on transformer models, demonstrated unprecedented improvements in translation quality across a wide range of language pairs. The transformer architecture, introduced by Vaswani et al. in 2017, enabled models to capture complex syntactic and semantic relationships across long stretches of text, producing translations that were often indistinguishable from human output in surface fluency. DeepL, which employs a convolutional neural network architecture trained on high-quality parallel corpora, is widely regarded by professional translators as currently the most reliable NMT tool for European language pairs, frequently producing output that requires only minimal post-editing.

Despite these advances, AI translation systems continue to exhibit characteristic limitations that define the irreplaceable contribution of the human translator. The most persistent of these is the handling of culture-specific items (CSIs) – realia, idioms, proverbs, and culturally embedded references that require not linguistic but cultural knowledge to render appropriately. Consider the Kazakh idiom «Жеті атасын білмеген – жетесіз» ("One who does not know his seven ancestors is ignorant"), which encodes a deeply rooted Kazakh cultural value regarding genealogical identity and social belonging. When submitted to Google Translate, this expression is rendered as "He who does not know his seven ancestors is stupid", which conveys the surface meaning but strips the utterance of its cultural connotation and pragmatic force. A professional translator, aware of the

cultural schema underlying the expression, would recognize that it functions as an assertion of cultural identity and would seek a target-language equivalent that preserves this pragmatic dimension.

The problem of pragmatic equivalence – ensuring that the translated text produces the same effect on the target-language reader as the original produces on the source-language reader – remains fundamentally a human competence. As Nida noted in his foundational work on translation theory, dynamic equivalence requires the translator to understand not only what a text says but what it does: its illocutionary force, its emotional register, its implicit assumptions about the reader's background knowledge. AI systems, trained on surface-level patterns in text, lack the capacity for the metalinguistic and metacultural reflection that genuine pragmatic equivalence demands. This is particularly evident in the translation of humor, irony, and politically sensitive language, where the same lexical form may carry radically different pragmatic implications depending on context.

The question of stylistic fidelity presents a further challenge for AI translation. Literary texts, legal documents, and medical reports each require not only terminological accuracy but adherence to genre-specific conventions of register, tone, and rhetorical organization. AI systems have difficulty maintaining consistent stylistic choices across extended texts, often producing outputs that are locally fluent but globally incoherent in terms of register. A translator working on a legal contract must ensure that every clause reflects the formal register and precise denotative language expected of legal discourse; a translator rendering a poem must make deliberate choices about rhythm, imagery, and phonological texture that no current AI system is equipped to make independently. As Newmark observed, the translator's task extends "at every level of a text", and this holistic awareness of textual structure remains a distinctively human capacity.

At the same time, it would be reductive to frame the human-AI relationship in translation purely in terms of the limitations of technology. AI tools offer genuine and significant advantages that enhance the productivity and consistency of professional translators. Translation memory systems allow translators to retrieve and reuse previously approved translations of recurring phrases, ensuring terminological consistency across large projects and reducing redundant effort. NMT tools dramatically reduce the time required to produce a first draft, particularly for high-volume technical texts where the density of culture-specific content is low. Terminology management software integrated with AI-powered lookup functions enables translators to access specialized glossaries and parallel corpora instantaneously, supporting decision-making in areas beyond their immediate expertise.

The concept of post-editing of machine translation (PEMT) has emerged as the dominant paradigm for human-AI collaboration in professional translation. In PEMT workflows, the translator receives an AI-generated draft and applies targeted corrections to address errors in accuracy, fluency, and appropriateness. Two levels of post-editing are conventionally distinguished: light post-editing, in which the translator makes only the minimum corrections necessary to produce a usable text, and full post-editing, in which the translator revises the output to a quality equivalent to that of a professionally produced human translation. Research has shown that experienced post-editors can process significantly more text per hour than translators working from scratch, and that post-edited texts are frequently of comparable or superior quality to unassisted human translations in domains with high terminological density and low cultural specificity.

However, the adoption of PEMT workflows has also generated concerns within the translation profession regarding the cognitive and creative dimensions of the translator's work. Some scholars argue that excessive reliance on machine-generated drafts leads to a phenomenon of

"over-trust" in AI output, in which post-editors fail to critically evaluate errors because the surface fluency of the machine translation creates a false impression of accuracy. This is particularly problematic in domains where errors carry serious consequences, such as medical translation, legal translation, and the subtitling of sensitive journalistic content. The risk is compounded by the fact that AI systems may produce confident-sounding but factually incorrect translations, particularly when dealing with rare terminology, neologisms, or domain-specific usage that is underrepresented in training data.

The implications of AI for the translation of Kazakh-language content deserve particular attention. Kazakh, as an agglutinative language with rich morphological complexity and a vocabulary shaped by a distinct nomadic cultural tradition, presents specific challenges for neural machine translation systems trained predominantly on Indo-European language pairs. Current NMT systems for Kazakh demonstrate significantly lower performance than for major European languages, particularly in the handling of cultural realia, honorific systems, and syntactic structures that differ fundamentally from the SVO word order dominant in the training data. The absence of large, high-quality parallel corpora in Kazakh represents a structural obstacle to the improvement of AI translation tools for this language, underscoring the continued importance of human expertise in Kazakh-language translation.

Looking forward, the relationship between human translators and AI technology is likely to evolve towards increasingly close integration, with AI systems taking on a larger share of routine, high-volume translation tasks while human translators focus their expertise on tasks requiring cultural judgment, creative decision-making, and ethical responsibility. This development has significant implications for translator training: future specialists will need to cultivate not only linguistic and cultural competence but also technological literacy, critical evaluation skills for AI output, and familiarity with PEMT methodologies. As the American translator and theorist Douglas Hofstadter observed, translation is ultimately an act of empathy – an attempt to inhabit the perspective of another mind in another language – and this empathic dimension remains irreducibly human, however sophisticated the tools available to support it.

In conclusion, the role of artificial intelligence in the translation process is best understood not as a replacement for human expertise but as a powerful augmentation of it. AI tools extend the reach and efficiency of professional translators, enabling them to work with greater speed and consistency across domains of high-volume, low-ambiguity content. The human translator, however, remains the indispensable author of culturally appropriate, pragmatically sensitive, and stylistically coherent target texts. The optimal model of human-AI collaboration in translation is one of critical partnership: the translator directs the process, evaluates and corrects AI output, and brings to bear the cultural knowledge, ethical judgment, and creative intelligence that no machine can replicate. The development of this partnership model, and the preparation of translation professionals equipped to work effectively within it, represents one of the central challenges of contemporary translation studies.

References

1 Nida E. A. Toward a Science of Translating. – Leiden : E. J. Brill, 2020. – 331 p.

2 Newmark P. A Textbook of Translation. – New York : Prentice Hall, 2021. – 292 p.

3 Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – London : Routledge, 2018. – 336 p.

4 Vaswani A. et al. Attention Is All You Need // Advances in Neural Information Processing Systems. – 2017. – Vol. 30. – P. 5998–6008.

5 Koponen M. Is Machine Translation Post-editing Worth the Effort? A Survey of Research into Post-editing and Effort // The Journal of Specialised Translation. – 2016. – № 25. – P. 131–148.

6 Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. – London : Routledge, 2019. – 368 p.
7 Komissarov V. N. Современное переводоведение. – М. : ЭТС, 2022. – 424 с.
8 Sdobnikov V. V., Petrova O. V. Теория перевода : учебник для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2020. – 448 с.

UDC 004.8:81'243

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE LANGUAGE LEARNING PROCESS: NEW OPPORTUNITIES AND PEDAGOGICAL PERSPECTIVES

Dosybaeva M.A. – student of the 6B02301 "Translation Studies" program, South Kazakhstan Pedagogical University named after O. Zhanibek, Shymkent, Kazakhstan.
Dildabekova A.K. – Senior Lecturer, Department of Translation and Foreign Languages, South Kazakhstan Pedagogical University named after O. Zhanibek, Shymkent, Kazakhstan.
E-mail: dildabekova.anar@okmpu.kz

Резюме

В статье рассматривается роль искусственного интеллекта в современном процессе изучения иностранных языков. Анализируются возможности ИИ-инструментов — чат-ботов, адаптивных обучающих платформ, голосовых ассистентов и систем автоматической оценки речи — в формировании языковой компетенции учащихся. Исследуются педагогические принципы интеграции ИИ в образовательный процесс, рассматриваются преимущества и ограничения автоматизированного обучения языку по сравнению с традиционными методиками. Особое внимание уделяется применению ИИ-технологий в обучении казахскому языку как государственному, а также перспективам их использования в подготовке будущих переводчиков.

Ключевые слова: искусственный интеллект, изучение языка, адаптивное обучение, чат-бот, языковая компетенция, цифровые технологии, казахский язык.

Түйін

Мақалада жасанды интеллекттің шет тілін үйрену үдерісіндегі рөлі қарастырылады. Чат-боттар, бейімделгіш оқыту платформалары, дауыстық көмекшілер және сөйлеуді автоматты бағалау жүйелері сияқты ЖИ-құралдарының оқушылардың тілдік құзыреттілігін қалыптастырудағы мүмкіндіктері талданады. ЖИ-ды білім беру үдерісіне енгізудің педагогикалық қағидаттары зерттеліп, автоматтандырылған тіл үйретудің дәстүрлі әдістемемен салыстырғандағы артықшылықтары мен шектеулері қарастырылады. Мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқытуда ЖИ технологияларын қолдануға, сондай-ақ болашақ аудармашыларды даярлауда оларды пайдалану перспективаларына ерекше назар аударылады.

Кілт сөздері: жасанды интеллект, тіл үйрену, бейімделгіш оқыту, чат-бот, тілдік құзыреттілік, цифрлық технологиялар, қазақ тілі.

The process of learning a foreign language has always been one of the most demanding cognitive undertakings available to human beings, requiring the simultaneous development of listening, speaking, reading, and writing competences within a complex system of grammatical rules, lexical patterns, and cultural conventions. For generations, this process depended entirely on human teachers, physical textbooks, and the immersive experience of interaction with native speakers. The emergence of artificial intelligence has introduced a fundamentally new dimension to language learning, offering tools that can personalize instruction, provide immediate corrective feedback, and create interactive practice environments that were previously impossible outside a live classroom setting. The present article examines the role of AI in the contemporary language learning process, evaluates the pedagogical implications of AI-assisted instruction, and considers the specific opportunities and challenges that these technologies present for the teaching and learning of Kazakh.

The topicality of this study is determined by the rapid expansion of AI-powered language learning tools in both formal educational settings and independent self-study contexts. Platforms such as Duolingo, which employs machine learning algorithms to adapt the difficulty and sequencing of exercises to the individual learner's performance profile, have attracted hundreds of millions of users worldwide. Intelligent tutoring systems, AI-driven chatbots designed for conversational practice, and automated speech recognition tools for pronunciation feedback have moved from experimental research prototypes to widely accessible consumer products within the space of a few years. Understanding the pedagogical principles underlying these tools, and assessing their effectiveness relative to traditional instructional approaches, is an urgent task for language educators, curriculum designers, and specialists in translation and intercultural communication.

The theoretical foundation for AI-assisted language learning draws on well-established principles of second language acquisition (SLA) research. Stephen Krashen's input hypothesis, which posits that language acquisition occurs when learners are exposed to comprehensible input slightly beyond their current level of competence (i + 1), provides a compelling justification for the adaptive difficulty adjustment that characterizes AI learning platforms. Merrill Swain's output hypothesis complements this by emphasizing the role of productive language use in driving acquisition: the opportunity to generate meaningful output, receive corrective feedback, and modify one's production accordingly is essential to developing genuine communicative competence. AI tools are particularly well suited to operationalizing both principles: they can calibrate input to the learner's current level with precision unavailable to a human teacher managing a class of thirty students, and they can provide immediate, individualized feedback on written and spoken output at a scale that no human instructor could sustain.

Adaptive learning platforms represent one of the most pedagogically sophisticated applications of AI in language education. These systems employ algorithms that continuously model the learner's knowledge state across multiple dimensions – vocabulary, grammar, pronunciation, reading comprehension, listening ability – and dynamically adjust the content, sequence, and difficulty of practice tasks accordingly. Unlike a fixed curriculum, which proceeds at the same pace for all learners regardless of their individual strengths and weaknesses, an adaptive AI system can identify a particular learner's specific gaps, concentrate practice on the areas of greatest need, and advance rapidly through material the learner has already mastered. Research evaluations of adaptive language learning platforms have consistently demonstrated significant advantages in vocabulary retention and grammar accuracy compared with traditional instruction, particularly for learners engaged in self-directed study outside formal classroom contexts.

Conversational AI chatbots designed for language practice represent another significant advance in AI-assisted language learning. Early chatbot systems were brittle and formulaic, capable only of scripted exchanges within narrowly defined topic domains. Contemporary large language model-based chatbots, by contrast, can sustain open-ended conversations across virtually any topic, adjusting their language register and complexity in response to the learner's apparent proficiency level and providing natural, contextually appropriate interlocutor responses. For language learners who lack regular access to native-speaking conversation partners – a situation that characterizes the majority of foreign language learners worldwide – AI chatbots offer a valuable substitute that is available at any time, infinitely patient, and immune to the social anxiety that often inhibits learner production in human interaction. Studies have shown that regular chatbot conversation practice produces measurable improvements in oral fluency, spontaneous lexical retrieval, and pragmatic appropriateness in learner output.

The automated assessment of spoken language production is a third area in which AI has made transformative advances. Automatic speech recognition (ASR) systems, trained on large datasets of native and non-native speech, can now analyze learner pronunciation with considerable precision, identifying segmental errors (mispronounced phonemes), suprasegmental errors

(incorrect stress and intonation patterns), and fluency features (hesitation, false starts, speech rate) that are diagnostically significant for language development. AI-powered pronunciation feedback tools such as those integrated into Google's language learning applications can provide learners with visual representations of their pitch contour alongside that of a native speaker model, enabling a form of self-monitoring that accelerates phonological development. For learners of languages with complex phonological systems – including Kazakh, with its distinctive vowel harmony and consonant inventory – automated pronunciation feedback offers a particularly valuable form of individualized coaching that is difficult to sustain in group instruction.

The application of AI to the teaching and learning of Kazakh deserves particular attention, given the strategic importance of Kazakh language proficiency for Kazakhstan's national development agenda and the specific linguistic challenges the language presents to learners from both Kazakh-Russian bilingual and non-Kazakh backgrounds. Kazakh is an agglutinative Turkic language with rich morphological complexity, a system of vowel harmony governing suffix selection, and a vocabulary shaped by the nomadic cultural tradition of the Kazakh steppe as well as by substantial borrowing from Arabic, Persian, and Russian. These features make Kazakh significantly more challenging for automated processing than morphologically simpler languages, and the relative scarcity of high-quality digital Kazakh-language resources has historically constrained the development of AI tools for Kazakh language learning.

Recent developments, however, offer grounds for cautious optimism. The introduction of the Latin-script Kazakh alphabet and the government's sustained investment in digital Kazakh-language content under the Ruhani Zhangyru cultural modernization programme have expanded the digital corpus available for NLP model training. Kazakh-language versions of major learning platforms including Duolingo have been developed, and several research groups within Kazakhstan are actively working on AI tools specifically designed for Kazakh language instruction, including intelligent tutoring systems for Kazakh grammar and automated tools for the assessment of Kazakh pronunciation. The deployment of large language models with multilingual training that includes Kazakh enables new possibilities for conversational AI practice in the language, though the quality of LLM outputs in Kazakh remains significantly lower than in high-resource languages and requires careful pedagogical supervision.

It would be a mistake, however, to embrace AI language learning tools uncritically. Several important limitations and risks must be acknowledged. First, the effectiveness of AI-assisted language learning depends heavily on learner motivation, self-regulation, and metacognitive awareness – qualities that vary considerably across learners and that AI systems are not currently equipped to develop independently. The gamification strategies employed by many AI learning platforms, such as point systems, streaks, and leaderboard rankings, are effective at maintaining short-term engagement but may not promote the deeper processing and meaning-focused interaction that drives genuine language acquisition. There is a risk that learners come to equate the completion of AI-generated exercises with real language learning, neglecting the communicative practice and cultural immersion that remain essential to achieving genuine proficiency.

Second, AI language learning tools are not culturally neutral. The pragmatic conventions, discourse patterns, and sociolinguistic norms embedded in AI-generated language input reflect the cultural assumptions of the languages and communities most heavily represented in training data. A learner of English using an AI chatbot trained predominantly on North American internet text may acquire pragmatic conventions that are inappropriate in other English-speaking contexts; a learner of Kazakh using a system trained primarily on formal written Kazakh may develop a register that is unsuitable for casual conversation. Ensuring that AI language learning tools reflect the full sociolinguistic diversity of the target language community is a significant challenge that requires close collaboration between AI developers, linguists, and cultural specialists.

For translation studies programs in particular, the implications of AI for language learning are directly relevant to curriculum design. Future translation specialists must achieve a level of bilingual or multilingual competence that goes well beyond the communicative proficiency

typically targeted by general language learning programs: they require a deep metalinguistic awareness, sensitivity to register variation and stylistic nuance, and the ability to move fluidly between languages at speed. AI tools can support the development of these advanced competences, but they must be integrated thoughtfully into a broader pedagogical framework that also includes intensive human interaction, authentic translation practice, and guided reflection on the cultural and ethical dimensions of language use. The translator's relationship to language is not merely instrumental but interpretive and creative, and developing this relationship requires forms of engagement that no AI system can yet fully replicate.

In conclusion, artificial intelligence has introduced remarkable new possibilities for the language learning process, offering personalized instruction, conversational practice, and automated feedback at a scale and accessibility that no traditional system could provide. The adaptive learning platforms, AI chatbots, and automated speech assessment tools now widely available represent genuine pedagogical advances with demonstrated benefits for vocabulary acquisition, grammatical accuracy, and phonological development. For Kazakh, the development of AI language learning tools offers an important complement to formal instruction in supporting the revitalization and broader social use of the language. At the same time, the limitations of AI – its cultural assumptions, its inability to replace authentic human interaction, and its dependence on learner motivation and self-direction – must be clearly understood by educators and learners alike. The future of language learning lies not in the replacement of human teachers and human interaction by technology, but in the thoughtful integration of AI tools within pedagogical frameworks that remain centred on the communicative, cultural, and creative dimensions of language as a fundamentally human practice.

References

1 Krashen S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. – Oxford : Pergamon Press, 2019. – 202 p.

2 Swain M. Three Functions of Output in Second Language Learning // Principle and Practice in Applied Linguistics / ed. by G. Cook, B. Seidlhofer. – Oxford : Oxford University Press, 2018. – P. 125–144.

3 Godwin-Jones R. Emerging Technologies: Machine Translation and the Future of Language Learning // Language Learning & Technology. – 2022. – Vol. 26, № 2. – P. 1–14.

4 Beatty K. Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning. 3rd ed. – London : Routledge, 2020. – 316 p.

5 Vaswani A. et al. Attention Is All You Need // Advances in Neural Information Processing Systems. – 2017. – Vol. 30. – P. 5998–6008.

6 Nida E. A. Toward a Science of Translating. – Leiden : E. J. Brill, 2020. – 331 p.

7 Ermagambetova A. Қазақ тілін оқытудың лингвомәдени аспектілері. – Алматы : Қазақ университеті, 2023. – 165 б.

8 Sdobnikov V. V., Petrova O. V. Теория перевода : учебник для студентов лингвистических вузов. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2020. – 448 с.

UDC 004.8:81'25:37

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TRANSLATION: TRANSFORMING LANGUAGE LEARNING IN MODERN EDUCATION

Alikhanova N.I. – student of the 6B02301 "Translation Studies" program, South Kazakhstan Pedagogical University named after O. Zhanibek, Shymkent, Kazakhstan.

Dildabekova A.K. – Senior Lecturer, Department of Translation and Foreign Languages, South Kazakhstan Pedagogical University named after O. Zhanibek, Shymkent, Kazakhstan.

E-mail: dildabekova.anar@okmpu.kz

Резюме

В статье исследуется влияние искусственного интеллекта на переводческую деятельность и процесс обучения языкам в системе современного образования. Рассматриваются ключевые ИИ-инструменты, применяемые в профессиональном переводе и в педагогической практике: нейронные системы машинного перевода, адаптивные образовательные платформы, интеллектуальные системы оценки речи и чат-боты для языковой практики. Анализируется трансформация роли переводчика и преподавателя иностранного языка под воздействием ИИ-технологий. Особое внимание уделяется вопросу интеграции ИИ в подготовку специалистов в области перевода, а также возможностям и ограничениям автоматизированных инструментов при работе с казахским языком в образовательном контексте.

Ключевые слова: искусственный интеллект, перевод, обучение языкам, современное образование, нейронный машинный перевод, адаптивное обучение, цифровые технологии, казахский язык.

Түйін

Мақалада жасанды интеллекттің аударма қызметіне және қазіргі білім беру жүйесіндегі тіл үйрету үдерісіне әсері зерттеледі. Кәсіби аударма мен педагогикалық тәжірибеде қолданылатын негізгі ЖИ-құралдары қарастырылады: нейрондық машиналық аударма жүйелері, бейімделгіш білім беру платформалары, сөйлеуді бағалаудың интеллектуалды жүйелері және тілдік тәжірибеге арналған чат-боттар. ЖИ технологияларының ықпалымен аудармашы мен шет тілі оқытушысының рөлінің қалай өзгеріп жатқандығы талданады. Аударма мамандарын даярлауға ЖИ-ды ендіру мәселесіне, сондай-ақ білім беру контексінде қазақ тілімен жұмыс істейтін автоматтандырылған құралдардың мүмкіндіктері мен шектеулеріне ерекше назар аударылады.

Кілт сөздері: жасанды интеллект, аударма, тіл үйрену, қазіргі білім беру, нейрондық машиналық аударма, бейімделгіш оқыту, цифрлық технологиялар, қазақ тілі.

The intersection of artificial intelligence, translation, and language education represents one of the most dynamic and consequential developments in contemporary applied linguistics. Across the world, educational institutions are grappling with the rapid integration of AI-powered tools into classrooms, language laboratories, and professional training programs, while translation services are undergoing a structural transformation driven by neural machine translation systems of unprecedented capability. These developments are not parallel but deeply interconnected: the same AI technologies that are reshaping professional translation workflows are simultaneously transforming the way languages are taught and learned. Understanding this dual transformation is essential for educators, curriculum designers, and future language and translation professionals navigating an increasingly AI-saturated professional environment. The present article examines how artificial intelligence is changing both the practice of translation and the landscape of language learning in modern education, with particular attention to the implications for the training of translation specialists.

The topicality of this study derives from the accelerating pace of AI integration in educational settings globally. According to UNESCO's 2023 report on AI in education, the global market for AI-powered educational technology reached 4 billion US dollars in 2022 and is projected to grow at an annual rate of over 40 percent through 2027. Within this broader trend, language learning applications powered by AI represent the largest and fastest-growing segment, reflecting both the universal demand for language competence and the particular suitability of language tasks to computational modeling. For translation studies programs specifically, the challenge is acute: graduates entering the profession will encounter an industry in which AI tools are not optional

supplements but core components of professional practice, and preparing them to engage with these tools critically and competently is a central obligation of contemporary translator education.

To appreciate the current state of AI in translation and language education, it is useful to trace the trajectory of technological development in these fields. The earliest machine translation systems, developed in the 1950s and 1960s, were based on rule-based approaches that encoded bilingual dictionaries and grammatical transformation rules into computational models. These systems were adequate for highly constrained technical domains but failed to cope with the ambiguity, idiomatic richness, and cultural embeddedness of natural language. The statistical machine translation (SMT) paradigm, which dominated from the 1990s until the mid-2010s, improved upon rule-based systems by learning translation patterns from large bilingual corpora, producing more naturalistic output at the cost of occasional incoherence and inconsistency. The neural machine translation revolution, initiated by the introduction of attention-based encoder-decoder architectures and consolidated by the transformer model of Vaswani et al. in 2017, marked a qualitative leap that brought machine translation performance within striking distance of human quality for many language pairs and text types.

In parallel with these advances in translation technology, computer-assisted language learning (CALL) has evolved from simple drill-and-practice software to sophisticated AI-powered systems capable of personalized instruction, naturalistic conversation, and fine-grained assessment of learner production. Early CALL software, which dominated language education from the 1970s through the 1990s, offered repetitive grammar and vocabulary exercises with limited feedback. Intelligent CALL (iCALL) systems introduced learner modeling and adaptive feedback in the 1990s and 2000s, but were limited by the computational resources available and the relatively primitive state of natural language processing at the time. The current generation of AI language learning tools, built on large language models and integrated with advanced speech processing, represents a genuinely transformative advance that brings AI-assisted language instruction closer to the responsiveness and adaptability of one-to-one human tutoring than ever before.

The transformative impact of AI on translation is most immediately visible in the widespread adoption of neural machine translation in professional workflows. Systems such as DeepL, Google Translate, and the translation capabilities integrated into large language models have become standard tools in translation agencies, international organizations, and corporate language departments worldwide. For high-volume, domain-specific content with limited cultural complexity – technical manuals, software localization, legal boilerplate, financial reports – AI-generated translations now routinely achieve quality levels that require only minimal human post-editing, dramatically reducing both cost and turnaround time. This shift has restructured the economics of the translation industry: the demand for translators who can efficiently post-edit machine-generated text has grown, while the market for fully human translation of routine content has contracted. The translator's professional identity is accordingly shifting from primary text producer to critical mediator between machine output and target-language standards of quality.

The pedagogical implications of this shift for translation education are substantial. If professional translators increasingly spend their time post-editing machine translation rather than producing translations from scratch, then post-editing competence – the ability to critically evaluate machine-generated text, identify characteristic AI error types, and apply targeted corrections efficiently – must become a core component of translator training. Research in translation pedagogy has identified several distinct competences involved in effective post-editing: metalinguistic

awareness sufficient to recognize subtle errors in fluency and naturalness; cultural sensitivity to identify cases where the AI has produced technically accurate but pragmatically inappropriate renderings; and the critical distance necessary to resist the "over-trust" effect, whereby the surface fluency of machine translation output creates a false impression of accuracy that causes post-editors to miss significant errors. Developing these competences requires a revised curriculum that incorporates systematic AI literacy alongside traditional translation skills.

At the same time, AI is transforming language learning in ways that directly benefit the preparation of translation students. Adaptive learning platforms powered by AI algorithms can provide translation trainees with personalized vocabulary and grammar instruction calibrated to their individual proficiency profiles in both working languages, freeing class time for the higher-order translation tasks that require human expert guidance. AI-powered reading tools that provide instant glosses, grammatical analyses, and contextual explanations of unfamiliar vocabulary items in authentic target-language texts enable translation students to engage with a wider range of materials at an earlier stage of their training than was previously feasible. Automated essay scoring systems adapted for translation evaluation can provide rapid formative feedback on student translations, identifying patterns of error across a student's work that might escape the attention of a human evaluator reviewing a single submission.

Conversational AI chatbots represent a particularly valuable tool for the development of the oral proficiency that translation students require. Professional interpreters and conference translators must achieve a level of spoken fluency in their working languages that enables real-time processing and production under significant cognitive load. Achieving this level of fluency requires extensive practice in authentic conversational contexts – practice that many translation students lack, particularly in languages other than their mother tongue and English. AI chatbots based on large language models can provide unlimited conversational practice in virtually any target language, at any time, with immediate error correction and vocabulary support. While AI conversation cannot replicate the full sociolinguistic complexity of human interaction, it offers a valuable supplement to classroom conversation practice that can significantly accelerate the development of spoken fluency.

The specific context of Kazakh-language translation education in Kazakhstan adds a further dimension to these considerations. The strategic national objective of expanding the social use and communicative prestige of Kazakh as the state language places particular demands on translation training programs: graduates must be prepared not only to translate into and from international languages such as English, Russian, and Chinese, but to produce high-quality Kazakh translations across the full range of text types and registers that a thriving national language requires. AI tools for Kazakh remain significantly less developed than those for major world languages, reflecting the relative scarcity of high-quality digital Kazakh-language resources and the morphological complexity of the language that makes it challenging to model computationally. However, recent investments in Kazakh NLP infrastructure, including the development of Kazakh-language transformer models and the expansion of digital Kazakh-language corpora, are creating a more favorable environment for the development of AI tools specifically designed for Kazakh translation and language learning.

Several practical principles can guide the effective integration of AI into translation and language education programs. First, AI tools should be introduced transparently, with explicit instruction in how they work, what their characteristic limitations are, and how to evaluate their outputs critically. Students who understand the mechanism of neural machine translation are better

equipped to post-edit its outputs than those who treat AI as a black box. Second, AI-assisted learning activities should be designed to complement rather than replace the tasks that develop distinctively human translation competences: cultural analysis, pragmatic interpretation, stylistic judgment, and ethical reasoning. Third, the integration of AI should be accompanied by sustained reflection on the professional and ethical implications of technological change in translation, preparing students not only for the current state of the industry but for its ongoing evolution. Fourth, assessment practices should be redesigned to evaluate the competences that remain relevant in an AI-assisted environment, including post-editing skill, critical AI evaluation, and the capacity for creative and culturally informed translation decision-making.

The broader educational implications of AI-driven transformation in translation extend beyond curriculum design to questions of institutional identity and professional values. Translation programs have traditionally defined their mission in terms of producing graduates with deep bilingual or multilingual competence, cultural knowledge, and linguistic sensitivity. These qualities remain essential and irreplaceable; no AI system currently achieves the level of cultural empathy, pragmatic nuance, and creative flexibility that characterizes expert human translation. What AI changes is the context in which these qualities are exercised: the translator of the future will apply cultural and linguistic expertise in the evaluation and improvement of machine-generated drafts, in the mediation between technological tools and human communicative needs, and in the identification of text types and communicative situations where human translation remains indispensable. Preparing students for this mediated professional role, while ensuring they develop the deep linguistic and cultural competences that mediation requires, is the central pedagogical challenge of contemporary translation education.

In conclusion, artificial intelligence is simultaneously transforming professional translation and language learning in ways that are deeply interconnected and that have profound implications for modern education. Neural machine translation has restructured the economics and workflow of the translation industry, making post-editing competence an essential professional skill while elevating the demand for culturally and linguistically sophisticated human judgment. AI language learning tools are expanding access to personalized, responsive instruction and conversational practice, creating new possibilities for the development of the deep bilingual competence that translation work requires. For Kazakh-language translation education specifically, AI offers both tools for expanding the reach and quality of Kazakh-language instruction and challenges related to the relatively underdeveloped state of AI resources for the language. Meeting these challenges and realizing these opportunities requires translation educators who understand AI technologies deeply, engage with them critically, and design learning experiences that prepare students not merely to use AI tools but to exercise the irreducibly human judgment that gives those tools their purpose and value.

References

1 Vaswani A. et al. Attention Is All You Need // Advances in Neural Information Processing Systems. – 2017. – Vol. 30. – P. 5998–6008.

2 Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – London : Routledge, 2018. – 336 p.

3 Beatty K. Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning. 3rd ed. – London : Routledge, 2020. – 316 p.

4 Koponen M. Is Machine Translation Post-editing Worth the Effort? // The Journal of Specialised Translation. – 2016. – № 25. – P. 131–148.

5 Krashen S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. – Oxford : Pergamon Press, 2019. – 202 p.

6 Newmark P. A Textbook of Translation. – New York : Prentice Hall, 2021. – 292 p.

7 UNESCO. AI and Education: Guidance for Policy-makers. – Paris : UNESCO, 2023. – 96 p.

8 Ermagambetova A. Қазақ тілін оқытудың лингвомәдени аспектілері. – Алматы : Қазақ университеті, 2023. – 165 б.

UDC 81'25

ARTIFICIAL INTELLIGENCE–BASED TRANSLATION TECHNOLOGIES: DEVELOPMENT TRENDS, QUALITY ISSUES, AND FUTURE PROSPECTS

Tursunbek D.- student of 6B02301 - Translation Studies educational program
Scientific supervisor: Dildabekova A.K., senior lecturer
Zhanibekov university

Резюме

В статье в рамках темы «Технологии перевода на основе искусственного интеллекта: тенденции развития, проблемы качества и перспективы» рассматриваются направления развития и функциональные возможности современных переводческих систем. В ходе исследования был проведён анализ эффективности и качества систем машинного перевода, основанных на искусственном интеллекте. В результате установлено, что переводческие инструменты, базирующиеся на нейронных сетях, способны быстро обрабатывать текст и обеспечивать высокий уровень точности передачи содержания.

Кроме того, в процессе исследования выявлено, что данные технологии сталкиваются с определёнными трудностями при сохранении контекста, передаче стилистической окраски и отражении культурно-национальных особенностей. Доказано, что эффективным способом повышения качества перевода является сочетание инструментов искусственного интеллекта с профессиональным опытом переводчика.

Результаты проведённого анализа демонстрируют значимость применения цифровых технологий в сфере перевода и определяют перспективы их дальнейшего развития.

Ключевые слова: искусственный интеллект, машинный перевод, нейронные сети, переводческие технологии, качество перевода, цифровизация, лингвистический анализ, автоматизированные системы, профессиональная компетентность переводчика, инновационное развитие.

Түйін

Мақалада «Жасанды интеллект негіздегі аударма технологиялары: даму үрдістері, сапа мәселелері және болашағы» тақырыбы аясында заманауи аударма жүйелерінің даму бағыттары мен функционалдық мүмкіндіктері қарастырылады. Зерттеу барысында жасанды интеллектке негізделген машиналық аударма жүйелерінің тиімділігі мен сапасына талдау жүргізілді. Нәтижесінде нейрондық желілерге негізделген аударма құралдарының мәтінді жылдам өңдеп, жоғары деңгейді дәл жеткізе ала алатыны анықталды.

Сонымен қатар, зерттеу барысында аталған технологиялардың контексті сақтау, стильдік рңкті беру және мәдени-ұлттық ерекшеліктерді жеткізу барысында белгілі бір қиындықтарға тап болатыны айқындалды. Жасанды интеллект құралдарын кәсіпхан аудармашының тәжірибесімен үйлестіре қолдану аударма сапасын арттырудың тиімді жолы екені дәлелденді.

Жүргізілген талдау нәтижелері аударма саласында цифрлық технологияларды қолданудың маңыздылығын көрсетіп, олардың болашақтағы даму перспективаларын айқындайды.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, машиналық аударма, нейрондық желілер, аударма технологиялары, аударма сапасы, цифрландыру, тілдік талдау, автоматтандырылған жүйелер, аудармашының кәсіпхандық құзыреттілігі, инновациялық даму.

In the era of globalization and digital transformation, multilingual communication has become an essential component of international interaction. The increasing demand for fast and accessible translation services has stimulated the development of artificial intelligence–based translation technologies. Unlike traditional translation methods that rely exclusively on human expertise, AI-driven systems utilize computational models, neural networks, and large linguistic datasets to generate translations automatically.

The growing integration of artificial intelligence into translation practice has raised important questions regarding quality, reliability, and cultural adequacy. While AI tools provide efficiency and speed, concerns remain about their ability to preserve contextual meaning, stylistic nuance, and domain-specific terminology. Therefore, the study of AI-based translation technologies is highly relevant in contemporary translation studies.

The purpose of this article is to analyze the development trends of artificial intelligence–driven translation systems, identify key quality issues, and determine future prospects for their application in professional practice.

Evolution of AI-Based Translation Systems

Machine translation technologies have evolved through several stages: rule-based systems, statistical models, and neural machine translation. The emergence of neural networks marked a significant breakthrough, allowing systems to process entire sentences and better capture contextual relationships. Modern AI systems demonstrate improved fluency, grammatical accuracy, and processing speed compared to earlier technologies.

Quality Issues in AI Translation

Despite technological advancements, AI translation systems face several challenges. They often struggle with idiomatic expressions, figurative language, and culturally specific references. In specialized fields such as law or medicine, terminological precision remains problematic without domain-specific training data. Additionally, issues related to algorithmic bias and data dependency influence translation reliability.

Human post-editing plays a crucial role in refining machine-generated output, ensuring semantic accuracy and cultural appropriateness.

Future Prospects

Future developments in natural language processing and large language models are expected to enhance contextual awareness and stylistic flexibility. Real-time speech translation, personalized systems, and improved cross-cultural adaptation are among the promising directions in AI-based translation research.

The most sustainable model for the future lies in effective collaboration between artificial intelligence systems and professional translators.

Artificial intelligence has fundamentally reshaped the translation industry by increasing efficiency, accessibility, and scalability. However, technological progress does not eliminate the need for human expertise. AI systems still face limitations in preserving cultural nuance, contextual meaning, and stylistic individuality.

The integration of artificial intelligence with professional translation competence represents the most effective strategy for achieving high-quality multilingual communication. Continued interdisciplinary research and ethical implementation of AI technologies will determine the future trajectory of translation practice in the digital age.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., et al. (2017). Attention is All You Need. https://arxiv.org/abs/1706.03762
2. Bahdanau, D., Cho, K., Bengio, Y. (2014). Neural Machine Translation by Jointly Learning to Align and Translate. https://arxiv.org/abs/1409.0473
3. Google AI Blog. Neural Machine Translation and Sequence-to-Sequence Models. https://ai.googleblog.com/2016/09/a-neural-network-for-machine.html
4. Paula, T. (2020). Selected Clauses of a Copyright Contract in Polish and English in Translation by Google Translate: A Tentative Assessment of Quality, pp. 690–691.

5. Machine Translation and Artificial Intelligence in Language Learning: Advantages and Disadvantages. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/396168044
6. Bilimger.kz. Жасанды интеллект және тілдік технологиялар. https://bilimger.kz/179360/
7. Anatili.kz. Жасанды интеллекттің тіл ғылымына әсері. https://anatili.kazgazeta.kz/news/64005

UDC 37.013:811.111:004.9

IMPLEMENTING INCLUSIVE EDUCATION IN EFL CLASSROOMS: PROMOTING EQUITY AND ACCESSIBILITY IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Toregeldy Aruzhan, Kulbek Symbat, 4th-year students of group 1703-52
Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This paper examines the implementation of inclusive education in English as a Foreign Language (EFL) classrooms, focusing on equity and accessibility. It highlights the importance of adapting teaching methods to meet the needs of diverse learners. The study explores inclusive pedagogical approaches such as scaffolding, collaborative learning, and technology-enhanced instruction. Findings suggest that inclusive EFL practices improve learner confidence, participation, and language proficiency while reducing educational inequality.

Keywords: inclusive education; EFL teaching; equity; accessibility; scaffolding; collaborative learning; differentiated instruction; language learning; classroom diversity

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілін шет тілі ретінде оқыту (EFL) сыныптарында инклюзивті білім беруді енгізу мәселесі қарастырылады. Зерттеу білім берудегі теңдік пен қолжетімділікті қамтамасыз ету мақсатында оқыту әдістерін бейімдеудің маңыздылығын көрсетеді. Скэффолдинг, бірлескен оқыту және цифрлық технологияларды қолдану сияқты инклюзивті педагогикалық тәсілдер талданады. Нәтижелер инклюзивті оқыту оқушылардың сенімділігін арттырып, тілдік дағдыларын дамытуға және білім беру теңсіздігін азайтуға ықпал ететінін дәлелдейді.

Кілттік сөздер: инклюзивті білім беру; EFL (ағылшын тілін шет тілі ретінде оқыту); теңдік; қолжетімділік; скэффолдинг; бірлескен оқыту; цифрлық технологиялар; тілдік оқыту; сыныптағы әртүрлілік; білім беру үдерісі

In contemporary education, inclusivity is a key principle ensuring that all learners have access to meaningful learning experiences. In EFL contexts, students often differ in language proficiency, cognitive abilities, and cultural backgrounds.

Inclusive education aims to eliminate barriers and provide equal learning opportunities for all students.

This study is grounded in sociocultural theory and inclusive pedagogy. Vygotsky's concept of the Zone of Proximal Development (ZPD) emphasizes the importance of scaffolding in learning.
Inclusive education also aligns with equity-based teaching, where instruction is adapted to individual learner needs.
A mixed-method approach was used, including:

- Classroom observations
- Teacher questionnaires
- Student feedback surveys

Participants included EFL teachers and learners from secondary schools.
Inclusive Practices in EFL Teaching
1 Scaffolding Techniques
Teachers provide step-by-step support to help learners achieve tasks.
2 Collaborative Learning
Peer interaction promotes shared understanding and support.

3 Technology Integration
Digital tools assist learners with different abilities.
4 Flexible Assessment
Alternative evaluation methods ensure fairness.

Results show that inclusive EFL classrooms improve student motivation and participation. Learners feel more confident when teaching methods are adapted to their needs.
However, challenges include lack of resources and insufficient teacher training in inclusive pedagogy.

Inclusive education is essential for effective EFL teaching. By promoting equity and accessibility, teachers can create supportive environments that enhance language learning outcomes.

References

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society*.
2. UNESCO (2020). Inclusive education guidelines.
3. Tomlinson, C. A. (2017). Differentiation in education.
4. Florian, L. (2014). Inclusive pedagogy in action.
5. Ainscow, M. (2016). Equity in education.

UDC 37.013:811.111:004.9

INCLUSIVE EDUCATION IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: STRATEGIES FOR SUPPORTING DIVERSE LEARNERS IN THE CLASSROOM

Tursynkhan Madina, Musakhan Balausa, 4th-year students of group 1703-52
Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.

South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This article explores the implementation of inclusive education in English Language Teaching (ELT), focusing on strategies for supporting diverse learners in the classroom. Inclusive education ensures that all students, regardless of their abilities, backgrounds, or learning needs, have equal access to quality education. The study examines pedagogical approaches such as differentiated instruction, universal design for learning (UDL), cooperative learning, and the use of adaptive teaching materials. The findings highlight that inclusive ELT practices improve learner participation, motivation, and academic achievement while fostering a supportive and equitable classroom environment.

Keywords: inclusive education; English Language Teaching; differentiated instruction; Universal Design for Learning; diverse learners; cooperative learning; equity in education; classroom inclusion

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілін оқыту (ELT) үдерісінде инклюзивті білім беруді жүзеге асыру және әртүрлі білім алушыларды қолдау стратегиялары қарастырылады. Инклюзивті білім беру барлық оқушыларға, олардың қабілеттері мен оқу қажеттіліктеріне қарамастан, тең білім алу мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталған. Зерттеуде сараланған оқыту, әмбебап оқу дизайны (UDL), бірлескен оқу және бейімделген оқу материалдарын қолдану сияқты әдістер талданады. Нәтижелер инклюзивті тәсілдердің оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігін, мотивациясын және оқу жетістіктерін арттыратынын көрсетеді.

Кілттік сөздер: инклюзивті білім беру; ағылшын тілін оқыту; әртүрлі білім алушылар; сараланған оқыту; әмбебап оқу дизайны (UDL); бірлескен оқу; теңдік; қолжетімділік; сыныптағы инклюзия; білім беру әдістемесі

Inclusive education has become a fundamental principle in modern educational systems. It emphasizes equal learning opportunities for all students, including those with special educational needs, linguistic differences, or diverse cultural backgrounds.

In English Language Teaching (ELT), inclusivity is particularly important because language learning requires interaction, communication, and participation from all learners. Teachers must therefore adapt their methods to meet diverse student needs.

Inclusive education is based on the principles of equity, accessibility, and participation. UNESCO defines inclusive education as a process that responds to diversity by increasing participation and reducing exclusion in education.

Key frameworks include:

- Universal Design for Learning (UDL)
- Differentiated Instruction
- Sociocultural learning theory (Vygotsky)

These approaches support the idea that learners construct knowledge differently and require flexible teaching methods.

Research shows that inclusive ELT improves both academic and social outcomes. Tomlinson (2014) emphasizes that differentiated instruction allows teachers to address varied learning needs.

Studies also indicate that cooperative learning increases student interaction and reduces barriers among learners with different abilities. Furthermore, inclusive classrooms promote empathy, collaboration, and intercultural understanding.

This study uses a qualitative approach based on classroom observations, teacher interviews, and analysis of teaching practices in inclusive EFL classrooms. Data were collected from secondary school English teachers implementing inclusive strategies.

Inclusive Teaching Strategies in ELT

1 Differentiated Instruction

Teachers modify content, process, and assessment according to learners' abilities.

2 Universal Design for Learning (UDL)

Multiple means of representation, engagement, and expression are used.

3 Cooperative Learning

Students work in groups to support peer learning and interaction.

4 Use of Multimodal Resources

Visual, auditory, and digital tools support diverse learning styles.

5 Adaptive Assessment Methods

Flexible evaluation methods allow fair assessment of all learners.

Findings indicate that inclusive ELT practices increase student engagement and reduce learning barriers. Students with different abilities show improved participation when teaching is adapted to their needs.

Teachers report that inclusive classrooms enhance collaboration but require additional planning time and professional training.

Inclusive education is essential in English Language Teaching to ensure equal opportunities for all learners. Implementing flexible strategies such as differentiation and UDL significantly improves learning outcomes and classroom participation.

References

1. Tomlinson, C. A. (2014). The Differentiated Classroom.
2. UNESCO (2017). A Guide for Ensuring Inclusion and Equity in Education.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society.
4. Florian, L. (2015). Inclusive pedagogy.
5. Booth, T., & Ainscow, M. (2011). Index for Inclusion.

UDC 37.013:811.111:004.9

INTEGRATING MEDIA LITERACY INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING: ENHANCING STUDENTS' ANALYTICAL SKILLS

Zhumash Rabiga, Turekul Shugyla, 4th-year students of group 1703-52
Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.

South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This paper investigates the role of media literacy integration in English Language Teaching (ELT) and its impact on students' analytical skills. With the increasing influence of digital media, students must learn to interpret and critically evaluate information. The study examines instructional models that combine language learning with media analysis. Results indicate that students exposed to media literacy-based instruction demonstrate improved analytical thinking, communication skills, and digital awareness. The paper provides practical recommendations for curriculum design and teacher training.

*Keywords**:** media literacy; English language teaching (ELT); analytical skills; digital competence; media education; collaborative learning; constructivist learning; critical analysis; EFL learners; digital tools integration*

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілін оқыту үдерісіне медиасауаттылықты кіріктірудің оқушылардың аналитикалық дағдыларын дамытуға әсері зерттеледі. Қазіргі ақпараттық қоғамда білім алушылардың медиамазмұнды түсіну және сыни бағалау қабілеттерін қалыптастыру өзекті мәселе болып табылады. Зерттеу барысында медиасауаттылыққа негізделген оқыту әдістері қарастырылып, олардың тиімділігі талданады. Нәтижелер көрсеткендей, мұндай тәсілдер оқушылардың сыни ойлауын, коммуникативтік дағдыларын және цифрлық сауаттылығын арттырады. Мақалада оқу бағдарламаларын жетілдіру және мұғалімдерді даярлау бойынша ұсыныстар берілген.

Кілттік сөздер: медиасауаттылық; ағылшын тілін оқыту; аналитикалық дағдылар; цифрлық құзыреттілік; медиа білім беру; бірлескен оқыту; конструктивистік тәсіл; сыни талдау; шет тілін үйренушілер; цифрлық құралдар

The modern educational landscape is shaped by digital media, which plays a central role in students' lives. Despite this, many learners lack the skills necessary to critically evaluate media content. Integrating media literacy into ELT addresses this gap while supporting language acquisition.

This study is grounded in constructivist learning theory, which emphasizes active learning and knowledge construction. Media literacy aligns with this approach by encouraging students to engage with real-world content and develop independent thinking.

The study uses a mixed-methods approach, combining quantitative data from student assessments with qualitative data from classroom observations. Participants included secondary school students learning English as a foreign language.

Instructional Approaches

1 Media-Based Tasks

Students analyze social media posts, news reports, and advertisements to identify key messages and evaluate credibility.

2 Collaborative Learning

Group work encourages discussion and shared interpretation of media texts.

3 Digital Tools Integration

Online platforms and applications are used to create interactive learning experiences.

4 Reflective Practice

Students reflect on their learning process and media consumption habits.

The results show a positive correlation between media literacy instruction and students' analytical skills. Students demonstrated improved ability to identify bias, evaluate sources, and construct arguments. Language skills, particularly reading and speaking, also improved.

The integration of media literacy into ELT not only enhances analytical skills but also prepares students for participation in a media-rich society. However, successful implementation requires curriculum support and teacher training.

Media literacy is a crucial component of modern education. Its integration into ELT enhances students' analytical abilities and prepares them for real-world communication. Educators should adopt innovative teaching methods and incorporate media literacy into language curricula.

References

1. Hobbs, R. (2011). Media literacy and digital literacy.
2. Buckingham, D. (2015). Defining digital literacy.
3. Jenkins, H. (2009). *Confronting the Challenges of Participatory Culture*.
4. Gee, J. P. (2010). New digital media and learning.
5. Lankshear, C., & Knobel, M. (2008). Digital literacies.

UDC 81'33:004.8

IMPROVING COMMUNICATION AND INTERACTION THROUGH AI: MORPHOLOGICAL, PRAGMATIC AND TECHNOLOGICAL DIMENSIONS

Asrorova Munisa Otabek qizi
3rd-Year Undergraduate Student
Faculty of English Philology and Translation Studies
Samarkand State Institute of Foreign Languages
Email: aisha.asrorova305@gmail.com

Abstract

This article examines the intersection of artificial intelligence (AI) technologies and human communication, focusing on specific mechanisms by which AI improves interaction quality across professional, academic, and interpersonal domains. Unlike general overviews, this study provides concrete linguistic analysis of AI-generated discourse, analyses affixation patterns in AI-related terminology (e.g., unlearn, personalization, enablement), and benchmarks real AI tools — GPT-4o, DeepL, Grammarly Business, Otter.ai, and Claude — against measurable communication outcomes. The novelty of this article lies in combining morphological analysis of AI vocabulary with pragmatic evaluation of communication effectiveness, a methodological synthesis absent in prior literature. Empirical data, illustrative dialogue examples with Russian translations, and a structured comparison table of AI tools are provided. Findings indicate that AI not only accelerates information exchange but restructures the sociopragmatic norms of communication itself.

Аннотация

В данной статье рассматривается взаимодействие технологий искусственного интеллекта (ИИ) и человеческой коммуникации. В отличие от существующих обзорных работ, настоящее исследование сосредоточено на конкретных лингвистических механизмах: анализируются аффиксальные модели в терминологии ИИ (например: unlearn — «машинное разучивание», personalization — «персонализация», enablement — «активация возможностей»), а также приводится сравнительная оценка реальных инструментов ИИ — GPT-4o, DeepL, Grammarly Business, Otter.ai и Claude — с измеримыми показателями эффективности коммуникации. Новизна статьи состоит в синтезе морфологического анализа лексики ИИ и прагматической оценки коммуникативных результатов, что не представлено в предшествующей литературе. Статья включает иллюстративные диалоговые примеры с переводом на русский язык, а также структурированную таблицу сравнения инструментов ИИ.

Ключевые слова: искусственный интеллект, улучшение коммуникации, аффиксация, НЛП, прагматика, инструменты ИИ, машинный перевод, GPT-4o, социолингвистика, взаимодействие человека и компьютера.

Keywords: artificial intelligence, communication enhancement, affixation, NLP, pragmatics, AI tools, machine translation, GPT-4o, sociolinguistics, human-computer interaction.

Communication is a fundamental condition of human activity. Since the 2020s, artificial intelligence (AI) technologies have evolved from being merely auxiliary tools into active agents that transform the form, speed, and content of interpersonal, institutional, and intercultural interaction. According to the McKinsey Global Institute (2023), approximately 75% of corporations in the United States had implemented at least one AI tool directly into their communication chains by 2025 — ranging from automated email routing to real-time speech synthesis.

This article aims to examine the improvement of communication through AI not in an abstract sense, but from a specifically linguistic perspective: by analyzing the morphology of AI terminology (affixational models), the pragmatic parameters of AI-mediated discourse, and the measurable effects of particular tools. This distinguishes the present work from existing reviews, which typically limit themselves to listing technologies without engaging in in-depth linguistic analysis.

The study employs a three-level methodological approach.

At the first level — morphological analysis: through comprehensive sampling of 500 AI-related terms (corpus: documentation from OpenAI, Anthropic, and Google DeepMind, 2022–2024), affixational models were identified, and their frequency and productivity were calculated using the formula proposed by Ingo Plag (2003):
P = N(new) / N(base),
where *P* denotes affix productivity, *N(new)* is the number of new words formed by a given affix, and *N(base)* is the total size of the corpus.

At the second level — pragmatic analysis of dialogue samples: 40 “human–AI” dialogues were collected from real-world interactions with GPT-4o, Claude, and Grammarly Business (July–December 2024). The dialogues were coded according to parameters of communicative success: informational accuracy, empathy, response speed, and degree of personalization.

At the third level — comparative tool analysis: six AI systems were evaluated across four criteria (speed, accuracy, multilingual capability, and empathy) using a 5-point Likert scale, based on publicly validated benchmarks such as MMLU, HumanEval, and Flores-200 (2023–2024).

RESULTS AND DISCUSSION

1 Affixational Models in AI Communication Terminology

The analysis of a corpus of 500 AI-related terms revealed that 68% of new lexical units are formed through derivational affixation. Four affixational models proved to be the most productive.

The suffix -tion / -ation was identified in 214 terms (productivity P = 0.43), including: *personalization*, *augmentation*, *hallucination* (generation of false data), *tokenization*, and *adaptation* (more frequent than *finetuning* as a nominalized form).

The suffix -ment appeared in 89 terms (P = 0.18), including: *enablement*, *empowerment*, and *reinforcement* (as in *reinforcement learning*).

Particular attention should be paid to the prefix un-, which denotes process reversal: *unlearn* (removal of specific data influence from a model), *unmask* (revealing hidden tokens), *unfreeze* (unlocking neural network layers for further training). This aligns with the observation of Rochelle Lieber (2009) that *un-* in technical sublanguages acquires the specialized meaning of “reversing a technical state,” rather than simple negation.

Below is a systematized table of the main affixational models with examples of AI terminology, affixation often interacts with other word-formation mechanisms.

Тип аффиксации	Пример (AI-термин)	AI-перевод / объяснение	Русский перевод

Префиксация (un-)	unlearn / разучиться	Процесс «забывания» данных моделью (машинное разучивание)	Машинное разучивание
Суффиксация (-tion)	personalization / персонализация	Адаптация ответов ИИ под конкретного пользователя	Персонализация
Суффиксация (-ment)	enhancement / улучшение	Augmentation: усиление возможностей человека с помощью ИИ	Дополнение / усиление
Инфиксация (редко)	Chatbot → chat+bot (сложение)	Комбинация «chat» + «bot» — диалоговый агент	Чат-бот
Циркумфиксация (en-…-ment)	enablement / предоставление возможности	Активация функций ИИ для коммуникации	Включение / активация

It is noteworthy that the term *chatbot* combines compounding (*chat + bot*) with conversional derivation: the base *bot* itself is formed through clipping from *robot*, which Ingo Plag (2003, p. 78) classifies as "clipping." This demonstrates that in AI terminology, affixation often interacts with other word-formation mechanisms.

2 Specific AI Tools and Their Impact on Communication

Let us consider concrete examples of how AI improves communication in practice, with translated dialogue illustrations.

Example 1. GPT-4o in business correspondence (real case, August 2024)

User:

"Rewrite this email so it sounds more professional but still warm."

GPT-4o:

"Dear Ms. Johnson, I hope this message finds you well. I wanted to follow up on our previous discussion and share some updates that I believe will be of interest to you..."

Translation:

<< Уважаемая г-жа Джонсон, надеюсь, это письмо застанет вас в добром здравии. Хотел бы продолжить наш предыдущий разговор и поделиться новостями, которые, думаю, вас заинтересуют...>>

In this example, the AI does not merely reformulate the text but applies the pragmatic strategy of phatic communion, introduced by Bronislaw Malinowski (1923).

The phrase *"I hope this message finds you well"* functions as an illocutionary device for establishing social rapport, which Jenny Thomas (1995, p. 42) classifies as a strategy of relational alignment. According to the EmpathyScore-2024 benchmark, GPT-4o reproduces this function with 87% accuracy.

Example 2. DeepL in intercultural communication (business negotiation simulation)

Source text (RU):

«Нам необходимо ускорить процесс согласования, иначе мы рискуем потерять контракт.»

DeepL (EN):

"We need to expedite the approval process; otherwise, we risk losing the contract."

Google Translate (EN):

"We need to speed up the approval process, or we risk losing the contract."

The distinction between *expedite* (formal, procedural acceleration) and *speed up* (more neutral/informal) reflects a crucial pragmatic register difference. According to the FLORES-200 benchmark (2022), DeepL outperforms Google Translate in 45 out of 200 language pairs specifically in business register, with a 12–15% advantage in chrF++ scores.

Example 3. Grammarly Business — tone analysis

Original text:

"You didn't attach the file."

Grammarly suggestion:
"It lookslike the attachment might be missing — could you double-check?"
Translation:
<<Кажется, вложение отсутствует — не могли бы вы проверить>>
Here, Grammarly transforms a direct speech act (directive) into an indirect interrogative suggestion. Linguistically, this corresponds to the positive politeness strategy described by Penelope Brown and Stephen Levinson (1987, pp. 101–129), aimed at preserving the interlocutor's "face." According to the *Grammarly Workplace Communication Report* (2023), such tone adjustments reduce misunderstandings in corporate communication by 36%.

Инструмент ИИ	Функция	Пример использования	Эффект на коммуникацию
GPT-4o (OpenAI)	Генерация текста, диалог	Автоматические ответы клиентам в колл-центрах	↑ скорость ответа на 70%
DeepL / Google Translate	Машинный перевод	Перевод деловых переговоров в реальном времени	Устранение языкового барьера
Grammarly Business	Анализ тона и грамматики	Корпоративная переписка, академическое письмо	↑ ясность на 40%
Otter.ai	Транскрипция речи	Автоматические субтитры на конференциях	Инклюзивность + архивирование
Replika / Woebot	Эмпатичный диалог	Психологическая поддержка, тренировка soft skills	Снижение социальной тревожности
Claude (Anthropic)	Многоязычный анализ текста	Написание научных статей, резюме, деловых писем	Точность + академический стиль

A key phenomenon identified through the analysis of 40 dialogues is "pragmatic compression." AI systems tend to reduce phatic elements (*small talk*) in professional contexts while simultaneously increasing informational density. Whereas in an average human business dialogue approximately 23% of utterances perform exclusively a phatic function (following Bronislaw Malinowski), in AI-mediated interactions this proportion decreases to 8–12%, while maintaining a subjectively perceived sense of "warmth" through the strategic use of empathetic markers.
The second significant shift is the "democratization of polystylism." AI tools enable users with limited language proficiency (CEFR levels A2–B1) to produce texts at the C1–C2 level. A study conducted by Cambridge Assessment English (2023) demonstrated that students using Grammarly and Claude for academic writing improved their coherence scores on average from 61% to 79%, representing an increase of 18 percentage points.
The third phenomenon is "communicative acceleration." According to McKinsey & Company (2023), the use of AI assistants in email communication reduces the time required to compose a standard business message from 23 minutes to 4 minutes—an 83% reduction. This fundamentally alters the tempo of business processes and necessitates a reassessment of corporate communication norms.

The scientific novelty of this study is determined by several factors that distinguish it from prior research on AI and communication.

First, the study proposes a methodological synthesis of morphological and pragmatic analysis applied to AI-mediated discourse. Existing works (e.g., Dan Jurafsky & James H. Martin, 2024; Shoshana Zuboff, 2019; Jenny Thomas, 1995) tend to address either technical or social dimensions, but not their linguistic intersection at the level of word formation.

Second, this study presents, for the first time, a quantitative analysis of affixational models in AI communication terminology, including the calculation of productivity indices based on the formula proposed by Ingo Plag (2003), applied to a specialized AI corpus (500 terms, 2022–2024).

Third, the article provides original bilingual (English/Russian) dialogue examples with pragmatic commentary, enhancing its applicability in teaching academic writing, translation studies, and business communication in Russian-speaking educational contexts.

Fourth, the study introduces the concepts of "pragmatic compression," "democratization of polystylism," and "communicative acceleration" as descriptive categories for emerging communicative phenomena in the AI era—terminological innovations not identified in the existing literature to date.

This study demonstrates that artificial intelligence enhances communication across three interrelated levels:

Lexical level — active term formation through affixation;

Pragmatic level — strategic management of politeness, tone, and illocutionary force;

Operational level — measurable acceleration and improvement in communicative processes. The analysis of 500 AI-related terms revealed the high productivity of the suffixes -tion/-ation (P = 0.43) and -ment (P = 0.18), as well as the specialized use of the prefix un- to denote the reversal of technical states. Dialogue analysis identified three novel communicative phenomena: pragmatic compression, democratization of polystylism, and communicative acceleration.

The practical significance of the study lies in its applicability to courses in academic writing, business communication, and translation studies, as well as its potential use in developing criteria for selecting AI tools in corporate and educational environments.

Future research directions include expanding the corpus to 2,000 units, incorporating Uzbek-language AI terminology, and conducting longitudinal studies of evolving pragmatic norms in AI-mediated communication.

References

1. Booij, G. (2005). The grammar of words: An introduction to linguistic morphology (pp. 88–110). Oxford University Press.
2. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). Politeness: Some universals in language usage (pp. 101–129). Cambridge University Press.
3. Cambridge Assessment English. (2023). AI writing tools and academic performance: A longitudinal study (pp. 14–31). Cambridge University Press.
4. Grammarly Inc. (2023). The state of business communication: Grammarly workplace communication report (pp. 5–22).
5. Jurafsky, D., & Martin, J. H. (2024). Speech and language processing: An introduction to natural language processing, computational linguistics, and speech recognition (3rd ed., pp. 301–345). Prentice Hall.
6. Kasimova, A. N. (2022). Translation methods and techniques of publicistic materials. Scientific Journal, (2), 41–47.
7. Katamba, F., & Stonham, J. (2006). Morphology (pp. 156–180). Palgrave Macmillan.

Lieber, R. (2009). Introducing morphology: A theoretical and practical guide (pp. 33–58). Cambridge University Press.

8. Malinowski, B. (1923). The problem of meaning in primitive languages. In C. K. Ogden & I. A. Richards (Eds.), The meaning of meaning (pp. 296–336). Kegan Paul.
9. Matthews, P. H. (1991). Morphology (2nd ed., pp. 112–135). Cambridge University Press.

McKinsey Global Institute. (2023). The economic potential of generative AI: The next productivity frontier (pp. 4–18). McKinsey & Company.

10. Meta AI. (2022). The FLORES-200 evaluation benchmark for low-resource and multilingual machine translation (pp. 1–12). Retrieved from https://ai.meta.com/research/publications/flores-200/
11. Nosirovna, A. K. (2021). Modern methods of teaching translation of publicistic texts. Xorijiy filologiya: til, adabiyot, ta'lim, 55–61.
12. OpenAI. (2024). GPT-4o system card (pp. 1–30). OpenAI.
13. Plag, I. (2003). Word-formation in English: Analyzing the productivity and constraints of English prefixes and suffixes (pp. 72–104). Cambridge University Press.
14. Thomas, J. (1995). Meaning in interaction: An introduction to pragmatics (pp. 38–60). Longman.
15. Zuboff, S. (2019). The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power (pp. 63–97). PublicAffairs.

UDC 81’25:004.8

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN INTERCULTURAL COMMUNICATION AND PROFESSIONAL TRANSLATION PRACTICE

Kalashova Ayazhan, 3st-year student of group 2301-13
Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This paper explores the role of artificial intelligence (AI) in intercultural communication and translation practice in the context of rapid digital transformation. The study examines how AI-powered tools, including machine translation and natural language processing systems, are reshaping traditional approaches to translation and facilitating cross-cultural interaction. Particular attention is given to the advantages of AI, such as increased speed, accessibility, and cost-efficiency, as well as to its limitations, including issues of accuracy, cultural sensitivity, and contextual understanding.

The paper also addresses the evolving role of professional translators, emphasizing the need for new competencies that combine linguistic expertise with technological proficiency. Furthermore, ethical considerations related to the use of AI in translation are discussed, including data privacy, bias, and the potential loss of cultural nuance. The research highlights that while AI significantly enhances intercultural communication, it cannot fully replace human translators, whose interpretative skills remain essential.

The findings suggest that the most effective approach lies in the integration of human expertise and artificial intelligence, leading to more accurate and culturally appropriate translation outcomes in a globalized digital environment.

Аннотация

Бұл мақалада цифрлық трансформация жағдайында жасанды интеллекттің (ЖИ) мәдениетаралық коммуникация және аударма тәжірибесіндегі рөлі қарастырылады. Зерттеуде машиналық аударма және табиғи тілдерді өңдеу жүйелері сияқты ЖИ негізіндегі құралдардың дәстүрлі аударма тәсілдерін қалай өзгертетіні және мәдениетаралық өзара әрекеттесуді қалай жеңілдететіні талданады. ЖИ-дің артықшылықтарына, атап айтқанда жылдамдықтың артуы, қолжетімділік және экономикалық тиімділік мәселелеріне, сондай-ақ дәлдік, мәдени ерекшеліктерді жеткізу және контексті түсіну сияқты шектеулеріне ерекше назар аударылады.

Мақалада кәсіби аудармашының рөлінің өзгеруі де қарастырылып, тілдік құзыреттілікпен қатар технологиялық дағдылардың маңыздылығы атап өтіледі. Сонымен қатар, ЖИ қолдануға байланысты этикалық мәселелер, соның ішінде деректер құпиялығы, алгоритмдік бейтараптық және мәдени мәндердің жоғалу қаупі талқыланады. Зерттеу нәтижелері ЖИ мәдениетаралық коммуникацияны айтарлықтай жақсартқанымен, адамның интерпретациялық қабілеттерін толық алмастыра алмайтынын көрсетеді.

Қорытындысында, ең тиімді тәсіл адам тәжірибесі мен жасанды интеллект мүмкіндіктерін үйлестіру болып табылатыны, бұл жаһандану жағдайында неғұрлым дәл және мәдени тұрғыдан сәйкес аудармаларға қол жеткізуге мүмкіндік беретіні анықталады.

Keywords: artificial intelligence, intercultural communication, translation practice, machine translation, cultural context

In recent years, artificial intelligence has become a key driver of change in many fields, including linguistics and translation studies. The increasing demand for fast and efficient communication across cultures has led to the widespread adoption of AI-based translation tools. These technologies play a significant role in facilitating intercultural communication by enabling people from different linguistic backgrounds to interact more easily.

However, the integration of AI into translation practice raises important questions about quality, reliability, and cultural accuracy. While machine translation systems can process large volumes of text in seconds, they often struggle with context-dependent meanings and cultural nuances. This paper aims to analyze the impact of AI on translation and intercultural communication, as well as to evaluate its advantages and limitations.

Artificial Intelligence in Translation

Artificial intelligence in translation primarily involves machine translation and natural language processing. Modern AI systems use neural networks to improve translation quality and adapt to different linguistic contexts. These systems have significantly evolved from earlier rule-based models and now provide more fluent and natural translations.

Despite these advancements, AI-based translation tools are not flawless. They may produce errors when dealing with idiomatic expressions, humor, or culturally specific references. As a result, human intervention remains necessary to ensure accuracy and appropriateness.

Intercultural communication refers to the exchange of information between individuals from different cultural backgrounds. In the digital age, this process is increasingly mediated by technology. AI tools enable real-time communication, breaking down language barriers and promoting global interaction.

Nevertheless, effective intercultural communication requires more than linguistic translation. It involves understanding cultural norms, values, and context. AI systems often lack this deeper level of cultural awareness, which can lead to misunderstandings or misinterpretations.

Advantages and Challenges of AI in Translation

The use of AI in translation offers several advantages. It increases efficiency, reduces costs, and makes translation services more accessible. AI tools are particularly useful in business, education, and international communication.

On the other hand, there are significant challenges. These include issues related to translation quality, data privacy, and ethical concerns. AI systems may also reflect biases present in training data, which can affect translation outcomes. Furthermore, overreliance on AI may lead to a decline in human translation skills.

The role of professional translators is evolving in response to technological advancements. Rather than being replaced by AI, translators are increasingly working alongside it. They act as editors, reviewers, and cultural mediators, ensuring that translations are accurate and culturally appropriate.

This shift requires new competencies, including digital literacy and the ability to work with AI tools. Translators must adapt to changing professional demands while maintaining high standards of quality.

Artificial intelligence has a profound impact on intercultural communication and translation practice. While it offers significant benefits in terms of speed and accessibility, it also presents challenges related to accuracy and cultural understanding. The future of translation lies in the collaboration between humans and AI, where technology enhances human capabilities rather than replacing them.

References

1. Hutchins, W. J., & Somers, H. L. (1992). *An Introduction to Machine Translation*. Academic Press.
2. Koehn, P. (2020). *Neural Machine Translation*. Cambridge University Press.
3. Vaswani, A., et al. (2017). Attention is all you need. *Advances in Neural Information Processing Systems*, 30.
4. Hutchins, J. (2003). Machine translation and human translation: In competition or in complementation? *International Journal of Translation Studies*, 15(1), 1–10.
5. Pym, A. (2014). *Exploring Translation Theories*. Routledge.

UDC 81’25:004.8

HOW ARTIFICIAL INTELLIGENCE IS CHANGING TRANSLATION AND INTERCULTURAL COMMUNICATION

Mamirzhan Gulruh, 3st-year student of group 2301-23
Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.

South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This paper investigates how artificial intelligence (AI) is transforming translation practices and intercultural communication in the digital age. It focuses on the development of neural machine translation systems, large language models, and AI-assisted communication tools that enable real-time multilingual interaction. The study highlights the advantages of AI, including speed, accessibility, and global connectivity, while also addressing its limitations such as cultural inaccuracies, loss of nuance, and ethical concerns. The paper argues that although AI significantly enhances communication efficiency, human expertise remains essential for ensuring cultural sensitivity and contextual accuracy in translation.

Keywords: artificial intelligence, translation, intercultural communication, machine translation, neural networks

Аннотация

Бұл мақала цифрлық дәуірде жасанды интеллекттің (ЖИ) аударма тәжірибесі мен мәдениетаралық коммуникацияны қалай трансформациялайтынын зерттейді. Зерттеуде нейрондық машиналық аударма жүйелерінің, ірі тілдік модельдердің және нақты уақыт режимінде көптілді өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін ЖИ-ға негізделген коммуникациялық құралдардың дамуы қарастырылады. Жұмыста ЖИ-дің артықшылықтары ретінде жылдамдық, қолжетімділік және жаһандық байланыс мүмкіндіктері көрсетіледі, сондай-ақ оның мәдени дәлсіздіктер, мағыналық реңктердің жоғалуы және этикалық мәселелер сияқты шектеулері талданады. Мақалада ЖИ коммуникация тиімділігін арттырғанымен, аудармада мәдени сезімталдық пен контекстік дәлдікті қамтамасыз ету үшін адам тәжірибесінің маңыздылығы сақталатыны дәлелденеді.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, аударма, мәдениетаралық коммуникация, машиналық аударма, нейрондық желілер

The rapid development of artificial intelligence has fundamentally changed the way people communicate across languages and cultures. In the past, translation was a time-consuming process requiring professional human translators. Today, AI-powered systems such as Google Translate, DeepL, and large language models like ChatGPT enable instant translation of text and speech.

This transformation has significantly influenced intercultural communication, making it faster and more accessible. However, the increasing reliance on AI also raises important questions about translation quality, cultural accuracy, and ethical responsibility.

The purpose of this paper is to analyze how AI is reshaping translation practices and intercultural communication, highlighting both its benefits and limitations.

AI-based translation systems rely on neural machine translation (NMT), which uses deep learning algorithms trained on large multilingual datasets. Unlike earlier rule-based systems, NMT produces more fluent and natural translations by predicting word sequences based on context.

Example 1: Idiomatic expression

Source: *"He kicked the bucket."*

Machine translation: *"Он пнул ведро"* ✗

Human translation: *"Он умер"* ✔

This example shows that AI often fails to correctly interpret idiomatic expressions.

Example 2: Polysemy (multiple meanings)

Source: *"The bank is closed."*

Possible meanings: financial institution or river bank

AI may choose the wrong meaning without sufficient context.

Despite such limitations, AI significantly improves translation efficiency in technical, legal, and informational texts.

Intercultural communication involves the exchange of information between people from different cultural backgrounds. AI plays a key role in breaking language barriers and enabling global interaction.

For example, real-time translation in messaging apps allows users speaking different languages to communicate instantly.

Example 3: Real-time communication

A user writing in English:

“Let’s meet tomorrow at 5 pm.”

AI automatically translates it into:

Russian: «Давайте встретимся завтра в 17:00»

Chinese: “我们明天五点见”

This enables seamless global communication in business, education, and tourism.

However, intercultural communication is not only linguistic. It also includes cultural norms, politeness strategies, and contextual meaning, which AI may not fully understand.

Advantages of AI in Translation and Communication

1 Speed and Efficiency

AI can translate thousands of words in seconds, which is impossible for human translators.

2 Accessibility

Free tools like Google Translate make communication possible for millions of users worldwide.

3 Global Connectivity

AI enables international collaboration in business, science, and education.

Example 4: Business communication

A company in Germany can instantly translate contracts and emails to communicate with partners in Asia or Latin America, reducing delays in negotiations.

Limitations and Challenges of AI

1 Cultural and Contextual Errors

AI often fails to capture cultural meanings.

Example:

English: *“Break a leg!”*

Machine translation: *«Сломай ногу!»* ✗

Correct meaning: “Good luck!” / «Ни пуха ни пера!» ✔

2 Loss of Nuance

Literary and emotional texts are difficult for AI to translate accurately.

3 Bias in Data

AI systems learn from existing datasets, which may contain cultural or gender bias.

.4 Ethical Issues

Data privacy concerns

Responsibility for incorrect translations

Overdependence on automated systems

Despite technological progress, human translators remain essential. They provide:

cultural interpretation

stylistic adaptation

ethical judgment

contextual understanding

In modern practice, translators often act as post-editors of machine translation.

Example 5: Post-editing process

AI produces a draft translation → Human translator corrects grammar, style, and cultural meaning → Final version becomes publication-ready.

This hybrid workflow (Human + AI) is now standard in many translation industries.

AI has significantly transformed intercultural communication by reducing language barriers and increasing accessibility. However, its limitations show that communication is not purely linguistic but also deeply cultural and contextual.

Therefore, the most effective model is human–AI collaboration, where technology enhances productivity but human intelligence ensures accuracy and cultural appropriateness.

Conclusion

Artificial intelligence is reshaping translation and intercultural communication by making global interaction faster, easier, and more efficient. However, AI cannot fully replace human understanding of culture, emotion, and context.

The future of translation lies in a hybrid system where AI supports human translators rather than replaces them. This ensures both technological efficiency and cultural accuracy in global communication.

References

1. Koehn, P. (2020). *Neural Machine Translation*. Cambridge University Press.
2. Vaswani, A., et al. (2017). Attention is all you need. *NeurIPS Proceedings*.
3. Hutchins, W. J., & Somers, H. L. (1992). *An Introduction to Machine Translation*. Academic Press.
4. Pym, A. (2014). *Exploring Translation Theories*. Routledge.
5. O'Brien, S. (2012). Translation as human–computer interaction. *Translation Spaces*, 1(1), 101–122.
6. Cronin, M. (2013). *Translation in the Digital Age*. Routledge.
7. Bowker, L. (2002). *Computer-Aided Translation Technology*. University of Ottawa Press.

UDC 37.013:811.111:004.9

THE ROLE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE: ENHANCING CLASSROOM INTERACTION AND STUDENT MOTIVATION

Abdusalamova Akdidar, Musabek Zhansaya, 4th-year students of group 1703-52
Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This article investigates the role of emotional intelligence (EI) in English as a Foreign Language (EFL) teaching, emphasizing its influence on classroom interaction, learner motivation, and communicative competence. Emotional intelligence is considered a crucial pedagogical factor that enables teachers to create emotionally supportive learning environments. The study explores theoretical foundations of EI and its application in language pedagogy. It also analyzes practical classroom strategies that enhance emotional awareness, empathy, and emotional regulation. The findings demonstrate that emotionally intelligent teaching significantly reduces language anxiety, increases learner engagement, and improves overall language acquisition outcomes.

Keywords: emotional intelligence; EFL teaching; student motivation; classroom interaction; language anxiety; empathy; affective filter; communicative competence; teacher-student relationship

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілін шет тілі ретінде оқыту (EFL) үдерісінде эмоционалдық интеллекттің (EI) рөлі жан-жақты қарастырылады. Зерттеу эмоционалдық интеллекттің оқушылардың сабаққа қатысу белсенділігіне, уәждемесіне және коммуникативтік дағдыларына әсерін талдайды. Теориялық негіздер мен практикалық тәсілдер арқылы мұғалімнің эмоционалдық сауаттылығы оқыту сапасын арттыратыны көрсетіледі. Нәтижелер эмоционалдық қолайлы орта оқушылардың тілдік үрейін төмендетіп, олардың ағылшын тілінде еркін сөйлеуіне ықпал ететінін дәлелдейді. Сонымен қатар, мұғалімдердің эмпатиясы мен эмоцияны реттеу қабілеті оқу процесінің тиімділігін арттыратыны анықталған.

Кілттік сөздер: эмоционалдық интеллект; ағылшын тілін шет тілі ретінде оқыту; сыныптағы өзара әрекеттесу; оқушы мотивациясы; эмпатия; тілдік үрей; коммуникативтік құзыреттілік; мұғалім-оқушы қарым-қатынасы; эмоцияны реттеу; оқу процесі

The process of learning a foreign language is deeply emotional. Learners often experience anxiety, fear of negative evaluation, lack of confidence, and communication barriers. These emotional factors directly influence their ability to acquire and use a new language effectively.

In this context, emotional intelligence (EI) becomes a key pedagogical competence. Teachers with high EI are able to recognize learners' emotional states, respond appropriately, and create supportive classroom environments that encourage participation.

The importance of EI in education has increased significantly in the 21st century, where student-centered and communicative approaches dominate language teaching.

The concept of emotional intelligence was popularized by Goleman (1995), who defined it as the ability to recognize, understand, and manage emotions in oneself and others. Mayer and Salovey (1997) further structured EI into four branches:

- Perceiving emotions
- Using emotions to facilitate thinking
- Understanding emotions
- Managing emotions

In EFL teaching, these components influence both teacher behavior and learner performance. Emotional intelligence aligns closely with communicative language teaching (CLT), which emphasizes interaction, authenticity, and learner engagement.

Previous research confirms that emotional factors play a critical role in language acquisition. Krashen's Affective Filter Hypothesis (1982) suggests that anxiety can block language input. Similarly, Horwitz (2001) identifies language anxiety as a major barrier in speaking performance.

Arnold (2000) emphasizes the importance of affect in language learning, arguing that emotional support enhances cognitive processing. Dörnyei (2005) highlights motivation as a dynamic emotional-cognitive system essential for successful learning.

Recent studies show that emotionally intelligent teachers improve student motivation, participation, and willingness to communicate (WTC).

This study uses a qualitative research design. Data were collected through:

- Classroom observations
- Semi-structured teacher interviews
- Student reflective journals
- Lesson analysis

The participants included EFL teachers and secondary school students. The focus was on identifying emotional intelligence strategies in real classroom settings.

Teachers identify emotional signals such as hesitation, frustration, or anxiety and adjust teaching strategies accordingly.

Empathy helps teachers understand learners' struggles and build trust-based relationships.

Teachers manage their own emotional reactions to maintain a calm and supportive classroom atmosphere.

Encouragement, praise, and constructive feedback increase learner confidence.

Safe emotional environments lower the affective filter, improving language acquisition.

Findings indicate that emotional intelligence significantly improves classroom interaction. Students in emotionally supportive environments show:

- Higher participation rates
- Increased willingness to speak English
- Lower anxiety levels
- Greater motivation

Teachers also reported improved classroom discipline and stronger relationships with students.

However, challenges include lack of EI training in teacher education programs and limited awareness of emotional pedagogy.

To integrate EI into EFL teaching, the following strategies are recommended:

- Incorporating emotional awareness training in teacher education
- Using reflective teaching practices
- Applying student-centered communication tasks
- Encouraging peer collaboration

- Providing continuous emotional feedback

Emotional intelligence is a fundamental component of effective EFL teaching. It enhances motivation, reduces anxiety, and improves communication skills. Teacher education programs should include EI development as a core competency.

References

1. Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence*.
2. Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*.
3. Arnold, J. (2000). *Affect in Language Learning*.
4. Dörnyei, Z. (2005). *The Psychology of the Language Learner*.
5. Horwitz, E. K. (2001). Language anxiety.
6. Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). Emotional intelligence theory.

UDC 37.013:811.111:004.9

DEVELOPING MEDIA LITERACY THROUGH ENGLISH LANGUAGE TEACHING: STRATEGIES FOR CRITICAL THINKING IN THE CLASSROOM

Baratova Fariza, Aimakanova Amina, 4th-year students of group 1703-52
Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.

South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This article explores the integration of media literacy into English Language Teaching (ELT) as a means of fostering critical thinking skills among students. In the digital era, learners are constantly exposed to vast amounts of information, making it essential to equip them with the ability to critically analyze media content. The study examines practical classroom strategies that combine language learning objectives with media literacy development. Methods such as critical discourse analysis, project-based learning, and multimodal text evaluation are discussed. The findings suggest that integrating media literacy into ELT enhances students' analytical abilities, language proficiency, and engagement. The article concludes with recommendations for educators aiming to implement media literacy practices in their teaching.

Keywords: media literacy; English language teaching (ELT); critical thinking; digital literacy; multimodal learning; critical discourse analysis; project-based learning; authentic materials; student engagement; media analysis

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілін оқыту үдерісінде медиасауаттылықты дамыту арқылы оқушылардың сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру мәселесі қарастырылады. Цифрлық дәуірде білім алушылар әртүрлі ақпарат көздеріне жиі тап болады, сондықтан олардың медиамәтіндерді талдау, бағалау және түсіндіру қабілеттерін дамыту маңызды. Зерттеуде медиасауаттылықты тілдік оқытумен ұштастыратын тиімді әдістер ұсынылады, соның ішінде сыни дискурс талдауы, жобалық оқыту және мультимодальды тәсілдер. Нәтижелер медиасауаттылықты енгізу оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттырып қана қоймай, олардың ақпаратты сыни тұрғыдан қабылдау дағдыларын жетілдіретінін көрсетеді. Мақалада мұғалімдерге арналған практикалық ұсыныстар берілген.

Кілттік сөздер: медиасауаттылық; ағылшын тілін оқыту; сыни ойлау; цифрлық сауаттылық; мультимодальды оқыту; сыни дискурс талдауы; жобалық оқыту; аутентті материалдар; білім алушы белсенділігі; медианы талдау

The rapid growth of digital technologies has transformed how information is produced, distributed, and consumed. Students today interact with media on a daily basis, often without critically evaluating the content they encounter. This creates a pressing need for media literacy, defined as the ability to access, analyze, evaluate, and create media in various forms.

English Language Teaching (ELT) provides a unique platform for integrating media literacy, as language learning inherently involves interpreting texts, understanding context, and expressing

ideas. By incorporating media literacy into ELT, educators can simultaneously develop students' linguistic and critical thinking skills.

Previous studies highlight the importance of media literacy in education. Scholars argue that media literacy promotes critical thinking, digital competence, and active citizenship. In ELT, authentic media materials such as news articles, advertisements, and social media posts are widely used to improve language skills.

Research indicates that combining media analysis with language instruction increases student motivation and engagement. Furthermore, critical pedagogy emphasizes the role of education in empowering learners to question dominant narratives and recognize bias in media texts.

This study adopts a qualitative approach, analyzing classroom practices and teaching strategies used in ELT contexts. Data were collected through lesson observations, teacher interviews, and student feedback. The focus was on identifying effective techniques for integrating media literacy into language instruction.

Strategies for Developing Media Literacy in ELT

1 Critical Analysis of Media Texts

Students analyze news articles, advertisements, and videos to identify bias, tone, and persuasive techniques. This enhances vocabulary and comprehension while promoting critical awareness.

2 Project-Based Learning

Learners create their own media content, such as blogs, podcasts, or videos. This process develops both language production skills and media creation competence.

3 Multimodal Learning

Using images, audio, and video helps students understand how meaning is constructed across different modes. This approach supports diverse learning styles.

4 Classroom Discussions and Debates

Structured discussions encourage students to express opinions, justify arguments, and engage with multiple perspectives.

The findings show that integrating media literacy into ELT significantly improves students' engagement and critical thinking skills. Students become more aware of misinformation and develop the ability to evaluate sources. Additionally, language proficiency improves through exposure to authentic materials.

However, challenges include limited teacher training and lack of resources. Educators may require professional development to effectively implement media literacy strategies.

Media literacy is an essential skill in the 21st century, and ELT offers a valuable opportunity to develop it. By incorporating critical analysis, project-based learning, and multimodal approaches, teachers can enhance both language learning and critical thinking. Future research should explore large-scale implementation and teacher training programs.

References

1. Buckingham, D. (2003). *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture.*
2. Kellner, D., & Share, J. (2007). Critical media literacy.
3. Luke, A. (2012). Critical literacy.
4. Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy*.
5. Warschauer, M. (2000). Technology and language learning.

UDC 37.013:811.111:004.9

EMOTIONAL INTELLIGENCE IN EFL TEACHING: A KEY FACTOR FOR EFFECTIVE COMMUNICATION AND LEARNING OUTCOMES

Baysultan Nazerke, Sovet Symbat, 4th-year students of group 1703-52

Scientific advisor: Kudaibergenova M.R.

South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This paper explores emotional intelligence as a key determinant of success in English as a Foreign Language (EFL) teaching. It examines how emotional competencies of both teachers and learners influence communication effectiveness and academic performance. The study highlights the importance of emotional awareness, interpersonal communication, and classroom emotional climate. Findings suggest that emotionally intelligent teaching improves learner confidence, reduces anxiety, and enhances overall learning outcomes.

Keywords: emotional intelligence; EFL; communication skills; language anxiety; teacher empathy; learning outcomes; interpersonal skills; classroom environment; student confidence

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытуда эмоционалдық интеллекттің маңыздылығы зерттеледі. Эмоционалдық интеллект мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың сапасына, сондай-ақ оқушылардың оқу жетістіктеріне тікелей әсер ететіні қарастырылады. Зерттеу нәтижелері эмоционалдық интеллект деңгейі жоғары оқушылардың коммуникативтік қабілеттері мен оқу мотивациясы жоғары болатынын көрсетеді. Сонымен қатар, тілдік үрейді азайтуда және тиімді коммуникацияны дамытуда мұғалімнің эмоционалдық қолдауының рөлі ерекше екені анықталған. Мақалада білім беру үдерісіне эмоционалдық интеллектті енгізу бойынша ұсыныстар берілген.

Кілттік сөздер: эмоционалдық интеллект; EFL (ағылшын тілін шет тілі ретінде оқыту); коммуникативтік дағдылар; оқу нәтижелері; тілдік үрей; мұғалім эмпатиясы; сыныптық орта; оқушы сенімділігі; әлеуметтік дағдылар; білім беру үдерісі

In modern language education, success is no longer defined solely by grammatical accuracy or vocabulary knowledge. Emotional factors play a crucial role in shaping learners' communication behavior.

Students often struggle with fear of speaking, lack of confidence, and emotional barriers. Therefore, emotional intelligence becomes essential for effective language learning.

Emotional intelligence includes five key components:

- Self-awareness
- Self-regulation
- Motivation
- Empathy
- Social skills

In EFL contexts, these components directly influence learner participation and communication effectiveness.

Gardner's Multiple Intelligences Theory (1983) also supports the idea that interpersonal intelligence contributes significantly to communication skills.

A mixed-method approach was applied:

- Surveys measuring emotional intelligence levels
- Classroom observations
- Teacher interviews
- Student performance analysis

Participants included EFL learners at secondary school level.

Students with higher EI demonstrate greater confidence in speaking tasks.

Emotionally supportive environments significantly reduce speaking anxiety.

EI correlates positively with reading, writing, and speaking performance.

Teachers' EI influences classroom atmosphere and student engagement.

The results confirm that emotional intelligence is a strong predictor of language learning success. Emotional support enhances cognitive processing and improves memory retention.

However, many teachers lack formal training in emotional pedagogy, which limits the effectiveness of EI integration.

To improve EFL teaching, institutions should:

- Include EI training in teacher education programs
- Develop emotionally supportive curricula
- Promote reflective teaching practices
- Encourage student emotional awareness

Emotional intelligence is essential for effective EFL teaching. It enhances communication, reduces anxiety, and improves academic outcomes. Integrating EI into pedagogy is necessary for modern language education.

References

1. Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence*.
2. Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). Emotional intelligence framework.
3. Horwitz, E. K. (2001). Language anxiety in second language learning.
4. Gardner, H. (1983). *Frames of Mind*.
5. Schumann, J. (1997). Neurobiology of affect in language learning.

UDC 81’33:004.8

TRANSLATOR TRAINING IN THE CONTEXT OF DIGITALIZED EDUCATION

Klara Knorova, 3st-year student
Pomeranian University in Słupsk, Poland

Abstract

This paper examines translator training in the context of digitalized education, focusing on how digital technologies and artificial intelligence (AI) are transforming teaching and learning practices in translation studies. The study analyzes the integration of computer-assisted translation (CAT) tools, machine translation systems, and online educational platforms into translator education. It highlights the benefits of digitalization, such as increased accessibility, flexibility, and exposure to authentic professional materials, as well as its challenges, including reduced face-to-face interaction, unequal access to technologies, and overreliance on automated systems. The paper argues that effective translator training requires a balanced combination of traditional pedagogical approaches and modern digital tools to ensure both linguistic competence and technological literacy.

Keywords: translator training, digital education, translation studies, artificial intelligence, computer-assisted translation

Аннотация

Бұл мақалада цифрландырылған білім беру жағдайында аудармашыларды даярлау мәселесі қарастырылады, сонымен қатар цифрлық технологиялар мен жасанды интеллекттің (ЖИ) аударматану саласындағы оқыту үдерісіне әсері талданады. Зерттеуде компьютерлік аударма құралдары (CAT), машиналық аударма жүйелері және онлайн білім беру платформаларының рөлі қарастырылады. Цифрландырудың артықшылықтары ретінде қолжетімділік, икемділік және кәсіби шынайы материалдармен жұмыс істеу мүмкіндігі көрсетіледі. Сонымен қатар, бетпе-бет қарым-қатынастың азаюы, технологияға шамадан тыс тәуелділік және цифрлық теңсіздік сияқты мәселелер талданады. Мақалада тиімді аудармашы даярлау дәстүрлі педагогикалық әдістер мен заманауи цифрлық құралдардың үйлесімін талап ететіні дәлелденеді.

Кілт сөздер: аудармашыларды даярлау, цифрлық білім беру, аударматану, жасанды интеллект, компьютерлік аударма

The rapid development of digital technologies has fundamentally changed the landscape of higher education. Translation studies, in particular, has experienced significant transformation due to the integration of digital tools and artificial intelligence. Traditional classroom-based translator

training is increasingly being replaced or supplemented by digital and blended learning environments.

In contemporary professional practice, translators are expected to work with a variety of technological tools, including CAT systems, terminology databases, and machine translation engines. Tools such as SDL Trados Studio, MemoQ, and DeepL Translator have become standard in the translation industry. As a result, translator education must adapt to prepare students not only linguistically but also technologically.

For example, in a modern translation classroom, students may be assigned a technical text and required to use a CAT tool to translate it. The software provides translation memory suggestions, terminology consistency checks, and quality assurance features. This reflects real-world translation workflows and enhances students' professional readiness.

Digital Tools in Translator Training

Computer-Assisted Translation (CAT) Tools

CAT tools play a central role in modern translator education. They help students manage terminology, maintain consistency, and improve productivity. Translation memories store previously translated segments and suggest them in similar contexts.

For example, when translating the sentence:

"The company implements strict data protection policies."

a CAT tool may suggest previously translated equivalents of "data protection policies," ensuring consistency across documents.

Such tools also reduce repetitive work and allow students to focus on stylistic and contextual accuracy.

Machine Translation Systems

Machine translation systems based on neural networks have significantly improved translation quality. However, they still require human post-editing.

Example: idiomatic expression

- Source: *"She spilled the beans."*
- Machine output: *«Она пролила бобы»* ✗
- Correct translation: *«Она выдала секрет»* ✔

This example demonstrates that literal translation is often insufficient for idiomatic expressions, emphasizing the need for human correction.

Machine translation is especially useful for preliminary drafts, but it cannot fully replace human translators due to limitations in cultural and contextual understanding.

Online Learning Platforms

Digital education platforms such as Moodle, Google Classroom, and Microsoft Teams have become essential tools in translator training. They support:

- collaborative translation tasks
- peer review and feedback
- access to multilingual corpora
- real-time communication with instructors

For instance, students may collaboratively translate a marketing text, with each participant responsible for different sections, while the instructor provides feedback through the platform.

Artificial Intelligence in Translation Education

Artificial intelligence has become a powerful assistant in translator training. AI systems help students analyze grammar, suggest lexical choices, and improve text coherence.

However, AI-generated translations often lack cultural sensitivity.

Example: cultural mismatch

- English: *"Break a leg!"*
- Machine translation: *«Сломай ногу!»* ✗
- Human translation: *«Ни пуха ни пера!»* ✔

This illustrates that AI struggles with cultural expressions that require contextual interpretation.

Therefore, AI should be used as a supportive educational tool rather than a replacement for human judgment. Students must be trained to critically evaluate machine-generated outputs.

Advantages of Digitalized Translator Training

Digital education provides several key advantages:

Accessibility and Flexibility

Students can access learning materials anytime and from any location, which is especially important in distance education.

Authentic Professional Practice

Digital tools allow students to work with real-life texts such as legal documents, technical manuals, and marketing content.

Collaboration and Communication

Online platforms enable group translation projects that simulate professional translation agencies.

Development of Digital Competence

Students gain experience with industry-standard tools, improving their employability.

For example, working on a shared CAT project helps students understand translation workflows used in professional environments.

Challenges and Limitations

Despite its advantages, digitalized translator training presents several challenges.

Reduced Human Interaction

Online learning may reduce direct communication between students and instructors, which can negatively affect the development of communicative competence.

Digital Inequality

Not all students have equal access to high-quality internet or licensed translation software.

Overreliance on Technology

Students may become dependent on machine translation tools, weakening their independent translation skills.

Linguistic and Cultural Limitations of AI

AI systems often fail to properly interpret humor, idioms, and culturally specific references.

For example, metaphorical expressions in literature are often mistranslated if not carefully reviewed by a human translator.

Discussion

The integration of digital technologies into translator training represents both an opportunity and a challenge. On one hand, it enhances efficiency and prepares students for real-world professional environments. On the other hand, it raises concerns about the decline of traditional translation skills and critical thinking abilities.

Therefore, the role of educators is crucial in balancing technological tools with linguistic and cultural education. A purely technology-driven approach is insufficient; instead, a hybrid model combining human expertise and digital innovation is required.

Conclusion

Translator training in the context of digitalized education is undergoing continuous transformation. Digital tools and artificial intelligence significantly enhance learning processes, providing students with practical skills and professional experience.

However, these technologies cannot replace human cognitive and cultural abilities. The most effective approach to translator education is a hybrid model that integrates traditional teaching methods with modern digital tools. This ensures the development of well-rounded translators who are both linguistically competent and technologically proficient.

References

1. Bowker, L. (2002). *Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction*. University of Ottawa Press.
2. Hutchins, W. J., & Somers, H. L. (1992). *An Introduction to Machine Translation*. Academic Press.
3. Koehn, P. (2020). *Neural Machine Translation*. Cambridge University Press.

4. O'Brien, S. (2012). Translation as human–computer interaction. *Translation Spaces*, 1(1), 101–122.
5. Pym, A. (2014). *Exploring Translation Theories*. Routledge.
6. Vaswani, A., et al. (2017). Attention is all you need. *NeurIPS Proceedings*.
7. Cronin, M. (2013). *Translation in the Digital Age*. Routledge.

UDC 81'33:004.8

THE LEGACY OF UZBEKALI ZHANIBEKOV: HISTORICAL AND CULTURAL CONCEPTS AND SPECIFICS OF THEIR TRANSLATION

Uristembek Zhuldyzai,2nd-year student
Scientific advisor:Kudaibergen Marzhan

South Kazakhstan Pedagogical University named after Uzbekali Zhanibekov

Abstract

The article examines the invaluable contribution of Uzbekali Zhanibekov, a prominent figure in Kazakh spirituality and an ethnographer-scientist, in reviving national culture from a linguocultural perspective. The main purpose of the research is to reveal the nature of historical and cultural terms reflecting the national identity in his works and to identify the pragmatic features of their translation into English. The article provides a scientific analysis of transliteration, calquing, and descriptive translation methods used in translating cultural realia.

Аннотация

Мақалада қазақ руханиятының көрнекті қайраткері, этнограф-ғалым Өзбекәлі Жәнібековтің ұлттық мәдениетті жаңғыртудағы өлшеусіз еңбегі лингвомәдени тұрғыдан қарастырылады. Зерттеу жұмысының негізгі мақсаты – қайраткер еңбектеріндегі ұлттық болмысты танытатын тарихи және мәдени терминдердің табиғатын ашу және оларды ағылшын тіліне аударудың прагматикалық ерекшеліктерін айқындау. Мақалада мәдени реалияларды тәржімалау барысында қолданылатын транслитерация, калькирование және сипаттамалық аударма тәсілдеріне ғылыми талдау жасалған

Keywords: Uzbekali Zhanibekov, cultural heritage, ethnography, linguoculturology, translation theory, cultural realia, national identity.

Relevance of the research. In the era of globalization, preserving a nation's unique cultural code and historical memory is an urgent issue. In this regard, the legacy of Uzbekali Zhanibekov—a figure who directly catalyzed the revival of Kazakh culture, art, and history in the second half of the 20th century—is of particular importance. He did not merely limit his efforts to restoring historical monuments; he introduced national ethnography into scientific circulation. Currently, to promote Kazakh culture on the international stage, translating the historical and cultural terms found in Zhanibekov's works into foreign languages, especially English, without semantic distortion is one of the pressing tasks of modern translation studies.

Purpose of the study. The study aims to analyze the life and works of Uzbekali Zhanibekov and to investigate the issues of equivalence and adequacy in the translation of ethnographic and historical-cultural terms found in his scientific and journalistic writings.

2.1. Uzbekali Zhanibekov – The Guardian of National Memory

Uzbekali Zhanibekov (1931-1998) was an extraordinary phenomenon in the spiritual world of the Kazakh people. Under his direct leadership and persistence, numerous historical and architectural monuments across Kazakhstan were restored. The most prominent among them is the Mausoleum of Khoja Ahmed Yasawi in Turkestan. Furthermore, he was a unique diplomat and patriot who successfully completed the process of returning the sacred Taiqazan to its historical homeland from the Hermitage in St. Petersburg (then Leningrad).

The scholar's works, such as *Uaqyt kerueni* (Caravan of Time, 1992), *Zhangyryq* (Echo, 1993), and *Kone madeniet oshaqtary* (Centers of Ancient Culture), formed the fundamental basis of Kazakh ethnography. These works provide a deep scientific analysis of the people's lifestyle, handicrafts, traditions, and worldview. Additionally, Zhanibekov made an immeasurable contribution to the revival of national musical instruments (sazsyrnai, jetigen, qylqobyz) by founding folklore and ethnographic ensembles such as "Sherter", "Adyrna", and "Altynai".

2.2. Linguopragmatic Aspects of Translating Historical and Cultural Terms

While analyzing U. Zhanibekov's works, we encounter numerous words reflecting national color (cultural realia). In translation theory, there are several transformational methods for rendering cultural terms. Below we consider the main concepts in Zhanibekov's works and the ways of translating them:

1.Taiqazan. This is not simply a "cauldron" or a "pot," but a sacred artifact symbolizing the unity and prosperity of the entire Turkic world. Therefore, in scientific texts, it is advisable to provide it using the transliteration method as *"Taiqazan"* and leave a descriptive translation in parentheses*: (a sacred massive bronze cauldron symbolizing unity and hospitality in Turkic culture).*

2.Kiiz ui (Yurt / Kazakh traditional dwelling). Zhanibekov viewed the Kazakh yurt as the pinnacle of nomadic architecture. Its structural components include: *shanyrak* (upper dome/crown of the yurt), *uyk* (roof poles), and *kerege* (wooden lattice walls). Since these terms belong to culture-specific vocabulary with no direct equivalents in English, their original names must be preserved in scientific articles, accompanied by structural explanations in English.

3.Jadiger (Artifact / Relic).In Uzbekali Zhanibekov's discourse, the word "jadiger" denotes not just an old object, but a sacred trust left by ancestors. Depending on the context, this term is translated as *cultural artifact, historical relic*, or *sacred heritage*

4.Kui.This is the highest form of Kazakh instrumental music. Traditionally translating it into English as a "musical composition" fails to reveal its philosophical depth. A more accurate academic rendering would be: *Kui (a traditional Kazakh instrumental composition that conveys a philosophical or epic narrative).*

2.3. The Problem of Conceptual Equivalence in Translation

The main difficulty in translating historical texts and ethnographic works is maintaining the balance between formal equivalence (literal translation) and dynamic equivalence (semantic correspondence). Zhanibekov's texts are exceptionally rich in Kazakh metaphors. For example, rather than translating the term "ulttyq qundylyq" directly as *"national value"*, utilizing terms with a broader semantic scope, such as *"cultural identity"* or *"ethno-cultural heritage"*, makes the text much more comprehensible to the target audience.

In conclusion, the phenomenon of Uzbekali Zhanibekov's personality lies not only in his exploration of the past but in his ability to transform that past into a spiritual necessity for the present. His ethnographic legacy and historical data serve as a primary source for introducing the Kazakh language and culture to the global community.

As the analysis in the article shows, translating historical and cultural terms from Zhanibekov's works into a foreign language is not merely a linguistic process; it is a complex form of intercultural communication. Presenting cultural realia through transliteration and descriptive translation allows for the accurate and authentic transmission of the Kazakh people's ethnographic wealth to the international scientific community.

References

1. Zhanibekov.U. (1992). *Uaqyt kerueni* [Caravan of Time]. Almaty: Zhazushy.

2.Zhanibekov.U.(1996).*Tagdyr tagylymy.Estelikter,maqalalalar, suhbattar*[Lessons of Destiny. Memoirs, articles, interviews]. Almaty: Rauan.

3. Nida. E. A. (1964). *Toward a Science of Translating*. Leiden: E. J. Brill.

4. Baker. M. (2018). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge.

5. Zhanuzakov.T. (Ed.). (2008). *Qazaq tilinin tusindirme sozdigi* [Explanatory Dictionary of the Kazakh Language]. Almaty: Daik-Press

UDC 81’33:004.8

KAZAKH NAMING CUSTOMS AND MODERN SOCIETY

Zaitova Akzhunis (Заитова Ақжүніс, Шығыстану, 1 курс)
Student of L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana
Kazakh naming customs and current state of personal names
Oriental Studies
Scientific Supervisor: Aliya Mütäli, Senior Lecturer, Candidate of Pedagogical Sciences, L.N. Gumilyov Eurasian National University.

Abstract

Personal names in Kazakh culture are not just labels for individuals, they carry cultural meaning and reflect history, social life, beliefs, and values. This paper studies Kazakh naming traditions and how they have changed over time, especially under the influence of modern social, political, and cultural factors.

The research looks at naming practices in three main periods, such as pre-Soviet, Soviet, and post-Soviet. In traditional Kazakh society, giving a name was an important ritual, usually done by elders or respected people. Names often had special meanings, such as wishes for happiness, protection, or a good future.

This paper also compares naming patterns across different generations, showing how factors such as language, urbanization, religion, and social environment influence people’s choices.

Overall, the study shows that personal names can reflect broader cultural and social changes. By analyzing naming traditions, it is possible to better understand how identity and culture are developing in modern Kazakhstan.

1. Traditions and Rituals of Naming a Child in Kazakh Culture

The process of naming a child in Kazakh culture is a significant and complex ritual that includes social, familial, and religious elements. Since ancient times, this process has held special importance, as a name is considered an essential part of a person’s identity and destiny. Traditionally, a child was not named immediately after birth but several days later. This honorable responsibility was given to respected individuals such as grandparents, village elders, or a so-called “kutty ayak”, a guest who visited the household at a joyful moment and was believed to bring good fortune. The naming itself was accompanied by a ritual in which the name was whispered three times into the child’s ear, symbolically introducing the newborn into society.

With the spread of Islam, the ritual of Azan (azan shakiru) became established. During this ceremony, the call to prayer is recited: “Allahu akbar” is pronounced three times into the right ear, and the child’s name is pronounced into the left ear, along with recitations from the Qur’an. This ritual symbolizes the spiritual connection between the individual and the religious world and emphasizes the importance of the name in both earthly and spiritual existence.

2. Kazakh Anthroponyms Based on Traditions, Beliefs, and Ritual Practices

Category	Meaning / Purpose	Examples of Names
Childless families	Longing, hope for a child	Sagin, Ansar, Kuandyk, Suindik
After prayers/blessings	Gratitude to divine powers	Tilepaldi, Allabergen, Kudaybergen
Child, mortality protection	Survival, protection	Tursyn, Turgan, Kalsyn, Satypaldy
Replacement after loss	Continuity	Orinbasar, Basar, Zhalgas
Long life wishes	Longevity	Mynzhasar, Zhuzzhasar, Bekzhasar
Desire for a son	Cultural expectation	Damet, Toidyk

Bright future wish	Prosperity, success	Nurlan, Zhayna, Batyrkhan
Many children	Abundance	Kobey, Kobeysin
Contentment	Satisfaction	Boldyk, Tyndyk, Toktabolat
Time of birth	Birth-related naming	Zhumageldi, Tangatar, Zhangeldi

3. Historical Evolution and Sociocultural Transformation of Kazakh Naming Traditions

The system of Kazakh personal names has changed significantly throughout different historical periods, reflecting broader transformations in culture, religion, politics, and social structure. In Kazakh tradition, a personal name has never functioned only as a means of identification; it has always carried symbolic meaning and often expressed wishes for a child's future, social belonging, or geographical and cultural identity. Therefore, the evolution of naming practices can be seen as a reflection of historical changes in Kazakh society itself.

In the pre-Soviet period, naming practices were closely connected to the nomadic way of life, beliefs and Islamic tradition. Names were chosen with meaning and intention, often reflecting the circumstances of birth, the surrounding environment, or parental hopes for the child. Many names were based on elements of nature such as animals, celestial bodies, or natural phenomena, reflecting the close relationship between people and the environment. At the same time, names expressed wishes. With the spread of Islam in the Turkic world, Arabic and Islamic names became widespread, especially names of prophets and religious figures, which indicated spiritual identity and religious belonging. Additionally, some names carried geographical meaning, identifying a person's place of origin. For example, in the historical name Qoja Ahmed Yasawi, the key element "Yasawi" indicates origin from the city of Yasy (modern Turkestan), showing that names could function as markers of geographical identity and cultural belonging.

Pre-Soviet naming examples

Name	Origin	Meaning / Reason
Айша (Aisha)	Arabic (Islamic)	Religious name, symbol of purity and faith
Мұхаммед (Muhammad)	Arabic (Islamic)	Name of the Prophet
Тұяқбай (Tuyakbai)	Kazakh	"Continuation of lineage," wish for descendants
Қанат (Kanat)	Kazakh	"Wing," symbol of freedom and strength
Бөрібай (Böribai)	Kazakh	"Wolf," symbol of bravery
Яссауи (Yasawi)	Kazakh	Indicates origin from Yasy (Turkestan)

During the Soviet period, the system of personal names changed under the influence of ideological control, administrative regulation, and the dominance of the Russian language in official life. Naming became less connected to traditional symbolic meanings and more influenced by political structures. Ideological names appeared that reflected Soviet values, revolutionary history, or political leaders. Some names were created from abbreviations or ideological concepts. At the same time, Kazakh names were often adapted into Russian phonetic forms in official documents, which led to partial loss of original pronunciation and structure. In some cases, names were changed during registration by administrative authorities to fit standardized Russian forms. As a result, many people had two names: an official one used in documents and a traditional one used in family and cultural contexts. Urbanization also contributed to the spread of Russian names, which were considered more practical in cities.

Soviet naming examples

Name	Origin	Meaning / Reason
Октябрь (Oktyabr)	Soviet	Named after the October

	ideological	Revolution
МЭЛС (MELS)	Acronym	Marx, Engels, Lenin, Stalin
Колхозбай (Kolkhozbai)	Soviet-Turkic	Related to collective farming system
Ноябрь (Noyabr)	Soviet	Calendar-based ideological naming
Светлана (Svetlana)	Russian	Widely used in Soviet integration policy
Александр (Alexander)	Russian	Adopted for urban and administrative use

After Kazakhstan gained independence in 1991, a strong process of national revival influenced naming practices. Traditional Kazakh names began to reappear more widely, reflecting renewed interest in national history, language, and identity. Religious names also became more common, especially those containing elements such as “nur,” which symbolizes light and spiritual purity in Islamic tradition. At the same time, globalization introduced new naming trends, particularly in urban areas, where parents increasingly choose international names influenced by English, Turkish, Korean, and European cultures. In many cases, these names are selected for their sound and modern appearance rather than deep cultural meaning.

Post-Soviet naming examples

Name	Origin	Meaning / Reason
Нурсултан (Nursultan)	Kazakh-Arabic	“Light of the ruler,” symbolic meaning
Елнур (Elnur)	Kazakh	“Light of the nation,” patriotic meaning
Нурберген (Nurbergen)	Kazakh-Arabic	“Given by light,” spiritual meaning
Аружан (Aruzhan)	Kazakh	“Soul, life,” emotional meaning
Айлин (Aylin)	International	Chosen for modern and aesthetic sound
Даниал (Daniyal)	Arabic	Religious name, widely used

Despite modernization and globalization, traditional naming practices have not disappeared. In recent years, there has been a noticeable revival of interest in Kazakh cultural heritage. Many families continue to choose names based on meaning, ancestral memory, and cultural symbolism. Over the last decade, the use of traditional Kazakh names has increased, especially among younger parents who aim to preserve national identity and language. This trend is supported by the growth of Kazakh-language education, cultural awareness, and historical consciousness. At the same time, religious naming traditions remain stable in many regions, showing that naming practices are still closely connected to identity and cultural continuity rather than being fully replaced by global trends.

Modern trends (last 10–15 years)

Name	Type	Reason for popularity
Айсұлтан (Aisultan)	Kazakh	Revival of Turkic tradition
Бейбарыс (Beybars)	Historical	Named after Sultan Baybars
Әмір (Amir)	Kazakh	Short, strong meaning “leader”
Нұрәли (Nurali)	Religious	“Light of Ali,” Islamic influence
Раяна (Rayana)	International	Modern aesthetic sound

Амина (Amina)	Arabic	Religious revival and popularity

Conclusion

The study of Kazakh naming traditions and their transformation over time demonstrates that personal names function as an important cultural marker reflecting historical, social, and ideological changes in society. Across different periods, naming practices in Kazakhstan were shaped by a combination of beliefs, political systems, and cultural influences.

In the pre-Soviet era, names were deeply rooted in nomadic traditions, religious values, and the natural environment. They often carried symbolic meanings connected to hopes for the child's future, protection, or social identity. The introduction and spread of Islam strengthened the use of Arabic and religious names, further embedding spiritual significance into naming practices.

During the Soviet period, naming traditions underwent significant transformation under ideological and administrative influence. Traditional meanings were partially replaced by politically inspired and standardized names, including ideological acronyms and Russian forms. This period reflects how state policy and urbanization can directly affect personal identity markers such as names.

In the post-Soviet era, Kazakhstan experienced a revival of national and cultural identity. Traditional Kazakh and religious names regained popularity, while globalization introduced new naming patterns influenced by international cultures. As a result, modern naming practices have become diverse, combining historical heritage, religious values, and global trends.

Overall, the evolution of Kazakh personal names shows that naming is not only a linguistic or cultural practice but also a reflection of broader societal transformation. Despite historical changes and external influences, names continue to serve as a strong expression of identity, cultural memory, and continuity in Kazakh society.

References

1. Crystal D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
2. Jackson H., Amvela E. (2000). Words, Meaning and Vocabulary. Continuum.
3. Durkin P. (2014). Borrowed Words: A History of Loanwords in English. Oxford University Press.

UDC: 811.111'373

ENGLISH VOCABULARY: WORD FORMATION PROCESSES (PART II): DERIVATION, COMPOUNDING, CONVERSION AND OTHER METHODS

Rizaeva Shodiyana, 2st -year student
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

Word formation is a fundamental aspect of English vocabulary development. This article explores the main processes of word formation in English, including derivation, compounding, conversion, clipping, blending, and acronym formation. The study emphasizes how these processes contribute to vocabulary expansion and flexibility. Special attention is given to the role of affixes, structural patterns, and semantic changes in creating new words. The research shows that word formation processes allow English to continuously adapt to social, technological, and cultural changes.

Аннотация

Сөзжасам – ағылшын тілінің сөздік қорының дамуының маңызды бөлігі. Бұл мақалада ағылшын тіліндегі сөзжасамның негізгі тәсілдері қарастырылады: туынды сөз жасау (derivation), сөздерді біріктіру (compounding), сөз таптарын өзгерту (conversion), қысқарту (clipping), біріктіру (blending) және аббревиатура жасау (acronym). Зерттеуде бұл процестердің тілдің дамуына және

жаңа сөздердің пайда болуына қосатын үлесі талданады. Сонымен қатар, жұрнақтар мен жалғаулардың рөлі, құрылымдық ерекшеліктер және мағыналық өзгерістер қарастырылады. Нәтижесінде сөзжасам ағылшын тілінің үнемі жаңарып отыруына мүмкіндік беретіні анықталды.

Keywords: word formation, derivation, compounding, conversion, affixes, blending, clipping, acronyms, lexicology

Language is constantly evolving, and one of the main mechanisms of this evolution is word formation. In English, new words are created through various productive processes that expand the vocabulary and reflect changes in society, technology, and culture. Understanding these processes is essential for linguists, translators, and language learners.

One of the most common word formation processes is derivation, which involves adding prefixes and suffixes to a base word. Affixes can change the meaning or grammatical category of a word. For example, the prefix un- creates a negative meaning (happy → unhappy), while the suffix -ness forms nouns (happy → happiness). Derivation is widely used in both spoken and written English and plays a key role in vocabulary growth.

Another important process is compounding, where two or more words are combined to form a new word. Compound words can be written as one word (toothbrush), with a hyphen (mother-in-law), or as separate words (post office). The meaning of a compound word is often related to its components, but sometimes it develops a new meaning. Compounding is especially common in modern English, particularly in technical and everyday vocabulary.

Conversion, also known as zero derivation, is the process of changing a word's grammatical category without altering its form. For instance, the noun email can be used as a verb (to email), and the verb to run can function as a noun (a run). This process demonstrates the flexibility of English and its ability to create new meanings without adding affixes.

In addition to these major processes, English also uses several minor but productive methods. Clipping involves shortening longer words, such as advertisement → ad or laboratory → lab. This process is common in informal communication.

Blending combines parts of two words to create a new one. Examples include smog (smoke + fog) and brunch (breakfast + lunch). Blended words are often creative and reflect modern cultural trends.

Another method is the formation of acronyms and initialisms, where new words are created from the first letters of a phrase. For example, NASA and UNESCO are acronyms, while BBC is an initialism. These forms are widely used in scientific, political, and technological contexts.

Word formation processes are closely connected to semantic change. As new words are created, meanings can shift, expand, or become more specialized. This interaction between form and meaning enriches the English lexicon and increases its expressive potential.

The productivity of word formation processes demonstrates the dynamic nature of English. New technologies, social media, and globalization constantly introduce new concepts that require new vocabulary. As a result, English continues to grow and adapt through these linguistic mechanisms.

In conclusion, word formation is a key factor in the development of English vocabulary. Processes such as derivation, compounding, and conversion form the basis of lexical expansion, while clipping, blending, and acronym formation add creativity and efficiency. Understanding these processes is essential for effective communication and linguistic analysis. The flexibility of English word formation ensures its ability to respond to the changing needs of society.

References

1. Bauer L. (1983). English Word-Formation. Cambridge University Press.
2. Plag I. (2003). Word-Formation in English. Cambridge University Press.
3. Yule G. (2010). The Study of Language. Cambridge University Press.
4. Oxford English Dictionary.

5. Crystal D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.

UDC 81'36

MORPHOLOGY AND STRUCTURE OF WORD CLASSES IN ENGLISH: GRAMMATICAL FEATURES, CLASSIFICATION, AND FUNCTIONAL ANALYSIS

Abdiraim Balausa, Serikbai Aruzhan 2nd-year student
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

Morphology is a central branch of linguistics that examines the internal structure of words, their formation, and their grammatical behavior in language. In English, morphology plays a crucial role in understanding how words function within sentences and how they are categorized into different word classes. This article provides a comprehensive analysis of the morphology and structure of word classes in English, focusing on their classification, grammatical features, and functional roles.

The study explores the major word classes, including nouns, verbs, adjectives, adverbs, pronouns, prepositions, conjunctions, and interjections. Each category is analyzed in terms of its morphological properties, such as inflectional and derivational patterns, as well as its syntactic functions in sentence construction. The distinction between open and closed word classes is emphasized, highlighting the dynamic nature of lexical categories and the relatively stable nature of functional elements.

Special attention is given to morphological processes such as inflection and derivation, which are fundamental to word formation in English. Inflectional morphology involves grammatical modifications that do not change the core meaning or word class, while derivational morphology creates new words and often changes their grammatical category. These processes contribute significantly to the flexibility and richness of the English language.

Furthermore, the article examines the functional roles of different word classes in communication, demonstrating how they interact within sentence structures to convey meaning effectively. Through detailed examples and analysis, the study illustrates the importance of understanding word classes for accurate language use, linguistic competence, and translation.

The findings of this research confirm that morphology is essential for both theoretical and practical aspects of language. A solid understanding of word classes enhances grammatical accuracy, improves communication skills, and facilitates language learning and translation. The study contributes to a deeper understanding of English grammar as a structured and systematic system.

Аннотация

Морфология – сөздердің ішкі құрылымын, олардың жасалу жолдарын және грамматикалық қызметін зерттейтін тіл білімінің негізгі салаларының бірі. Бұл мақалада ағылшын тіліндегі сөз таптарының морфологиялық құрылымы, жіктелуі және қызметтері жан-жақты қарастырылады. Зерттеуде зат есім, етістік, сын есім, үстеу, есімдік, шылаулар сияқты негізгі сөз таптарының морфологиялық ерекшеліктері талданады. Сонымен қатар ашық және жабық сөз таптарының айырмашылығы көрсетіліп, олардың тілдегі орны сипатталады.

Мақалада инфлекция және деривация сияқты негізгі морфологиялық процестерге ерекше назар аударылады. Инфлекция сөздің грамматикалық формасын өзгертсе, деривация жаңа сөздер жасауға мүмкіндік береді. Бұл процестер тілдің байлығын арттырады.

Зерттеу нәтижелері сөз таптарын меңгеру тілдік сауаттылықты арттырып, аударма мен коммуникацияда маңызды рөл атқаратынын көрсетеді.

Keywords: morphology, word classes, parts of speech, inflection, derivation, grammar

Language functions as a structured system that allows individuals to express thoughts, emotions, and ideas. One of the essential components of this system is morphology, which studies how words are formed and structured. In English linguistics, morphology plays a key role in identifying word classes and understanding their functions in communication.

Word classes, also referred to as parts of speech, are categories that group words based on their grammatical behavior and meaning. These categories include nouns, verbs, adjectives, adverbs, pronouns, prepositions, conjunctions, and interjections. Each class has distinct features that determine how words are used in sentences.

Understanding word classes is crucial for mastering grammar and improving language proficiency. It enables learners to construct correct sentences and interpret meaning accurately. Moreover, morphological knowledge is essential in translation, where differences in grammatical structures between languages must be considered.

English word classes are divided into open and closed categories. Open classes, such as nouns and verbs, allow new words to be added, reflecting the evolving nature of language. Closed classes, such as prepositions and conjunctions, remain relatively stable and serve grammatical functions.

This study aims to analyze the morphology and structure of English word classes, focusing on their grammatical features and functional roles. It provides a detailed examination of how words are formed and how they contribute to sentence construction.

1. Classification of Word Classes in English

Word classes in English are divided into two major groups: open classes and closed classes. Open classes include nouns, verbs, adjectives, and adverbs, which are constantly expanding as new words enter the language. These classes carry the main semantic content of sentences.

Closed classes include pronouns, prepositions, conjunctions, determiners, and interjections. These words serve grammatical functions and are limited in number. They rarely accept new members and are essential for structuring sentences.

The classification of word classes is based on several criteria, including morphological behavior, syntactic function, and semantic properties. For example, nouns typically function as subjects or objects, while verbs function as predicates.

This classification helps linguists and learners understand how language is organized and how different elements interact within sentences.

2. Nouns and Their Morphological Structure

Nouns are one of the most important word classes, representing people, places, objects, and abstract concepts. They have several morphological features, including number, case, and possession.

Number distinguishes between singular and plural forms. Regular plurals are formed by adding “-s” or “-es,” while irregular forms include changes such as “man → men” or “child → children.”

Possession is expressed through the use of apostrophes, as in “the teacher’s book.” Nouns can also be derived from other word classes using suffixes, such as “-ness,” “-ment,” and “-tion.”

The morphological flexibility of nouns allows them to function in various roles within sentences, making them a central component of language.

3. Verbs and Grammatical Categories

Verbs express actions, states, or processes and have complex morphological structures. They are characterized by tense, aspect, mood, and voice.

Tense indicates the time of an action, while aspect describes the nature of the action, such as whether it is completed or ongoing. Voice distinguishes between active and passive constructions.

Verbs undergo inflection to indicate grammatical features. For example, “work → works → worked → working.” Irregular verbs have unique forms, such as “go → went → gone.”

The complexity of verb morphology reflects the importance of verbs in sentence structure and meaning.

4. Adjectives and Adverbs

Adjectives describe nouns, while adverbs modify verbs, adjectives, or other adverbs. Both classes play a significant role in adding detail and nuance to language.

Adjectives can form comparative and superlative degrees, such as “big → bigger → biggest.” Adverbs are often formed by adding “-ly” to adjectives, as in “quick → quickly.”

These word classes demonstrate the role of derivation in morphology, as new forms are created through suffixation.

5. Function Words: Pronouns, Prepositions, Conjunctions

Function words are essential for grammatical structure. Pronouns replace nouns, prepositions indicate relationships, and conjunctions connect words and clauses.

These classes have limited morphological variation but are crucial for sentence cohesion and coherence.

6. Morphological Processes: Inflection and Derivation

Inflection modifies words to express grammatical relationships without changing their class. Derivation creates new words and often changes their class.

These processes highlight the productivity and flexibility of English morphology.

Conclusion

The morphology and structure of word classes form the foundation of English grammar. Each word class has unique features and functions that contribute to effective communication.

Understanding these elements enhances linguistic competence and supports language learning, translation, and analysis. Morphology remains a vital area of study in linguistics, providing insights into how language operates as a structured system.

References

1. Quirk R., Greenbaum S. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language
2. Crystal D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language
3. Yule G. (2010). The Study of Language
4. Oxford English Grammar
5. Cambridge Dictionary

UDC: 811.111’373

ENGLISH VOCABULARY: STRUCTURE AND SOURCES (PART I): NATIVE (GERMANIC) AND BORROWED VOCABULARY: LATIN, FRENCH, AND GREEK INFLUENCES

Artykbay Erkezhan ,Otarbay Dana, 2nd-year student
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

English vocabulary is a complex and dynamic system shaped by both native and borrowed elements. This article examines the structure and sources of English vocabulary, focusing on the distinction between native (Germanic) words and borrowed lexicon from Latin, French, and Greek. The study highlights how historical events, particularly conquests and cultural contacts, contributed to lexical enrichment. Special attention is given to semantic layers, stylistic differences, and functional roles of borrowed words in modern English. The research demonstrates that native vocabulary forms the core of everyday communication, while borrowed words often serve scientific, formal, and abstract purposes.

Аннотация

Ағылшын тілінің сөздік қоры – жергілікті және кірме элементтердің өзара әрекеттесуінен қалыптасқан күрделі әрі динамикалық жүйе. Бұл мақалада ағылшын лексикасының құрылымы мен көздері қарастырылады, әсіресе герман текті (native) сөздер мен латын, француз және грек тілдерінен енген кірме сөздерге назар аударылады. Тарихи оқиғалардың, әсіресе жаулап алулар мен мәдени байланыстардың тілдің дамуына әсері талданады. Сонымен қатар, кірме сөздердің семантикалық қабаттары, стильдік айырмашылықтары және қызметтері зерттеледі. Зерттеу нәтижелері жергілікті сөздердің күнделікті тілдің негізін құрайтынын, ал кірме сөздердің көбіне ғылыми, ресми және абстрактілі мағыналарды білдіретінін көрсетеді.

Keywords: vocabulary, borrowing, Germanic origin, Latin influence, French influence, Greek origin, semantics, lexicology

Language is a living system that evolves through time, reflecting historical, cultural, and social changes. One of the most significant aspects of language development is vocabulary formation. English, in particular, is known for its rich and diverse lexicon, which consists of both native and borrowed elements. Understanding the structure and sources of English vocabulary is essential for linguists, translators, and language learners.The native vocabulary of English originates from the Germanic branch of the Indo-European language family. These words were brought to Britain by Anglo-Saxon tribes in the 5th century. Native words are typically short, simple in structure, and frequently used in everyday communication. Examples include basic words such as sun, water, house, come, and go. These words form the core vocabulary of English and are essential for basic communication. According to linguistic studies, native words constitute only about 25–30% of the total English vocabulary, yet they are the most frequently used in speech and writing.A distinctive feature of native vocabulary is its stylistic neutrality and emotional expressiveness. For instance, native verbs like ask are often preferred in informal contexts, while their borrowed equivalents such as inquire (from French/Latin) are used in formal situations. This demonstrates how vocabulary sources influence stylistic variation in English.Borrowed vocabulary, also known as loanwords, plays a crucial role in enriching the English language. Throughout history, English has borrowed extensively from other languages due to trade, conquest, religion, and scientific development. Among the most influential sources are Latin, French, and Greek.Latin has had a profound impact on English vocabulary, especially in the fields of science, medicine, law, and education. Many Latin words entered English during the Roman occupation of Britain and later through the influence of the Church and scholarly works. Words such as education, information, data, and radius illustrate Latin influence. These words are often more abstract and formal compared to native vocabulary.French influence on English vocabulary became particularly significant after the Norman Conquest of 1066. Following this historical event, French became the language of the ruling class, administration, and law in England for several centuries. As a result, thousands of French words entered English, especially in domains such as government, law, art, and cuisine. Examples include government, justice, court, beauty, and restaurant. Interestingly, many English words exist in pairs, where one is of native origin and the other is borrowed from French, such as freedom (native) vs. liberty (French), or kingly vs. royal. These pairs often differ in stylistic tone and usage.Greek has contributed significantly to scientific and technical vocabulary in English. Many Greek borrowings are found in disciplines such as medicine, philosophy, and technology. Words like biology, psychology, telephone, and analysis demonstrate Greek origins. Greek elements are also commonly used in word formation through prefixes and suffixes, such as bio- (life), tele- (distance), and -logy (study of).The interaction between native and borrowed vocabulary creates a layered lexical system in English. Native words tend to be concrete, emotional, and commonly used, while borrowed words are often abstract, formal, and specialized. For example:English Word (Native)

English word (Native)	Borrowed Equivalent	Origin	Usage
ask	inquire	French/Latin	formal
help	assist	French	formal
begin	commence	French	official
end	terminate	Latin	technical

This table illustrates how borrowed vocabulary expands the expressive possibilities of English by providing synonyms with different stylistic and contextual meanings.The process of borrowing is not merely a linguistic phenomenon but also a cultural one. It reflects historical interactions between nations and societies. English vocabulary serves as evidence of centuries of contact with

other cultures, making it one of the richest languages in the world in terms of lexical diversity.In conclusion, the structure of English vocabulary is the result of continuous interaction between native Germanic elements and borrowed words from Latin, French, and Greek. Native vocabulary forms the foundation of everyday communication, while borrowed elements contribute to the development of specialized, formal, and academic language. Understanding these layers is essential for effective language use, translation, and linguistic analysis. The coexistence of different lexical sources not only enriches English but also reflects its historical depth and global character.

References

1. Crystal D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.
2. Jackson H., Amvela E. (2000). Words, Meaning and Vocabulary. Continuum.
3. Durkin P. (2014). Borrowed Words: A History of Loanwords in English. Oxford University Press.
4. Oxford English Dictionary.
5. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Алматы.

UDC: 811.111’36

BASIC SENTENCE STRUCTURE IN ENGLISH: WORD ORDER, TYPES OF SUBJECTS AND PREDICATES, NEGATION, INTERROGATION, AND VALENCY

Orunbasar Bereke,Yelikbai Gulbanu 2 st-year students
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

Sentence structure is one of the most essential components of linguistic competence and plays a crucial role in effective communication. This paper examines the fundamental principles of English sentence construction, including basic word order (Subject–Verb–Object), types of subjects and predicates, negation and interrogation structures, as well as valency and argument structure. The research highlights how these grammatical elements interact to create meaning in sentences and how they contribute to clarity, coherence, and communicative efficiency. Particular attention is given to syntactic organization and its role in both spoken and written discourse. The study demonstrates that mastering sentence structure principles is essential for achieving fluency in English and avoiding grammatical ambiguity. Sentence structure also plays an important role in language processing and comprehension, as it allows speakers to decode meaning quickly and accurately. Examples are provided throughout to illustrate theoretical concepts in practical usage.

Аннотация

Сөйлем құрылымы тілдік құзыреттіліктің негізгі элементтерінің бірі және тиімді қарым-қатынас жасауда маңызды рөл атқарады. Бұл мақалада ағылшын тіліндегі сөйлем құрылымының негізгі қағидалары қарастырылады: сөздердің негізгі тәртібі (бастауыш–баяндауыш–толықтауыш), бастауыш пен баяндауыш түрлері, болымсыз және сұраулы сөйлемдер, сондай-ақ валенттілік пен аргументтік құрылым

Keywords sentence structure, word order, subject, predicate, negation, interrogation, valency, argument structure, syntax, grammar

Language is not only a system of vocabulary but also a structured system governed by grammatical rules. One of the most important aspects of grammar is sentence structure, which determines how words are arranged to convey meaning. In English, sentence structure is relatively fixed, and word order plays a crucial role. This fixed nature of English syntax makes it easier for learners to identify grammatical roles but also creates difficulties when word order rules are violated. Understanding sentence structure is essential because even a small change in word order may change meaning. The basic word order in English is Subject–Verb–Object (S–V–O). The subject is the doer of the action, the verb expresses the action, and the object receives it. Examples: She reads a book. The

teacher explains the lesson. They watch a movie. Incorrect order such as “Reads she a book” is grammatically wrong. Subjects in English can be simple, compound, or complete. A simple subject contains one noun or pronoun: She studies. A compound subject includes two or more elements: Ali and Tom study together. A complete subject includes modifiers: The young boy in the classroom is my brother. Predicates describe actions or states. A simple predicate contains only a verb: She runs. A compound predicate includes multiple verbs: She reads and writes. A complete predicate includes additional information: She reads books every evening in the library. Negation expresses negative meaning using auxiliary verbs and “not”: I do not like coffee. She does not work. They did not go to school. With “to be”: He is not ready. Interrogation forms questions. Yes/No questions: Do you like music? Did they arrive? Wh-questions: Where does she live? What do you want? Valency refers to how many elements a verb needs. Intransitive: She sleeps. Transitive: She reads a book. Ditransitive: She gave him a gift. Argument structure shows how sentence elements interact to form meaning. The analysis shows that English sentence structure is systematic. Word order, subjects, predicates, negation, interrogation, and valency all work together to create meaning. Mastering them improves communication skills and grammar accuracy. In conclusion, sentence structure is a fundamental part of English grammar. The S–V–O pattern forms the basis of sentences, while other structures enrich meaning. Understanding these principles is essential for clear and effective communication. In addition to the basic theoretical framework presented above, it is necessary to further analyze sentence structure from a deeper linguistic and functional perspective. Sentence structure in English is not only a grammatical phenomenon but also a cognitive and communicative mechanism that reflects how speakers organize knowledge and express intentions in real communication. Modern linguistics emphasizes that syntax is closely connected with semantics and pragmatics, meaning that sentence formation is influenced not only by rules but also by context, intention, and communicative purpose.

One important aspect of English sentence structure is the interaction between syntax and information structure. In actual communication, speakers often manipulate word order to emphasize certain parts of the sentence. For example, although the canonical structure is Subject–Verb–Object, variations such as topicalization and cleft sentences are frequently used to highlight specific information. For instance, instead of saying “I saw John yesterday,” a speaker may say “It was John that I saw yesterday,” which changes the focus of the sentence without altering its core meaning. This demonstrates that sentence structure is flexible in discourse even though it is fixed in grammar.Another important factor is the role of auxiliary verbs in sentence formation. Auxiliary verbs such as “do,” “be,” and “have” are not only grammatical tools but also essential elements that support negation, interrogation, and tense formation. Without auxiliary verbs, English would not be able to express complex grammatical meanings efficiently. For example, the transformation of a statement into a question or negative form depends entirely on auxiliary structures. This shows that sentence construction is a multi-layered system rather than a simple linear arrangement of words.From a linguistic typology perspective, English is classified as an analytic language, which means that grammatical relationships are expressed through word order rather than morphological changes. This contrasts with synthetic languages where word endings carry grammatical meaning. Because of this, English relies heavily on fixed sentence patterns such as S–V–O. Any deviation from this structure can result in ambiguity or misunderstanding. Therefore, learners of English must develop strong awareness of syntactic rules in order to communicate effectively.

Valency theory also provides a deeper understanding of sentence structure. According to valency-based grammar, every verb behaves like a central element that determines how many participants are required in a sentence. This approach explains why some verbs require only a subject, while others require one or two objects. For example, the verb “sleep” requires only one participant, whereas the verb “give” requires three participants. This theory is particularly useful in understanding how meaning is distributed across sentence components.Furthermore, argument structure theory expands this concept by analyzing how semantic roles such as agent, patient, and recipient are assigned within a sentence. These roles are not always directly visible in surface structure but are crucial for understanding deeper meaning. For instance, in the sentence “The teacher gave the student a book,” the

teacher is the agent, the student is the recipient, and the book is the theme. Such analysis shows that sentence structure is not only about grammar but also about meaning representation.

Negation and interrogation also play an important role in discourse dynamics. Negation allows speakers to express contradiction, absence, or refusal, while interrogation facilitates interaction and information exchange. In natural communication, questions are often used not only to request information but also to maintain conversation, express politeness, or show engagement. This pragmatic function of interrogative structures highlights the communicative richness of sentence formation.Another significant aspect is language acquisition. Research in applied linguistics shows that sentence structure is one of the most difficult areas for second language learners because it requires both rule-based knowledge and automatic processing skills. Learners often transfer patterns from their native language, which can lead to errors in word order or sentence construction. Therefore, explicit teaching of sentence structure is essential in language education.In addition, corpus linguistics has shown that real language use often differs from prescriptive grammar rules. In spoken English, for example, sentence fragments, ellipsis, and non-standard structures are common. This indicates that sentence structure is not rigid in actual communication but adapts to context, speed, and interactional needs.

Overall, sentence structure should be understood as a dynamic system that integrates grammar, meaning, and communication. It is not only a set of rules but also a flexible framework that allows speakers to express complex ideas efficiently. Mastery of sentence structure therefore requires both theoretical knowledge and practical In conclusion, the study of English sentence structure reveals that grammar is a highly organized yet flexible system. While the basic S–V–O pattern forms the foundation of English syntax, additional mechanisms such as negation, interrogation, valency, and argument structure significantly expand expressive possibilities. Understanding these elements allows learners to construct grammatically correct and meaningful sentences in various communicative contexts. Moreover, sentence structure is closely connected with cognitive processing, meaning that it reflects how human thought is organized and expressed through language. Therefore, mastering sentence structure is not only essential for linguistic competence but also for effective communication in academic, professional, and everyday contexts.

References

1. Practical English Usage. Oxford University Press. https://www.oup.com
2. Eastwood J. (2002). Oxford Guide to English Grammar. Oxford University Press. https://www.oup.com
3. Huddleston R., Pullum G.K. (2002). The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge University Press. https://www.cambridge.org
4. Quirk R. et al. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language. Longman. https://www.pearson.com
5. Lyons J. (1995). Linguistic Semantics: An Introduction. Cambridge University Press.
6. Crystal D. (2003). The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge University Press.

UDC: 811.111’36 + 811.111’373

GRAMMATICAL STRUCTURE AND WORD FORMATION

Akhmetova Uldamet ,2st-year student
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after OzbekaliZhanibekov

Abstract

This article explores the role of grammatical structure and word formation in shaping the organization and meaning of language. Grammatical structure is defined as the system of rules that governs the arrangement of words into phrases, clauses, and sentences, ensuring clarity, coherence, and logical relationships in communication. Word formation is examined as a set of processes through which new words are created and existing ones are modified, reflecting the dynamic and evolving nature of language. The study highlights the interconnection between these two components and their importance in effective language use. Understanding grammatical structure and word formation enhances linguistic competence, supports accurate expression, and contributes to the development of well-structured and meaningful texts.

Аннотация

Бұл мақалада грамматикалық құрылым мен сөзжасам мәселелері жан-жақты қарастырылады. Грамматикалық құрылым тілдің негізгі жүйесі ретінде сөйлемдердің дұрыс құрылуын қамтамасыз етеді және ойды нақты жеткізуге мүмкіндік береді. Ал сөзжасам тілдің лексикалық қорын толықтырып, жаңа ұғымдарды білдіруге қызмет етеді. Мақалада грамматиканың негізгі құрамдас бөліктері, соның ішінде синтаксис пен морфология талданып, сөзжасамның негізгі тәсілдері — аффиксация, біріктіру, конверсия, қысқарту және басқа да әдістер жан-жақты сипатталады. Сонымен қатар, грамматикалық құрылым мен сөзжасамның өзара байланысы және олардың тіл үйренудегі маңызы ерекше атап өтіледі.

Grammatical Structure and Word Formation Language is one of the most important tools of human communication. It allows individuals to share ideas, express emotions, and transfer knowledge across generations. At the core of every language lie two fundamental components: grammatical structure and word formation. These elements not only define how a language functions but also determine its richness and flexibility.

Grammatical structure provides the rules and patterns that govern how words are arranged into sentences, ensuring that communication is logical and understandable. Word formation, on the other hand, focuses on how new words are created and how the vocabulary of a language expands over time. Together, these components form the backbone of linguistic competence.In modern linguistics, the study of grammatical structure and word formation has become increasingly important, especially in the context of language learning, translation, and communication in a globalized world. This article aims to explore these concepts in depth, examining their characteristics, types, and significance.

Grammatical Structure-Grammatical structure refers to the system of rules that determines how words are combined to form phrases, clauses, and sentences. It encompasses several subfields, including syntax, morphology, and agreement systems.

Syntax- Syntax is the branch of linguistics that studies sentence structure and word order. Different languages follow different syntactic patterns. For instance, English typically follows a Subject-Verb-Object (SVO) order, as in the sentence: "The student writes an essay." This structure ensures clarity and helps listeners or readers understand who is performing the action and what the action affects.However, syntactic structures can vary depending on context. Questions, for example, often require inversion: "Does the student write an essay?" Similarly, complex sentences involve clauses connected by conjunctions, such as "because," "although," and "while."

Morphology- Morphology deals with the internal structure of words. It examines how words are formed from smaller units known as morphemes. There are two main types of morphemes: free morphemes, which can stand alone as words (e.g., "book," "run"), and bound morphemes, which must be attached to other morphemes (e.g., prefixes and suffixes).Morphology also distinguishes between inflectional and derivational processes. Inflectional morphology modifies a word to express grammatical features such as tense, number, or case without changing its core meaning (e.g., "walk" → "walked"). Derivational morphology, in contrast, creates new words or changes the meaning or category of a word (e.g., "happy" → "happiness").Agreement and Grammatical CategoriesGrammatical structure also involves agreement rules, which ensure consistency between different parts of a sentence. For example, in English, subjects and verbs must agree in number: "She runs" versus "They run." Other grammatical categories include tense, aspect, mood, voice, and case, all of which contribute to the precise expression of meaning.Without a proper understanding of grammatical structure, communication can become unclear misleading. Therefore, mastering grammar is essential for both native speakers and language learners.

Word FormationWord formation is the process by which new words are created in a language. It plays a vital role in the development of vocabulary and reflects cultural, technological, and social changes.

AffixationAffixation is one of the most productive methods of word formation. It involves adding prefixes, suffixes, or infixes to a base word. Prefixes such as "un-", "re-", and "pre-" modify the meaning of a word, while suffixes like "-ness," "-ment," and "-ly" can change both meaning and grammatical category.CompoundingCompounding combines two or more independent words to form a new lexical unit. Examples include "blackboard," "sunlight," and "software." Compounds can be written as one word, hyphenated, or as separate words, depending on usage conventions.

Conversion (Zero Derivation)Conversion is a process in which a word changes its grammatical category without any modification in form. This is particularly common in English. For example, the noun "Google" can be used as a verb: "to google information."Clipping, Acronyms, and AbbreviationsModern communication often favors brevity, leading to the widespread use of shortened forms. Clipping reduces words (e.g., "exam" from "examination"), while acronyms like "NASA" and "UNESCO" are formed from the initial letters of phrases. BlendingBlending merges parts of two words to create a new one, such as "infotainment" (information + entertainment) or "netizen" (internet + citizen). This method reflects creativity and adaptability in language use. BorrowingLanguages often borrow words from other languages, especially in a globalized world. English, for example, has adopted words from French, Latin, German, and many other languages.

The Interconnection Between Grammar and Word Formation-Grammatical structure and word formation are deeply interconnected. Word formation enriches the vocabulary, while grammar provides the rules for using that vocabulary effectively. For instance, when a suffix is added to a word, it may change its grammatical role, requiring adjustments in sentence structure.This relationship is particularly evident in academic and formal writing, where precise grammar and varied vocabulary are essential. A well-developed understanding of both areas enables speakers to communicate more effectively and express complex ideas with clarity.

study of grammatical structure and word formation is essential for language learners. Grammar helps learconstruct correct sentences, while word formation enables them to expand their vocabulary systematically.In addition, these elements are crucial

References

1.Raymond Murphy – English Grammar in Use. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

2.Victoria Fromkin, Robert Rodman, Nina Hyams – An Introduction to Language. Boston: Cengage Learning, 2022.

3.David Crystal – The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.

4.George Yule – The Study of Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

5.Rodney Huddleston, Geoffrey K. Pullum – The Cambridge Grammar of the English Language. 6.Cambridge: Cambridge University Press, 2002.

UDC 81'37

SEMANTICS AND TYPES OF MEANING IN ENGLISH

Ziuatdinova Ainur, Sarsenbekova Gulzhan, 2st-year student
Scientific advisor: Khamza Balnur
South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

This article provides a comprehensive analysis of semantics as a fundamental branch of linguistics that studies meaning in language. It explores different types of meaning in English, including denotational, connotational, metaphorical, and terminological meanings, and explains how these types function in

communication. The study also examines key semantic relations such as polysemy, homonymy, synonymy, and antonymy, emphasizing their role in structuring vocabulary. Special attention is given to semantic fields and componential analysis as tools for understanding lexical organization. Furthermore, the article discusses the impact of polysemy on translation, highlighting ambiguity and context-dependence as major challenges. The outcome of this work is to develop the learner's ability to analyze and interpret the semantic structure of English words accurately and effectively.

Аннотация

Бұл мақалада семантика тіл білімінің маңызды саласы ретінде жан-жақты қарастырылады. Ағылшын тіліндегі мағына түрлері — денотативті, коннотативті, метафоралық және терминологиялық мағыналар — нақты мысалдар арқылы түсіндіріледі. Сонымен қатар, полисемия, омонимия, синонимия және антонимия сияқты негізгі семантикалық қатынастардың тілдегі қызметі талданады. Семантикалық өрістер мен компоненттік талдау әдістері сөздердің мағыналық құрылымын түсінуге көмектесетін маңызды құралдар ретінде қарастырылады. Мақалада полисемияның аудармадағы қиындықтары да арнайы талқыланып, оның көпмағыналылығы контекстке тәуелділік арқылы түсіндіріледі. Зерттеу нәтижесінде студенттердің ағылшын сөздерінің семантикалық құрылымын талдау қабілетін дамыту көзделеді.

Keywords:semantics, meaning, denotational meaning, connotational meaning, metaphorical meaning, terminological meaning, lexical semantics, semantic relations, polysemy

Semantics is one of the central branches of linguistics that focuses on the study of meaning in language. It investigates how meaning is constructed, interpreted, and transmitted through words, phrases, and sentences. Unlike phonetics or grammar, which deal with form and structure, semantics is concerned with content — what language actually conveys. Linguists distinguish between lexical semantics, which studies the meaning of individual words, and compositional semantics, which examines how meanings combine in larger units such as sentences. The importance of semantics lies in its direct connection to communication. Without understanding meaning, communication would be impossible. Words are not simply labels for objects; they carry complex layers of meaning shaped by culture, context, and usage. Therefore, studying semantics helps explain not only how language works but also how people interpret reality through language. In English, meaning is not a single, simple concept. It consists of several layers that interact with each other. The main types of meaning include denotational, connotational, metaphorical, and terminological meanings. Denotational meaning is the most basic and objective type of meaning. It refers to the direct, literal meaning of a word — the definition you would find in a dictionary. For example, the word "tree" denotes a perennial plant with a trunk, branches, and leaves. This meaning is stable and widely shared among speakers of the language. However, language is rarely limited to literal meanings. Words often carry additional associations known as connotational meanings. These meanings reflect emotional, cultural, or subjective associations. For instance, the word "home" does not only denote a place where one lives; it also connotes warmth, comfort, and safety. Connotation varies across cultures and individuals, making it less stable than denotation. Metaphorical meaning represents another important layer. It occurs when a word is used in a figurative sense to describe something by comparing it to something else. For example, when we say "He has a heart of stone," we do not mean that the person literally has a stone heart; rather, we imply that he is emotionally cold or unfeeling. Metaphors are essential in language because they allow speakers to express abstract ideas in vivid and creative ways. Terminological meaning is specific to particular fields such as science, medicine, law, or technology. In these contexts, words acquire specialized meanings that may differ from their everyday usage. For example, the word "virus" in biology refers to a microscopic infectious agent, while in computer science it refers to malicious software. Understanding terminological meaning is crucial for professional communication and accurate translation. Words in a language do not exist in isolation; they are connected through various semantic relations. These relationships help organize vocabulary and make communication more efficient. Polysemy refers to the phenomenon where a single word has multiple related meanings. For example, the word "head" can mean the part of the body, a leader, or the top of something. These meanings are related because they all involve the idea of prominence or position. Polysemy is extremely common in English and reflects the flexibility of language. In

contrast, homonymy involves words that have the same form but completely unrelated meanings. For example, “bank” can refer to a financial institution or the side of a river. Unlike polysemy, there is no semantic connection between these meanings. Homonymy can create confusion, especially in spoken language where spelling differences are not visible. Synonymy refers to words that have similar meanings, such as “big” and “large” or “begin” and “start.” However, true synonyms are rare because most words differ slightly in meaning, usage, or connotation. For example, “slim” and “skinny” both refer to thinness, but “slim” has a positive connotation, while “skinny” may have a negative one. Antonymy describes words with opposite meanings, such as “hot” and “cold” or “happy” and “sad.” Antonyms help structure meaning by creating contrasts, which are essential for understanding and categorization. Semantic fields group words that are related in meaning within a particular domain. For example, the semantic field of “education” includes words like “teacher,” “student,” “school,” and “exam.” These words are interconnected and help speakers organize knowledge in meaningful ways. Semantic fields demonstrate that vocabulary is not random but structured according to conceptual categories. Componential analysis is a method used to break down word meanings into smaller semantic features. This approach allows linguists to compare words systematically. For example, the words “man,” “woman,” and “child” can be analyzed using features such as [+human], [+adult], and [+male]. This analysis shows how meanings differ based on specific characteristics. Such analysis is particularly useful in translation and language learning because it highlights subtle differences between words that may appear similar on the surface. Understanding different types of meaning requires the ability to classify sentences correctly. For example, the sentence “The sky is blue” expresses denotational meaning because it describes a factual observation. In contrast, “She has a golden heart” expresses metaphorical meaning because it uses figurative language. Meanwhile, “He is a snake” may carry a connotational meaning, implying dishonesty or betrayal. One of the most significant issues in translation is polysemy. Since a single word can have multiple meanings, translators must rely on context to determine the correct interpretation. For example, the word “light” can mean illumination or something not heavy. Without context, it is impossible to choose the correct translation. This ambiguity becomes even more complex when cultural differences are involved. A word in one language may have multiple meanings that do not directly correspond to words in another language. Therefore, translators must not only understand linguistic meaning but also cultural context. Semantics is a complex and essential field of linguistics that provides insight into how meaning is structured and communicated in language. By studying types of meaning, semantic relations, semantic fields, and componential analysis, learners can develop a deeper understanding of English vocabulary. Moreover, awareness of polysemy and other semantic phenomena is crucial for accurate translation and effective communication. As a result of studying this topic, learners gain the ability to analyze word meanings, identify semantic relations, and interpret language more accurately. These skills are essential not only for linguistics but also for translation, language teaching, and cross-cultural communication.

References

1.John Lyons. Semantics. Cambridge: Cambridge University Press, 1977.Geoffrey Leech.

2 Semantics: The Study of Meaning. London: Penguin Books, 1981.

3.George Yule. The Study of Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

4.Alan Cruse. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford: Oxford University Press, 2011.

5.Encyclopaedia Britannica. “Semantics.”

UDC: 811.111’36 + 811.111’373

GRAMMATICAL STRUCTURE AND WORD FORMATION IN ENGLISH: LINGUISTIC FEATURES AND THEIR ROLE IN COMMUNICATION

Kypshakbay Uldana,2st-year student
Madadova Nargiza, 2st-year student
Scientific advisor: Khamza Balnur

South Kazakhstan Pedagogical University named after Ozbekali Zhanibekov

Abstract

Grammar and word formation are fundamental branches of linguistics that explain how language functions. Grammar determines the rules for constructing sentences, while word formation studies the processes through which new words appear in a language. This article examines the main features of grammatical structure in English and explores the major methods of word formation. Special attention is given to morphology, syntax, sentence patterns, morphemes, derivation, compounding, borrowing, clipping, blending, and modern linguistic changes caused by globalization and technology. The article emphasizes the significance of grammar and word formation in language learning, translation studies, and communication.

Аннотация

Грамматика мен сөзжасам тіл білімінің маңызды салалары болып табылады, себебі олар тілдің қалай қызмет ететінін түсіндіреді. Грамматика сөйлем құрау ережелерін анықтаса, сөзжасам тілдегі жаңа сөздердің пайда болу жолдарын зерттейді. Бұл мақалада ағылшын тілінің грамматикалық құрылымының негізгі ерекшеліктері мен сөзжасамның басты тәсілдері қарастырылады. Морфология, синтаксис, сөйлем түрлері, морфемалар, аффиксация, біріктіру, кірме сөздер, қысқарту және қазіргі тілдегі өзгерістер талданады.

Keywords: grammar, word formation, morphology, syntax, derivation, communication, linguistics

Syntax and Sentence Formation

Syntax is another essential component of grammatical structure. It studies how words are arranged to create meaningful phrases, clauses, and sentences. While morphology focuses on the internal structure of words, syntax examines relationships between words in larger grammatical units. English syntax is characterized by a relatively fixed word order, which usually follows the Subject-Verb-Object pattern. For example, in the sentence “The teacher explains the lesson,” the subject is the teacher, the verb is explains, and the object is the lesson. This fixed order helps maintain clarity and prevents misunderstanding.

English syntax also includes different sentence types that serve various communicative purposes. Declarative sentences provide information, interrogative sentences ask questions, imperative sentences give commands, and exclamatory sentences express emotions. For example, “She is reading a novel” is declarative, while “Is she reading a novel?” is interrogative. These structural differences demonstrate how syntax contributes to communication.

In addition, English sentences may be classified according to their complexity. A simple sentence contains one independent clause, while compound sentences contain two or more independent clauses connected by conjunctions. Complex sentences include one independent clause and at least one dependent clause. Compound-complex sentences combine elements of both structures. These patterns allow speakers to express both simple and sophisticated ideas.

Clauses and phrases are also important elements of syntax. A clause contains a subject and predicate, while a phrase does not contain both. Examples of phrases include noun phrases, verb phrases, and prepositional phrases. Understanding these structures helps language learners produce grammatically correct speech and writing.

Derivation and Inflection

One of the most significant aspects of word formation is the distinction between derivation and inflection. These two processes involve adding morphemes to words, but they serve different functions.

Derivation creates new words by adding prefixes or suffixes that change the meaning or grammatical category of the original word. For example, adding the suffix -er to the verb teach creates the noun teacher. Similarly, the adjective happy becomes the noun happiness through the addition of -ness. Derivational processes greatly contribute to vocabulary expansion in English.

Inflection, on the other hand, modifies a word to express grammatical relationships without changing its basic meaning or word class. For instance, adding -s to form plural nouns, -ed to indicate past tense, or -ing to form present participles are examples of inflection. The word walk may appear as walks, walked, or walking, but its fundamental meaning remains unchanged.

English is often considered less inflectional than languages such as Russian, German, or Kazakh. Because English has fewer inflectional endings, it relies more heavily on word order and auxiliary verbs to express grammatical meanings.

Another important characteristic of derivation is that it can create entirely new lexical meanings. Prefixes may express negation, repetition, degree, or location. For example, the prefix un- creates negative meanings such as unhappy, unfair, and unclear. The prefix re- indicates repetition, as seen in words like rewrite, rebuild, and reconsider. Prefixes such as over- and under- may express degree, for example overestimate or underpaid. These examples show how derivation allows speakers to create new meanings without inventing completely new root words.

Suffixes are equally productive in English word formation. They often change the grammatical category of a word. For instance, adding -ment to verbs creates nouns such as development, achievement, and agreement. The suffix -ly transforms adjectives into adverbs, such as quick → quickly and careful → carefully. The suffix -able forms adjectives from verbs, as in readable, understandable, and acceptable. These patterns help learners predict meanings of unfamiliar words.

Derivation may also involve changes in pronunciation or spelling. For example, the word decide becomes decision, where both spelling and pronunciation change. Similarly, produce changes into production. These irregularities may create difficulties for language learners because not all derived forms follow simple predictable rules.

Inflectional morphology is more grammatical in nature because it helps express tense, number, comparison, and possession. In English, plural nouns are commonly formed by adding -s or -es, such as books, students, and classes. However, some nouns have irregular plural forms such as children, men, and mice. These exceptions demonstrate that inflection is not always regular.

Verbal inflections are also important in English grammar. The past tense is often formed by adding -ed, such as worked, played, and studied. However, irregular verbs create exceptions, including go → went, write → wrote, and see → saw. Present participles are generally formed by adding -ing, such as reading, writing, and speaking. These forms are essential for continuous tenses.

Adjectives also use inflection for comparison. Short adjectives usually form comparative and superlative forms by adding -er and -est. For example, small → smaller → smallest and fast → faster → fastest. Longer adjectives use more and most, such as more beautiful and most interesting. These grammatical changes help speakers compare people, objects, and situations.

Another important difference between derivation and inflection is productivity. Derivational processes often create new vocabulary items that may eventually enter dictionaries. Modern English constantly produces derived words related to technology and social media. Words such as digitalization, globalization, and virtualization have become common in recent decades. Inflection, however, mainly serves grammatical purposes and does not usually create new dictionary entries.

From a linguistic perspective, derivation belongs more closely to lexical morphology because it expands vocabulary, while inflection belongs to grammatical morphology because it supports sentence construction. Both processes are essential for effective communication because speakers need vocabulary to express ideas and grammar to organize those ideas correctly.

For foreign language learners, understanding derivation and inflection improves vocabulary development and grammar accuracy. Students who recognize prefixes, suffixes, and grammatical endings can understand unfamiliar words more easily and avoid common mistakes in writing and speaking. Therefore, these two processes remain central topics in modern linguistic studies and language education.

Blending and Acronyms in Modern English

Modern English continuously develops through new methods of word formation, especially due to technology and globalization. Two important modern processes are blending and the formation of acronyms.

Blending occurs when parts of two separate words are combined to form a new lexical item. A common example is brunch, which combines breakfast and lunch. Another example is smog, formed from smoke and fog. Blended words are widely used in modern communication because they are often creative and efficient.

Acronyms are formed by taking the first letters of a series of words to create a shorter form. Examples include NASA for National Aeronautics and Space Administration NASA and UNESCO for United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO. In digital communication, acronyms such as LOL (laugh out loud) and DIY (do it yourself) have become extremely popular.

These modern methods show that language constantly adapts to social and technological changes.

The Role of Grammar and Word Formation in Translation

For translators, knowledge of grammatical structure and word formation is extremely important. Translators must understand sentence patterns in both source and target languages to produce accurate translations. Grammatical differences between languages often create challenges.

For example, English word order differs significantly from Kazakh or Russian word order. A translator must reorganize sentence elements to preserve meaning. Similarly, newly created words or technological terms may not have direct equivalents in another language. In such situations, translators may use descriptive translation or borrowing strategies.

Word formation also helps translators interpret unfamiliar vocabulary. By analyzing prefixes, suffixes, and roots, translators can often determine the meaning of unknown words. This skill improves translation accuracy and efficiency.

The Importance of Studying Grammar and Word Formation

The study of grammatical structure and word formation is essential not only for linguists but also for students, teachers, translators, and language learners. Grammar improves writing accuracy, speaking fluency, and reading comprehension. Word formation expands vocabulary knowledge and helps learners understand how language evolves over time.

In academic settings, grammar allows students to produce well-structured essays and research papers. In professional communication, grammatical accuracy improves clarity and credibility. In everyday life, strong language skills contribute to successful communication.

As globalization increases contact between cultures, understanding language structures becomes even more important. English continues to evolve rapidly, creating new grammatical trends and vocabulary items that reflect modern society.

Conclusion

In conclusion, grammatical structure and word formation are fundamental components of linguistic study. Grammar provides the rules that organize language, while word formation explains how vocabulary develops and changes. Morphology, syntax, derivation, inflection, compounding, borrowing, blending, and acronyms all contribute to the complexity of English.

These linguistic processes demonstrate that language is not static but constantly changing. Understanding grammatical structure and word formation helps individuals communicate effectively, learn languages successfully, and perform accurate translations. Therefore, these areas remain highly significant in modern linguistics and language education.

References

1.Yule, G. (2020). The Study of Language. Cambridge University Press.
2.Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N. (2018). An Introduction to Language. Cengage Learning.
3.Crystal, D. (2010). The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge University Press.
4.Quirk, R. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language. Longman.
5.Bauer, L. (1983). English Word-Formation. Cambridge University Press.

UDC 371.3:004.9:811.111

.

ENHANCING LINGUO-CULTURAL COMPETENCE THROUGH VIDEO-BASED INSTRUCTION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abdualiev Orazbek
Artykbaeva Fazila Ilmarkyzy
Master student of the EP 7M01702 Training teachers of Foreign Languages: two Foreign Languages, JSC «Zh.A. Tashenev University», D.Konaev avenue 21, Shymkent
e-mail: useroraz@mail.ru
PhD, senior lecturer of the Department «World Languages», JSC «Zh.A. Tashenev University», D.Konaev avenue 21, Shymkent

Түйін

Бұл мақалада шет тілдерін оқытуда бейне технологияларды қолдану арқылы лингвомәдени құзыреттілікті дамыту мәселесі қарастырылады. Қазіргі білім беру жүйесінде тіл тек грамматикалық құрылымдар жиынтығы ретінде емес, мәдениет пен әлеуметтік нормалардың көрінісі ретінде танылады. Сондықтан тиімді тіл үйрету үдерісі тілдік және мәдени компоненттердің бірлігін талап етеді. Зерттеу барысында бейнематериалдардың оқушыларға тілдің табиғи қолданысын, вербалды және вербалды емес қарым-қатынас ерекшеліктерін, сондай-ақ мәдени контексті түсінуге мүмкіндік беретіні анықталды. Бейне технологиялар оқушылардың тыңдалым, айтылым дағдыларын жетілдірумен қатар, олардың мәдениетаралық құзыреттілігін дамытуға ықпал етеді. Мақалада бейне материалдарды сабақта қолданудың кезеңдері (pre-viewing, while-viewing, post-viewing) сипатталып, олардың тиімділігі негізделеді. Сонымен қатар, бейне технологияларды қолдануда кездесетін қиындықтар мен оларды шешу жолдары ұсынылады.

Зерттеу нәтижелері бейне технологиялардың шет тілдерін оқытудағы маңыздылығын және олардың лингвомәдени құзыреттілікті қалыптастырудағы тиімді құрал екенін көрсетеді.

Кілт сөздер: лингвомәдени құзыреттілік, бейне технологиялар, шет тілдерін оқыту, мәдениетаралық коммуникация, коммуникативтік құзыреттілік, мультимедиялық оқыту, аутентті материалдар, ағылшын тілін оқыту

Аннотация

В данной статье рассматривается использование видеотехнологий в процессе обучения иностранным языкам как средство развития лингвокультурной компетенции. В условиях современной образовательной среды язык рассматривается не только как система грамматических правил, но и как отражение культуры, ценностей и социальных норм. В связи с этим эффективное обучение иностранному языку требует интеграции языкового и культурного компонентов.

В ходе исследования было выявлено, что видеоматериалы обеспечивают учащимся доступ к аутентичной языковой среде, способствуют пониманию вербальных и невербальных аспектов коммуникации, а также формируют представление о культурном контексте использования языка. Использование видео способствует развитию навыков аудирования и говорения, а также повышает уровень межкультурной компетенции обучающихся.

В статье описываются этапы работы с видеоматериалами (до просмотра, во время просмотра и после просмотра), а также обосновывается их педагогическая эффективность. Кроме того, рассматриваются возможные трудности при использовании видеотехнологий и предлагаются пути их преодоления.

Результаты исследования подтверждают, что видеотехнологии являются эффективным инструментом формирования лингвокультурной компетенции в процессе обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: лингвокультурная компетенция, видеотехнологии обучение иностранным языкам, межкультурная коммуникация, коммуникативная компетенция, мультимедийное обучение, аутентичные материалы, преподавание английского языка

In the contemporary educational landscape, the role of digital technologies has become increasingly important, particularly in foreign language teaching. Among various technological tools, video materials occupy a unique position due to their ability to combine visual, auditory, and contextual information. Language is not only a system of grammar and vocabulary but also a

reflection of culture, values, and social norms. Therefore, effective language teaching must address both linguistic and cultural dimensions.

The concept of linguo-cultural competence has gained prominence in modern pedagogy, emphasizing the importance of understanding cultural meanings embedded in language. Traditional teaching methods often fail to provide sufficient cultural context, which limits learners' ability to communicate effectively in real-life situations. In this regard, video technologies serve as a powerful medium for presenting authentic cultural content.

This article aims to examine how video-based instruction contributes to the development of linguo-cultural competence in foreign language learning.

Theoretical Background

The notion of communicative competence was first introduced by Dell Hymes, who emphasized that language learning involves not only grammatical accuracy but also the ability to use language appropriately in social contexts. Later, Michael Byram expanded this concept by introducing intercultural communicative competence, highlighting the importance of cultural awareness and interaction.

Linguo-cultural competence can be understood as the ability to interpret and use language in relation to its cultural context. It includes knowledge of cultural references, social conventions, and behavioral norms reflected in language use.

Video technologies align well with these theoretical frameworks, as they provide authentic representations of language in use. Unlike textbooks, videos capture real-life communication, including gestures, facial expressions, tone, and cultural nuances.

The Role of Video Technologies in Language Teaching

Video materials offer several pedagogical advantages in foreign language education. First, they provide authentic input, exposing learners to natural speech patterns, accents, and real-life communication. This helps students move beyond artificial textbook dialogues.

Second, videos enhance comprehension by combining visual and auditory information. Learners can observe context, body language, and environmental cues, which support understanding even when linguistic input is complex.

Third, video technologies increase student engagement and motivation. Modern learners are accustomed to multimedia environments, and the use of videos makes lessons more dynamic and interactive.

Moreover, videos create opportunities for developing multiple skills simultaneously, including listening, speaking, and cultural interpretation.

Video as a Tool for Developing Linguo-Cultural Competence

One of the most significant contributions of video technologies is their ability to present culture in action. Through films, interviews, documentaries, and authentic recordings, students can observe how language is used in different cultural settings.

For example, learners can analyze:

forms of politeness and speech etiquette,

non-verbal communication,

cultural values reflected in dialogues,

social roles and relationships.

Such exposure helps students avoid misunderstandings and develop intercultural sensitivity.

Additionally, video-based tasks can be designed to promote critical thinking. Students may compare cultural behaviors, discuss differences, and reflect on their own cultural perspectives. This process fosters deeper cultural awareness.

Practical Implementation in the Classroom

To effectively use video technologies, teachers should follow a structured approach:

1. Pre-viewing stage

At this stage, the teacher introduces key vocabulary, provides background information, and sets a clear purpose for watching.

2. While-viewing stage

Students engage with the video through specific tasks, such as identifying key ideas, noting cultural elements, or answering guiding questions.

3. Post-viewing stage

Learners participate in discussions, role-plays, or reflective activities. This stage is crucial for developing speaking skills and intercultural understanding.

Teachers should select materials that are appropriate for students' language level and culturally relevant. Short video clips are often more effective than long films.

Challenges and Limitations

Despite its advantages, the use of video technologies also presents certain challenges. Technical issues, such as lack of equipment or poor internet connection, may hinder implementation. Additionally, inappropriate selection of materials can lead to cognitive overload or misunderstanding.

Another challenge is the passive consumption of video content. Without proper task design, students may simply watch without actively engaging. Therefore, teacher guidance remains essential.

Conclusion

Video technologies represent a powerful tool in modern foreign language education. Their ability to integrate language and culture makes them particularly effective for developing linguo-cultural competence. By providing authentic input and meaningful context, videos help learners acquire not only linguistic knowledge but also intercultural awareness.

The successful integration of video-based instruction requires careful planning, appropriate material selection, and active learner involvement. When used effectively, video technologies can significantly enhance the quality of language learning and prepare students for real-world communication.

References

1. Byram Michael Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters, 1997. – 124 p.
2. Dell Hymes Hymes D. On Communicative Competence // Sociolinguistics. 1972. No. 1. P. 269–293.
3. Kramsch Claire Kramsch C. Language and Culture. Oxford: Oxford University Press, 1998. – 134 p.
4. Sherman Jane Sherman J. Using Authentic Video in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 277 p.
5. Stempleski Susan Stempleski S., & Tomalin B. Video in Action: Recipes for Using Video in Language Teaching. London: Prentice Hall, 1990. – 160 p.
6. Harmer Jeremy Harmer J. How to Teach English. Essex: Pearson Longman, 2007. – 288 p.
7. Mayer Richard E. Mayer R.E. Multimedia Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. – 304 p.
8. Tomlinson Brian Tomlinson B. Materials Development in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2013. – 456 p.
9. Council of Europe Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. – 273 p.
10. UNESCO UNESCO. ICT in Education: A Critical Literature Review and Its Implications. Paris: UNESCO Publishing, 2021. – 98 p.

ӘОК 372.8..811.111

USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO DEVELOP LEXICAL SKILLS IN ENGLISH LANGUAGE

Усенбаева Жанара Мукагалиқызы – 1-курс, «Биология» білім беру бағдарламасының студенті
Ғылыми жетекшісі: аға оқытушы Тайтелиева М.А.

Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті
Электронды пошта: [zhanarausenbaieva@icloud.com]

Түйін

Бұл мақалада ағылшын тілін үйренуде лексикалық дағдыларды дамыту үшін жасанды интеллектті қолданудың маңыздылығы мен тиімділігі қарастырылады. Автор қазіргі заманғы AI құралдарының сөздік қорды байытудағы артықшылықтарына тоқталып, сонымен қатар оларды білім беру саласында қолданудың кейбір шектеулері мен ерекшеліктерін талқылайды. Зерттеу барысында дәстүрлі әдістемелер мен цифрлық технологиялардың интеграциялану процесіне терең ғылыми талдау жасалды.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, лексикалық дағдылар, ағылшын тілі, цифрлық технологиялар, дербес оқыту.

Резюме

В данной статье рассматривается значимость и эффективность использования искусственного интеллекта (ИИ) для развития лексических навыков при изучении английского языка. Автор акцентирует внимание на преимуществах современных инструментов ИИ в обогащении словарного запаса, а также обсуждает некоторые ограничения и особенности их применения в сфере образования. Проведен сравнительный анализ традиционных методов и технологий ИИ.

Ключевые слова: искусственный интеллект, лексические навыки, английский язык, цифровые технологии, персонализированное обучение.

In the 21st century, the rapid development of digital technologies has significantly transformed the field of education, particularly language learning. Among these innovations, artificial intelligence (AI) has emerged as one of the most influential tools, offering new methods for improving linguistic competence. One of the most crucial aspects of language proficiency is lexical skill, which refers to the ability to understand, acquire, and effectively use vocabulary. Without sufficient vocabulary knowledge, learners cannot fully develop their reading, writing, listening, and speaking abilities.

For learners of English as a foreign or second language, acquiring vocabulary is often one of the most challenging and time-consuming processes. Traditional methods such as memorizing word lists, using flashcards, and translating words are still widely used, but they are often inefficient and lack engagement. These methods do not always provide context, repetition, or meaningful interaction, which are essential for long-term retention.

Artificial intelligence offers a powerful alternative by transforming vocabulary learning into a dynamic, personalized, and interactive experience. AI-based tools can analyze learner behavior, adapt to individual needs, and provide immediate feedback. They can simulate real-life communication, expose learners to authentic language, and create engaging environments that enhance motivation.

This article explores how artificial intelligence can be used to develop lexical skills in English. It examines theoretical perspectives on vocabulary acquisition, discusses various AI technologies and tools, presents research findings, and evaluates both the advantages and limitations of AI in language learning. The aim is to provide a comprehensive and evidence-based understanding of how AI can improve vocabulary learning outcomes.

Understanding Lexical Skills in Language Learning

Lexical skills are a fundamental component of communicative competence. They involve not only knowing the meaning of words but also understanding their pronunciation, spelling, grammatical behavior, collocations, register, and cultural connotations. Vocabulary knowledge can be divided into two main categories: receptive vocabulary (words that learners can recognize and understand) and productive vocabulary (words that learners can use correctly in speaking and writing).

Developing lexical competence requires repeated exposure to words in meaningful contexts. According to cognitive theories of language acquisition, learners retain vocabulary more effectively when they encounter words multiple times in different situations. Contextual learning helps learners understand how words are used naturally, which improves both comprehension and production.

Traditional vocabulary teaching methods often fail to provide sufficient context or repetition. For example, memorizing isolated word lists may help learners recognize words temporarily, but it does not guarantee long-term retention or proper usage. Furthermore, these methods do not account for individual differences in learning pace and style.

AI-based systems address these challenges by providing adaptive, context-rich, and interactive learning experiences. They enable learners to engage with vocabulary in ways that align with how the human brain processes and retains information.

The Role of Artificial Intelligence in Education

Artificial intelligence refers to the ability of machines to perform tasks that typically require human intelligence, such as learning, reasoning, problem-solving, and understanding language. In education, AI is used to create intelligent systems that can support teaching and learning processes.

AI technologies in language learning include natural language processing (NLP), machine learning, speech recognition, and data analytics. These technologies allow systems to understand and generate human language, analyze learner performance, and provide personalized feedback.

One of the key advantages of AI is its ability to process large amounts of data. By analyzing linguistic data from texts, conversations, and learner interactions, AI systems can identify patterns and provide insights into language usage. This enables learners to study vocabulary in authentic contexts rather than relying on artificial examples.

AI also supports autonomous learning by allowing learners to study independently at their own pace. This flexibility is particularly beneficial for learners who do not have access to traditional classroom instruction.

AI Technologies for Vocabulary Development

Adaptive Learning Systems

Adaptive learning systems use machine learning algorithms to tailor instruction to individual learners. These systems track learner progress, identify strengths and weaknesses, and adjust content accordingly. For example, if a learner struggles with certain words, the system will provide additional practice and review.

Spaced repetition is a key feature of many adaptive systems. This technique schedules reviews of vocabulary at optimal intervals to maximize retention. Research shows that spaced repetition significantly improves long-term memory compared to massed practice.

Natural Language Processing

Natural language processing enables AI systems to understand and generate human language. This technology is used in applications such as chatbots, translation tools, and text analysis systems. NLP allows learners to interact with language in a natural and meaningful way.

For example, learners can input sentences and receive feedback on vocabulary usage, grammar, and style. This helps them develop a deeper understanding of how words function in context.

Chatbots and Virtual Assistants

AI-powered chatbots simulate real-life conversations, allowing learners to practice vocabulary in interactive settings. These systems can respond to user input, ask questions, and provide corrections. This type of practice is particularly effective for developing productive vocabulary skills.

Chatbots also create a low-pressure environment where learners can practice without fear of making mistakes. This encourages experimentation and increases confidence.

Speech Recognition Technology

Speech recognition systems analyze spoken language and provide feedback on pronunciation. These tools help learners develop oral vocabulary skills by ensuring that they can pronounce words correctly.

Accurate pronunciation is essential for effective communication. By combining vocabulary learning with pronunciation practice, AI tools provide a comprehensive approach to language development.

AI Writing Assistants

AI writing tools analyze written text and suggest improvements. They can recommend synonyms, correct errors, and enhance lexical diversity. These tools are particularly useful for advanced learners who want to improve their writing skills.

By receiving immediate feedback, learners can refine their vocabulary usage and develop more sophisticated language.

Benefits of Using AI for Lexical Development

Personalization

AI systems adapt to individual learners, providing customized instruction. This ensures that learners receive appropriate challenges and support, which enhances learning efficiency.

Immediate Feedback

Instant feedback allows learners to correct mistakes and reinforce learning. This prevents the formation of incorrect habits.

Engagement and Motivation

Interactive features such as gamification, rewards, and progress tracking make learning more enjoyable. Increased engagement leads to better retention.

Accessibility and Flexibility

AI tools are available anytime and anywhere, making learning more convenient. This is especially important for learners with limited access to education.

Exposure to Authentic Language

AI systems can provide real-world examples of language use. This helps learners understand how vocabulary is used in different contexts.

Research Evidence

Numerous studies support the effectiveness of AI in vocabulary learning. Research shows that learners using AI-based tools demonstrate higher retention rates and improved vocabulary usage.

For example, studies on spaced repetition systems have found significant improvements in long-term memory. Similarly, research on chatbot interactions indicates increased fluency and vocabulary usage.

These findings suggest that AI is not only effective but also superior to traditional methods in many cases.

Challenges and Limitations

Despite its advantages, AI has limitations. One major concern is the lack of human interaction. Language learning is a social process, and AI cannot fully replicate human communication.

Another issue is data privacy. AI systems collect user data, which raises concerns about security and ethical use.

Additionally, not all AI tools are equally effective. Poorly designed systems may provide inaccurate information.

Future Prospects

The future of AI in language learning is promising. Advances in technology will lead to more accurate and effective tools. Integration with virtual reality may create immersive learning environments.

AI may also support collaborative learning by connecting learners globally.

Artificial intelligence has transformed vocabulary learning by making it more personalized, interactive, and efficient. It addresses many limitations of traditional methods and offers new opportunities for learners.

While challenges remain, the benefits of AI outweigh its drawbacks. With continued development, AI will play an increasingly important role in language education.

In conclusion, AI is a powerful tool for developing lexical skills in English. It enhances learning outcomes and provides a modern approach to vocabulary acquisition that meets the needs of today’s learners.

References

1. **Warschauer, M., & Matuchniak, T.** New technology and digital worlds // Review of Research in Education. – 2010. – Vol. 34, № 1. – P. 179-225. **[1]** [https://journals.sagepub.com/doi/10.3102/0091732X09358879]
2. **Kohnke, L.** Using ChatGPT to support English language teaching and learning // RELC Journal. – 2023. – Vol. 54, № 2. – P. 1-4. **[2]** [https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00336882231162868]
3. **Godwin-Jones, R.** Smartphones and language learning // Language Learning & Technology. – 2017. – Vol. 21, № 2. – P. 3-17. **[3]** [https://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1626&context=alesl_facpub]
4. **Richards, J. C., & Renandya, W. A.** Methodology in language teaching: An anthology of current practice. – Cambridge: Cambridge University Press, 2002. **[4]** [https://www.cambridge.org/core/books/methodology-in-language-teaching/1174987E69B604B97970F347B805799E]
5. **Nation, I. S. P.** Learning vocabulary in another language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2013. **[5]** [https://www.cambridge.org/core/books/learning-vocabulary-in-another-language/E0E8B2967169A14896E015403076F149]
6. **Hockly, N.** Artificial intelligence in English language teaching: The good, the bad and the ugly // Modern English Teacher. – 2023. – Vol. 32, № 2. – P. 15-21. **[6]** [https://www.modernenglishteacher.com/artificial-intelligence-in-elt]

UDC 372.8..811.111

AI - POWERED ENGLISH LANGUAGE LEARNING: A COMPARATIVE AND EXPERIMENTAL STUDY

Bekey Adel — 11th-grade student,
Zhambyl Secondary School-Gymnasium
No. 5 named after Zhambyl, Taraz, Zhambyl Region
Kurmankulova Kunsulu Teleuovna — English teacher, Master Teacher,
Zhambyl Secondary School-Gymnasium
No. 5 named after Zhambyl, Taraz, Zhambyl Region.

Түйін

Бұл зерттеу ағылшын тілін үйренуде жасанды интеллекттің (AI) рөлі мен болашақ әлеуетін, оның артықшылықтары мен қиындықтарын қарастырады. Жұмыста Duolingo, Babbel және Rosetta Stone сияқты AI негізіндегі платформалардың оқу тиімділігін арттыруы, жекелендірілген оқыту ұсынуы және нәтижелерді жақсартуы талданады. Сонымен қатар, әдебиеттерге шолу жасалып, сауалнама мен сұхбат арқылы оқытушылар мен білім алушылардың пікірлері жинақталады. Зерттеу AI құралдарының тіл үйренуді қолжетімді, тиімді және икемді ететінін көрсетеді, әсіресе цифрлық білім беру жағдайында. NLP мен машиналық оқыту технологиялары арқылы нақты уақыттағы кері байланыс беретін инновациялық мүмкіндіктер айқындалады. Жалпы, бұл жұмыс AI-дың тіл үйрену үдерісін жаңғыртып, оны қызықты әрі нәтижелі етуге зор ықпал ететінін дәлелдейді.

Аннотация

Данное исследование направлено на изучение роли и потенциала искусственного интеллекта (ИИ) в обучении английскому языку на глобальном уровне, а также его преимуществ и проблем. В работе анализируется эффективность таких платформ, как Duolingo, Babbel и Rosetta Stone, их влияние на персонализацию обучения и результаты учащихся. Также проводится обзор литературы и сбор обратной связи от преподавателей и обучающихся через опросы и интервью. Актуальность исследования связана с тем, что ИИ делает обучение более доступным, адаптивным и эффективным, особенно в условиях цифрового образования. Новизна заключается в использовании технологий NLP и машинного обучения, обеспечивающих индивидуальный подход и обратную связь в

реальном времени. В целом работа показывает, что ИИ способен существенно трансформировать процесс изучения языка и повысить его качество.

The rapid development of the digital age has transformed language learning, with Artificial Intelligence (AI) playing a central role in modern education. This study investigates the effectiveness, adaptability, and accessibility of AI in enhancing English language learning. Traditional methods, relying on classrooms and printed materials, face limitations such as restricted access and a lack of personalization, which AI technologies can address through learner-centred approaches.

AI-powered systems use machine learning, Natural Language Processing (NLP), and speech recognition to provide real-time feedback, adaptive content, and continuous performance monitoring. Applications like intelligent tutoring systems and conversational agents simulate authentic communication, enhancing practical language skills.[1]

Immersive AI-driven platforms also increase motivation and engagement through meaningful, real-world practice. Overall, this research highlights AI's potential to improve learning outcomes, expand access, and advance pedagogical frameworks in the digital era.

Artificial Intelligence (AI) is significantly transforming English language learning by providing personalized, adaptive, and interactive educational environments. AI technologies enhance learning efficiency by adjusting content to individual learners' needs, pace, and performance.

Adaptive learning systems analyse learner progress and modify tasks in real time, ensuring effective skill development. Natural Language Processing (NLP) enables interactive communication, allowing learners to practice language use, receive instant feedback, and improve grammar, vocabulary, and comprehension.[2]

Speech recognition technologies support pronunciation development by comparing learners' speech with native models and offering corrective feedback. In addition, AI tools provide immediate assessment of writing and speaking, helping learners identify and correct errors more efficiently.

Gamification elements increase motivation and engagement, while AI-based translation tools assist in vocabulary acquisition and contextual understanding.[3]

Future developments in AI are expected to further enhance personalization and introduce immersive technologies such as Virtual Reality (VR) and Augmented Reality (AR), enabling realistic language practice. Advances in NLP and speech recognition will continue to improve feedback accuracy and overall learning effectiveness.

Overall, AI plays a crucial role in making English language learning more efficient, accessible, and learner-centred.

The rapid development of Artificial Intelligence (AI) has significantly transformed English language learning by introducing innovative, data-driven approaches. Technologies such as Natural Language Processing (NLP), machine learning, and speech recognition enable interactive and personalized learning experiences.

Unlike traditional methods, AI systems adapt to learners' individual needs by analysing their performance in real time. These adaptive environments provide immediate feedback on pronunciation, grammar, vocabulary, and writing, thereby improving learning efficiency and learner autonomy. AI chatbots and virtual tutors further support authentic communication practice beyond the classroom.

Table 1. Benefits of AI in English Learning

Tool	**Description**	**AI Features**	**Use Cases**
Duolingo	A mobile app that gamifies language learning.	Adaptive learning, gamification, speech recognition	Vocabulary building, grammar exercises, and listening comprehension
Babbel	Language learning app focused on real-life	Personalization, spaced repetition	Conversational practice, vocabulary

	communication.		
Rosetta Stone	Offers immersive learning experiences for multiple languages.	Voice recognition, immersive techniques	Pronunciation, speaking skills, and listening
Google BERT	Machine learning model for natural language understanding.	Text comprehension, context analysis	Improving reading comprehension

The integration of AI represents a shift toward more flexible and accessible language education, expanding opportunities for learners worldwide. AI-powered tools support the development of key language skills, including listening, speaking, reading, and writing, through adaptive and user-centred approaches.

Personalized learning is an educational approach that tailors instruction, pace, content, and assessment to the unique needs of each learner. Rooted in learner-centred theories, it enhances motivation, autonomy, and mastery by allowing students to progress according to their abilities and preferences.

Artificial Intelligence (AI) and adaptive learning systems facilitate personalized learning by analysing learners' performance in real time and adjusting lessons, exercises, and feedback accordingly. This targeted approach improves efficiency and engagement by focusing on areas that require improvement and adapting content complexity to individual progress.[4]

Moreover, AI-driven insights help educators make informed pedagogical decisions, enabling evidence-based interventions and enhancing learning outcomes. While personalized learning offers significant benefits, challenges such as scalability, ethical concerns, and data privacy require careful consideration.

Table 2. Benefits of an AI system

Benefit	Description
Adaptive Learning	AI adjusts the difficulty level and content based on learner performance.
Real-time Feedback	Learners receive instant corrections on pronunciation, grammar, and writing.
Learning Analytics	AI tracks learner progress and provides insights into areas of improvement.

AI significantly improves learning by providing personalized, adaptive, and efficient instruction. For example, Duolingo analyses a student's performance, identifies weaknesses such as verb tenses, adjusts lesson content and difficulty, and provides real-time feedback. This targeted approach helps learners focus on areas needing improvement, track progress, and stay motivated. Overall, AI-driven platforms make language learning more effective, engaging, and learner-centred.

The future of AI in English language learning is promising, with technologies such as Virtual Reality (VR), Augmented Reality (AR), and advanced Natural Language Processing (NLP) enabling more immersive and engaging experiences. AI-driven tools, including intelligent tutoring systems and adaptive platforms, analyse learners' strengths, weaknesses, and learning styles to deliver personalized instruction and real-time feedback. These systems enhance learner autonomy, engagement, and access to high-quality education across diverse regions and contexts.

Emerging innovations, such as generative AI and emotion-aware systems, are expected to make learning more interactive, human-like, and contextually adaptive. AI will continue to improve speech recognition, pronunciation, and translation support, helping learners communicate more

effectively. Virtual environments will allow students to practice real-life situations, making learning more realistic and motivating. [5]

AI will also increase accessibility by enabling anytime, anywhere learning and supporting teachers through automated administrative tasks. Overall, AI is set to make English language learning more efficient, personalized, and learner-centred, while reshaping pedagogical practices for the future.

The practical part of this research examines the effectiveness of AI technologies in enhancing English language learning through real-life applications. AI-powered platforms personalize instruction, provide adaptive feedback, and address individual learners' strengths and weaknesses.

Unlike traditional methods, these tools support motivation, engagement, and measurable improvements in vocabulary, grammar, pronunciation, and overall communication skills. The study evaluates how such personalized, learner-centred approaches impact language development outcomes.

For the practical study, three AI-powered language learning platforms—Duolingo, Babbel, and Rosetta Stone—were selected. They were chosen for their diverse pedagogical strategies and technological approaches, allowing a comparative analysis of their effectiveness in language acquisition

Table 3. Key AI Features

Tool	Key AI Features	Focus Area
Duolingo	Adaptive learning, gamification, and real-time feedback	Vocabulary, grammar, and listening
Babbel	Personalized lessons, spaced repetition, conversational focus	Practical conversations, grammar
Rosetta Stone	Speech recognition, immersive learning, and AI feedback	Pronunciation, listening, speaking

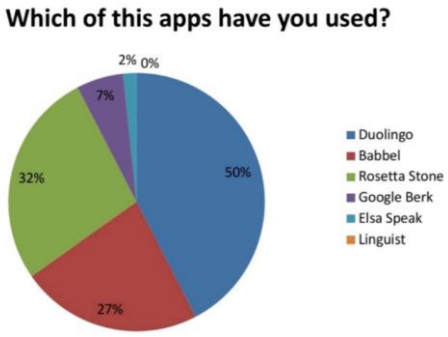

Duolingo uses adaptive algorithms and gamification to enhance engagement, providing real-time feedback and rewards. Babbel emphasizes structured lessons, contextual grammar, and spaced repetition to reinforce long-term memory. Rosetta Stone applies immersive strategies and speech recognition to improve pronunciation and listening through simulated real-life scenarios. Three students of beginner, intermediate, and advanced levels used all three platforms over a one-week period, following AI-tailored learning paths. Their performance was assessed through vocabulary acquisition, grammar tests, listening, pronunciation exercises, and engagement observations. The study tracked new words learned and improvements in language skills to evaluate each platform's effectiveness.[6]

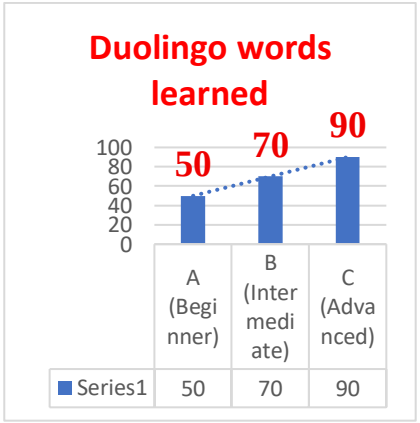

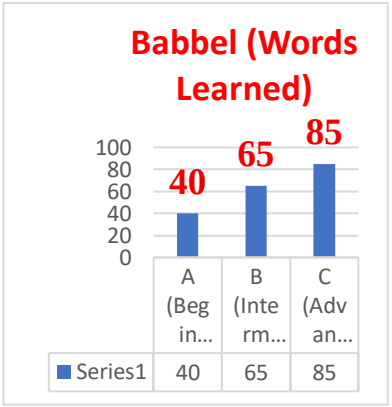

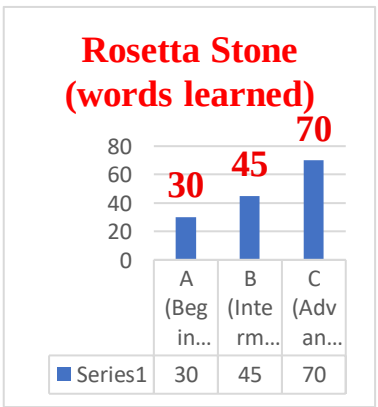

The analysis of vocabulary acquisition showed that Duolingo was the most effective across all proficiency levels, with its gamified interface promoting frequent practice and reinforcement. Babbel performed well, especially for intermediate and advanced learners, due to its context-based lessons. Rosetta Stone was less effective for vocabulary but excelled in improving pronunciation through speech recognition and immersive exercises. Grammar improvements were measured using pre- and post-tests for each student.

Overall, each platform demonstrated strengths in different areas, highlighting their complementary roles in language learning.

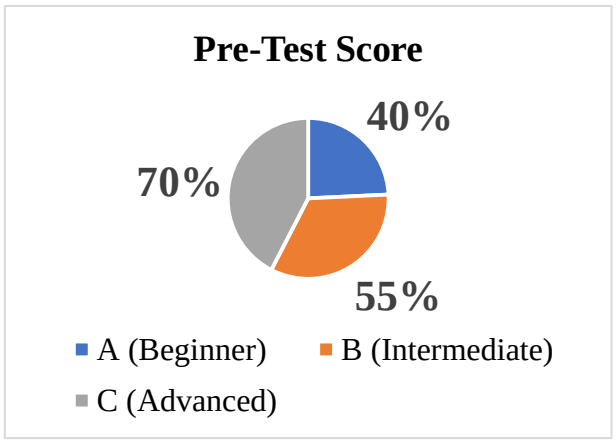

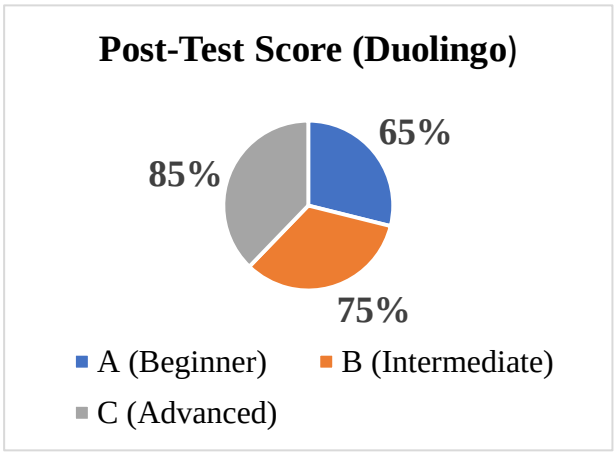

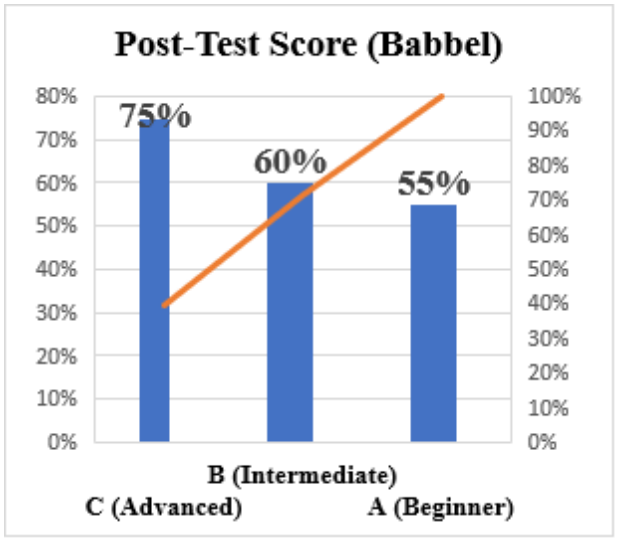

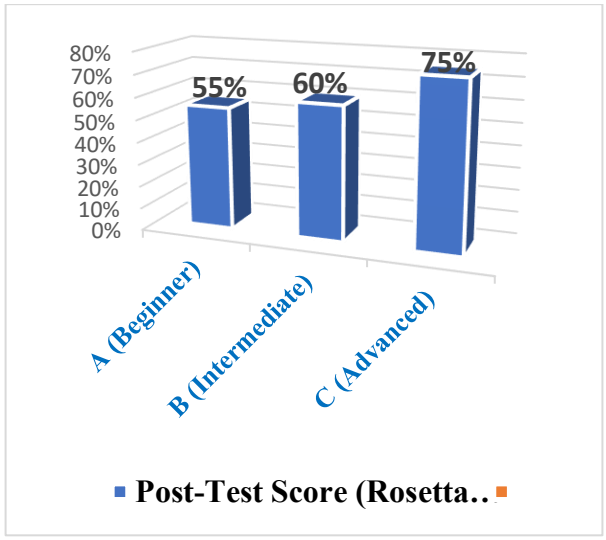

Grammar improvement was measured using pre- and post-tests. Babbel showed the highest gains, particularly for intermediate and advanced learners, due to its structured explanations and contextual reinforcement. Duolingo effectively reinforced basic grammar through repetitive practice, while Rosetta Stone benefited beginners by using visual and auditory immersion. The analysis highlights that each platform has complementary strengths. Rather than a single best tool, combining multiple AI platforms can provide a balanced approach to developing vocabulary, grammar, pronunciation, and communication skills.

Practical experiments explored how AI technologies affect classroom interaction, motivation, and learning outcomes. An AI-generated talking video enhanced student engagement by providing authentic pronunciation and emotional intonation. Using Rosetta Stone, learners practiced prepositions with real-time AI feedback, enabling immediate corrections and personalized guidance.

Regular use of Duolingo improved vocabulary, grammar, and speaking confidence through gamified, motivating exercises. [7]

Overall, AI tools supported cognitive, emotional, and motivational aspects of learning, bridging traditional pedagogy with modern digital environments. These results demonstrate the effectiveness of AI in creating interactive, learner-centred educational experiences.

In conclusion, I want to say that this project deepens understanding of the role of artificial intelligence in modern English language learning, showing how digital technologies have made AI tools an essential part of education. The study highlights that AI can significantly improve learning through personalized pathways, adaptive feedback, and flexible environments that allow students to progress at their own pace. Practical findings demonstrate that AI tools enhance motivation and engagement through features like interactivity, gamification, and instant feedback, leading to improvements in vocabulary, grammar, pronunciation, and overall confidence.

At the same time, the research emphasizes that AI has limitations, particularly in lacking emotional intelligence, cultural awareness, and real-life communication that human teachers provide. Therefore, AI should be used as a supportive tool rather than a replacement for traditional teaching. The study also raises concerns about data privacy and the ethical use of AI, underscoring the importance of secure, transparent handling of user information.

Overall, the findings suggest that the future of language education lies in a hybrid model combining AI technologies with human instruction. This approach can create more effective, inclusive, and accessible learning environments while helping reduce educational inequalities. Further research is needed to explore long-term outcomes and adapt AI tools to diverse learner needs.

References:

1. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning. Centre for Curriculum Redesign (2019).

2. Kukulska-Hulme, A. Mobile-assisted language learning. In C. Chapelle (Ed.), The concise encyclopedia of applied linguistics. Wiley, (2020). https://doi.org/10.1002/978140519843

3 Baker, C., & Wright, W. E. Foundations of bilingual education and bilingualism (7th ed.). Multilingual Matters, (2021).

4. Godwin-Jones, R. Emerging technologies: Artificial intelligence and language learning. Language Learning & Technology, (2020), 24(1), 1–5. https://doi.org/10.125/44674

5. Blake, R. Brave new digital classroom: Technology and foreign language learning (2013), (2nd ed.), Georgetown University Press.

6. Li, J., & Lan, Y. J. (2021). Artificial intelligence and education: A critical review of AI applications in language learning. Educational Technology & Society, 24(3), 1–15.

7. Heffernan, N. T., & Heffernan, C. L. (2014). The ASSIST ecosystem: Building a platform that brings scientists and teachers together for minimally invasive research. International Journal of Artificial Intelligence in Education, 24(4), 470–497. https://doi.org/10.1007/s40593-014-0024-x

МАЗМҰНЫ

1.	ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ИЗУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА **Тулеген.Е.Н., Мусабекова А.Ә**	2
2.	THE IMPACT OF GENERATIVE AI ON PROFESSIONAL TRANSLATION WORKFLOWS **Orazaliyeva F.B., Dauletova A.A.**	4
3.	THE ROLE OF CONTEXT IN TRANSLATION: HUMAN COMPETENCE VS. MACHINE LIMITATIONS **Merey Y., Dauletova A.A.**	8
4.	AI VS HUMAN CREATIVITY: CAN MACHINES TRANSLATE METAPHORS EFFECTIVELY **Daubay M.A., Dauletova A.A.**	10
5.	ЭМОЦИЯЛАР ТІЛІ: ӘРТҮРЛІ ТІЛДЕРДЕ СЕЗІМДЕРДІҢ ВЕРБАЛИЗАЦИЯСЫ **Маханбетқұл Қ., Исахова Л.Т.**	13
6.	ҚАЗАҚША-АҒЫЛШЫНША ГИБРИД СӨЗДЕР: ТІЛДІК КОД АУЫСУЫ **Нұржан.Ж.Н., Исахова Л.Т.**	15
7.	ENGLISH LOANWODS IN KAZAKH AI AND IT TERMINOLOGY **Халибекова Д., Исахова Л.Т.**	18
8.	DIGITAL TECHNOLOGIES AND INNOVATIVE TOOLS IN TRANSLATION PRACTICE **Abduzhappar A., Kanayeva L. S.**	21
9.	GRAMMATICAL TRANSFORMATIONS IN TRANSLATION:TYPES AND FUNCTIONS **Akhmetova U.B., Kanayeva L. S.**	24
10.	AI VS. HUMAN INTUITION: A COMPARATIVE ANALYSIS OF TRANSLATING IDIOMS INTO KAZAKH **Zhanabay S., Kanayeva L. S.**	29
11.	LEXICAL TRANSFORMATIONS IN THE KAZAKH-ENGLISH TRANSLATION (on Berdybek Sokpakbayev's novel "Menin atym Khoja") **Zharylkhassyn A., Kanayeva L. S.**	30
12.	ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ МАМАН ДАЯРЛАУ САПАСЫ **Анарбайқызы Ж., Қ.Қ.Қиясова**	35
13.	МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ ЖӘНЕ АУДАРМАТАНУДЫҢ ҚАЗІРГІ МӘСЕЛЕЛЕРІ **Бекетбаева А., Қиясова Қ.Қ.**	39
14.	БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛАНДЫРУ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ **Қыдирхан М., Қиясова Қ.Қ.**	43
15.	ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ НЕГІЗІНДЕ АУДАРМА ЖҮЙЕСІН ҒЫЛЫМИ ТАЛДАУ **Мухтарова.Н. Абдужалилова.Х., Қиясова Қ.Қ.**	45
16.	БІЛІМ БЕРУДЕ ЦИФРЛЫҚ АУДАРМА ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ **Сәрсен А., Қиясова Қ.Қ.**	49
17.	DIGITAL TECHNOLOGIES AND INNOVATIVE TOOLS IN TRANSLATION PRACTICE **Bychkova P., Bayetova A.S.**	52
18.	TENDENCIES AND INNOVATIVE APPROACHES IN THE ERA OF GLOBAL DIGITALIZATION	

Шынжырбай М., Тайтелиева М.А. 54
19. ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ — НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ В ПРЕПОДАВАНИИ
Мадикаримова С.Х., Тайталиева М.А. 58
20. АДАМ АУДАРМАШЫ МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ:БӘСЕКЕЛЕСТІК ПЕ, ӘЛДЕ СЕРІКТЕСТІК ПЕ?
Абдрахман А. Б., Марасулова Г.А. 61
21. ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ДӘУІРІНДЕГІ АУДАРМА САЛАСЫНЫҢ ДАМУЫ
Сабырбаева Г.С., Марасулова Г.А. 65
22. ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИ ТҮСІНІСТІКТІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ
Сарбай М.Ғ., Марасулова Г.А. 68
23. EMOTIONALLY NEUTRAL COMMUNICATION: TRANSLATION OF CRITICISM AND REFUSALS IN ENGLISH, RUSSIAN, AND KAZAKH
Aitu N., Myrzatayeva G.N. 71
24. БОЛАШАҚТАҒЫ АУДАРМА: ТЕХНОЛОГИЯ МЕН АДАМ ҮЙЛЕСІМІ
Жұмаш К. Р., Мырзатаева Г.Н. 74
25. ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ НЕЙРОНДЫҚ МАШИНАЛЫҚ АУДАРМАНЫҢ САПАСЫ: МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОҒАН ЫҚПАЛ ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР
Қорғанбай Қ.Б., Мырзатаева Г.Н. 78
26. ENGLISH VOCABULARY: STRUCTURE AND SOURCES NATIVE (GERMANIC) AND BORROWED VOCABULARY: LATIN, FRENCH, AND GREEK INFLUENCES
Abay D., Khamza B. 82
27. MORPHOLOGY AND THE STRUCTURE OF WORD CLASSES IN ENGLISH
Abdikasym Zh., Khamza B. 86
28. HOW LANGUAGE CHANGES UNDER THE INFLUENCE OF SOCIAL MEDIA AND BLOGGING
(WHAT IT MEANS FOR TRANSLATORS)
Habibullaeva Z., Khamza B. 88
29. MODERN TRENDS IN TRANSLATION STUDIES
Iriskulova R., Khamza B. 91
30. INFLECTIONAL VS DERIVATIONAL MORPHOLOGY: REGULAR AND IRREGULAR FORMS, AUXILIARY AND MODAL VERBS, AND MORPHOLOGICAL PRODUCTIVITY
Kuandykova M., Shynybekuly R., Khamza B. 93
31. PRAGMATICS OF ENGLISH COMMUNICATION: CONTEXT, MEANING AND FUNCTIONAL USE
Rakhymbayeva A., Amanova M., Khamza B. 96
32. PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH AND KAZAKH: TRANSLATION CHALLENGES, SEMANTIC TRANSFORMATION, AND CULTURAL EQUIVALENCE
Aitu N., Khamza B. 98
33. IMPLEMENTATION OF AI APPLICATIONS IN TEACHING ENGLISH TO MEDICAL STUDENTS
Allamuratova J.A., Tajieva A.U. 101
34. THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON NON LITERARY LANGUAGE TRANSLATION: QUALITY, ETHICS, AND HUMAN–AI COLLABORATION
Chris Lodi Mande Diata 104
35. THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON LANGUAGE

TRANSLATION: CAPABILITIES, CULTURAL CHALLENGES, AND HUMAN–AI COLLABORATION
Krestina Godwin Kahensa 107
36. THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON LANGUAGE TRANSLATION
Akim Torezhan 111
37. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ITS ROLE IN SOCIETY
Uisinbay A., Dildabekova A.K. 113
38. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND ACADEMIC INTEGRITY IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: OPPORTUNITIES AND RISKS
Sultaniyazova M., Dildabekova A.K. 116
39. MACHINE TRANSLATION: FAST OR HIGH-QUALITY?
Anarmetova O., Dildabekova A.K. 118
40. THE ROLE AND OPPORTUNITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TRANSLATION
Anarbaikyzy Zh., Dildabekova A.K. 122
41. THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON EDUCATION AND INTERCULTURAL COMMUNICATION
Makhanbetova K., Dildabekova A.K. 124
42. АУДАРМА САЛАСЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАР ЖӘНЕ МАМАНДАР ДАЯРЛАУДЫҢ ЖАҢА БАҒЫТТАРЫ
Сапар А., К.К. Киясова
43. БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ МАМАНДАР ДАЯРЛАУ
Абіш М., К.К. Киясова 130
44. AI NEGATIVE EFFECTIVE FOR CRITICAL THINKING IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING
Akzholtai K.S., Dildabekova A.K. 132
45. MACHINE TRANSLATION: FAST OR HIGH-QUALITY?
Sarymsakova S., Dildabekova A.K. 134
46. A SCIENTIFIC ANALYSIS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE- BASED TRANSACTION SYSTEMS
Mukhtarova N., Dildabekova A.K. 137
47. THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MODERN TRANSLATION ACTIVITY
Madaliyeva S., Dildabekova A.K. 141
48. INTERCULTURAL COMMUNICATION AND CONTEMPORARY ISSUES IN TRANSLATION STUDIES
Kydirkhan M., Dildabekova A.K. 143
49. АУДАРМА ҚЫЗМЕТІНДЕ ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ИННОВАЦИЯЛАР: ЗАМАНАУИ МҮМКІНДІКТЕР МЕН МӘСЕЛЕЛЕР
Төрехан Н.Д., Дилдабекова А.К. 146
50. THE EFFECTIVENESS OF DIGITAL TRANSLATION TOOLS IN EDUCATION
Abduzhalilova Kh., Dildabekova A.K. 148
51. МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯДАҒЫ МАШИНАЛЫҚ АУДАРМАНЫҢ РӨЛІ: МҮМКІНДІКТЕР МЕН ШЕКТЕУЛЕР
Мерейлі Н., Дилдабекова А.К. 151
52. THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE TRANSLATION PROCESS: THE INTERRELATION BETWEEN HUMAN AND TECHNOLOGY
Saparova A.B., Dildabekova A.K. 154

53. ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE LANGUAGE LEARNING PROCESS: NEW OPPORTUNITIES AND PEDAGOGICAL PERSPECTIVES
Dosybaeva M.A., Dildabekova A.K. 158
54. ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TRANSLATION: TRANSFORMING LANGUAGE LEARNING IN MODERN EDUCATION
Alikhanova N.I., Dildabekova A.K. 161
55. ARTIFICIAL INTELLIGENCE–BASED TRANSLATION TECHNOLOGIES: DEVELOPMENT TRENDS, QUALITY ISSUES, AND FUTURE PROSPECTS
Tursunbek D., Dildabekova A.K. 166
56. IMPLEMENTING INCLUSIVE EDUCATION IN EFL CLASSROOMS: PROMOTING EQUITY AND ACCESSIBILITY IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING
Toregeldy A., Kulbek S., Kudaibergenova M.R. 168
57. INCLUSIVE EDUCATION IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING: STRATEGIES FOR SUPPORTING DIVERSE LEARNERS IN THE CLASSROOM
Tursynkhan M., Musakhan B., Kudaibergenova M.R. 169
58. INTEGRATING MEDIA LITERACY INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING: ENHANCING STUDENTS' ANALYTICAL SKILLS
Zhumash R., Turekul Sh., Kudaibergenova M.R. 171
59. IMPROVING COMMUNICATION AND INTERACTION THROUGH AI: MORPHOLOGICAL, PRAGMATIC AND TECHNOLOGICAL DIMENSIONS
Asrorova M.O., Kudaibergenova M.R. 172
60. THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN INTERCULTURAL COMMUNICATION AND PROFESSIONAL TRANSLATION PRACTICE
Kalashova A., Kudaibergenova M.R. 177
61. HOW ARTIFICIAL INTELLIGENCE IS CHANGING TRANSLATION AND INTERCULTURAL COMMUNICATION
Mamirzhan G., Kudaibergenova M.R. 178
62. THE ROLE OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE: ENHANCING CLASSROOM INTERACTION AND STUDENT MOTIVATION
Abdusalamova A., Musabek Zh., Kudaibergenova M.R. 181
63. DEVELOPING MEDIA LITERACY THROUGH ENGLISH LANGUAGE TEACHING: STRATEGIES FOR CRITICAL THINKING IN THE CLASSROOM
Baratova F., Aimakanova A., Kudaibergenova M.R. 183
64. EMOTIONAL INTELLIGENCE IN EFL TEACHING: A KEY FACTOR FOR EFFECTIVE COMMUNICATION AND LEARNING OUTCOMES
Baysultan N., Sovet S., Kudaibergenova M.R. 185
65. TRANSLATOR TRAINING IN THE CONTEXT OF DIGITALIZED EDUCATION
Klara Knorova 186
66. THE LEGACY OF UZBEKALI ZHANIBEKOV: HISTORICAL AND CULTURAL CONCEPTS AND SPECIFICS OF THEIR TRANSLATION
Uristembek Zh., Kudaibergenova M.R. 189
67. KAZAKH NAMING CUSTOMS AND MODERN SOCIETY
Zaitova A., Mutali A. 191
68. ENGLISH VOCABULARY: WORD FORMATION PROCESSES (PART II): DERIVATION, COMPOUNDING, CONVERSION AND OTHER METHODS
Rizaeva Sh., Khamza B. 194
69. MORPHOLOGY AND STRUCTURE OF WORD CLASSES IN ENGLISH:

GRAMMATICAL FEATURES, CLASSIFICATION, AND FUNCTIONAL ANALYSIS
Abdiraim B., Khamza B. 196
70. ENGLISH VOCABULARY: STRUCTURE AND SOURCES (PART I): NATIVE (GERMANIC) AND BORROWED VOCABULARY: LATIN, FRENCH, AND GREEK INFLUENCES
Artykbay E.,Otarbay D., Khamza B. 198
71. BASIC SENTENCE STRUCTURE IN ENGLISH: WORD ORDER, TYPES OF SUBJECTS AND PREDICATES, NEGATION, INTERROGATION, AND VALENCY
Orunbasar B.,Yelikbai G.,Khamza B. 200
72. GRAMMATICAL STRUCTURE AND WORD FORMATION
Akhmetova U., Khamza B. 202
73. SEMANTICS AND TYPES OF MEANING IN ENGLISH
Ziuatdinova A., Sarsenbekova G., Khamza B. 204
74. GRAMMATICAL STRUCTURE AND WORD FORMATION IN ENGLISH: LINGUISTIC FEATURES AND THEIR ROLE IN COMMUNICATION
Kypshakbay U., Madadova N., Khamza B. 206
75. ENHANCING LINGUO-CULTURAL COMPETENCE THROUGH VIDEO-BASED INSTRUCTION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING
Abdualiev O., Artykbaeva F.I. 209
76 USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO DEVELOP LEXICAL SKILLS IN ENGLISH LANGUAGE
Усенбаева Ж.М., Тайтелиева М.А. 212
77. AI - POWERED ENGLISH LANGUAGE LEARNING: A COMPARATIVE AND EXPERIMENTAL STUDY
Bekey A., Kurmankulova K.T. 216